

The background of the entire cover is a lush, misty forest. Large, gnarled tree trunks are visible, with their branches reaching out. The ground is covered in fallen leaves and moss. A soft, golden light filters through the trees in the distance, creating a magical atmosphere.

Ľudové rozprávky

eknizky.sk

Pavol Dobšinský

ĽUDOVÉ ROZPRÁVKY

PAVOL DOBŠINSKÝ

eknizky.sk

Ludové rozprávky by Pavol Dobšínský is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License, except where otherwise noted.

Obsah

Ako šlo vajce na vandrovku	I
Bača a šarkan	5
Cesta k slncu	11
Cigán čerta ošialil	17
Drevená krava	19
„Hopsa, hor sa – zem, otvor sa!”	27
Jelenček	33
Klinko a kompit kráľ	43
Koza odratá a jež	49
Kráľ času	51
Kubove príhody	57
Mátaj	61
Medveď a komár	71
Mechúrik-koščúrik s kamarátmi	73
Múdry Matko a blázni	75
Na boha s kyjom	81
Nebeská sláva	87
Nebojsa	91
O človeku, čo nikdy nehrešil	101
O troch grošoch	103
O vlku, čo si dal šit čížmy	107
Otcov hrob	113
Peter a otec nebeský v širokom údolí	125
Pravda	131
Prorok rak	141
Psota	147

Rovnopekňý pár	149
Salaš na Čertovici	155
Soľ nad zlato	157
Starý Bodrik a vlk	163
Starý človek a dvanásť oviec	165
Statočný valach	169
Svetská krása	175
Traja zhavranení bratia	183
Tri práčky	195
Vítaz kuchta	199
Železník	209
Žensky dôvtip	217

AKO ŠLO VAJCE NA VANDROVKU

Ako šlo vajce na vandrovku? – Nuž urobilo si aj ono, ako si každý robieva: Kotúl! zakotúlalo sa a pustilo sa, kadiaľ mu bolo ľahšie, kadiaľ by nezavadilo do tuhšieho od seba. Jednak stalo sa to ešte za starých časov, nuž veľa ani neopytujte sa, ako to mohlo byť; dosť, čo je o tom rozprávka.

Za starých časov išlo teda Vajce na vandrovku a stretlo tam raka.

„Kde ty ideš?“ rečie mu ono.

„A tyže kde?“ rečie mu on.

„Ja idem na vandrovku!“

„A veď ani ja nechcem byť horší od teba; pôjdem i ja!“

Už teda boli dvaja a bolo im hneď smelšie. Idú, idú; stretnú kačicu.

„Kde ty ideš?“ opytuje sa vajce.

„A vyže kde?“ rečie táto.

„My ideme na vandrovku; poď, budeme traja.“

Kačica pristala; už boli traja. Všetko dobré do tretice!

Idú, idú; stretnú moriaka.

„Kde ty ideš?“ rečie vajce.

„A vyže kde?“ rečie tento.

„My ideme na vandrovku; poď do kamarátstva!“

Moriak pristal; boli štyria.

Idú, idú; stretnú koňa.

„Kde ty ideš?“ rečie vajce.

„A vyže kde?“ rečie kôň.

„My ideme na vandrovku; poď, budeme piati.“

Kôň šiel; bolo ich, koľko na ruke prstov.

Idú, idú; stretnú vola.

„Kde ty ideš?“ rečie vajce.

„A vyže kde?“ rečie tento.

„My ideme na vandrovku; poď, väčšia hrbka pýta viac.“

Vôl pristal; už boli šiesti.

Idú, idú pekne v hrbke; stretnú ešte kohúta.

„Kde ty ideš?“ rečie vajce.

„A vyže kde takto rozbehli ste sa?“ rečie kohút.

„My ideme na vandrovku; poď, budeme všetci siedmi!“

Dobre teda, už boli všetci siedmi dobrí tovariši spolu!

Vandrovali, koľko vandrovali, až raz v temných smrečinách omrkli a nevedeli ani sem, ani tam, a boli veru už aj hladní. Kdeže tu prichýliť sa? Ako tu opatrit' sa? Veru bolo na čase trocha pohnúť rozumom. Ale vajce aj malo rozum za všetkých. Poslalo ono kohúta na vysoký smrek a ten odtiaľ zazrel hneď svetielko, ale ešte ďaleko od nich v tmavom lese. Radostne naň zakikiríkal. Vajce zvolalo:

„No, len zleť skoro v tú stranu proti svetlu; ukážeš nám cestu. Ta pôjdeme, a čo by priam všetci čerti tam boli, musia nám dať jesť a musia nás prenocovať.“

Kohút zletel v tú stranu a poberali sa tatam všetci ako na hotové.

Aj našli chyžku v horách, v ktorej svietilo sa. Povie vajce koňovi, aby zabúchal na dvere. Ten zabúcha a z izbičky vyjde stará baba.

„Čo tu chcete? Čo tu hľadáte? Chytro choďte preč, bo keď moji chlapi domov dôjdu, všetkých vás tu zmelú na kašu!“ spustila baba na nich.

„Ech, zmelú-nezmelú; ty nestaraj sa o to, ale nám siedmim tovarišom daj jesť,“ vraví

vajce.

„A čo vás všetkých parom poberie, pre takých kadejakých zo sveta pozbieraných šklbanov nemám nič!“ durila sa baba.

Tu vajce rozkázalo volovi, aby vzal babu na rohy a zanesol do lesa. Vól to aj urobil a hodil ju tam dakde do jamy a pribehol naspäť.

Vzišli všetci do izby a tam našli pre siedmich stôl zastretý, aj pečiva a variva dosť. Lebo to tam pritrmovali sa siedmi zbojníci a baba im just teraz bola prihotovila dobrú večeru. A títo všetci už aj prichádzali s hrmotom, lomozom, len tak hora prašťala.

Čo tu robiť? Dobrá rada stojí vždy za volač, vajce ju hneď vedelo. Kohútovi kázalo vyletieť hore na pánty, vola postavilo do pitvora, koňa do izby za dvere, moriaka poslalo na pec, kačicu pod lavicu, raka do krhly a samo zahrabalo sa do pahreby; svetlo vyhasili.

Zbojníci dôjdu a svetla v chyži nevidia.

„Čo či tá baba zaspala, či čo je to?“ povedajú si.

„Hneď sa nazrieme, čo je to! Len vy trocha tu počkajte, aby ste nazbýjané veci na hromadu nestrepali!“ povie najväčší z nich a pobral sa dnu.

Vstúpi do pitvora. Tu vôl vezme ho na rohy a hodí otvorenými dvermi do izby. Tam spoza dvier buchne kôň doňho kopytom.

„Ej, kýže je toto čert? Počkaj, hneď ti posvietim do očí!“ rečie zbojník a skočí ku pahrebe, že svetlo roznieti.

Ako rozhrnul pahrebu a začal fúkať, pripieklo žeravé uhlie na vajce. Fúk puklo vajce a nafúkalo zbojníkovi plnú tvár i oči horúcim popolom. Ako podstrelený skočil ku krhľe, že si tvár i oči vymyje. Ale ako načrie rukou, chytí mu rak prsty do štipcov. Zbojník trhne rukou, prevrhne krhľu a narobí veľký hurt! Na ten hurt strepoce kačka krídlami a zakáčka: ták, ták, ták! Moriak zahrmotí na peci lopatami a kývajúc hlavou, zahudruje: hudrý, hudrý! Kôň ešte len teraz vyhodil zadnými nohami náležité zbojníkovi do chrbta a vysotil ho do pitvora, tam vzal ho zasa vôl na rohy a vymrštil von na dvor; k tomu všetkému kohút na pántoch celým hrdlom sa ozýval: kikirí, kokoré!

Došliapaný, doráňaný zbojník doletel ako bez duše ku kamarátom.

„Ká skaza robí sa to tam?“ opýtajú sa ho títo. A tento len tak chytá dych do seba, aby im odrazu všetko vypovedal:

„Hja, bištuže dade, tam je veru zle. Chcel som sa prikrásť len tak na prstoch, a oni sami strčili ma ta dnu medzi seba. Ako si chcem roznietiť, abych aspoň videl, s kým má do činenia, fúk! vybúšil mi spod kochu puškár zrovna do tváre, dobre že mi oči nevytiekli; čiahnem rukou do krhly, že si oči vymyjem, tam krajčír s nožnicami leban mi všetky prsty odstrihol; a tobôž medzi lavicami tkáč rozohnal krosna, tresol ma člnkom po hlave a volal: tak, tak! Na peci pekár chytal na mňa lopaty a dudlal: udri, udri! Spoza dverí vyskočil čižmár, vybúchal ma ešte len teraz kopytom a vystrčil do pitvora. Tu šelma sedliak vzal ma na železné vidly a vyhodil von. Šťastie moje, že nedal som sa mu vyhodiť hore na pánty, bo tam už ako na hotových viselniciach čakal na mňa kat a volal: sem s ním, sem ho hore!“

Nečakali zbojníci, kým by to všetko vyhrnulo sa na nich z chalupy, ale pobrali päty na plecía a zanechali tam aj všetku hotovizeň, čo kedy nazbýjali.

Naši ale tovariši a sedmorí remeselníci zasadli si potom k stolu a k hotovému jedeniu. Jedli pili, harovali tam, kým čo stačilo. Potom nebodaj každý pošiel svojou stranou a neviem, kedy zídu sa zasa takto dovedna, ako tu boli zidení k jednému majstrovskému kúsku.

BAČA A ŠARKAN

Bol jeden bača; a keď bol bačom, musel bývať aj vysoko na horách na salaši. Keď odvaril, syr i žinčicu do komory odpratal a zamkol, prepustil tak niekedy kolibu dajednému z ovčiarov varovať a sám si ešte zašiel za ovcami zapísať na píšťalke, podívať sa okolo po horách a dolách, i po tom širokom belastom nebi.

Raz – bolo to v jeseni, keď idú hady do zeme spať – zastal si milý bača pri jedli, podoprel sa na vatráľ a zahľadel sa pred seba, dolu do hustej hory. Tu div dobre že nepodlomili sa mu kolená! Sila hadov hrnula sa zo všetkých strán a priliezali všetci ku zápoli, milému bačovi zrovna pred oči. Keď k zápoli doliezli, vzal každý had na jazyk akúsi zelinku, čo tam rástla, dotkol sa zelinkou skaly, – a tá otvorila sa mu sama od seba. Hady, jeden po druhom, mizli v tej skale, len akoby boli prepadli sa.

Bača hútal, hútal, čo by to bolo, až i sám rozhútal sa na voľač. Prikázal psovi Dunaj ovi, aby ovce zavratal, a sám pod k zápoli.

„Musím ja,“ rečie si, vyskúsiť, čo to za zelinka a kde to tie hady lezú.

Zelinka bola ako zelinka – neznal aká; keď ju ale odtrhol a dotkol sa ňou skaly, skala otvorila sa i jemu. Vošiel dnu – a tu jaskyňa priestranná, jej steny len tak ligotali sa od zlata a striebra, ako čo by to bolo hviezdami posiato. Naprostred jaskyne stál zlatý stôl, na stole ležal pokrútený velikánsky starý had; ostatné hady takže ležali okolo stola a po jaskyni. Spali už všetci, ani nehli sa, keď bača vnišiel.

Bačovi páčila sa jaskyňa, nuž poobzeral si ju zo všetkých strán. Potom ale pomyslel si aj na ovce a na sálaš.

„Eh,“ rečie, „videl som, čo som chcel, idem naspäť.“ Bolo mu ľahko rieť „idem“, ale ako von? Zápoľa zavrela sa i za ním, ako i za hadmi, a on veru nevedel, čo robiť, aby otvorila sa mu. Milý vtáčik v klepci probúval i tak i tak, ale skala bola neústupná.

„Nuž čože? Keď nemôžem von, budem i ja spať,“ rozmyslel sa konečne, ukruťil sa do širice, ktorú na šťastie sebou vzal, ľahol si a usnul.

Nezdalo sa mu, že by dlho spal. keď ho tu akýsi šust a šumot prebudil. Strhol sa, kým čert mu to po kolibe šuští, lebo nazdal sa, že spí v kolibe

na salaši. Ale keď oči pretrel, zasvitlo mu, kde je. Zaligotali sa mu steny jaskyne a naprostriedku zlatý stôl. Starý had ležal ešte vždy na ňom pokrútený, ale ostatné hady dvíhali hlavy, lízali zlatý stôl a tu i tu zasipeli: „Či už čas?“ Starý had, ten počúva ich sipenie, až i sám zdvihne pomaly hlavu a povie: „Už čas!“

Ako to vypovedal, natiahol sa od hlavy do chvosta ako prút, zliezol zo stola na zem a pobral sa von. Všetky hady liezli za ním. Bača tiež roztiahol sa, ako bol dlhý, stačil si pár ráz ešte aj zívnuť, a tak pobral sa za hadmi, mysliac si pre seba: „Kadiaľ ony pôjdu, pôjdem i ja.“ Ľahko rieť, pôjdem i ja – len ako? Starý had dotkol sa skaly, tá otvorila sa a hady vyliezli von. Za posledným chcel aj bača, ale zápoľa zavalila sa pred ním, len mu tak v očiach mrklo. A starý had zvonku hvízdajúcim hlasom zasyčal:

„Eh, človečku, musíš ostať tu!“

„Eh, čo by som tu robil?“ ozve sa bača. „Gazdovstvo tu nemáte, robotu mi nedáte a spať naveky nebudem. Pusťte ma von, mám ovce na salaši a doma zlú ženu: bude ma hrešiť, keby včas neprihnal.“

„Ty skorej odtiaľ nevyjdeš, dokiaľ nezložíš trojnásobnú prísahu, že nebudeš vravieť, kde si bol a ako si sa dostal k nám,“ zahvízdol had.

Čo mal bača robiť? Vďačne zabožil sa im do tretice, nie, že nepovie, len aby ho pustili von.

„Ak nebudeš prísahu držať, veru povodí sa ti zle-nedobre!“ zahrozil sa had bačovi, keď ho von vypúšťal.

Ale tu ešte len vtedy, keď na biely svet vystúpil, začali sa pod bačom kolená podlamovať. Prelakol sa toho, čo videl. Veď ti tu namiesto jesene už rozvité bučky a stráne okopnelé zelenajú sa jarnou pašou!

„Beda mne!“ zalomil rukami, „ja človečik sprostáčik, čo som to urobil! Veď som ja zimu prespal vo skale! Jaj, ovce moje, kde vás nájdem! Jajže, žena moja, čo tá povie – tá mňa tu umučí!“

Tak bedákajúc, pobral sa v tú stranu, kde jeho koliba stála. Pri kolibe zazrel ženu, že tam voľač upratuje. Bojac sa, že hneď nanosí sa mu do vlasov, schoval sa za košiar. Ako tam čupí, vidí ti raz, že tu odvolákaľ si prikvitol akýsi pekný človek a dopytoval sa jej, kde má muža. Bačova pustila sa do plaču a rozprávala tomu pánovi, že jej muž ešte hen v jeseni odišiel za ovcami a viac nevrátil sa. Pes Dunaj že ovce podvečer priviedol, ale o bačovi niet viac ani chýru, ani slychu.

„Iste toho vlci zožrali, alebo bosorky na kusy po hore rozvláčili,“ nariekala bačova.

„Ej, neplač, žena moja,“ ozval sa na to bača spoza košiara, „veď som ti

ja tu! Nezožrali ma vlci, ani ma bosorky po hore nerozvláčili; lebo som sa bol tu, hľa pod lesice uložil, zaspal som a prespal som zimu v košiari.“

Ej, ale si to milý bača zle poradil! Ako bačova slová jeho začula, nechala plač byť plačom a pustila sa nemilo bohu do hrešenia, až hora ozývala sa;

„Bodaj ti sto hrómovitých bohov do duše udelelo, ty pochábel, ty pluhák! Si ty statočný chlap? Aký si ty bača? Poručí ovce do vôle božej a sám ľahne pod košiar a spí ako had v zime! Či to kto slýchal?“ Bača si pomyslel v sebe: „Tá to už len uhádlať, ale mlčal ako peň, lebo pravdu povedať nesmel. Ten pekný človek povedal jeho žene, aby len utíšila sa, že to nebude tak, ako muž povedá, že ten musel kdesi inde zimovať; ale že im to ešte na dobré vypáli, keď len muž pravdu povie, kde bol. Hja, ale bačova začala rozhadzovať sa ešte len teraz, aby muž dúškom vyjavil, kade túlal sa, kde u kadejakých zimoval. Ktovie, čo by z toho porobilo sa, keby ten pekný pán nebol bačovej voľač do hrsti suchol a nahovoril ju, aby už len ticho bola a šla radšej domov do dediny, že je už aj tak nepotrebná na salaši, keď je sám bača tu a zariadi si všetko.“

Keď bačova odišla, vzal pekný pán na seba svoju opravdivú podobu a tu videl bača pred sebou černokňažníka z hôr. Poznal ho hneď, pretože černokňažník má v čele tretie oko. Černokňažník je človek veľmi mocný, sám premení sa na akúkoľvek podobu, a kto by chcel sprotiviť sa mu, toho urobí hneď trebárs i baranom alebo capom. Nie div, že prelakol sa i bača náramne, mal pred ním ešte väčší strach ako pred ženou.

A černokňažník vzal si naozaj baču na mušku, a len aby hneď a naraz vrazil, kde bol, bača videl. Bača zanemel, zarazil sa; mohol ho kresť ako drevo, nebol by údom pohol, bál sa starého hada, bál sa ešte zrušiť prísahu; nuž mlčal. Keď ale černokňažník po druhý, po tretí raz, a už hrozným hlasom pýtal sa, kde bol a čo videl, ba keď postava černokňažníka rástla pred ním ako zo zeme, tu zabudol bača na hada i na prísahu. Priznal sa, kde bol, ako dostal sa do skaly a čo tam skúsil.

„No, dobre,“ riekol černokňažník, „teda poď so mnou; ukážeš mi tú skalu i tú zelinku.“

Bača musel stúpať.

Keď prišli pod zápoľu, odtrhol bača zelinku, položil na skalu a skala otvorila sa. Černokňažník ale nešiel dnu, ani baču nepustil; len vytiahol akúsi knihu a začal z nej čítať, a čítal len a čítal. Bača triasol sa na celom tele ako prút.

Zrazu zatriasla sa zem: zo skaly ozývalo sa syčanie, hvízdanie a von

vyliezol ukrutný šarkan, na ktorého bol premenil sa starý had. Z papule mu siahla plameň, hlava bola hrozitánska, chvostom ťal napravo i naľavo a ktorý strom zasiahol, ten prerazil.

„Hod' mu tú ohlávku na hrdlo!“ kázal čiernokňažník, podávajúc bačovi akési opraty, pritom ale oči z knihy nespúšťal. Bača vzal ohlávku, ale bál sa čo len pristúpiť k šarkanovi. Iba keď mu to čiernokňažník po druhé i po tretie rozkázal, vôl-nevôl, poslušchol.

Jaj, ale beda bačovi! Ako mu už ohlávku na šiju hodiť chcel, šarkan zvrtol sa len raz, a bača ani nezbadal sa, ako sedel šarkanovi na chrbte, a ten zdvihol sa s ním ponad hory, ponad doly. V tom okamžení urobila sa číra tma, len plameň, čo šarkanovi z papule a z očí vyšlahoval, svietil im na cestu. Zem otriasala sa, kamenie sypalo sa z vrchov dolu. Strašne šibal šarkan chvostom na všetky boky; ktorý buček, ktorú jedlinu zasiahol, zlomil ako prútik a vody toľko hrčalo z neho na zem, že tiekla po stráňach vrchov dolu ako Váh. Strach na dač takého len pomyslieť. Bača nebol už ani živý, ani mŕtvy; len troška marilo sa mu, že je ešte pri živote.

Pomaly, pozvoľna utichoval predsa hnev šarkanov, neoháňal viac chvostom, prestal vodu púšťať, z papule nešľahal mu oheň. Bačovi hneď odlahlo na srdci, vydýchol si a čakal už len na to, kedy započne šarkan spúšťať sa dolu. Ale šarkanovi na tom dosť nebolo; zaumienil si ešte len teraz milého človečika stretať. Pomaly, pomalunky zdvíhal sa s ním od zeme dohora, vždy vyššie a vyššie, až zdali sa bačovi vysokánske vrchy a hole kremä ako mravčie kôpky, a ešte vyššie vyzdvihoval sa šarkan, až bača nevidel nič viac, len slnce, hviezdy a mraky. Tu zastal s ním šarkan v povetrí visieť.

„Jaj, bože, čože si počnem, tu visím v povetrí; ak skočím dolu, nezostanú zo mňa ani franforce, a do neba vyletieť nemôžem!“ bedákal bača a plakal ako decko.

Šarkan ani neuchnul.

„Šarkane, veľkomožný pane šarkane, zmilujte sa!“ prosil, že by kameň bol pohnul sa na jeho prosby. „Oj, zleťteže, zleťte dolu, prisámbohu vás do svojej smrti nepohneť.“

Šarkan iba čo fučal a fľkal, ale neriekol ani be ani ce, ani nehnul sa.

Tu zrazu donáša sa k ušiam bačovým hlas škovránka. Zaradoval sa bača. A milý škovránok priletoval k nemu vždy bližšie a bližšie; keď už nad ním zatrepotal krídelencami, prosil sa mu bača:

„Škovránku, vtáčku bohu milý, prosím ťa, doleť že ty k Otcu

nebeskému a vypovedz mu moju biedu! Povedz mu, že ho pozdravujem nastokrát, že volám o božiu pomoc!“

Škovránok zaletel k Otcu nebeskému a rozpovedal tam, ako volá bača o božie zmilovanie. I zmiloval sa Otec nebeský nad úbohým bačom, napísal čosi zlatým písmom na blanku brezového listu, dal lístok škovránkovi do zobáčka a prikázal mu, aby ho spustil šarkanovi na hlavu.

Letel škovránok povetrnými výšavami a zletel nad šarkanovu hlavu, pustil na ňu brezový, zlatým písmom popísaný lístok. V tom okamžení spustil sa šarkan s bačom potichučky na zem.

Keď opamätal sa bača, videl, že stojí pri svojej kolibe na salaši, videl, že Dunaj – ako čo by nič nebolo stalo sa – zavracia ovce dnu do košiara k dojeniu; videl na vrbe zvonec – rozprávce koniec!

CESTA K SLNCU

V jednom kráľovskom dvore bol raz jeden popolvárik. Ale trebárs bol len popolvár, predsa to bol na vzrast taký driečny šuhajček, že keby ho bol do panských šiat poobliekal, neviem, či by bolo bývalo aj v celej krajine poriadnejšieho a krajšieho chlapčeka. Mal tam kráľ aj dcérku, voľač mladšiu, ako bol náš popolvárik. A deti ako deti – skamarátili sa spolu, až to natoľko prišlo, že nebolo dňa, čo by neboli bavili sa vovedne a milá kráľova dievčička prechodila sa až milo ruka v ruke s popolvárikom po kráľovskej záhrade.

Kráľovým radcom to hneď nebolo po vôli, že „tak a tak – kňažná jediná a s popolvárom zapodieva sa!“ Starý kráľ sprvu jedným uchom dnu, druhým von, ale navela prevrávania pomrzelo ho to a dal rozkaz, aby popolvárika preč odprášili. Jaj, ale tu mladá kňažná pustila sa do plaču a nariekala zle-nedobre, ak by len boli dotkli sa jej popolvárika. Starý kráľ nechcel počúvať jej nariekania, nuž dal jej po vôli:

„Veď je,“ povedá, „ešte len dieťa; časom sama príde k lepšiemu rozumu.“

Ostalo teda všetko, ako bolo: deti hrávali sa spolu a nik im viac neprekážal. Po kuse prestali byť aj deťmi, ale ich zábavky neprestávali. Po kuse prichodili i do rozumu, ale staré priateľstvo začalo ešte len teraz medzi nimi prevkitať, čo deň to tuhšie, čo ďalej to krajšie a milostnejšie.

Mladá kňažná bola už hodná – na vydaj! Zo všetkých strán prichodili vohľaci, a to samí kráľovskí synkovia, a to čo jedni odišli, to druhí hrdší nadišli. Veruže ich mala na každý prst desať; veruže mohla preberať si v nich ako v hnilých hruškách milá kráľovská panička. Ale ona zavše len akoby bola zmizla, tak podela sa od nich; a už ju mohli inde nehľadať kremä pri jej milom popolvárovi. A kedykoľvek otec tak medzi rečou nadštrkol, že ktorý by páčil sa jej z toľkých hrdých vohľáčov, ona povedala mu zavše dprosta:

„Otec môj, veru by ja darmo inak povedala: najlepšie ľúbi sa mi len náš popolvár, a ak ma máte vydávať, nuž vyďajte ma za neho.“

Sprvu kráľ i to prepočúval, ale čo mnoho, to mnoho, napokon namrzol sa. Ale kdeže by aj nie?! Toľko kráľovských synov – a popolvár.

Povolal svojich radcov pred seba a predložil im už teraz, čo tu robiť? Tu títo hneď, aby dal popolvára zabiť, že bude „po všetkom! Ale dobrému kráľovi videlo sa zaveľa, takto nič po nič nevinného šuhaja dať zmárniť.

„No, najjasnejší kráľ,“ povedal už ako ten najmúdrejší z tých radcov, „keď to za veľa pokladáš, pošlime my popolvára dobrým spôsobom na takú cestu, z ktorej nevráti sa, čo by za sto rokov putoval. Pošlime ho ku slncu, aby prezvedel sa, prečo ono do poludnia naveky hore ide a vše väčšmi a väčšmi pripeká; od poludnia ale prečo kloní sa dolu a vše slabšie hreje?“

„A veru je to rada múdra!“ dosvedčili všetci radcovia a samému kráľovi pozdalo sa to, že jeho dcéra najskôr odvykne od popolvára, ak ho za dlhší čas nevidí.

Tu hneď zavolali popolvára, dali mu nové šaty, dali mu peňazí na cestu a vypravili ho k tomu slncu na tie výzvedy. Plačúc lúčila sa s ním kráľova dcéra a on tiež s ťažkým srdcom poberal sa na ďalekú cestu. Naučenia si nemal od koho pýtať, nik ho ani len v tom naradiť nevedel, v ktorú stranu pustiť by sa mal. Ale on sám pohol rozumom. Nepustil sa proti slncu, ale držal sa za slncom – prosto, kde ono zapadá.

Ide, ide pustými horami, rudnými cestami, až po mnohom chodení príde do cudzej krajiny, kde jeden veľmi mocný, ale slepý kráľ panoval. Ten dopyčul o našom popolvárovi, kde ide, ináč ide. Hneď ho dal zavolať pred svoj zlatý trón; bo aj jemu bola dobrá rada potrebná, akej krém slnca nikto nemohol mu dať.

Príde ta – a milý kráľ, ako čoby len svojim ušiam chcel veriť, opýtal sa ho:

Či to ty, syn môj, ideš k tomu slncu?“

Že veru on, smelo povedal šuhaj.

„No, keď ty ta ideš, opýtaj že sa ho, čo je to za príčina, že ja, mocný kráľ, na moje staré dni takto oslepol som. Ak mi to vykonáš, polovinu môjho kráľovstva prepustím ti hneď.“

„Oj, vykonám, vykonám. Čože by nevykonal, keď raz tam budem?“ prisľúbil popolvár. A kráľ kázal mu dať peňazí a čoho mu len bolo treba na cestu.

Stúpал on za tým slncom ďalej. Stúpал hustými horami, pustými dolinami, kde ani hlasu človečieho slýchať, ani šľaku vídať nebolo – až prišiel na kraj mora. More bolo široké a hlboké. Neprichodilo mu obrátiť sa ani napravo, ani naľavo; lebo slnce práve za morom sadalo. Ale ako cez

more? Chodí po brehu sem i tam a húta si: „Čo tu robíš?“ Ako tak chodí a húta, príde k nemu jedna veľká ryba. Dopoly bola vo vode a odpoly von z vody, brucho jej bolo svieže ako druhým rybám, ale chrbát uhorený ako uhlík, a to od slnečnej žiary.

„Kdeže si sa tu vzal, človeče?“ vraví mu tá ryba. „Len kde ty chodíš? Čo ty chceš?“

„Kdeže chodím? Čože chcem? Rád by som ta za more, lebo – tak a tak – idem k slncu na výzvedy.“

„K slncu?!“ divila sa ryba. „Ale veru ty dač povedáš. I mňa len to slnce opeká. Mohol by si sa prezvedieť, prečo ja veľká a ťažká ryba nemôžem nikdy na spodok vody sadnúť ako druhé ryby. No, či prezvieš sa?“

„Ej prezviem, prezviem,“ rečie popolvár. „Ale akože sa prezviem, keď som tu a slnce hentam za morom?“

„No, veď ťa azda prenesiem; len si sadaj!“ A naradovaný popolvár sedel už na širokom chrbte ryby, ktorá ho šťastne na druhý breh preniesla.

„Aleže zas sem prídi! Tu ťa budem čakať,“ volala ryba za ním, keď on zrezka poberal sa ďalej. A stúpaj ešte len teraz pustatinami, kde ani vtáčka ani letáčka vidno nebolo, nieto dákeho človečika. Už nemusel byť ďaleko od kraja sveta, lebo slnce pred ním k zemi sadalo. Poponáhľal sa, koľko mu len para postačovala.

Keď prišiel ta, už vtedy slnce na lone svojej mamičky oddychovalo si. Poklonil sa pekne, aj pekne mu zaďakovali. Začal rozprávať, a počúvali ho. Spýtal sa:

„Ej, moježe ty milé slniečko, povedzže ty mne, ako je to, že ty do poludnia vše hore a hore ideš a vše väčšmi a väčšmi pripekáš a od poludnia dolu sadajúc, už len slabneš a slabneš?“

I povie mu slnce:

„Hja, braček môj zlatý, spýtaj že sa ty tvojho pána, ako je to, že on od narodenia vše len rástol na tele a na moci, a teraz na starosť prečože i on schyluje sa k zemi a slabne? I so mnou je to tak. Mňa moja mamička každé ráno, ako pekného chlapčeka, znovuzrodí, a každý večer, ako slabého starčeka, do svojho lona prijíma.“

Tu zas ďalej rozprával popolvár, prečo ten a ten krá! na svoje staré dni otemnel, keď on predtým taký jasný a dobrý zrak mal.

„Hja, prečože ostal temným? Oslepol, keď spyšnel. Bo chcel rovnať sa bohu a dal vystavať si sklené nebo, posiate zlatými hviezdami, aby tak, sediac vysoko, rozkazy vydával po celom svete. Ak poníži sa pred pánom

bohom do prachu a dá stroskotať to sklené nebo, hneď vyjasnie na svet pred očima jeho a bude vidieť ako prv.“

„A tá ryba prečo nemôže ako druhé ryby sadnúť na spodok vody?“

„Preto, že nejedia človečieho mäsa. Aleže jej to nevyjav skôr, len keď budeš za morom a to na hodnom kuse od brehu!“

Podakoval sa popolvár za dobrú radu a poberal sa preč. Ale ho slniečko ešte zdržalo. Dalo mu taký oblek, čo spratal sa mu do jednej orieškovej škrupiny. A to boli – hladteže, deti moje – slniečkové šaty.

Ide si on už teraz naspäť a príde k tomu moru. Hneď ho ryba začne obracať, aby jej povedal, čo jej slnce odhadlo. Ale on nedajbože vyjaviť jej čoby len slova, kým neprenesie ho na druhý breh.

Sadne na chrbát – ryba pláva s ním, že len tak stávajú zákruty za ňou. Naprostred mora zastane s ním a vraví mu:

„Tu ťa zvrhnem zo seba, ak mi nepovieš!‘

Ale on na to ani neuchol; nuž milá ryba pobrala sa a niesla ho ako predtým. Ale pri kraji skočil on ako strela z jej chrbta, ale tak na tri siahly na breh – a pustil sa v úteky. Keď už bol na hodnom kuse, zavolať jej naspäť:

„Ani ty nikdy nesadneš na dno, kým sa nenaješ človečieho mäsa!“

Ako keby sto čertov bolo do nej skočilo, tak rozpajedila sa tá ryba. Člapla na more

chvostom, takže vyčľapená voda siahala popolvárovi do pása. Ale predsa po takej malej vode nedoplávala ryba až k nemu; bo bola veľmi veľiká.

„Keď ma teraz čert nevzal, už ma viacej nevezme!“ vydýchol si popolvár a zrezka stúpал ďalej – všade už teraz proti slncu, aby z cesty nezablúdl.

Po mnohom putovaní prišiel k tomu temnému kráľovi.

„No, čo si mi vykonal, syn môj, či vieš, prečo som oslepol?“

„Preto si oslepol, že si spyšnel a chcel si rovnať sa bohu. Ak ponížiš sa pred bohom do prachu a dáš stroskotať toto sklené nebo, hneď vyjasní sa svet pred tebou a budeš vidieť ako predošlé.“

Poslúchol kráľ. Stroskotal to sklené nebo nad sebou, ponížil sa až do prachu. A hneď mu svitlo v očiach, akoby ho z hrobu na boží deň bol vyviedol.

V tom okamžení udelil popolvárovi pol kráľovstva.

Hoc bol náš popolvár už kráľom ako druhý, predsa nepozhovel ani chvíľku, len ponáhlal sa domov. A dobre, že posporil sa; nech len hodinu zmešká, už ti mu je po všetkom.

Ešte zďaleka počul, že tam dnes na všetkých zvonoch prezvňajú, a keď ku kostolu došiel, otvárali kostolné dvere dokorán.

„Čo to tu za novina?“ opytuje sa ľudí.

Že to veru kráľ svoju jedínú dievku vydáva, že to veru práve teraz zvonía a kostol otvárajú na sobáš; to vravia mu všetci a len toľko, že ho nevysmejú, že on o tom nevie, že veď o tom už aj vrabce na streche čvirikajú.

Hneď si on rozmyslel, čo má urobiť. Vytiahol z vrecka orechovú škрупinku a zo škрупinky slniečkové šaty, obliekol sa a zasadol si do prvej stolice pri oltári.

Po chvíľke ide bohatý rad kráľovských svadobníkov. Dívá sa tu každý na bohatého hostá v prvej stolici a pošepkávajú si: „Kto to? Čo to za jedného?“ Ale nik ho nepozná; nikto nevie, kde vzal sa tu; len ti ho chvália, že toľkého bohatstva na ňom, že ten veru aj mladého zaťa zatieni.

Vedie tu aj mladú nevestu družba pred oltár. Nebolo jej treba spytovať sa, kto to tam v tej prvej stolici. Poznala si ona svojho popolvára, ako dakedy upopoleného, tak aj teraz v slniečkové šaty odeného. Vyšuchla sa družbovi spod pazuchy, a such – bola už pri svojom milom popolvárovi. A nedajbože viac od neho, nedajbože o sobáši s druhým ani len počuť.

Tú vec leteli hneď oznámiť starému kráľovi. Ten dal hneď slnkového šuhaja pred svoj zlatý trón povolať. A jeho zlatý trón zaligotal sa ešte len teraz, keď slniečkový šuhaj postavil sa pred ním. Vyrozprával popolvár od počiatku až do konca všetko, ako vodilo sa mu.

„Nuž, ako je to, ako s tým slniečkom? Povedzže nám ty to ešte raz, syn môj!“ povie napokon kráľ.

A veru ho mamička jeho každé ráno ako jarého chlapčeka znovu rodí a každý večer ako slabého starčeka do svojho lona prijíma,“ rečie šuhaj.

„A veru to i ja rástol som a bol som mocný, ale teraz zoslabol som a schýlil som sa dolu. Vy, deti moje, pôjdete hore!“ doriekol kráľ a dal im svoje požehnanie. Popolvár vzal kňažnú pod pazuchy a viedol ju pred oltár. Bol sobáš, bola svadba, bolo šťastné slniečkového šuhaja kralovanie!

CIGÁN ČERTA OŠIALIL

Išiel čert k babe, aby mu dala jesť, že už dobre od hladu kopytá nevytrčí. Ona dala mu vajce. Ale keď ho prehltol, nastrašila ho, že to vajce bolo zaviazané, a tak aby hotovil sa, že zľahne a bude mať chlapca. Nastráchaný čert pribehol k Cigánovi do poľa, kde tento svine pásol. Prosil ho, aby mu nej ak spomohol.

„Oj, vďačne ti spomôžem,“ hovorí Cigán, „len si ľahni horeznačky.“

Čert si ľahol a ten plask ho vatrálom po bruchu, že ho hneď vo dve hubky skrčilo od toho úderu a zjajknuť mu ani nedalo, čo mu hrdlo zatislo. V tom ale vyskočil z blízkeho krovia tým plaskom naplašený zajac a utekal poľom do hory. Cigán ukazuje ho čertovi:

„Či vidíš, tamto zaberá tvoj chlapec; toho viac nemáš čo obávať sa, že by vrátil sa ti.“

„No, chlap si!“ chváli ho čert a Cigán na to:

„Veru som chlap! Či by si takto nemal vôľu skúsiť sa so mnou?“

„A prečo by nie!“

„No,“ rečie náš more, „kto z nás vytlačí zo skaly mlieko?“

Čert schytí žabicu a ako ju stisol, všetka rozmrvila sa mu v hrsti. Cigán ale ukradky vložil do mlieka omočený chlieb medzi dve skaly a vytlačil z neho mlieko. Čert naľakal sa ho; ušmykol a nestavil sa iba pri svojej materi.

A mať hovorí mu:

„Čože si taký naplašený?“

„Takto a takto,“ rozpovedal čert, ako povodilo sa mu s Cigánom.

„Ej, to je nedobre,“ rečie čertova mať. „Ten Cigán oddal by sa hockedy do teba, ty toho musíš skántriť. Id' ešte raz k nemu a daj sa s ním na skusy! Ak vydrží, dáš mu za vrece peňazí, ak nie, zmámiš ho.“

Dobre. Bežal čert k Cigánovi:

„Cigán, hybaj sa ešte raz na skusy! Dám ti za vrece peňazí, ak vydržíš. Ak nie, zmámim ťa.“

„A veď dobre, keď tak chceš,“ povedal Cigán.

Prvé dali sa na to, kto viac slivák unesie. Čert oberal do košov a Cigán začal z koreňa vyvracať celé stromy a ukladal na hromadu.

„Čože ty to robíš?“ diví sa mu čert.

A Cigán vraví:

„Čože mám motkať sa s každou márnou slivočkou? Takto si zaberiem odrazu všetko, aj teba s tým stromom, čo na ňom dučíš – a zanesiem domov.“

Nalákal sa čert, že by takto prišiel o celú záhradu, ba ešte aj s ním samým zle by malo byť:

„Nuž,“ rečie, „nechajme toto tak a podme skusovať sa na inšie.“

Druhé dali sa na to, kto viac dreva unesie. Čert začal horu rúbať a veru tá len zmizla pod jeho sekerou. Cigán vzal dlhý povraz a začal opasovať celú horu od duba k dubu.

„Čože to ty zasa vystrájaš?“ spytuje sa čert.

„Nič,“ odpovedá Cigán, „len nechce sa mi po každom polienci na plece klásť, nuž takto opášem si celú horu, potrhnem a odnesiem si od koreňa.“

Nalákal sa čert, že by prišiel o horu, nechali aj to tak.

Tretie bolo, kto viac vody unesie. Čert pozbieral vari všetky dudy zo sveta a naberal tej vody, aby mu ani kvapka neušla z nej. Cigán nabral dosák a brvien a jal sa hatať celý potok.

„Čože haceš?“ spytuje sa čert.

„Čože by som hatal?“ odpovedá Cigán. „Zastavím všetky vody a unesiem si preč odrazu.“

Nalákal sa čert, že príde o všetky vody.

„Daj,“ povedá, „pokoj a radšej si len vezmi za vrece peňazí. Tu sú ti!“

Cigán vzal si za vrece peňazí a nebolo mu treba viac s čertom skúšať sa, lebo ten umkol kade ľahšie!

DREVENÁ KRAVA

Veď vám to bol dakedy inakší svet ako teraz, kde každé iba pod nos hľadá a chmúri a utrápa sa od svitu do mraku. Kedysi ľudia neskrývražili toľme, neumárali sa, aby čím viac zospiežili: ale čo mali, to zjedli, zapili, zasmiali sa. Lepšie im to potom stovilo. Vtedy – ak si neznal dačo na žart povedať, nebolo ti ani ukázať sa medzi ľuďmi; lebo všetci boli veselí, zhovorčiví, žartovliví. No, už to pozde zasa tak bude!

Len ešte hen vtedy žila jedna kráľova dievka. Tá zas nedajbože usmiať sa, ani len svojim vohlačom. A tých by bola mala na každý prst po desať, taká bola krásna a bohatá. Rodičia si nevedeli s ňou rady. Napokon dali vytrúbiť po celej krajine, že toho človeka zlatom odvážia, kto by ju rozsmiechotil. Tu iste hrnuli sa smiechotári zo všetkých strán; lenže každý s dlhým nosom odišiel. Konečne nikto viac nedával sa na to. Ale vraj, naveky nájde sa majster do remesla.

Pán kráľ utrápený sedeli pri panne dievke, aby ju trocha rozvraveli, keď tu nachýlia sa dvere a ktosi strčí ta dnuhá rozčuchranú hlavu:

„Prosím ponížene, či sú pán kráľ doma?“

„A kto ty? Čo ty tu chceš, huncút?“ okríkol ho kráľ.

„Prosím ponížene, prišiel som pravdu si potvrdiť!“

„Čo za pravdu? Či nemáš doma richtára a stolicu?“

I tak by premilého hosťa bol kráľ vyhnať, keby nie vážna panna dievka, čo teraz po prvý raz od troch dní ústa otvorila, že tak a tak, kráľ je na to kráľom, aby nikoho neodbil.

„Len vy,“ rečie, „rozpovedzte, čo za galibu máte.“

„No veď, hľa, na to som prišiel!“ ozval sa Kubo, bo to on bol, Kubo, náš kraviar z dediny.

I veru zosňal teraz baranicu z rozčuchranej hlavy, ovesil si ju na vatrál, a postavil sa tak, ako bol, v surovici, v opasku, v chološniach a v krpciach, pred pána kráľa a pred tú jeho dievku. Začal si on to len tak po svojom, po sprosté; ale pán kráľ už teraz počúval, keď len počúvala aj tá jeho dievka, čo každého odbila, ako ústa otvoril. Počúvajmeže i my!

Vybubnovali v dedine, že každý, či má kravu, či nemá, kraviara splácať musí, aby každému bolo narovno.

Čerta ti mi je narovno, pomyslel si pán Krajec, keď ja kravy nemám, ani len nebožiatka teliatka. Počkaj, kmotre, veď ja ti podkúrim! Nebudem ti nič po nič hotovú plácu do pažeráka pchať!

Vykresal kravu z dreva a dal pastierovi na pašu; ešte mu pohrozil, aby ju dobre napásal, a každý večer pekne ako druhé do domu dopravil.

Bude z toho pes! hútal kraviar a škrabal sa za ušima. Ale kravu prijal musel, bo mu pláca od nej šla. Inak mu neprichodilo, len drevenú kravu pekne rúče nosiť na pleciah za stádom a každý večer pánu Krajcovi domov doniešť.

Na zlú záhybeľ padol v jeseň mráz a kraviarovi zašiel za nechty. Na širom poli drevo nebolo. Pochytil to drevené telivo, porúbal a pokládol na oheň. Zohrial sa; ale bolo mu teplo ešte len potom!

„Kde ti krava?“ volá večer starý Krajec, keď kravy nebolo.

„Veru som ja tú tam v poli porúbal,“ povie kraviar.

„No počkaj, Kubo, veď ty za ňu zaplatíš!“

Kraviar len uhol plecóm, že veď bude, ako bude; ale starý Krajec, chytrá líška, bežal za horúca k pánu richtárovi:

„Pán richtár,“ vraví, „mal som kravu; splácal som od nej, ako ste prikázali, aj mi ju ten Kubo celé leto pekne pásol s druhými. Len dnes čo neurobil? Porábал kravu v poli, ani mi len znaku z nej nedoniesol; čože vy na to povieť?“

„A veru, môj milý Krajec, ja na to len tak poviem, ako pánboh prikázal: kravu za kravu.“

Dúškom poslali pougára ku kraviarovi, aby svoju kravu priviedol pred slávny súd.

„Nesúca je, pán pougár, vonkoncom je nesúca pred slávny súd. Povedzte, nech málo pozhovejú, kým ju trochu občešem, obriadim!“

S tým dopravil kraviar pougára a pomyslel si, lebo občul, čo to má byť:

Od zubov pánom richtárom! Nebudete si vy s mojou teličkou gamby mastiť. Pretiahnem vám popod nos inakším masným piercomľ.

Vyviedol on kravu na tok a tam zabil. Mäso povešal na pánty, že ho ako na drvihý deň bude predávať a kožu vypchal na drevené štuligy, že veď to i Krajcova krava len na takých drevených štuligách stála. Ale tu pán richtár vydali zákaz, že kto opováži sa od kraviara čo len za babku kúpiť, utratí i mäso i peniaze a ešte ho zavrznú do klady. Neboráčik kraviarčik neutŕžil nič, bo ľudia báli sa prestúpiť richtárov zákaz. No našli sa aj takí,

čo nebáli sa toho. A bol to sám farárov Dunčo aj s kamarátmi. Tí postavili sa na tok pod pánty a oblizovali si pysky, hľadiac hore na mäso i krútiac chvostmi.

„Aha,“ povie kraviar, „vy by ste radi kúpiť, ale ačak nemáte peniaze? No nič to, veď ja vám zverím, len či na dlžobu pristanete, a keď si prídem pýtať, zaplatíte?“

S tým zosňal celý hnát z pánta a kamaráti vycerili zuby do toho:

„Aha,“ povedá, „už nemôžete ani dočkať, kým vám ho dám. No, tak sme na jednostajnosti!“

I tak hodil im hnát a farárov Dunčo prvý zatiaľ zubmi do pečienky; druhých nebolo načim ponúkať.

Ale čo s ostatným mäsom? Aj tomu ľahký obriadok!

Dám ja toho, pomyslel si, navariť, nadusiť, nasmažiť; zavolám všetkých susedov na hostinu, veď azda potom len oko zohnú a budú ma rad-radom častovať aj so ženou aj s deťmi, tak voliačo prechovám sa cez zimu.

Ako si pomyslel, tak urobil a milých hostiniarov ak núkal, tak núkal:

„Jedzte mi, moji milí páni susedi, jedzte ako doma, berte si ako zo svojho: pánboh ma opatril mäsom, opatrím si teraz i ja vás!“

Milí páni susedi najedli sa, napili sa, zaďakovali a rozišli sa. Ale ďalej ani nezreli sa o kraviara.

Od susedov mal svätý pokoj, ale doma žena každý bohovitý deň len tú jednu pieseň húdla:

„Daj mi už teraz do hrnka, keď si si kravu zmámil! Či nevidíš, že ti deti na peci od hladu dobre neoomrú?“

Milý kraviar dobre tam neošedivel! Po nečase príde mu na pamäť, že veď on má na fare dlžníka. Ide pravo tatam a hľadá, vyzerá ho ako ihlu po celom dvore, po kôlni, po stodole, po stajniach, po všetkých kútoch; ale milý čučko dobre bol popratal sa.

Keď sa mi ani na oči neukážeš, pomyslel si pastier, veď ti ja ľahko prejdem cez rozum; počkaj, obžalujem ťa pred pánom!

Iba čo hlavu nastrčil na dvere do farárovej svetlice, zazrie ti na jedno oko slepého Dunča rozťahovať sa pod stolom.

„Či si tu, ty pes slepý?“ zavolá. „Zaplať, čo si dlžen!“

Ale pri stole stál aj sám pán farár a nadbe vám vedieť, že aj pán farár bol na jedno oko slepý a na druhé nedoviedel a že si teraz inak nemyslel, len že to pastier naňho zavolať. Tu akoby bol hrom doňho strelil, tak skočil na kraviara.

„Nuž ale ty mňa ešte slepým psom nazývať! Či nevieš, kto som ja? A čože som ja tebe dlžen, ty žobrák, ty ničiga?!“

Jaj, už vám pastier nebol viac vo dverách, už zaberal von z domu a Dunča zahuckal za ním, dobre mu tam päty neobtrhal.

Ale to ešte nebolo nič, čo ho len psom za jeho spravodlivú dlžobu vyhuckali z domu. Pán farár by bol za tú neúctu kraviara na škripec ťahal, keby ten nebol pobral nohy na plecيا.

„Ale,“ rečie farár, „počkaj, šelma! I tak mi neujdeš.“

A pobral sa hneď pred slávnou stolicu a tam neprestal žalovať, kým len pán slúžny nenasúdili kraviarovi sto kyjov kyjovatých.

Chudák kraviar iba vtedy zvedel, keď mu dráb aj so šiestimi chlapmi pred pastierňou postavil sa, aby ho pod holými vidlami odvedli do stolice. Druhej raty nebolo, iba zadnými dvermi do poľa a z poľa do šíreho sveta.

Chodí, chodí po tom širom svete od dediny do dediny od mesta do mesta. Raz si tu v meste zastane, oprie sa o vatrál a čuduje sa, čuduje; lebo to ešte predsa nevidel taký vysoký a k tomu ešte všetok zelený dom.

Ej, húta si, čiže tu divné vápno rastie, keď takto na zeleno bieli. A tie obloky, to sú ako u nás dvere. Hej, a či idú vysoko nad jedno druhé! Ba či tu ozaj sliepky vládzu vylietať hore na pánty, keď je to taká výšava? A len kde tu chlievce pre svine a stajne pre kravy; keď tu ani statočných vrát, ani dvora, ani nič?!

A tu rozchichocú sa mu ľudia za chrbtom, čo pozastavili sa pri ňom, že čudoval sa ako tela na nové vráta, a čo ho tu vypočúvali, ako táral.

„Nuž ty hňupák,“ vravia mu, „či ty ani nevieš, kde si? Veď tu stojíš pred kráľovskou palotou!“

„Ale ja pred kráľovskou palotou? Ej, tak mi bištu svete, voľač aj o kráľovi povedzte!“

Tu by ste ich ešte len boli počuli, ako sa tí smiali, že veď to už aj malí chlapci vedia, že pán kráľ slúbili toho zlatom odvážiť, kto by ich pani dievku rozosmial – a nechali ho tam ako blázna stáť.

Takto zlatom odvážiť sa, to by nebolo zle! I tak nemáš ničoho nič a doma deti plačú! pomyslel si kraviar a už len ako by mohol dostať sa ta dnu!

A tam brána ta dnu široká, – ale čože? Pred bránou prechodí sa víťaz s holou šablou, len tak iskrila sa mu, čo bola veľmi nabrúsená; a on to bol už dávno počul, že taký víťaz šabli len povie: „Šablička rúbaj!“ a hneď je každému hlava dolu. Ej, do tej brány nebol by vkročil ani za svet!

Ale čo, len takým víťazom to si on ešte trúfal prejsť cez rozum.

„Nechže si,“ povedá, „tú diery tu vartuje, vtáčik preletí inokade!“

I začal obchádzať okolo domu, že veď len dakde dvor a záhradu mať bude, tam ľahko prešvihne sa cez plot a potom na dvore čo by sto psov chovali, tých dobrý pastier neľakne sa; len raz zahvizdne na palci, hneď budú okolo neho chvostmi krútiť. Lenže tu, čo ďalej obchádza, to horšie naňho.

Veď vám tam nebolo ako u nás na dedine poriadneho plota okolo domu, len zasa brány a brány a pod každou zasa aj po dvaja víťazi s iskriacimi šablami. Raz predsa – ale ďaleko, vari až hen u desiateho suseda, bol pustý múr.

„Poručenobohu! Od susedov do susedov volia ako popreskakuješ až hen do pána kráľa,“ pomyslel si a bol už za múrom. Bola to tam nebodaj záhrada. Ale povážte, prosím vás, tú hlúposť: trocha petržlenu alebo mrkvy nikde, ako to treba poriadnym gazdinám, iba kvety a kadejaká tráva a kriaky. Hoj! a piesku čo tam bolo navy-vázaného! Naša celá dedina by tatam nechcela chodiť vyvážať. A ako ti ho ešte pekne poudrvali, pouhládzali ten daromný piesok!

„Hop,“ myslí si, „to predsa nebude na žart, tatam nesmieš v твоjich uprášených bačkoroch kročiť!“

Pustil sa teda len po tej tráve a pomedzi kvety. Nikdy ste nevideli, ako nasrdili sa na tom jedni traja, čo tam v tých kvetoch voľač paprili; či ich pleli a či z prachu ofukovali a či čo? Tí zo troch strán do kraviara ako psi štekajúci:

„Ty loptoš, ty niktoš, ty nám tu budeš kvety šliapať!“

Hej, a boli by ho statočne papekmi vyobracali, keby Kubo kraviar nebol mal desať ráz lepšie nohy ako všetci takí na masle vychovaní. Keď tí z jedného boku, skočil on na druhý bok; keď tí zo troch strán, umkol on štvrtou stranou. Aspoň ich trochu vytancoval po tých hriadkách. No ale bolo mu už i toho dosť. Nechal ich dakolko sto krokov za sebou, a čo nevideli, šmyk on jednými dvierkami zo záhrady von.

Ani nevedel o šťastí, že už bol na dvore u pána kráľa. Hej, bistuže dade! Ale on to za dvor! Čoby len jednej smeti na ňom! Jeho stará nikdy tak izbu nezametie. Nuž ale predsa kdeže tu z toľkého domu smeti podievajú, veď ich vari len do kasne neodkladajú? A hnoj že, odpytujem pekne, kde vynášajú? Veď ho len ako ihlu ukryť nemohli! Zabral sa on smetisko a hnojisko po všetkých kútoch hľadať. Ale to mu ešte len málo na zlé poslúžiť. Iba keď ho odrazu aj piati zaobkolesia a za pačesy pochytiť a obkriкну sa naňho:

„Čo ty tu, šelma stonohá, po kráľovskej palote špehuješ? Zastreľte špehára! Na šibeň s ním!“

Ej, to by už len nebolo bývalo s kostolným riadom, takto nič po nič človeka na šibeň doniesť!

„Ale, ľudia,“ hovorí im, „veď ste vari len pochabé huby nepojedli? Veď ja kraviar z našej dediny, iba to hľadám, kde si tu pri takom gazdovi, ako sú pán kráľ, trus vynášate. A potom rád by som ku pánu kráľovi jeho pani dievku rozosmiať.“

Priam tichšie struny natiahli; všetci sa odstúpili, iba jeden ostal, a to čo najkrajšie oblečený z nich.

„No veď je nič, dobrý človek; veď vám ja nedám ublížiť,“ tak ten začal pekne okolo kraviara. „A veď vás ja,“ vraví ďalej, „upravím pravo k pánu kráľovi, len mi štvrtú čiastku sľúbte z toho, čo dostanete, keď kráľovu dcéru rozosmejete.“

„Prečo nie? vravel kraviar, „len ma tu počkajte!“

Nuž ten si sadol čakať a kraviara na pravú cestu nariadil, aj ho ešte naučil, ako má cez tri varty prejsť.

Išiel si on tak pekne, smelo. Lenže ešte aj tu mal z nôh spadnúť, keď tu každá varta ako hrom zarevala:

„Stoj, chlape! Čo tu chceš?“

Posmelil sa predsa a riekol každej:

„Idem ku pána kráľovej pani dievke na smiechy!“

Nuž tu každá varta pekne okolo neho, vydrankali si po štvrtine z toho, čo dostane, keď kráľovskú dcéru rozsmiechotí.

„A tak tu som vám, pane kráľu,“ rečie už teraz. „Lebo Kubo kraviar z našej dediny, to je nikto inší len ja sám, ako ma tu vidíte. A porozprával som vám všetko, ako čo vodilo sa mi a rád som, že vaša pani dievka pri tej rozprávke aspoň tu i tu pod jeden kútik usmiala sa.“

„Dobre si urobil, synok,“ potľapkal ho pán kráľ po pleci, „už teraz len čo žiadaš za tú rozprávku?“

„A veď som vám hneď spočiatku povedal, že som si prišiel pravdu potvrdiť. Pravdu, pán kráľ, len čo je pravda, to mi potvrdte: mojich, od slávnej stolice nasúdených, sto kyjov kyjovatých!“

„Kubo, Kubo,“ vravel pán kráľ, „vedže už nežartuj! Veď ja to myslím naozaj, že ťa dám zlatom odvážiť; keď si mi len dcéru rozveselil.“

„Ej, pane kráľu, to i ja myslím naozaj, aby ste mi potvrdili a to pod pešaťou mojich sto kyjov kyjovatých, ako môj vlastný diel za to, že som

vašu pani dievku rozveselil, aby som tým štyrom tam vonku nič dlžen neostal, čo si odo mňa po štvrtine z toho vydrankali.“

„Tak je tak, otecko, len ty to potvrd,“ rozosmiala sa kráľovská dievka a zatľapkala rukami, „veď naše neočaté stráže dávno tú príučku zaslúžili!“

Tak sa i stalo. Kráľ podpísal súd aj pečatou potvrdil na tých sto kyjov kyjovatých, pre smiechotkára Kuba, ale na nohavice tým štyrom, čo si vydrankali po rovnej štvrtine z toho, keď nášho Kubíka inak pred kráľa pustiť ne chceli. A Kubo, kraviar z našej dediny, tiež len pod jeden bajúz zasmial sa, keď tým statočne nohavice vyprášili. Ale tak nič po nič ani nášho Kubíka od seba prepustiť nechceli. Kráľ mu dal ukázať, kde má svoje stajne, aj čo k tomu patrí – odpýtam pekne vaše poctivé hlavy – to hnojovisko. Vyviezli ho na štyroch paripách von do poľa. Tam na kraj hory stála kráľovská stajňa a v nej celá črieda – sto pekných kráv. Povedali mu, že od týchto čias bude nad tou čriedou kráľovským kraviarom a že si smie aj ženu aj deti k sebe pojať. Kubovi teda od tých čias bolo dobre aj so ženou aj s deťmi. A čo viac, kráľ mu daroval z tých sto kráv jednu na výber. A tá krava mala zvonec, už je tej rozprávke koniec.

„HOPSA, HOR SA – ZEM, OTVOR SA!“

Dvaja bratia podelili sa s otčizňou. Hej, ale bola to za deľba! Starší zabral si ovce, kone, voly, všetky statky; oral a sial, i kupčil ešte k tomu a býval na hrdom dvore. Mladšieho vypravotil do vedľajšej chalupy, a čo dolezlo sa mu, to mal; biednych pár volkov. Na týchto chodil do hory, rúbал javory a z toho dreva robil doma lyžice, taniere a tak predával.

Išlo to, kým v hore javory trvali a bolo z čoho strúhať a točiť. Ale tu raz už potom nedajbože v celej hore na voľač súceho javora nájsť! Voly pásli sa mu tam dakde na voliakej paseke okolo voza a on sám našťúlal sa po hore celý deň od rána do večera, a ešte nič pod sekeru nenašiel. Na mrkanie predsa vyzrel na vysokej zápoli krásny javorový strom.

„No, veď len teba mal som ešte dostať do remesla!“ riekol sebe a vydiapal sa na zápoľu.

Už chcel zaťat do milého javora, keď tu počuje pod sebou kroky. Pozrie dolu a vidí dvanástich chlapov ako jedle, že vlečú plné vrecia na pleciach. Utúpil sa za strom a ani nedýchol. Chlapi ale prišli pred zápoľu a predný zavolať:

„Hopsa, hor sa – zem, otvor sa!“

Hneď otvorila sa zem a tí všetci poskladali svoje vrecia tadnu. Ten predný zasa zavolať:

„Hopsa, hor sa – zem, zatvor sa!“

Zem zatvorila sa a tí všetci ako prišli, tak odišli. Chodili vraj tam dakde do hostinca na celú noc harovať, keď takto svoje poklady uložili.

Chudobný človek ver nerozmýšľal dlho, stroma zotínať viac nesmel, bo by to tí na odchode boli začuli alebo potom zvedeli, že tam dakto pletie sa im, a šlo mu už o skapanie či tak, či tak keď do remesla dreva nebolo; zviezol sa teda dolu a postavil sa pred zápoľu:

„Hopsa, hor sa – zem, otvor sa!“

Hneď otvorila sa zem a on vnišiel do zápole. Bola tam vraj nesmierna sila bohatstva, až aj naľakal sa, čo to len zablysklo sa mu pred očami. No dvanásť vriec bolo hotových, pozaväzovaných a plných peňazmi. Tie si po

jednom vydvíhal na plece a poodnášal napaseku na voz. Keď s ostatným odchodil, nezapomenul zavolať:

„Hopsa, hor sa – zem, zatvor sa!“

Zápola zatvorila sa; on potíšku odišiel, zapriahol a „čale, Bodor, hejsa, Sivoň,“ popoháňal voly a nestavil sa kremä pred svojou chalupou.

Žena doňho ako do repy, čo tak pozde prichodí. Ale keď videla peniaze, uradovaná, ani nevedela, čo robiť; len nasilu ak merať, tak merať peniaze. Dost jej on, aby tomu pokoj dala; tá nespočinula, kým nevypravila dievča k bohatému susedovi po mýtovnícu. Nuž merali tie peniaze a veru ich namerali, čo by ani vo snách nebolo pozdalo sa im o toľkom bohatstve. Mýtovnícu ani neozerali, len poslali hneď naspäť.

Ale tam za obruč zavadil sa zlatý peniaz. Bohatá bratova zle-nedobre zaškúlila naň a hneď do dievčata:

„Dievča, čo ste to merali?“

„Nuž čože by?“ vravelo dievča. „Hrach dovezli otec za riad, nuž ten sme merali.“

„A veru pekný okrúhly hrach, hľa, tu zavadil sa vám jeden!“

Dievča len zdúpnelo, keď pani stryná vyňala spoza obruče zlatý peniaz, a viac netajilo, čo to merali a do komôrky vysypali.

Ešte prv, ako dievča, postavila sa bohatá švagrová u chudobného švagra, ktorý pred ňou nestačil ani komôrku zaprieť, kde to boli tie peniaze vysypali. Nuž tá doňho hneď tam nad hrbou:

„Ačak sa mi už tajiť nebudete, vy hlavní remeselníci, z čoho žijete! Veď ja to dávno vravím, že to u vás nejde po dobrom – len kde by ste brali na toľké deti?! Veď teraz inakším ľuďom, ako ste vy, nepostačuje. Povedzte pravdu, koho ste to ozbíjali, lebo ak nie, ešte tej noci vás hore podám pred právo!“

A tak mlela, štekala jazykom, kým len milý švagor nevyrozprával všetko, čo a ako stalo sa.

„No, to je už inšie, môj milý pán švagor,“ hovorila naposled bratova, „takže si len majte, čo máte, zide sa aj vám.“

Sama v sebe si ale pomyslela: „Zješ ty psa, že by si mal aj to ostatné bohatstvo z tej zápole odvláčiť. Dobrá psu mucha a to ostatné bude nám!“

A doma nasadila si muža, aby ešte v tú noc šiel ta pre to ostatné bohatstvo, keď zbojníkov doma nieto. Naučila ho, ako to má vravieť pri tej zápoli. Ten zapriahol štyri najlepšie voly do voza a zatiahol rovno pred zápolu.

„Hopsa, hor sa – zem, otvor sa!“ zavolať.

Hneď otvorila sa zápoľa a bohatstvo zablysklo sa.

„Hej,“ povedá, „toto mi bude dosť aj pre detné deti, a čo nikdy krížom slamy nepreložia, len čo budú troviť a jesť a piť!“

S tým skočil dnu, že bude zaberať a na voz nakladať. Ale tu zápoľa s praskotom zarútila sa za ním. Iba ho mráz prejal a v strachu aj zapomenul, ako to má povedať, aby zápoľa otvorila sa znovu. Tam ten čupel zavrznutý; mal aspoň času spomínať na svoje staré hriechy.

Z polnoci ale prišli zbojníci domov.

„Aha, tu si, dobrý vtáčik!“ zahrmeli naňho. „Čože ty tu robíš?“

„Jaj, veď to nie ja, veď to môj brat odvláčil vám tie vrecia. Jaj, mne dajte pokoj!“

„Dáme ti nevôľu, keď len lapil si sa do klietky,“ povedali zbojníci, rozštvrtili ho a telo jeho povešali na ten javor ako pôlty slaniny, aby ho tam vietor prefukoval.

Žena čaká muža domov, čaká ho až do bieleho rána – a tu nik neprichodí. Hneď si pomyslela, že už zle povodilo sa s ním. Ale kto tu jej aspoň dáky vývod dá o skapanie či tak, či tak, keď do remesla dreva nebolo;

„Švagre,“ hovorí „toto je, na moju vieru, zle s vami.“

„A čože by bolo?“ hovorí tento.

„Nuž čože by bolo? Môj muž šiel tej noci na to miesto, kde ste tých peňazí nabrali, a nevrátil sa naspäť.“

„Nuž a čo mne do toho? Ja som mu nekázal!“

„Ale ja som ho ta vypravila, bo nebudete len vy všetko požívať. A teraz alebo si mi muža vystanovíte, aj moje štyri voly, čo s nimi ta šiel, alebo bežím pred právo a jednako len rozpoviem celú celučičkú vec, aby vás prvého zavrzli, lebo vy musíte mať obchod s tými zbojníkmi. Nože, no, veď ak by to len tak bolo na ,hopsa, hor sa,‘ môj muž by dávno musel tu byť.“

Ako ju oddávna znal, videl, že s touto dračicou nikam nezájde, keď si tá raz boky podoprie a oddá sa do dakoho. Nuž ju len hľadel utíšiť, že veď on podvolí sa na všetko a že ešte dosť i bohatstva môžu dovliecť z tej zápole.

„Ale či naozaj, švagrík môj drahý?“

„Naozaj, naozaj, pani švagrinka. Len viete, čo? Keď ten ta šiel na štyroch voloch, pôjdem ja už teraz na štyroch koňoch a dáte mi dvanásť sudov z pivnice. Ale nelákajte sa! Veď to len čo jeden bude plný, tamtie ostatné môžu byť aj prázdne.“

Podvolila sa čo len na jeden plný, keď tamtie sudy budú prázdne. A on naložil jedenásť sudov prázdnych na voz, ale ten dvanásť naozaj plný, a to dobrým, tuhým vínom. Vybral sa ako zemiár, ktorý do ďaleká víno vezie, a zatiahol tadiaľ tou horou.

Príde neďaleko zápole a ak „čihy“, tak „hio“ z celého hrdla, ako by bohzná akú ťarchu viezol a cele na bezpečnom bol. A tu dvanásť pri velikej vatre práve dopekali si tie štyri tučné voly, čo po tom boháčovi tam boli našli. Hneď poskákali na nohy a predstáli ho, že čo to vezie.

„A ver ja víno po svete rozvážam,“ povie tento; „napite sa ho, koľko chcete, len mne pokoj dajte!“

„O pokoj sem-tam,“ hovoria zbojníci; „naposledok sa porúčame. Ale teraz naozaj ku pečienke vína daj! V ktoromže sude máš najlepšie? Hovor pravdu, lebo pustíš dušu!“

Nadstavil liehy k vozu, spustil sud a priváľal im ho ku vatre. Jedli, pili a on musel s nimi.

Keď už bolo po večeri, hovoria mu zbojníci:

„Čože obzeráš sa ty toľko na ten javor, vari ty vieš, čie to údy tam údia sa?“

„A čo bych neznal?“ hovorí on smelo. „Veď ho celý svet poznal – boháča tu zo susednej

dediny. A veď aj toto víno od jeho ženy veziem.“

„Hm,“ rečú mu, „ty zdáš sa byť dobrý majster. Povedal by si nám, ako dostali by sme sa najľahším spôsobom do jeho komôr? Chceli by sme mu vrátiť, čo on nám tu chcel vykázat.“

„Čo len to, to je veru ľahučká vec.“

„Nuž ako?“

„Nuž, hľa, takto. Dáte mi tie údy a ja vrátim sa s nimi k jeho žene, akoby som ich len tak v hore pri ceste bol našiel, a vás zaveziem tiež. Veď na to práve spôsob máme. Tie sudy na mojom voze jednako sú prázdne, keď mi ona bez gazdu viac vína dať nechcela. Zadebním do každého po jednom z vás, v noci poskladám vás tam z voza a pošepkám každému, ako čo stojí v dome. Kedy za najlepšie uznáte, oddebním vás a urobíte si, ako sami budete chcieť.“

Podnapitým chlapom pozdalo sa to, že takto aj vyspať sa môžu v prázdnych sudoch a potom za čerstvá boháčov dom vyzbíjať.

Tu ich on pekne-rúce zadebnil do prázdnych sudov; telo bratovo zosňal a večer zatiahol so všetkým do bratovej dvora, odkiaľ bol ráno vyšiel. Bolo tam bedákania, jankania nad rozštvrteným telom mužovým.

Ale čo už bolo robiť? On ju prehovoril, aby ani veľa nebedákala, len telo pekne pozošívala, aby ho aspoň pochovať mohli, a on že jej zatiaľ opatrí voz, i sudy, i všetko. A len aby dobre používala sa, aby ľudia nedoznali sa o všetkom.

Tá teda v tom strachu pozamykala sa a zošívala to telo, a už tam aj vykladala nad ním, ako vedela. Dajme jej tam pokoj a prizrime sa nášmu majstrovi! Len ten zvolá čelad' a káže v kotloch olej na vriaco hriať a sám ide k tým v tých sudoch a pošepká im, že ich dá zrovna do pitvora poskladať, len aby už potom pozor dali, keď im príde druhý raz šepkať, keď už bude všetko v dome spať. I tak hneď milé sudy vyvália všetky do pitvora a obrátili hore vránkami.

Ako najlepšie varil sa olej, len stoľko, že už nezažínal sa, kázal majster sluhovi načierať a prišiel k prvému sudu, vránku odrazil a zavolať:

„Či spíš, braček?“

„Nespím.“

„No, nadlož ústa, nalejem ti vína, aby si bol smelší, keď ťa oddebním.“

Zbojník ústa nadložil, a ten such! vylial mu vriaci olej do nich, že odrazu zadusil sa. A tak urobil všetkým dvanástim.

Potom už nechal tam bratovu to mŕtve telo zošívať a pochovávať. Sám šiel domov a zobral ešte v tú noc svoje peniaze na svoj voz a odišiel bývať do mesta, kde si kúpil najkrajší dom. Ale ešte aj potom, keď mu trochu schyblo, ťašiel pod tú zápoľu a rozkázal si, ako vo svojom:

„Hopsa, hor sa – zem, otvor sa!“

Zem otvárala sa a na jeho rozkaz zasa i zatvárala sa a on vyberal tam odtiaľ bohatstvá na dosť pre neho a pre jeho detné deti, a čo by nikdy neboli krížom slamy preložili, len čo si vedeli tej zemi rozkazovať.

JELENČEK

Bol raz jeden chudobný horár a mal už druhú ženu. Od prvej ženy mu ostalo dvoje detí, jedno dievčatko a jeden chlapček; volali ich Evičkou a Janíkom. Tieto nebožatá veľa vystali pri mrchavej macoche; nikdy im pekného slova nedala, nikdy oko na nich neohriala, len sa jednostajne vadila a každý bohovitý deň ich drvila a mlátila.

Po tie časy bolo veľmi úzko medzi ľuďmi a najmä u horárov ako najbiednejšie vyzeralo, že daraz aj za tri dni nemali v dome ani kúska chleba.

V jedno ráno spýtal sa ten horár:

„Žena! Čo dáme ješť našim deťom?“

„Čo sa ma to máš spytovať?“ povie na to žena. „Chod' do hory, azda tam dač nájdeš.“

On sa vybral do tej hory, chodil, sledil do samého mraku, ale okrem jedného vtáčika nemohol viacej zastreliť.

„Tu máš,“ povie žene, „uvar nám tohoto vtáčika!“

Vtáčok sa uvaril, a čo sa komu došlo obližnúť, na tom musel pristáť.

Na druhý deň sa ohlásil zasa ten horár:

„Bože môj, bože môj, čože budeme ješť?“

A žena mu na to odsekla:

„Eh, bože-nebože, čo mi tu máš za ušami božekať, radšej chod' a opatri niečo!“

Vybral sa zas do hory a čosi-kamsi pošťastilo sa mu zastreliť zajačika. Naradovaný odniesol ho žene, aby ho upiekla na večeru; on že ide ešte probovať šťastie a s tým sa vrátil do hory. Macocha obriadila zajačika a už ho chcela položiť na paveň, skôr si ale ešte išla po vodu. Vtom sa priplíchtila mačka, milého zajačika uchytila a zožrala. Ako sa s tou vodou vrátila a nevidela zajaca, dobre ju hneď tam neporazilo aj od ľaku aj od jedu. V strachu pred mužom, že ju bude paratiť, schytila nôž, odrezala si prsník a hodila na paveň. Muž sa večer vrátil domov a ona mu dala ješť. Ako tak je, tu i tu pokrúca hlavou:

„Ešte som,“ povedá, „takúto pečienku nikdy nejedol. Žena, či ty nejdeš so mnou jest?“

„Ach, mne sa nechce, dnes som celý deň dáka planá,“ vyhovárala sa macocha.

A tak zjedol všetko sám.

Na tretie ráno ešte ani dobre nesvitalo, zasa len začal ten horár:

„Ach, žena, žena, čo budeme jest?“

A tá sa ho chytro spýta, či bola dobrá tá včerajšia večera?

„Veru bola,“ prisvedčil jej on.

Tu mu vyjaviť, čo to bola za večera.

„A teraz,“ povedá, „vieš ty, muž, čo? Porežme my tie tvoje pluhavé deti!“

Čert vymyslí, diabol poslúchne.

„Ja pristanem, „ povie na to horár, „ale sa skorej sedem ráz sprisahajme, že nikdy na seba nevyvoláme.“

Zakliali sa sedem ráz a potom sa uradili, že skorej chlapca a za chlapcom dievča zmámia. Keď sa starí takto medzi sebou radili, Janík si na peci chrápal, ale Evička už chvíľku nespala a vypočúvala všetko. Nebožiatko, triasla sa na celom tele ako osika, ale ani len nemrkla.

Ako ráno povstávali, zavolá zlostná macocha:

„Deti, stúpajte do hory nazbierať suchého rážďa, budeme pečienku piecť!“

Evička, Janíček sa zachytili a šli. Ako to rážďa zbierajú, povie sestrička bračekovi:

„Či znáš, Janík, na čo my toto rážďa zbierame?“

„Nuž na pečienku!“

„Veru na pečienku! Na tvoju!“ A tu mu vyrozprávala, ako sa otec s macochou radili, že ich jedno za druhým chcú porezať.

„Ale sa ty,“ povedá, „nič neboj! Len keď príde domov, ja budem macochu pýtať, aby ma kus začesala. Ty prídeš do izby a uchytíš mi stužku. Ja vybehnem za tebou a potom oba spolu utečieme.“

Doniesli to rážďa na dvor a macocha ich chválila, že sa tak poponáhľali. Tu Evička prosila macochu, aby ju trochu začesala.

„Priam,“ povedá, „priam, len bež ešte, postav vodu do toho veľkého hrnka!“

Evička postavila vodu, vybehla na pôjd, kde mala odložené dve plánočky, tie si vzala a šla ku macoche. Nôž ako britva naostrený blyšťal sa na stole. Macocha jej vrkoč rozpletla, stužku na bok odložila a začala

ju prečesávať. Vtom pribehol Janík, stužku uchytil a pod' von dverami! Evička sa schytila za ním a volala:

„Daj mi moju stužku! Daj mi moju stužku!“

Macocha po chvíli vyšla na dvor, bo ich nepočula vraviť; a tu vidí, ako tí zaberajú a boli už blízko hory. Zbadala, čo je vo veci, náramne sa rozpajedila a v zlosti kričala za nimi:

„Bohdaj ste sa na to premenili, z čej stupaje sa napijete!“

Braček, sestrička utekali horami dolami, kde ich dve oči viedli. Ale slnko pripekalo a Janíka začal trápiť smäd. Prišli na medvedáciu stúpaj, kde dažďová mláčka stála.

„Evička sestrička, ach, ja by som pil!“

„Ach, nepiže mi ho, nepi, veď to medvedacia stúpaj, ostal by si medvedíkom. Na ty radšej túto plánočku, azda ti smäd prejde.“

Janík pohrýzol plánočku a smäd mu pomínul.

Idú, idú zas na hodnom kuse, tu prišli na vlčiu stúpaj a Janíka trápil ešte väčší smäd.

„Evička sestrička, ach, ja by som veľmi pil. Napijem sa z tejto mláčky!“

„Ach, nepiže mi ho, nepi, veď to vlčia stúpaj, ostal by si vlekcom. Na ty radšej túto plánočku, azda ti smäd prejde.“

Janík pohrýzol plánočku a bolo mu ľahšie.

Idú, zasa idú, ale čo ďalej stúpali, slnko vždy viac pripekalo a Janíkovi šlo už na zmdlenie.

„Sestrička Evička, daj že mi ešte, daj jednu plánočku!“

„Ach, braček môj premilený, veď už viacej nemám. Ale len kus ešte dočkaj, bude nablízku studnička.“

Prišli k jeleňacej stupaji.

„Sestrička Evička, ja nevládzem ďalej, ja sa musím napiť.“

„Ach, nepiže mi ho, nepi, veď to jeleňacia stúpaj, ostal by si jeleníkom.“

Ale len čo sa obzrela, on sa zohol ku tej mláčke a hneď ostal jelenčekom.

Ako ho takého zazrela, zalomila bielymi rúčkami a pustila sa do plaču:

„Ach, bože, prebože, môj nešťastný braček, čože si ja teraz s tebou počnem? Ach, prídu psi, tí ťa potrhajú, prídu poľovníci, tí ťa dostrieliajú!“

A smutný jelenček stúpaj jej po pravom boku.

Neprešli ani na desať krokov, stála tu pekná studnička, len ako to najčistejšie sklo. Dievča sa napilo do chuti a tu sa jej hneď zaligotala na čele zlatá hviezda a aj vlasy jej ostali zlaté.

Od tej studničky pobrali sa ďalej a prišli na jednu čistinku, na ktorej stála kopa sena.

„Ach, braček jelenček, tu my,“ povedá, „budeme bývať, tu nás macocha nenájde!“

Vydlabali si do tej kopy diery a tam sa v noci pred vetrom a pred dažďom kryli. Keď slniečko vychádzalo, Evička si sadla na kopy a prečesávala si vlásky, zlaté prezlaté vlásky a s plačom vykladala:

„Ach, keby toto moja mamička vedela, že sa ja na tejto kope trasím a svoje zlaté, prezlaté vlásky češem! Moja mamička za deviatimi kachli plátence vyšiva!“

Jelenček sa chodil pásť a ona sa jahôdkami a korienkami živila.

Tak to trvalo za drahý čas.

Do tej istej hory chodieval na poľovačku mladý kráľ. Ako tak raz tu von sedela a vlásky si prečesávala, pribehol vypachtený jelenček a zápät za ním pes. Jelenček šuchol do kopy a pes, ako dievča zazrel, pomrdal chvostikom a vrátil sa nazad ku svojmu pánovi.

Pán mu hodil kus pečienky; on ju shytil do pysku a pod' rovno k milému dievčaťu; pečienku jej na lono vypustil a zas bežal k pánovi. To tak spravil aj po druhý raz. A pánovi bolo divno, kde tú pečienku vláči. Zahodil mu ešte jeden kus, a keď zasa len v tú stranu bežal, mladý kráľ sa pustil za ním a pekne-krásne prišiel ku Evičke.

„Nuž čože ty tu robíš?“ spýtal sa jej.

A Evička mu vyrozprávala všetko, čo a ako sa im vodilo.

„A či by si neprišla so mnou?“ povie na to kráľovič.

„Nie ver ja, lebo by ste vy mne toho jelenčeka zastreliť dali.“

„Neboj sa,“ povedá, „ja ti ho nedám zastreliť; len pod', pri mne vám dobre bude.“

Na tie pekné reči pristala ísť s kráľovičom; posadali do koča a odviezli sa do zámku.

Tu Evička našla všetko, čo jej bolo treba. Aj bračeka jelenčeka dobre opatrili. Šaty mala na výber, jedny od druhých krajšie, že len tak v nich prekvitala. Pritom ju dali učiť vo všetkom, čo kráľovnej vedieť treba, a keď dorástla, vzal si ju mladý kráľ za ženu. Ale sa jej skorej musel zaprisahať, že nedopustí nikdy jelenčekovi ublížiť.

Dobre lebo nebárs, – bývala v kráľovskom zámku jedna stará baba a túto veľmi zlostilo, že sa mladý kráľ takto oženil, lebo sa nazdávala, že si jej dievku vezme.

Kráľ musel odísť do vojny a tu poručil tej starej babe, aby kráľovnú statočne opatрила, lebo o krátky čas mala prísť do polohu.

Narodil sa chlapec utešený, na čele mu svietila zlatá hviezdička; ale kráľovná pri pôrode oslabla veľmi. Tu si pýtala trochu vody, ale stará baba jej povedala:

„Popod oblok Dunaj tečie, nachýl' sa a pi!“

„Ach, bože môj, akože sa ja mám nachýliť, keď som taká ubolená!“

„Komu ako vďaka,“ zahundrala baba, „ty sa neschýliš a ja ti tiež vody nedám!“

Kráľovná nemohla ďalej od smädu, nuž sa schýlila cez oblok, a ako bola tak nachýlená, strčila ju stará baba do vody a hneď na jej miesto svoju dievku uložila do postele. Chlapčeka so zlatou hviezdou sa jej nevidelo odmätniť; dosť jej bolo, že mohla dievku podstrčiť.

Kráľovná sa neutopila, len sa na zlatú kačku obrátila a s druhými kačkami po Dunaji plávala.

Ale chlapec nebožiatko, ako matku nečul, začal plakať a vieskať a vonkoncom sa nedal učičkať. Vtom pribehol jelenček do izby a knísal rožkami na znak, aby mu to dieťa na ne položili, že ho bude hintať. Stará baba si už neznala s ním rady, nuž mu ho položila na tie rožky:

„Chod,“ povedá, „zlomte oba grgy!“

Jelenček sa zachytil dolu brehom Dunaja, a ako zazrel plávať kačky, postál a zavolať na ne:

„Kačičky, perličky,

či ste nevideli tohto dieťaťa matku?“

„Videli, videli v tom Úrokom sádku,“

odpovedali kačičky.

A vtom už letela zlatá kačka ku brehu, premenila sa na krásnu paniu, vzala dieťa a povedala mu:

„Môj zlatý synček, prezlatý, okúp sa, pridaj sa, povi sa!“ – a to sa priam všetko stalo.

Potom ešte raz vyobýjala, vybozkávala dieťa, a tak ho jelenčekovi na rožky zložila. Tu sa zas spravila na zlatú kačku a odletela do Dunaja.

To tak šlo za hodný čas: Jelenček každý deň nosieval dieťa k Dunaju a bolo hodno, krásno ako ruža.

Navela odpísal kráľ z vojny, že aby ho vtedy a vtedy čakali domov. Tu hneď stará baba rozkázala dievke, aby si do postele ľahla a chorou sa stavala. A keď kráľ príde, aby si len z toho jelenčeka mäso pýtala.

Kráľ sa šťastlivo vrátil domov a veľmi sa zradoval krásnemu dieťaťu.

Ale nad tou, čo na posteli ležala, nemohol sa prenačudovať a najviac mu bolo divno, že jej nevidel na čele zlatú hviezdu a zlaté vlasy. Tu stará baba vedela hneď vykrútiť, že to veru chorosť nikoho nepopraví a že zlatá hviezda a zlaté vlasy prešli z kráľovnej na dieťa.

A tá z tej posteľe začne volať:

„Jaj, jeleňacie mäso by som jedla, dajte mi toho jelenčeka zarezať!“

„Ej,“ povie na to kráľ, „veď som ti musel prisahať, že nesmie nikto jelenčekovi ublížiť. Akože je to, že ho teraz sama kážeš zarezať?“

A tá nič, len ešte väčšmi volala:

„Jaj, jeleňacie mäso by som jedla. Hneď mi dajte toho jelenčeka zarezať!“

Naveľa kráľ privolil a hneď začali nože brúsiť, vodu hriať, Že ho budú rezať a variť.

Vtom sa prebudí dieťa a začne plakať a vieskať. Na ten plač pribehol hneď jelenček a knísal rožkami.

Dosť ho stará baba čičíkala; ale to veru nechcelo utíchnuť a jelenček jednostaj len kýval tými rožkami. Kráľovi divno bolo, čo to ten jelenček robí? A stará baba mu povedala, že chce to dieťa na rožkoch kolembať. Nuž kráľ rozkázal, aby mu ho položili. A ten, ako ho na rožky dostal, vybehol von dvermi. Kráľ v strachu, aby sa dieťaťu zle nepovodilo, zachytil sa tiež. Jelenček šiel rovno dolu brehom, a ako zazrel plávať kačky, postál a zavolať na ne;

„Kačičky, perličky,

či ste nevideli tohto dieťaťa matku?“

„Videli, videli v tom širokom sádku.“

Tá hneď vyletela z toho Dunaja, premenila sa na krásnu paniu, vzala na ruky dieťa a povedala mu:

„Môj zlatý synček, prezlatý, okúp sa, pridaj sa, povi sa!“

To sa priam všetko stalo. Potom ho ešte začala objímať a bozkávať:

„Ach,“ povedá, „čože robí ten tvoj drahý otec: Ach, keby on vedel, čo mi urobili, keby vedel, ako ma tá baba do Dunaja strčila!“

Tu kráľ spoza kríka vyskočil a objal ju okolo hrdla. Ona sa v tom okamžení urobila na zlatú kačku a potom bohvie ešte na aké potvory. Ale kráľ ju mocne držal a:

„Nepustím ťa,“ povedá, „nepustím, kým sa mi nespraviš na takú, ako si pred tým bola.“

Sotva to vyriekol, už ho objímala jeho krásna zlatovlasá žena a miesto jelenčeka kolembal na rukách dieťa švárny mládenec.

Vytešení pobrali sa všetci do zámku a kráľ voviedol kráľovnú s dieťaťom a so švagrom do osobitnej izby, takže o tom nikto druhý nevedel. Stará baba sa nazdala, že jelenček aj s dieťaťom dakde skazu vzal a bola rada.

Na druhý deň rozkázal kráľ pripraviť veľkú hostinu a dal mnoho panstva zavolať. Stará baba až tak rástla od pýchy, keď videla svoju dievku za vrchstolom pri kráľovi sedieť. Keď najlepšie jedli a pili, vstal kráľ a takto sa ohlásil:

„Milí páni! Mám vám jednu otázku predložiť. Povedzte mi, čo by zaslúžil ten, ktorý chcel dvoch nevinných o život pripraviť a tretiemu šťastie pokaziť?“

A stará baba chytró na to povie:

„Ten nezaslúži inšie, len aby ho so všetkým parapúťom do suda kľincami vybitého zadnili a dolu vrchom pustili ho jelenčekovi na rožky zložila. Tu sa zas spravila na zlatú kačku a odletela do Dunaja.

To tak šlo za hodný čas: Jelenček každý deň nosieval dieťa k Dunaju a bolo hodno, krásno ako ruža.

Navela odpísal kráľ z vojny, že aby ho vtedy a vtedy čakali domov. Tu hneď stará baba rozkázala dievke, aby si do postele ľahla a chorou sa stavala. A keď kráľ príde, aby si len z toho jelenčeka mäso pýtala.

Kráľ sa šťastlivo vrátil domov a veľmi sa zradoval krásnemu dieťaťu. Ale nad tou, čo na posteli ležala, nemohol sa prenačudovať a najviac mu bolo divno, že jej nevidel na čele zlatú hviezdu a zlaté vlasy. Tu stará baba vedela hneď vykrútiť, že to veru chorosť nikoho nepopraví a že zlatá hviezda a zlaté vlasy prešli z kráľovnej na dieťa.

A tá z tej postele začne volať:

„Jaj, jeleňacie mäso by som jedla, dajte mi toho jelenčeka zarezať!“

„Ej,“ povie na to kráľ, „veď som ti musel prisahať, že nesmie nikto jelenčekovi ublížiť. Akože je to, že ho teraz sama kážeš zarezať?“

A tá nič, len ešte väčšmi volala:

„Jaj, jeleňacie mäso by som jedla. Hneď mi dajte toho jelenčeka zarezať!“

Navela kráľ privolil a hneď začali nože brúsiť, vodu hriať, že ho budú rezať a variť.

Vtom sa prebudí dieťa a začne plakať a vieskať. Na ten plač pribehol hneď jelenček a knísal rožkami.

Dosť ho stará baba čičkala; ale to veru nechcelo utíchnuť a jelenček jednoducho len kýval tými rožkami. Kráľovi divno bolo, čo to ten jelenček

robi? A stará baba mu povedala, že chce to dieťa na rožkoch kolembať. Nuž kráľ rozkázal, aby mu ho položili. A ten, ako ho na rožky dostal, vybehol von dvermi. Kráľ v strachu, aby sa dieťaťu zle nepovodilo, zachytil sa tiež. Jelenček šiel rovno dolu brehom, a ako zazrel plávať kačky, postál a zavolať na ne:

„Kačičky, perličky,
či ste nevideli tohto dieťaťa matku?“
„Videli, videli v tom širokom sádke.“

Tá hneď vyletela z toho Dunaja, premenila sa na krásnu paniu, vzala na ruky dieťa a povedala mu:

„Môj zlatý synček, prezlatý, okúp sa, pridaj sa, povi sa!“

To sa priam všetko stalo. Potom ho ešte začala objímať a bozkávať:

„Ach,“ povedá, „čože robí ten tvoj drahý otec: Ach, keby on vedel, čo mi urobili, keby vedel, ako ma tá baba do Dunaja strčila!“

Tu kráľ spoza krika vyskočil a objal ju okolo hrdla. Ona sa v tom okamžení urobila na zlatú kačku a potom bohvie ešte na aké potvory. Ale kráľ ju mocne držal a:

„Nepustím ťa,“ povedá, „nepustím, kým sa mi nespraviš na takú, ako si pred tým bola.“ Sotva to vyriekol, už ho objímala jeho krásna zlatovlasá žena a miesto jelenčeka kolembal na rukách dieťa švárny mládenec.

Vytešení pobrali sa všetci do zámku a kráľ voviedol kráľovnú s dieťaťom a so švagrom do osobitnej izby, takže o tom nikto druhý nevedel. Stará baba sa nazdala, že jelenček aj s dieťaťom dakde skazu vzal a bola rada.

Na druhý deň rozkázal kráľ pripraviť veľkú hostinu a dal mnoho panstva zavolať. Stará baba až tak rástla od pýchy, keď videla svoju dievku za vrchstolom pri kráľovi sedieť. Keď najlepšie jedli a pili, vstal kráľ a takto sa ohlásil:

„Milí páni! Mám vám jednu otázku predložiť. Povedzte mi, čo by zaslúžil ten, ktorý chcel dvoch nevinných o život pripraviť a tretiemu šťastie pokaziť?“

A stará baba chytro na to povie:

„Ten nezaslúži inšie, len aby ho so všetkým parapútom do suda klinkami vybitého zadnili a dolu vrchom pustili.“

Vtom sa roztvorili bočné dvere, kráľovná s dieťaťom na rukách a švárny mládenec vstúpili do izby a kráľ rozpovedal všetko, čo a ako sa stalo. Starú babu aj s dievkou naskutku odvedli a ako sa sama odsúdila, tak sa im zviedlo.

ĽUDOVÉ ROZPRÁVKY

Kráľ ale posadil k sebe z pravej strany kráľovnú, z druhej strany švárneho Janka a tak sa teraz naozaj radovali všetci spolu a radujú sa doteraz, ak nepomreli.

KLINKO A KOMPIT KRÁĽ

Kompit kráľovej krajine bola jedna dedina a v tej dedine býval otec a mal troch synov, z ktorých nemohlo nič byť. Vyviedol ich raz do hory, aby ich skúsil, z ktorého by predsa čo vystalo. Ak tak chodia po tej hore, zazrie najstarší krivý hrb a zavolá:

„Ej, otec, čiže by tento hrab súci bol na bahry!“ „No dobre,“ povie otec, „z teba bude kolesár.“ Stredný syn zazrie o chvíľku javor a zavolá: „Ej, otec, čiže by to boli za korytá z tohto javora!“ „No dobre,“ povie otec, „z teba bude korytár.“ Napokon zazrel aj najmladší mladú plánku jablone a zavola:

„Ej, otec, páčte len na tú plánku, ja si ju vysekám, budeže to za posekanec!“

„Len na čo by ti bol posekanec?“ vraví otec. „Vari len nepustíš sa s ním po zboji?“

„A trebárs aj po zboji!“ riekol syn a hneď si aj vysekal ten posekanec.

Otec tých dvoch dal hneď na tie remeslá. Na druhú jar i tento najmladší odšiel z plánky svoj posekanec, obielil a opálil ho – a šiel tiež po svojom remesle. Po akých tam chodníčkoch chodil, po takých chodil, dosť na tom, že v podjeseň už zasa prikvitol milý Klinko – lebo ho tak volali – do domu, že on už aj naďalej ta vyžije zo svojho remesla.

Začul o tom volač aj Kompit kráľ, akému to remeslu vyučil sa náš Klinko. Dal ho zavolať pred seba a tento aj smelo postavil sa pred neho.

„Ty, Klinko,“ hovorí mu, „či je to pravda, že ty dal si sa po zboji?“

„A už to si zas vyprosím za slovo,“ odpovedal Klinko. „Po zboji nedal som sa ešte, ale vyučil som sa aj tomu.“

„Hm, hm,“ pokrútil kráľ hlavou, „a či rozumieš sa do svojho remesla?“

„Ako by som sa nerozumel? Skúste, ak chcete.“

„No veď aj to som si umienil, že ťa skúsím. A preto, hľadže, dnes moji rátať i orú pod ozimné na štyroch voloch; ak im dva predné voly ukradneš a žiadnemu neublížiš, nuž sú tvoje; ak ale nie, posadím ťa ako zbojníka, keď raz priznal si sa k tomu remeslu, do chládku a potom nahľadáš sa, kedy na božie svetlo vykukneš.“

Dobre; stávka stála.

Nachytal si Klinko čiernych kurčiat po dedine a ukryl sa milým ratajom vedľa role do chrasti. Ako dôjdu s brázdou k úkrytu, vypustí pred nich tie kurence.

„Aha, mladé drozdy! Aha, mladé drozdy!“ volali rataji a pustili sa kurence po chrasti chytať.

Klinko zatiaľ vyšiel z kruhu, dvom predným volom odrezal chvosty a zadným vopchal do pyskov; odpál okyptené a nezastavil sa s nimi iba doma v chlieve. Ratajom klepli ústa naprázdno, bo kurence rozutekali sa a pokryli sa im po chrasti. Ale ešte len keď vrátili sa k záprahu, dobre od divu neskapali. Veď ti tu zadným volom iba chvosty predných z pyskov trčali! Hneď bežali ako bez duše k pánovi, že to raz inak byť nemôže, iba že tie zadné voly ta zjedli predný záprah, že keď o chvíľku dobehli, už iba chvosty z neho v pyskoch omáľali.

„Veru zjedli vám váš rozum, ak ste si ho prv dakde neprepili,“ rečie kráľ. „Či som vám neodkázal, že Klinko príde predné voly ukrásť, a vy predsa dali ste sa mu takto ošvábiť?! – No ale už je pozde o tom i reči tratiť,“ dokladal, keď rozmyslel sa. „Veď ho my na druhý raz spopáckame, keď raz pustil sa do toho!“

Voly boli Klinkove, ale čože? Kráľ ho znovu dal zavolať pred seba.

„Ty, Klinko,“ rečie „to nebol žiaden kunšt s tými volmi, ale ak mi do rána neodvláčiš všetko zbožie z toku, čo tam majú moji mlackovia na hrbě vymlátané, nuž jednako len ta dostaneš sa, kde je pre takých vtáčikov, ako si ty, najlepšie miesto.“

Klinko podvolil sa znovu a kráľ prihrozil žatým mlackom svojim, aby žeby celú noc nespali a Klinka cepami dobili, ak by ukázal sa.

Mlatci nespali; dobre si oči nevyježili, tak striehli na všetky strany. Raz prikráda sa im voľač, všetkým činom ako Klinko, zboku do kúta na tok a prosto ku hrbě. Hej, nelenili tí! Pochytili cepy a cupilupy! cupilupy! kadiaľ zachytili po hlave, čo nohách, po drieku; dunelo to ani na dáke bamble. No, nehlo to viac ani nohou ani rukou. Keď mu už tak odzvonili, ľahli si a spali do bieleho rána ako bezpeční. Ráno hrbá zbožia fuč! Či ju zmok odvláčil, či ju do povetria uchytilo? A to šibal Klinko bol doma tie voly na výsol zabil a iba bamble z nich poukrúcal do povriesel na podobu chlapa a v svojich šatách im podstrčil. Presvedčili sa i sami, na čo to mlátili a tam to ani povedať netreba, že kým spali, Klinko hvízdajúc vo vreciach odvláčil celú hrbu zbožia. Mal už k mäsu aj na chleba!

Ale kráľ Kompit pomyslel si aj teraz:

„Počkaj, šelma, nepríde ti tak ľahko! Musím ťa privábiť do domu.“ Dal Klinka zavolať a povedal mu:

„Alebo ti pôjde už teraz o kožu, alebo si vykradneš všetku moju slaninu. Pozri, tu údi sa v kochu!“

Klinko si to naozaj obzrel a odišiel. Kráľ ale postavil hneď zvečera stráž pod koch a prikázal, aby si nabili na ostro a strieľali, ak by najmenšie v kochu šustlo.

Milí ostrostrelci naozaj striehli a raz aj počujú, že sústa sa voľáč dolu kochom a urobí „jaj“! Traja hneď vystrelili hore kochom a to len vyfúklo, akoby para z neho vyletela a zmlelo sa dolu kochom, tam im odgeglo pred nohy ako bezdušné telo. Na výstrel dopálil hneď z izby sám kráľ so svetlom. Prizrú sa na bezdušného Klinka – a ono ti tu gajdy s prestreleným, vyfúknutým temľovom; bo to gajdy nastrojil Klinko zvrchu do komína, tie to zjajkli, keď o steny pritlačil sa nafúkaný temľov, tie i paru zo seba vyfúkli, keď ich prestrelili. Títo posvietia hore do kochu, už zatiaľ slanina fuč! Už Klinko dakde doma oblizoval si prsty od masninky. Hneď kráľ i posielal z druhej strany domu na strechu chytať zbojníka. Tam im Klinko iba prázdny pristavený reber zanechal. Mohli si už len zaspievať: „Aknáhle sa zmrkne, hneď slanina sfrkne – i sadlo.“ Klinko naozaj mal aj s otcom na zimu omasty dosť!

Mrzelo Kompit kráľa; ale ešte raz chcel skúsiť, ako by porátal sa s Klinkom sám. Dobré. Mal Kompit pri dvore husárov a tí už len vyučenie boli strieť, či vo vojne, či kdekoľvek a nemohol by ich prekabátiť vari ani sám čert. Každému držal po sedlovom a tí by radšej boli dali oko si vykláť ako o koňa prísť. Na týchto už cele uistil a ubezpečil sa kráľ, a preto Klinkovi len toľko povedal:

„Ej Klinko, Klinko, ty si predsa len pes! Ale ak ty ešte tejto noci môjmu najprednejšiemu husárovi neukradneš koňa z maštale, nuž ťa dám rozštvrtiť. O toľké veci si ma už priniesol!“

Tomu ale najprednejšiemu husárovi prihrozil: „Ty, hľadže, ak ty dáš ukrásť si toho koňa, ty mi naveky peši chodiť budeš za druhými!“

Ej, tu už išlo husárovi o poctivosť. Tento teda rozostavil strážu pred vráta, pred maštale, do každého kúta v maštali po troch; ešte jeden musel koňa za kantár držať a druhý za chvost a sám prednák sadol si na koňa, že by nahľadel sa, kto by mu koňa ukradol, keď na ňom bude sedieť. Tak tí už len s vytiahnutými šablami a s karabínami na pleciach striehli na psa Klinka.

Večierkom ide si tadiaľ voliaky kramár s trakáčom.

„Stoj, chlape, čo to vezieš?“ pristavila ho varta.

„Ach, nuž, čože by? Trocha slivovičky, trocha borovičky v týchto dvoch súdočkoch. A veru prepustíte ma, bo musím ešte dnes na susednú dedinu domov a bojím sa potme, aby ma pes Klinko neozbíjal.“

„A či ty poznáš Klinka?“

„Že či ho poznám? Veď vari celé noci píjal u mňa aj s kamarátmi, kým učil sa svojmu remeslu. Len by som rád kožu mu zodrieť, bo čo celý rok napil, za všetko ma iba s tým odbavil, že mi zaplatí na ostatné fašiangy.“

„Hop, chlape, tak sme my kamaráti!“ pristavila ho varta naozaj a nedali sa mu ani hnúť, kým od svojho prednáka nedoniesli heslo.

A tu heslo také, aby kramár zatiahol dnu, že im aspoň Klinka pozná, ak by došiel s kamarátmi; bo tu že len Klinka samého treba spopáčkať. Kramár vzpíeral sa ešte, ale tí strhli mu traky zo šije a hybaj so všetkým dnu do maštale na psa Klinka čakať.

Klinko nechodil. Nebolo mu treba, keď už tam bol. Ale staval sa ako nie ten a len čakal, kým to daromné streženie a vyčkávanie naozaj nedomrzelo všetkých. Raz im povie:

„Chlapci, ale sme my blázni! Takto mať z čoho a neužiť!“

„A veru pravdu máš,“ povie sám vrchnák. „Tu zmyším sa o hlade a smáde na tom koni. Daj za sklenku!“

Kramár dal za sklenku tuhého nápoja; ale keď po sklenke vypili a chlapi sa rozjarili, potom už sklenka naháňala sklenku. Kým polnoc prišla, chrápali tí už každý v svojom kúte a ten na tom koni colingal sa z boka na bok, dobre že nespadol a krk si nevyslopil. No a to si náš kramár nechcel na svedomie vziať, preto potíšku priniesol truhlicu, posadil toho z toho koňa na ňu a popriväzoval ho povrieslami, aby nestala sa mu nijaká nehoda. Ešte aj tomu, čo kantár držal, no aj tomu, čo mal chvost v ruke, zastrčil po povriesle do rukú. S tým na koníka vysadol sám a odcvával preč pekne po husársky. Mali tí na čo poďívať sa, keď ráno popretierali oči!

„Klinko, Klinko, ty si šelma podkovaná! S tebou iba aby peklo dalo sa na skusy! Ostaňme radšej každý pri svojom,“ hovoril ráno kráľ, keď presvedčil sa, ako si to Klinko pekne navliekol i proti tým jeho husárom.

Ale ono to skoro prišlo aj na tie skusy so samým peklom. Kompit kráľovi nezadlho skapala jediná dcéra a že ju vraj čerti uniesli. Naprosil sa Klinkovi aj vo tri vrhy, aby mu ju z toho pekla ukradol. Ale tento už teraz nič, iba keď kráľ vyhlásil, že tomu dá svoju dievku za ženu, kto ju z toho pekla vyvedie. Vtedy Klinko vypýtal si od neho kriedu, čo by vo troje písala, tri funty temianu a tri tehly a s tým pošiel.

Do pekla ako prišiel, urobil okolo seba kráž s tou trojitou kriedou, zakadil temianom a rozostavoval tie tehly. Náhle čerti temian zavoňali, hneď zhŕkli sa okolo neho:

„Klinko, čo tu chceš, čo tu kadiš?“

„A veď vidíte, kostol staviam a kadím si, aby ste vopred znali, ako to bude, keď kňazia budú kadiť vám tu pod nos.“

Čertom len tak kýchalo sa od temiana, nemohli to zdržať, nie to ešte dopustiť, aby im tam dakto kostol staval.

„Jaj, Klinko, nestavaj! Radšej ti dáme, čo chceš.“

„No, veď vy blázni, hneď ste mali vedieť, po čo som prišiel. Dajte mi von pánovu paničku!“

Doviedli mu tam akési dievča bez ruky.

„Ach, vy osli, či sa ja dám s takým odpraviť!“ riekol Klinko a kadil ešte tuhšie a staval ten kostol.

Doviedli mu zasa druhé dievča bez nohy.

„Ach, vy hovädá, vy,“ osopil sa Klinko na nich. „Dáte mi dúškom tú spravodlivú?!“

Čerti mu tam ku krážu postrkali dvanásť rovnakých paničiek a len čo mu zavrešťali:

„Vyberaj si, ktorá ti je!“ a už utekali v druhú stranu pekla, lebo tam pre temian obstať nemohli.

Klinko iba pozeral sa po paničkách: všetkým prskalo sa od temianu, iba tej pokonnej nie. Tú si vzal a šiel vo meno božie von s ňou. Ide, ide horami, dolami; dobehne za ním prvý čert.

„Stoj, Klinko, panička nie tvoja!“

„A čiže by bola?“

„Toho, kto skôr dobehne a stratí sa za tým vrchom.“

„No dobre, bratku, ale ja som ti nie roveň; ja som od dlhej chôdze už ustatý; tamto pod lieskou môj mladší brat vydýchaný. Poklop na kruh a ubehuj sa s tým!“

Čert pobúchal na kruh, z kruha vyskočil zajac a kým čert spamätal sa, už ten bol za vrchom.

Ide ďalej horami, dolami; dobehne druhý čert za ním.

„Stoj, Klinko, panička nie tvoja!“

„A čiže by bola?“

„Toho, kto druhého o zem hodí.“

„Vari šalieš, žeby ja pasoval sa s tebou, čo konám cestu i ta i naspäť a

ty len sem. Ja som ukonaný; ale tam, kadiaľ si vyšiel pod zápoľou môj starší brat. Pasuj sa s tým!“

Čert poď pod zápoľu! A tam starý medveď privítal ho dlabami a hodil ním, že iba nad dierou pekla zastavil sa, ak nebodaj aj nezmler sa tadnu.

Ide ďalej horami, dolami; dobehne za ním tretí čert.

„Stoj, Klinko, panička nie tvoja!“

„A čiže by bola?“

„Toho, kto hlasnejšie zahvídne.“

Čert zahvídol, až všetky stromov otriasli sa a hen siedma hora ohlásila sa mu. Klinko počne po hore chodiť a mladé brezy vytínať.

„Čo to vytínaš?“ opytuje sa čert.

„Musím najprv sebe a paničke, potom ale aj celému peklu hlavy zahužviť, aby neroztrieskali sa, keď zahvídnam. Len krúť, brachu, húžvy, ak chceš, aby skôr bolo!“

Uľakol sa čert toho a nechal Klinka tam.

Klinko potom šťastne došiel i s paničkou až do domu. Kráľ ako sľúbil, tak mu ju dal za ženu a s ňou aj polovicu panstva. Klinko zavesil svoje remeslo na klinec, keď len Kompit kráľovu dcéru dostal a keď už radšej mal čo obhajovať, ako takto kupovať za päť prstov šiestu dlaň.

KOZA ODRATÁ A JEŽ

Bola koza rohatá, do pol boka odratá; utekala horami a kryla sa dierami. Skryla sa do líščej diery.

Tu prišla líška domov a chcela si vnísť do diery. Tu ti jej už cudzí zver v brlohu. A dvíha sa hore, dupoce nohami a volá:

Ja som koza rohatá, do pol boka odratá; cupy-lupy nohami, prebijem ťa rohami.

Zlakla sa líška, utekala, nariekala po horách. Stretne ju vlčko:

„Čo plačeš, líštička, sestrička?“

„Ach, víček, braček, akože by som neplakala? V mojej diere divné zviera!“

„Pod, ja ti ho vyženiem!“ „Šli spolu ku diere a vlčko zavolať: Kto si, zvere, v líščej diere? A koza zadupoce:

Ja som koza rohatá, do pol boka odratá; cupy-lupy nohami, prebijem ťa rohami.

Zlakol sa i vlčko. Oba utekali a nariekali po horách. Stretne ich medveď:

„Čo plačeš, líštička, sestrička?“

„Ach, môj milý medveďu, daj labu, akože by som neplakala? V mojej diere divné zviera!“ „Pod, ja ti ho vyženiem.“ Šli všetci ku diere a medveď zavolať:

Kto si, zvere, v líščej diere?

A koza zadupoce:

Ja som koza rohatá, do pol boka odratá; cupy-lupy nohami, prebijem ťa rohami.

Zlakol sa aj medveď. Utekali, nariekali po horách. Stretne ich ježa:

„Čo plačeš, líštička, sestrička?“

„Ach, akože by som ja neplakala? V mojej diere divné zviera – a my všetci nemôžeme ho vyhnúť!“ „Podte, veď ho ja vyženiem.“

„Ach, ty ježa, malé bieža, čože by si ty? Veď sme tam už my boli, kráľovia, pánovia, a nič sme nevykonali,“ rečú tamtí.

A ono im:

„Hoc som ježa, malé biezä, predbehnem vás ta!“ A bežalo, bežalo, lebo skrčilo sa do gule a tak kotúlalo sa dolu horou. Tí už len za ním. Príde ono ku diere a zavolá:

Kto si, zvere, v líšcej diere? A koza zadupoce:

Ja som koza rohatá, do pol boka odratá; cupy-lupy nohami, prebijem ťa rohami.

A ja jež – prebijem ťa tiež! zvolá tento a zagúli sa dnu do diery a začne stôsať do toho odraného boku. Zbliakala koza od bolesti a vyskokla von.

Na to dobehli tamtí. Vlk uchytil kozu a rozdrapil. Mali všetci večeru: medveď vypil krv, vlk požral mäso a líštička s ježom obhrýzali košťaliky.

Od tých čias líštička býva spokojne vo svojej diere. Vlk a medveď odišli po hore sliedif. Ježko ale mal tiež neďaleko diery, tam uložil sa na mäkké a hrýzol plánočky, čo si podjeseň bol nazbieral.

Deti (oslovia rozprávača): A akože si ich zbieral, keď rúk nemá?

Rozprávač: Jaj, deti moje, každej veci spôsob!

Deti: Nuž ale ako?

Rozprávač: Nuž zgúli sa do gule a kotúľa sa popod plánku, kde v jeseni plno napadaných jabĺčok v hore. Tie napichajú sa mu na picháče. Potom už potichu vystrčí nôžky a ide si pozorne ku diere. Kým pchá sa dnu, iste poodpadajú z neho plánočky, ale tam sú mu už pred dierou. Povnáša si ich po jednom v pyšteku. Ale netreba mu pre každú pod jabloň behať.

Deti: A akože to zgúli sa do guľky?

Rozprávač: Jaj, vy by ste už chceli všetko vedieť, a toto jedno by ste museli vidieť. Počkajte si, kým vyschne blato a bude leto. Ak budete dobré, ulapím vám potom ježka na záhumní. Bude zgúlený, ale položíme ho do válovca pri studni a nalejeme vody, hneď vystrie nohy a bude ježko-bežko. Potom ho pustíme a zgúli sa vám pred očima.

Deti (radujú sa a tľapkajú): Jaj, zgúli sa nám ježko!

Rozprávač: A bude gúliť, kotúľať sa s picháčmi trka-vým, rozbehavým deťom do boku!

(Rozprávač pritom popichá deti prstami pod pazuchy a tieto rozbehajú sa na všetky strany.)

KRÁL ČASU

Boli raz dvaja bratia. Trebárs boli jedného otca, jednej matere synovia, predsa to nevyzeralo medzi nimi tak ako medzi bratmi. Ten starší bol lakomý a skúpy, a preto i bohatý, a ten mladší bol chudobný, ale na statočnosť nemal páru v celej dedine. Ten mladší nie raz šiel prosiť sa ku bohatému staršiemu bratovi o pomoc, lebo ho núdza často tak priprela, že nemal čo do úst položiť. Mnoho on nepýtal, len preboha prosil, aby mu dal dačo pojesť. – Ale boháč, akoby mu ani bratom nebol, vyvadil sa naň a „tu ja“ – povedá – „budem darebákov chovať“ a vystrčil ho von.

Raz ho brat tiež tak nemilosrdne odpravil, a ešte nikdy predtým nebol v takej biede ako práve vtedy. Už si vonkoncom nevedel inak poradiť, šiel do hory, že si vraj aspoň dákych korenkov pohľadá. I hľadal on, hľadal a motal sa po tej hore, a nemohol nič nájsť, iba pod jednou jabloňou napadaných plánoch. Nedbal on, že sú kyslé a že mu zuby trpnu od nich, naobhrýzal sa ich do chuti, potom sa prevalil na zem a zaspal, sám nevedel ako. A ako tak spal, prisnilo sa mu, že ho ľavá ruka svrbí a že vo svojej chalupe vidí oheň.

Keď sa prebudil, bol celkom premrznutý, triasol sa ako osika, a už začal i mrak padať.

„Ach, kdeže sa ja hriešny človek teraz zohrejem,“ hovoril sám pre seba. „Brat ma do svojho domu nepripustí a v mojej chalupe dávno nebolo ohňa.“

Stojí, premýšľa, čo urobiť, až mu zrazu svitlo v hlave.

„Sprobujem,“ povedá, „ísť na sklený vrch; ľudia hovoria, že tam naveky oheň horieva. Poručeno pánu bohu!“

Keď sa ľudia nechcú zmiľovať, azda sa tam dakto zmiluje nado mnou.“

I zobral sa a šiel.

Už zďaleka videl na sklenenom vrchu veľký oheň blčať a okolo neho dvanásť divných ľudí sedieť. Ako bližšie prišiel a tých dvanásť ľudí zazrel, strpol od strachu a však si myslel. Ale si naostatok pomyslel, že veď i tam bude pánboh s ním a šiel rovno ta. Keď už ta prišiel, poklonil sa a začal sa prosiť:

„Ach, dobrí ľudia, zmilujteže sa nado mnou; som chudobný človek, nikto sa o mňa ani neobzrie; strašne som premrzol a v mojej chalupe nemám ani ohňa ani dreva. Dovoľte mi zohriať sa trochu pri tomto vašom ohni.“

Všetci dvanásti sa naňho poobzerali a preriekli:

„Synak! Sadni si medzi nás a zohrej sa od daktorého z nás.“

Sadol si medzi nich, a keď všetci mlčali, bál sa i on slovo prehovoriť; len sa díval do toho ohňa a prizeral sa na tých dvanástich. Ako sa tak prizeral, videl, že tí dvanásti rad-radom miesta premieňajú. A keď obišli oheň dookola a zasa každý bol na svojom mieste – zázrak na zázraky! Z plameňa vyzdvihol sa starý človek so šedivou bradou až do pásu a s plešivou hlavou a takto prehovoril k nemu:

„Človeče! Nekráť tu dni života svojho, usiluj sa a statočne spravuj! Naber si trebárs z tohto žeravého uhlia, veď by sme ho my i tak všetko strovíli.“

Tu hneď dvanásti povstávali, nasypali uhlia do hodného vreca a zodvihli mu ho na plece. On sa im pekne poďakoval a vykračoval si za chodníkom s plným vrecom ešte ľahšie ako ta idúci naprázdno, lebo sa bol zohrial a vrece sa mu veľmi ľahkým byť videlo. ,

Príde domov, tu naradovaný, že už aspoň toho ohňa mať bude, začal vysýpať to uhlie naprostred izby. Ale, čo to zasa za zázrak! Každá iskrička, sotvaže doletela na j; premenila sa na zlatý peniaz. Môžete si pomyslieť, ako mu bolo a že neprestal sypať, kým všetko nevysypal. Tu stála hromada peňazí pred ním a všetky boli jeho. Ani vlastným očiam nechcel uveriť; len keď za hrst dukátov zahrnul, uveril, že je predsa len pravda. Tu padol na kolená a ďakoval pánu bohu, že ho tak podivným spôsobom požehnal a pomohol mu zo všetkej biedy.

Potom mu prišla vôľa tú hromadu peňazí premerať, ale nemal čím. Nuž šiel k svojmu bratovi a prosil ho, aby mu požičal merice.

„Merice požičať!“ rozosmial sa boháč. „Nuž čože budeš s ňou robiť, ty trhan?“

A on celkom pokorne odpovedal:

„Sused mi bol za súsek žita dlžen, teraz mi ho vrátil, nuž by ho chcel premerať.“

Brat síce neveril, ale mu dal tú mericu, už len aby zvedel, čo chce ňou merať, a preto jej dno pomazal smolou.

Ten mladší brat ak meral, tak meral tie peniaze a nameral ich mnoho. Keď domeral, vzal mericu a zanesol ju bratovi. Ale bohatý brat hneď

spozoroval niekoľko dukátov na dne prilepených a s veľkým hnevom okríkol brata:

„Ty taká a taká potvora! Chcel si ma oklamať, ale ti nevypálilo; nazdal si sa, že sa na tvoje dukáty ulakomím? Či by boli hodné. Ale mi naskutku vyjav, kde si vzal tie peniaze, síce stojme bežím a obžalujem ťa, že si tie peniaze ukradol.“

Mladší brat, ako statočný človek, všetko vyrozprával, ako prišiel k tým peniazom.

Takýmto činom mal už i mladší brat dosť pozhnania. Kúpil si zeme i statok a hospodáril z pomoci božej, ako najlepšie rozumel. Ale pri gazdovstve potreboval i gazdinú, nuž sa oženil. Vzal si driečne dievča za ženu a žil s ňou v pokoji a radosti.

Ale ten starší brat neprestal závidieť mladšiemu bratovi bohatstva, a trebárs sám mal dosť, predsa sa mu len vždy viac a viac žiadalo. Čo neurobil? Vybral sa na sklený vrch, že veď i on môže tak dobre pochodiť ako jeho brat.

Príde on na ten sklenený vrch, príde i ku ohňu a začne sa prihovárať k tým dvanástim:

„Dobří ľudia, dovoľte mne chudobnému zohriať sa pri tomto vašom ohni. Nočná zima ma celkom zdrobila, vonkoncom nevládzem ďalej a nemám sa kde zohriať.“

Ale mu jeden z tých dvanástich odpovedal:

„Synak, ty si sa v šťastnú hodinu narodil, máš bohatstva dosť, ale si zlý a skúpy. Pred nami luhať nesmieš, a že si zluhal, za to ťa neminie pokuta.“

Akoby bol hrom doňho uderil, tak sa preľakol boháč, sadol si medzi dvanástich, ale sa bál už potom aj len škrknúť.

Dvanásti si zas premieňali miesta, a keď každý zasa prišiel na svoje, vyzdvihol sa z plameňa človek so šedivou bradou až do pásu a s plešivou hlavou a takto prehovoril:

„Zle sa vodí zlým ľudom. Tvoj brat je človek statočný, preto je i pozhnaný; ale ty si zlý, preto ťa trest neminie.“

Vtom jeden z dvanástich pochytil milého boháča, trhal ho nemilosrdne a podal ho druhému; druhý ho ešte horšie ponamietal a hodil ho tretiemu, tretí štvrtému, štvrtý piatemu, piaty šiestemu, a tak radradom až do posledného, a posledný, keď ho dobre potrhal, ponamietal, hodil ho tomu starému človekovi. Tento ho schytil, mäso z neho driapal a jedol, a bezbožný boháč kričal:

„Nešťastný je počet trinásty, ale nešťastnejší som ja.“

Dvanásti jedli žeravé uhlie, a keď kohút v dedine zaspieval, zmizlo všetko. Na druhý deň hľadali, vyvolávali boháča, ale sa nikde nemohli dozvedieť o ňom. Mladší brat síce badal, čo sa stať mohlo, ale nepovedal nikomu ani slova.

Ten mladší brat žil si v pokoji so svojou ženičkou. Až si tak bláhali, že im bolo dobre, a vďačne pomáhali i iným. Ale to ich šťastie netrvalo dlho. Bol sa raz náš milý vybral do poľa, a keď sa večer domov navrátil, nemohol nájsť nikde svoju milú ženičku. Chodil sem i ta, volal, spytoval sa, vyzeral; ale o jeho žene ani slychu. Utrápený hľadal a vyzeral ju deň po dni, ale vždycky nadarmo. Už ho potom nič netešilo a nemal nikde pokoja. Vo svojej žalosti vybral sa do sveta, že si svoju milú ženu, čo by kde bola, predsa vyhľadá.

Šiel on, chudáčik, smutný, kade ho dve oči viedli, šiel za veľa dní, až sa naostatok dostal k jednému jazeru, kde jedna chalupa stála.

„Tu si,“ povedá, „trochu vydýchnem, a môž byť, že sa i dačoho dopočujem.“

I vnišiel dnu. Ale ho tam zle privítali. V chalupe nebolo nikoho, iba jedna žena, ktorá ako ho zazrela, nastráchaná vykrikla:

„Jaj, pre večného pána boha, človeče, čože ty tu chceš, čože tu hľadáš, ak sa môjmu mužovi na oči ukážeš, hneď ťa zje.“

„A ktože je váš muž?“ opýtal sa pocestný.

„Nuž, či to nevieš?“ odpovedala žena. „Môj muž je kráľ vody, ktorý všetko, čo je mokré, má pod svojou mocou. Utekaj, preboha, utekaj, bo akonáhle príde, naskutku ťa zožerie.“

„Ach, vedže sa len zmilujte nado mnou, kdeže sa mám pustiť proti noci, skryte ma dakde, kde by ma nezbadal.“

Tak prosil pocestný, až ženu i uprosil a ona ho skryla za pec.

Po chvíli prišiel kráľ vody a ešte len bol pred dvermi, už kričal:

„Žena, človečina smrdí, naskutku mi ju vystanov, lebo zle bude i s tebou.“

Darmo by bola tajila; voľky-nevoľky vydala nešťastníka. Tento chudáčik triasol sa ako prút a počal sa vyhovárať, že veď on nič zlého neurobil a že sa len opýtať prišiel, či dačo nechytovať o jeho žene.

„No, keď si taký statočný,“ zahomral kráľ vody, „už ti len odpustím; ale ti pomôcť nemôžem, lebo o tvojej žene ničoho nechytujem, kremä včera som videl pár kačíc po vode plávať a medzi tými len azda nebude.

Medzitým vieš ty čo? Chod' k môjmu bratovi, ten je kráľ nad ohňom, hádam ti ten bude vedieť viac povedať.“

Náš pocestný bol rád, že po toľkom strachu mohol si v pokoji oddýchnuť. Hneď na druhý deň stúpал zasa ďalej, až prišiel ku kráľovi nad ohňom. Ale mu ani ten nevedel viac povedať a upravil ho k tretiemu bratovi, a ten bol kráľom nad vetrom. Ako ta prišiel a rozpovedal mu, kde ide, zamyslel sa kráľ nad vetrom, krútil hlavou a nevedel mu dať istoty. Naveľa mu aspoň toľko nadštrkol, že sa mu vidí, akoby bol takú a takú ženskú pod skleneným vrchom videl.

Akonáhle to náš pocestný počul, pospolu sa vrátil tou istou cestou, ktorou prišiel, lebo sklenený vrch bol neďaleko jeho dediny; ale domov ani nenakukol, len sa obrátil hore potokom, ktorý tiekol popod sklenený vrch. V tom potoku kúpalo sa mnoho kačíc a tie volali za ním:

„Dobrý človek, dobrý človek, nechod' ta, lebo tam zahynieš.“

Ale on nedal sa mýliť a len šiel ďalej, až prišiel pod samý vrch.

Pod vrchom ukázala sa mu diera do vrchu a on pustil sa tou dierou a šiel vždy ďalej a ďalej, až prišiel do veľa chýž. Rad-radom pochodil všetky chyže a naostatok prišiel do tej najväčšej. Tu ho obstalo mnoho stríg a strigôňov a zo všetkých strán ho okrikovali:

„Čo tu chceš, čo tu chceš?“

„Prišiel som si,“ povedá, „hľadať ženu, lebo mi povedali, že ju tu videli.“,

„Ej, tu ti je, tu,“ kričali strigy okolo neho. „Ale ju nedostaneš, iba ak si ju medzi sto ženskými poznáš.“

„Nuž,“ povedá, „akože by som si ju nepoznal?! Aha, hľahľa, veď je tu!“ a ešte nebol ani dobre dopovedal, už jej bol okolo hrdla.

I žena ho objímala a tak sa tešili oba, že boli zasa spolu. A ako sa tak láskali, pošepkala mu žena do ucha:

„Teraz si ma len poznal: ale neviem, či ma i zajtra poznáš, lebo nás bude dvesto rovnako poobliekaných. Ale vieš ty čo! Chod' v noci ta na sklenený vrch, tam je kráľ nad časom a má dvanásť sluhov, spýtaj sa ho, ako by si ma mohol poznať. Ak si dobrý, pomôžu ti; ale ak si zlý, zožerú ťa, že ani košťalik neostane z teba.“

„Dobre, dobre,“ odpovedal jej i on do ucha, „pôjdem sa spýtať; ale mi skôr povedz, prečo si mi tak nenazdajky zutekala?“

„Ja som,“ povie žena, „nezutekala: ale ma jeden poľovník vyvábil na potok, a keď som prišla, len čo ma a seba vodou poľfkal, naraz mi a jemu krídla narástli, on krídlami strepotal a v tom okamihu sme sa premenili na

kačice. Už som potom voľky-nevoľky šla za ním, až ma doviedol sem a tu ma zasa premenili na ženu. Ale už teraz pôjdem s tebou, ak si dobrý, lebo ma len tak budeš môcť poznať.“

S tým sa rozlúčili. Ona šla medzi druhé a on sa pobral na sklenený vrch.

Sluhovia kráľa času sedeli okolo ohňa, a keď prišiel k nim náš pocestný, hneď ho poznali a spytovali sa, že čo chce.

„Rád by som,“ povedá, „zvedieť, ako by mohol ráno poznať moju ženu medzi dvesto ženskými.“

„Jaj, dobrý človek, my ti v tom porady neznáme; ale počkaj málo, a snáď náš pán bude vedieť.“

O chvíľu sa zdvihol z plameňa starý človek so šedivou bradou až do pása a s plešivou hlavou, a keď mu pocestný svoju žiadosť predniesol, odpovedal:

„Vnuk môj! Všetky budú rovnako poobliekané, len tvoja žena bude mať na pravej nohe v krpčeku čiernu cverničku.“

Podakoval sa pekne za dobrú radu a ponáhlal sa dolu. Na druhý deň medzi dvesto rovnako poobliekanými vyzeral si svoju ženu a po čiernej cverničke ju i poznal.

Keď raz čo mal uhádnuť, uhádol, nemohli mu ju ani strigy odškriepiť. Nuž mu ju vydali a vypravili ich, ako sa svedčilo.: Dali im peňazí, zbožia i kravu a tá krava mala zvonec, – už je tej rozprávke koniec.

KUBOVE PRÍHODY

Bolže to šuhaj volakedysi, ten náš Kubo! Celé leto minulo sa mu na holiach na salaši, dolu do dediny ani nenakukol; nevedel ani, čo je, či je, kde je čô v dedine. Podjeseň, keď mali prísť košarovať role do poľa, povedal mu otec, aby pokošaroval tú roľu, čo tam mali neďaleko dediny na pokraj isku hory.

Kubo zohnal ovce z hole na polia, postavil košiare a pokošaroval roľu, že v tej mohlo už len urodiť sa toho žitka raz toľko ako na susedovej. Otec nato príde ku košiaru a len rukami zalomí:

„Nuž, Kubo, čože si ty to urobil?“

„Nuž čô? Pokošaroval som vám zem!“

„Pokošaroval si veru susedovu, ale nie moju!“

„Ej, bistuže dade, aj to by bolo?“

„A už to inak nemáš; z toho sa nám roľa neomastí.“

„A veď by som sa bol prisahal, že je toto naša. No ale, otec, nič to preto. Každéj veci spôsob; aj tomu spomôžeme!“

Zavolať si honelníka na pomoc a chytili oba zem, jeden za jeden, druhý za druhý koniec, ako dajaký obrus, a prehodili so všetkou omastou na svoju vlastnú roľu. Tak bola roľa omastená. Otec šiel s pokojom domov a Kubo pošiel ku kolibe.

Naraz obzrie sa na roľu, – len čo ti nevidí?! Konopa vyrástla zatiaľ na nej, a to taká až do neba! Chytil sa Kubo rozumu a pod' za živa do neba. Tatam vyškriabal sa vám po tej konope ani dáky chrúst až do samého samučičkého neba, že on už tam bude na Abrahámovej lúke ovce pásť. Jaj, ale mu tam ovce pásť nedali a on inšie robiť nevedel. Dobré by mu vraj bývalo so všetkým, lenže on takto bez tej robotičky hrozne unúval sa. Aj mu zišlo na um, čo je tu dolu s jeho košiarom a s ovcami. Nuž v tom už len čím skôr chcel tu dolu byť.

Hore bolo ľahko, ale dolu ako? Na zemi bola zatiaľ búrka a konopu mu zvalila. Skočiť? To bolo privysoko. Krídla? Tie mu nenarástli. Zachytil sa on po nebi povrazníkov hľadať, čo by mu usúkali povraz, po ktorom spustil by sa; ale tam povrazníkov nebolo; – nebolo ani len z čoho usúkať si, keby

sám bol chcel oddať sa do remesla. Vrátil sa zasa k dverám neba a škrabal sa za ušima, čo si on tu počne. Vtom zazrie za dvermi plný sud otrúb. Usúkal si skoro z nich motúz, ktorý mu síce dosahoval, ale bol pritenký. Báľ sa, aby nepretrhol sa mu hneď pri vrchu a on aby takto nezgegol dolu a nedogegol na večné časy. Splietol si ho vo dvoje a spúšťal sa už potom smelo dolu. Pekne zliezol až na koniec motúza; ale bol ešte ďaleko od zeme. Poručenobohu i tak! Zažmúril oči, aby ani nevidel, koľko letí, – a skočil. Letel ako anjel a padol ako čert, – zaryl sa do zeme!

Akože tu von? Rozbehol sa domov po motyku a vykopal sa von. Ej, čiže si vydýchol, ani kto si sto centov z pliec zhodí!

Potom doma druhej roboty nebolo, iba postarať sa o ten milý ohrev na zimu. Zbral sa on, viete, tam do toho vysokého javoria drevo rúbať a vzal si sekeru – tú s tým veličizným obuchom. Na to by nebol ani pomyslel, čo v tom obuchu trčí. Položil si ju na plece a ide. Tu ti mu začnú štebotať škorce za ušima. Obzerá sa, ale nič nevidí; vždy mu to len za samými ušima šteboce.

„Pane bože, kdeže sú teraz tie škorce, či sú v mojej hlave a či v tom obuchu? Len tu dakde byť musia!“

Hlavu najprv tresnúť dakde o skalú? Ej, to by predsa bolelo! Pochytil sekeru a tresol tým obuchom o skalú. Vysypalo sa mu toľko škorcov, ako čoby všetky z celého chotára boli utiahli sa na zimovisko do toho obucha.

Čo teraz s nimi? Vreca nemal, ale do jedného vreca ani by neboli popratali sa. Mal na šťastie so sebou dlhý tenký povrázok. Na ten ich skoro postýkal, a aby mu to nezavádzalo, okrútil okolo seba a podskočil od radosti, ako si to dobre poradil. Lež v tom rozopnú sa milým škorcem krídla a človeka podchytiť a vynesú vysoko, vysoko, hore do povetria. Milý Kubo lietel s nimi tam dakde ponad Čierne more.

Tam, ako zazreli ho ľudia, zbehli sa na brehy a kričali:

„Černokňažník, Černokňažník letí; zraz ho, zviaž ho!“

Dopočul, ale tak, že mu to volajú: „Rozviaž, rozviaž!“ Aj doletúvali škorce ku brehu, nuž si i sám pomyslel, že čas bude rozviazať.

Rozviazal povrázok a zbavil sa krídel, – ale privčas. Ďaleko od brehu odcupol do šireho mora. No, plávala tadial ryba po vrchu vody, na tú treskol, že hneď zgegla a vyvrátila sa hore bruchom. Víťaz Kubo posadil sa na ňu ako na koňa. Ale čože? Keď tu pripáli dvanásť párov volov za reťaz, reťaz trhala sa, ale Kuba s tou rybou nevládali na breh vytiahnuť. Naveľa, naveľa dobehol ku brehu jeden bezrúk. Ten pochytil rybu aj s Kubom ako pierce a ukazoval ako na dlani divákovi, ktorí na to iba ústa otvárali a to

tak veľiké ústa, že ten bezrúk strčil to všetko tomu pokonnému do papule. Tento potom zaplatil za kašu. Lebo aby mu to vyňali, musel nasypať nahému plnú kapsu peňazí, o ktorú bezrúk a nahý podelili sa; ešte aj jednému slepému žobrákovi dolezlo sa voľač z nich. Slepce potom doviedol nášho Kubíka z tých ďalekých krajín domov.

Doma ako bol, viezol raz do mlyna raž na chleba zomlieť. Zastal pred mlynom, a že bolo mätko, zastrčil bič do blata, že mu tam lepšie bude stáť ako napred voza za lesicou, aby nestratil sa mu. Bič iste nestratil sa, kým on z voza poskladal, ale páčte len zasa, Čo tu stalo sa!

Bičisko vyrástlo mu zatiaľ na vysokú osiku a bič triasol sa tam na vrchu na nej zasídlený. Nič to preto! Mal Kubo dlhé vlasy, chytil sa za šticu, vymrštil sa hore do povetria a odlomil si vrštek osiky aj s bičom, just iba toľko, koľko mu bolo treba na bičisko. Šibol kone a bol doma.

Raz potom veľmi ochorel. Baby pozháňali všetky lieky; ale pomôcť mu nemohli naozaj ani všetky baby sveta. V noci prisnilo sa mu, že čoby tam nemoc, žeby len podvíhal sa a nachytal si do starého hrnca rýb a rakov a najedol sa ich do chuti. Bolo to práve v tú noc pred svätým Janom Krstiteľom. Na deň na Jana tedy podvíha sa a ide s tým starým hrncom na jarok. Tu celý potok zamrznutý ako sklo! Trepe tým hrncom na ľad, že si vybije prielubu; ale hrniec rozletel sa mu na kúsky. Nahneval sa, schytil svoju vlastnú hlavu z pleca a tresol ňou na ľad. Hneď urobila sa mu prieluba.

Ale do čoho tu už chytať? Pobral sa domov pre druhý hrniec. Ako ide, počuje tam v jednom humne mlátiť.

„Ej, káže toto skaza – o Jane a mlátia!“

Ide ta a tam naozaj mláti gazda aj s troma kohútmi Kubo mu povie:

„Či si rozum potratil, že si si najal takých mlatcov! Či nevidíš, že čo zrno vymlátia, každé vyzobú a prehltnú, – ty blázon, ty!“

„Blázon si ty,“ povie mu gazda, „keď bez hlavy po svete chodíš!“

Vtedy opamätal sa náš Kubo, že je naozaj bez hlavy. No toľko ešte vedel, že si ju naposled tam nechal na tom jarku. Vrátil sa po ňu. Hlava tam bola na ľade, ale čože, keď zatiaľ prileteli vrany a všetok rozum mu z nej vyzobali, – ak ho mal!

Ale vraj, potom už nzbieral si rozumu do hlavy, aby mu prázdna nebola!

MÁTAJ

Bol raz jeden bohatý mlynár, ktorý mal pod rukou sedem kameňov. Chýr mu šiel ďaleko, lebo ľudia rozprávali o ňom, že dukáty a toliare mýtnicou meriava. A mal ten mlynár i peknú, driečnu ženu, že jej naokolo nebolo páru. Ale mlynára to všetko nevelmi tešilo pre tú príčinu, že nemohol dožiť sa potomka.

Chodieval on každé tri roky raz na ďalekú cestu, aby si opatril nové kamene, a vždy šťastlivo obchodil. Po jeden čas vybral sa zasa. I naložil na voz kameňov, koľko myslel, že ich šesť koni uvládze. Pomaly vracal sa domov. Asi v polceste prišlo mu prejsť jeden strmý briežok. A pred o dňom bol ťuchol hodný dážd. Len tu veru, ako začal lapať sa do toho briežku, odrazu mu zaviazli všetky štyri kolesá až po samé hlavy do blata. Pošibe kone, ale voz nepohýna sa.

„Bude to,“ povedá „pekná robota!“ – a skočí dolu.

Tu ak hijó, tak hijó, začne rúbať bičom. A šesť mocných koni sa vzoprie znovu, ale voz ani piadď ďalej, iba čo hlbšie viazol.

„Nech si kus vydýchnu, potom ho skorej vytrhnú,“ myslel si mlynár.

Kone si vydýchli, vzopreli sa znovu z celej sily, ale všetko darmo. Voz len trčal v blate.

Mlynár šibal kone, až ho navelá všetka trpezlivosť nechala.

„Vari ťa,“ povedá, „čert drží v tom blate!“

„Ej, veru, aby si vedel, že som tu,“ ozval sa čert spoza voza.

„Ale čo mi dáš, ak ťa vytiahnem?“

„A čo by si chcel?“ opýtal sa mlynár.

„Ja peniaze nechcem, mám ich ako pliev,“ odsekol čert, „ale daj mi, o čom doma nevieš.“

Mlynár, ako dobrý gazda, nazdal sa, že o všetkom doma zná; nuž mu prisľúbil dať, o čom by neznal.

„Dobre,“ povie čert, „ale mi na to vydaj písmo!“

Mlynár i na to pristal. Tu čert chytrý, pustil mu krv z malého prsta a mlynár musel podpísať si meno tou krvou. Keď čert raz písmo v hrsti mal, zachytil voz za oje a vytiahol ho ako pierce.

„O dvadsaťštyri rokov prídem si pre moje!“ zavolať mlynárovi a zmizol ako hmla.

Mlynár vysadol na voz a dal koňom po vôli stúpať. Ale čo viac blížil sa k domu, to viac myslel a hútal, čo by to mohlo byť, o čom by on doma nevedel. Darmo si lámal hlavu, nevyhútal nič, až i pekne-krásne pritiahol do mlyna. Naradovaná žena vybehla mu v ústrety, objala a bozkávala dávno nevideného muža – a on v sladkom objatí milej ženy zabudol na čerta, na sľub a na podpis. Ale ako prah na izbe prekročil, zazrel pri posteli kolísku a v kolíske utešeného chlapčeka. Tu akoby mu najostrejší nôž do srdca vrazil, zdúpnel od laku a obledol ako stena; iba teraz opamätal sa, že bol nechal ženu samodruhú. Pustil sa do plaču a žena i susedia plakali s ním, lebo nazdali sa, že plače od veľkej radosti nad synom tak dávno vyžiadaným. Po chvíli susedia utreli si oči, i žena prestala plakať. Ale minuli dni, minuli mesiace aj roky, a na očiach mlynárových neobschýnali slzy.

Mlynár býval jednotajne smutný a zamračený, nikomu, ani len vlastnej žene nedal pekného slova a na toho pekného chlapca ani len nepodíval sa. Dosť ho neborká žena všakovak zaobchádzala, dosť naprosila sa mu, aby jej povedal, čo takého stalo sa mu. Ale on zakaždým odvrátil sa preč a ako skamenený neodpovedal ani slova.

Chlapček z roka na rok rástol a bol z neho hodný, bystrý šuhaj. Chodil on po školách a všade medzi všetkými býval samý prvý; všade ho mali radi, všade ho nemohli ani dosť prenachváliť, že aký to poriadny a múdry šuhaj. Ale čím bol chlapec starší a čím ho viacej ľudia chválili, otec jeho býval tým smutnejší a vyzeral už len ako dajaká tóna. Keď ho ten jeho syn takého videl, neraz prosil sa mu so zopätými rukami:

„Ach, otec môj drahý, prečože sa, prečo tak na mňa hneváte? Povedzte mi,, povedzte, v čom by som vám nemal byť po vôli?“

Otca v taký čas zaliali slzy – a to bola všetka jeho odpoveď; odvrátil sa preč a zas len smútil sa a trápil ako drelej.

Po kuse prichodil už dvadsiaty štvrtý rok. To ako tristocentový kameň zaľahlo na mlynárovo srdce a strach ho nadchodil veľiký. V noci mu nedalo ani len oka zažmúriť a vo dne vždy marilo sa mu, že už čert ide s podpisom. Nemohol ďalej vydržať; zavolať ženu a syna a rozpovedal im od počiatku do konca, čo za nešťastie postretlo ho vtedy a vtedy a ako nevedomky zapísal syna čertovi. Matka od laku dobre tam neomdlela a pustila sa do náramného plaču. Ale syn nepredesil sa ani ako máčny mak.

„Netrápte sa,“ povedá, „otec môj drahý, aj vy, matka, neplačte!“

Vyberiem sa ja s pomocou božou na cestu, azda pošťastí sa mi to peklo vynájst a ten podpis z čertových rúk vymôcť! Vari som nadarmo do tých škôl chodil?“

Tu zasa nastráchaná matka:

„Božechráň,“ povedá, „žeby si ty bežal samochtiac čertom do pazúrov. Ja ťa ani na krok od seba nepustím!“

„A už, matka moja,“ vraví na to syn, „všetko mi jedno, zhynúť tak alebo inak. Ale poručeno bohu, azda i z pekla vymôžem sa. Ani na okamženie ma nezdržujte!“

I veru nedal zdržať sa, ale objal otca, objal matku – a šiel vo meno božie hľadať to peklo.

Išiel on, išiel, kde ho oči viedli, a neobzeral sa veľa, či to vrch, či dolina, až dostal sa do jedných veľkých hôr. Dlho motal sa sem a tam po tých horách, kým neprišiel na jednu čistinu. Naprostred tej čistiny bol dom od spodku do vrchu zo samých človečích hláv, iba navrch štíta ešte jedna chýbala. Predo dvermi domu stál zrutný, ako medveď obrastený strašný chlap, a v ruke držal veľký kyjak. Milý žiak strpol, keď zazrel ten dom a toho chlapa, ale len kráčal bližšie a poklonil sa pekne:

„Pánboh daj šťastia!“

„Dobre, že ideš, sto hrmených páralo sa cez tvoju dušu!“ zareval zruták. „Práve mi chýba ešte jedna hlava dovŕšiť štít; a tá hlava bude tvoja. Prežehnaj sa, hneď si syn smrti! Lebo aby si vedel, ja som Mátaj, a kto dostal sa do mojich rúk, ešte každý dušu vypustil!“

„Ej, nieže tak, nie,“ prosil sa mu žiak, „veď vám z toho lahodný osoh, keď ma zabijete, ale by ste mi radšej mohli ukázať cestu do pekla.“

„Kde? Do pekla?“ opytuje sa zadivený zbojník. „Vari by si ty chcel ísť do pekla? A načo?“

„Tak a tak,“ rozpráva žiak, „otec ma podpísal čertovi, nuž idem, keby som mohol nazad dostať ten podpis.“

„To je inšie,“ preriekol Mátaj, „tak ti darujem život, ale musíš popri svojom aj pre mňa dať vykonať. Dozvedaj sa v tom pekle, aká je tam moja posteľ, a spýtaj sa, ako by som sa mohol od nej oslobodiť. Prisahaj, že mi to vykonáš a že nazad idúci ohlásiš sa u mňa.“

Žiak bol rád a vďačne zložil tú prisahu. Teraz už Mátaj celkom inakšie ukázal sa. Zavolať šuhaja dnu, nachoval ho, napojil ho do dobrej chuti, ešte mu aj do kapsy nakládol.

„No a,“ povedá, „vezmi si od príhody aj túto šablicu, môže zísť sa ti dakde. A už len šťastlivo putuj!“

Náš šuhaj si šablicu vzal, a keď už na kuse prešiel, Mátaj ešte volal za ním:

„Aleže nezabudni na tú moju posteľ! A tadiaľto sa mi vráť!“

Ide on zasa dlho horami, dolami, až navela stretol staručičkého žobráka. A to bol anjel.

„Pánboh vám daj dobrý deň, starý otec!“ poklonil sa žiak.

„Pánboh daj aj tebe!“ zaďakoval staručký. „Kdeže ťa pánboh sprevádza, syn môj, kde?“

„Idem do pekla pre úpis, čo tam otec za mňa dal,“ povie nato žiak. „Ale už dlho sem i tam blúdím a nikde nemôžem to peklo nájsť. Či by ste vy, starý otec, nenaradili ma?“

„Narádím, syn môj, náradím ťa vďačne; veď ja tu len na teba čakám. Choď len pravo za tou cestou; prídeš ku samej skale, čo tak odpoly zo zeme trčí. Pri tej skale je vchod do samého pekla. Na pravej strane od skaly vyviera studnička a nad studničkou uvidíš tri šípové prúty. Na ty túto sväteľnicu, do nej si načrieš z tej studničky. Potom tie tri šípové prúty odlom a šibni každým po ráze kdekolvek okolo tej skaly. Naraz otvorí sa ti zem. Sväteľnicu a šípy drž mocne! Tak vnídeš dnu a zem za tebou zatvorí sa zasa. Ty už v samom pekle budeš, diať sa tam bude všeličo okolo teba, ale ty neobzeraj sa na to, aby si dáko do strachu neprišiel a neschytili ťa čerti. Keď oni budú oddávať sa do teba, ty ich len tou svätenou vodou krop a len krop a pýtaj si ten úpis! Neboj sa, veď ti ho oni vydajú; nevydržia oni dlho to kropenie. Keď si vykonáš svoje, vráť sa tou istou cestou k zátvore pekla a udri zas každým šípom po ráze, otvorí sa ti hneď a bezpečne vyjdeš von. Teraz choď zbohom, syn môj, a drž sa, ako som ti prikázal.“

Podakoval sa žiak staručkému a šiel vo meno božie. Tu príde ku tej skale. A hľa! Napravo studnička a nad ňou tri šípy. Načrel do sväteľnice, šípy odlomil, pošibal zem a peklo otvorilo sa hneď. On vstúpi dnu a tu všade strach a hrôza. Na jednom mieste topila sa smola s olovom nad veľkou vatrou, na druhom mieste čerti hádzali zlých ľudí do tej horúcej smoly, na treťom zas druhých žeravými kliešťami trhali a mučili. A na všetky strany krik, plač a škrípanie zubov týchto prenešťastných. Žiak ale neobzeral sa na to, len rovno stúpал ďalej.

Ako ho čerti tak idúceho videli, hneď zhŕkli sa zo všetkých strán okolo neho, a že čo tu vraj chce? Aby naskutku pobral sa preč! Ale žiak začal ich mocne kropiť a šibať a pritom jednoducho volal:

„Dajte mi moje, dajte mi moje!“

Čerti zvíjali sa od bolesti ako hady a vrešali strašne:

„Čo sme ti urobili? Čo nás biješ?“

„Budem vás,“ povedá, „biť, ani vás neprestanem, kým mi nevrátite písmo, čo môj otec na mňa vydal.“

A len ich kropí a len ich šibe. Tu tí zas do kriku:

„Ja ho nemám! Ani ja! Ani ja! Jaj, jaj, jaj!“ – A to tak radom všetci. Ale on na to nič nedbá, len kropí a šibe:

„Dajte mi moje, dajte mi moje!“

Keď už čerti ďalej tú bolesť vydržať nemohli, začali vykrikovať:

„To písmo akiste tamten krivý Lucifer má! Pýtaj od neho! Pýtaj od neho!“

Žiak obráti sa k tomu krivému a začne ho kropiť a šibať. Ale veru krivý na jeho kropenie a šibanie nič nedbal a štekal proti nemu ak – „nedám“ – tak „nedám“. I veru na žiaden spôsob dať nechcel, až žiak začal zasa všetkých ostatných dobre kropiť, dobre šibať. Tu tí v hneve vreštali všetci na toho krivého:

„Dáme ťa na Matajovu posteľ, keď nechceš to písmo vydať.“

Krivý, trebárs bol najväčší v pekle, keď počul, že ho chcú na Matajovu posteľ hodiť, preľakol sa náramne – a hneď to písmo zahodil od seba. Žiak ho uchytil a skryl dobre pod pazuchu.

V tej trme-vrme bolo mu zišlo z umu, čo to bol Ma-tajovi sľúbil, ale na šťastie sami čerti upamätali ho na tú posteľ. On si pomyslel, že teraz, priam za horúca, bude najlepšie. Otobôž začne čertov kropiť a šibať. Čerti ak kričia, tak kričia:

„Čože to zasa robíš? Prečo nás už toľko biješ?“

„A budem vás ešte biť, kým mi len neukážete Matajovu posteľ.“

„Ej, čo teba do toho?“ zbliakol krivý. „Máš už svoje, choď!“

„Počkaj, veď ju ty ukážeš hneď!“ vraví žiak a kropí a šibe celou silou poznovu.

„Tu ju nemáš, tu ju nemáš, choď ta ďalej!“ zoškrečali čerti.

Ide, ide, príde ku druhej bráne. A tá bola zo samého žeravého železa, hen na päť siah páľilo od nej.

„Otvor!“ zavolá na čerta.

„Kto chce tadnu, nech si otvorí,“ povie čert.

Žiak mu frkol medzi oči svätenej vody a čert zjajkol od ukrutnej bolesti, i vylúčil sa na sto siah do výšky. Keď nazad padol, vyhrabal z popola kľúče a otvoril bránu. Žiak vníde dnu; tu všetko plameňom blálo, ale spáliť sa nič nemohlo. Iba čerti pražili sa a skučali, až človeka mráz prejímal. Ale kam žiak kročil, tam všade plameň hasol.

„Či tu Matajova posteľ?“ opýtal sa.

„Nie!“ zoškrečali čerti. „Ešte o bránu ďalej!“

Ide zasa, ide, príde ku tretej bráne, čo zo samých ohnivých hadov upletená bola. A tí hadi len tak sipeli, jazyky vyplazovali a plameň im blnkal z pyskov.

„Otvor!“ zavolá na čerta.

„Kto chce tadnu, nech si otvorí,“ povie čert.

Žiak mu frkne medzi oči; naraz vylúčil sa na tristo siah, a keď dolu padol, vyhrabal z popola kľúče a otvoril bránu. Žiak vstúpil smelo dnu a spýtal sa:

„Či tu Matajova posteľ?“

Tu mu ju ukázali hneď pri samej bráne. Jeden jej roh ešte von trčal. Mátaj mal ešte len jedného človeka zabiť a bola by celá pošmykla sa tadnu. Žiak dobre z nôh nespadol, taká strašná ukázala sa mu tá posteľ. To len tak voľačo na nej ihralo ako oheň alebo voda, ale to nebolo ani oheň ani voda. I vytiahol tú šablicu, čo mu Mátaj od príhody dal. A mihne len tak v povetří ponad tou posteľou, a tu iba rukoviatka z nej ostala mu v ruke.

„Ej, Mátaj, Mátaj, veru tebe nechýrno bude ležať tuto!“ vzdychol si žiak a potom opýtal sa, ako by Mátaj oslobodiť sa mohol od tej postele?

„To ti nepoviem,“ stavali sa čerti.

„Nepoviete?“ zavolať žiak a začal ich kropiť a šibať.

„Jaj, poviem ti, poviem; len nám už daj pokoj,“ škrečali čerti.

„Nuž akože vyslobodí sa?“

„Nuž akože vyslobodí sa!“ začal jeden čert nasilu a každé slovo viazlo mu v gágore.

„Vyslobodí sa, keď – keď – ale či ty to musíš vedieť?“

Žiak mu zahrozil sväteľnicou a čert štekal ďalej:

„Keď na tej vysokej skale, skade na ľudí striehol, holými palci jamu vyhrabe a zasadí do nej ten kyjak, ktorým ľudí ubíjal. Potom musí z tej studničky, z ktorej najviac píjaval vodu, v ústach holokolenáčky a hololakťačky na tú skalu nosiť a ten kyj polievať. Ak kyj prijme sa mu a obrodí, nuž oslobodí sa Mátaj, ale inak nie!

Žiakovi viac nebolo treba vedieť; neobzeral sa ďalej po čertoch, ale poberal sa naspäť. Prešiel tretiu aj druhú bránu, a keď k prvej prišiel, šibol zas po ráze každým šípom. Brána otvorila sa hneď a on šťastlivo dostal sa na biely svet.

Staručký pri studničke čakal a sotvaže zazrel žiaka prichádzať, hneď ozval sa peknými rečami:

„No, syn môj, akože vodilo sa ti?“

„Oj, dobre, starý otec, dobre! Podpis otcov je tu. Aj Mátaj ovi som vykonal, o čo ma žiadal. Tu vám oddávam svätelnicu aj tieto tri šípy a ďakujem vám pekne za dobrú pomoc.“

„Nie mne ďakuj,“ povie staručký, „ale ďakuj bohu, lebo aby si vedel, on sám poslal ma sem, aby som ti bol na pomoci. No, a teraz už choď s pánombohom šťastlivo domov!“

A sotva to doriekol, zmizol mu spopred očí. Tu žiak padol na kolená a vzdychol vďačným srdcom k bohu, že ho vytrhol z večitej skazy! Potom pobral sa a stúpал po tej istej ceste naspäť.

Ešte bol na dobré strelenie od Matajovho domu, už tento volal proti nemu:

„No, akože je? Či si vykonal svoje i moje?“

„Vykonal, vykonal!“ ozval sa mu žiak, a keď bližšie prišiel, začal mu rozkladať.

„Tu je, hla, otcov podpis a aj tvoju poste! som videl, ale tú ti veru nežičím. To len tak trasie sa na nej ako oheň lebo voda, ale je to ani oheň ani voda. Vidiš, z tvojej šable, len raz mihol som ponad tú posteľ, iba táto rukoviatka tu! Neznám živo, kde šabľa skapala.“

Tu Mataja prejal strach. Obledol ako stena, kyjak mu z ruky vypadol, ruky zložil a, hádam, prvý raz vo svojom živote vzdychol:

„Ach, bože, bože!“

Slzy ho zaliali a hodnú chvíľu mlčal. Potom obrátil sa ku žiakovi a opýtal sa ho:

„A dozvedel si sa, ako by ešte oslobodiť som sa mohol od tej posteľe?“

„Takto,“ začal mu vykladať žiak. „Musíš na tej skale, z ktorej striehol si na ľudí, holými palci jamu vyhrabať a do nej svoj kyjak, ktorým si ľudí ubíjal, zasadiť. Potom z tej studničky, čo si z nej najviac píjaval, holokolenáčky a hololaktáčky budeš nosiť vodu v ústach a kyjak polievať. Keď prijme sa ti a obrodí, tak si od tej posteľe oslobodený, ale ak nie, zatratený si na večné veky.“

Mátaj to všetko pozorne vypočúval, a keď žiak prestal hovoriť, ďakoval mu veľmi, že prisahu splnil.

„A teraz,“ povedá, „poď máličko za mnou!“

Tu ho viedol chodníkom, až prišli na samý vrch vysokej, machom obrastenej skaly. A Mátaj ohlásil sa:

„Toto je tá skala. Tuto mám tento môj kyjak posadiť. Ale by som rád vedieť, na aký stav hotuješ sa ty.“

A žiak mu odpovedal:

„Ja posväťm sa len bohu – budem kňazom.“

„No, keď je tak,“ ohlásil sa Mátaj, „nechže bude tak! Jestli mi to dá pánboh, že prijme sa mi tento kyjak, budem vedieť, že po smrti prídem do neba. A ty mi slúb, že ma ešte prídeš na toto miesto opáčiť, a ak bude treba, aj ospovedať.“

Žiak mu to prisľúbil a s tým rozlúčili sa.

Tu hneď Mátaj klakol na kolená:

„Ach, bože, pomáhajte!“ zhlboka vzdychol a začal palcami do skaly hrabať.

Bolaže to radosť, keď žiak prišiel domov, keď otec a mať uvítali syna! Ani nemohli dosť naobjímať a naboz-kávať sa ho. Ale on nemeškal dlho doma; šiel dokončiť školy a stal sa kňazom. Ako kňaz, pre svoju múdrosť a pobožnosť, dosť skoro prišiel do chýru a tak dostal sa na hodnosť biskupa.

Dávno už rodičia jeho práchniveli v hrobe. I sám biskup bol už šedivý ako holub a mladé časy marili sa mu pred očami už len ako dávny sen. Vybral sa on raz, ako to biskupi mali vo zvyku, po svojom biskupstve cirkvi prezerat'. Rozumie sa, že na koči. Ale dáko zmýlili si cestu a zablúdili do jedných hôr. Tu ho zarazila utešená vôňa jablák.

„Chod,“ povie si jednému sluhovi, „vyhľadaj tie voňavé jablká a dones mi z nich dakoľko!“

Sluha skočil a po chvíli prišiel k širokej jablони, na ktorej krásne červené jablká viseli. Ako chcel z nich odtrhnúť, tu počuje volať:

„Netrhaj, nesadils!“ Ale nikoho nevidel. Sluha v strachu bežal nazad a povedal biskupovi, čo počul. Biskup poslal druhého sluhu po tie jablká. Ako tento načahoval sa, i tomu ohlásilo sa: „Netrhaj, nesadils!“

Ale tento bol smelší, horko-ťažko, ale predsa len odtrhol jedno jablko. A tu mu z neho krv dolu rukou tečie. Šmarí jablko na zem a obzerá sa dookola. Tu zazrie na boku človeka s dlhou šedivou bradou, nohy mal len po kolená a ruky po lakty a bol celkom machom obrastený. Sluha, udivený, letel ako bez duše ku koči a „takto i takto“ rozpovedal vec.

Len teraz opamätal sa biskup. Zišiel z koča a šiel samotný k Mátajovi. Mátaj zodvihol hlavu z machu a biskup opýtal sa ho:

„Nuž, Mátaj, či ty ešte žiješ?“

„Ach, žijem, žijem,“ zašeptal tento. „Veď azda vieš, čo si mi bol slúbil. Ach, ospovedaj ma, ospovedaj!“

Tu zložil dovedna kýptiky a začal vykladať svoje hriechy: „Zabil som brata!“ Vtom hneď odpadlo jedno jablko, premenilo sa na holúbka a

holúbok letel do neba. Tak vyznal sestru a druhých z rodiny i všetkých, čo po-márnil. Zakaždým odpadlo jablko a z jablka vyletel holúbok. A Matajovi odlahúvalo na duši, akoby mu po cente odber al.

Už všetky jablká poodpadúvali, len v samom vrchov-ci viseli ešte dve najväčšie. Mátaj prestal menovať a len díval sa a díval do toho vrchovca. Biskup nazdal sa, že hádam myslí a chce opamätať sa, nuž mu dal za chvíľu pokoj. Ale keď Mátaj len nehovoril a nehovoril ďalej, biskup spýtal sa ho: „No kohože si ešte zabil?“

„Ach, to už nepoviem, to už nemôžem povedať.“

„Keď nepovieš,“ ohlásil sa biskup, „daromné ti je všetko, lebo kým nepriznáš sa aj k poslednému hriechu, neprijme ťa pánboh na svoju milosť.“

„Ach, bože, zmiluj sa!“ vyriekol sťažka Mátaj. „Jeden je otec a druhá mať!“

Tu odpadli aj tie dve jablká a z nich dva holúbky leteli do neba. Biskup dal rozhrešenie Matajovi a tento v tom okamžení skonal. Ešte raz prežehnal ho biskup, a ako riekol „amen“, mŕtvy premenil sa tiež na holuba a letel za ostatnými do neba.

Po skončenej práci biskup šťastlivo vrátil sa domov. Ale ako do izby vkročil, spadol z nôh a dušu poručil aj on pánubohu.

MEDVEĎ A KOMÁR

Zišiel sa medveď s komárom. Povie medveď:

„Ty, komár, ty sadneš na každé stvorenie a naciaš sa, povedz mi, aká krv je najsladšia?“

Povie mu komár:

„A veru je ľudská krv najsladšia.“

Dobre; vybral sa medveď na tú ľudskú krv. Postretne chlapca:

„Stoj! Či si ty človek?“

„Ja ešte len budem!“ podskočil si chlapec hrdo, akoby bol chcel podrástť hneď na celého človeka.

„No, len si poskakuj,“ mrmlal medveď, „z toho mi i tak nič, čo ešte len bude.“

Ide ďalej, stretne žobráka:

„Stoj! Či si ty človek?“

„Ja som už bol!“ zakašlal žobrák a ukrčil sa, aby ho vidieť nebolo.

„No, len sa krč,“ mrmlal medveď; „čo už bolo, z toho mi ani toľko.“

Ide, ide, stretne husára na koni:

„Stoj! Kto si?“

„Človek s hlavou!“ zahrnel husár a popchol koňa.

Ale medveď zápät za ním, len doňho a doňho. Tu zvrtol sa husár a prosto do medveďa palošom, ťal mu do živého, že len tak revala krv z neho. Medveď nebral na žart a ukázal husárovi päty. Husár, nelenivý, strhol ešte karabín z pleca a vypálil za ním.

Zišiel sa medveď zasa s komárom:

„Ty, komár, ty môžeš mať pravdu, že je ľudská krv najsladšia. Aleže ma viacej nenavnaď na ňu!“

„Nuž a prečo?“ smial sa komár.

„Nuž preto, že človek nežartuje. Ešte len oddával som sa doňho, už ti vyplazil na mňa jazyk, ale taký veľiký, čo ma aj na siahu pred sebou ním zasiahol, a taký ostrý, čo mi vnikol až do kosti. Už som ho potom i tam nechal, ale ten obrátil sa ešte, zapľuval za mnou a vari jasnou strelou

chriakol mi do boka, že som mal skapať od bolesti; ešte mi aj teraz pod kožou speje!“

Švitzký komár triasol sa od smiechu na neokrôchanom medveďovi, len stolko, že ho nepuklo. Ale to, vraj, už nemôž byť, lebo nemá sadla, trebárs z každého stvorenia krv cicia.

MECHÚRIK-KOŠČÚRIK S KAMARÁTMÍ

Mechúrik-Koščúrik bol sirota. Doma nemal už nikoho a ničoho; pustil sa teda po vandrovke, dobrých kamarátov hľadať.

„Ide, ide – vandruje. Pribehne k nemu myš a volá naňho:

„Bože daj šťastia, Mechúrik-Koščúrik, vezmi ma so sebou!“

„A ktože si ty?“

„Ja som myška-chocholuška.“

„No, poď!“

Idú, idú Mechúrik-Koščúrik s myškou chocholuškou – a vandrujú.

Stretne ich žabka:

„Bože vám daj šťastia! Ej, vy ste už dvaja a ja ešte sama v svete, vezmiteže ma sebou!“

„A ktože si ty?“

„Ja som žabka-rapotačka.“

„No, poď!“

Idú, idú Mechúrik-Koščúrik, myška-chocholuška a žabka-rapotačka.

Stretne ich had:

„Bože daj šťastia! Postojteže, vezmiteže i mňa sebou!“

„A ktože si ty?“

„Ja som po tráve šmyk!“

„No, poď!“

„Idú, idú Mechúrik-Koščúrik, myška-chocholuška, žabka-rapotačka a had po tráve šmyk. Stretne ich zajac:

„Bože daj šťastia! Vezmiteže i mňa sebou!“

„A ktože si ty?“

„Ja som po lese skok!“

„No, poď!“

Idú, idú Mechúrik-Koščúrik, myška-chocholuška, žabka-rapotačka, had po tráve šmyk a zajac po lese skok. Stretne ich líška:

„Bože daj šťastia! Vezmite ma sebou!“

„A ktože si ty?“

„Ja som líštička-kmotrička!“

„No, poď!“

Idú, idú Mechúrik-Koščúrik, myška-chocholuška, žabka-rapotačka, had po tráve šmyk, zajac po lese skok a lištička-kmotrička. Stretne ich vlk:

„Bože daj šťastia! Vezmite ma sebou!“

„A ktože si ty?“

„Ja som horský trubač!“

„No, poď!“

Idú, idú Mechúrik-Koščúrik, myška-chocholuška, žabka-rapotačka, had po tráve šmyk, zajac po lese skok, lištička-kmotrička a vlk horský trubač. Stretne ich medveď:

„Bože daj šťastia! Vezmite ma sebou!“

„A ktože si ty?“

„Ja som morský mrmláč!“

„No, poď!“

Ak tak putujú, tak putujú Mechúrik-Koščúrik s myškou-chocholuškou, s žabkou-rapotačkou, s hadom po tráve šmykom, so zajacom po lese skokom, s lištičkou-kmotričkou, s vlkom horským trubačom i s medveďom morským mrmláčom a prídu v pustých horách ku jednému domčeku, kde ježibaba svadbu strojila.

„Hej,“ povedajú si, „ukážmeže teraz, čo vieme!“

Tu zastali si na dvore do radu a Mechúrik-Koščúrik, ako všadiaľ, tak i teraz, stal sa napredok.

Mechúrik-Koščúrik nafúkal sa a pripravil si huk, že len tak hučalo; myška-chocholuška pískala; žabka-rapotačka rapotala; had po tráve šmyk ťahal ako sláčikom na husliach; zajac po lese skok vyskakoval pred nimi a pekne prepletal nohami; lištička-kmotrička, akoby na krstení bola, tak vyťahovala a vyspevovala; vlk horský trubač trúbil; medveď morský mrmláč mrmlal. Ozývala sa hora naširoko a tí tamdnu triasli sa, čo to za hudci prišli im na svadbu. Tu Mechúrik-Koščúrik chcel ešte lepšie preukázať sa, i veru nafúkol sa ešte raz. Vtom prásk! roztresol sa. Jeho kamaráti tak náramne rozchichotali sa na tom – a tí tamdnu tak naľakali sa toho tresku a chichotu, že rozutekali sa na všetky strany. A ježibaba, keď videla, ako svadobníci zaberajú, parila ešte popredku.

Títo potom vnišli do domu, posadali sa za prikryté stoly, jedli a pili z hotového. A aby im svadba nebola len tak pri slamenom snopku, postavili si medveďa za starejšieho, vlk si vzal líšku za ženu a dosvadbili sa pri peknom poriadku. Vlk s líškou žijú aj doteraz – ak nepomreli.

MÚDRY MAŤKO A BLÁZNI

Vošiel Maťko na vohľady; pekne ho uvítali, ešte aj ten prach z miesta poutierali, kde si mal sadnúť. Keď si už takto na posedkách i pobesedovali s ním domáci, povie tu otec domový:

„Mati, zabehniže ty do tej komory; veď vieš po čo!“

A mati len na to čakala; odbehla hneď do komory, trochu toho občerstvenia doniesť. Ale mali sa jej načakať; tamtá kdesi zavržla! Otec povie:

„Idže ty, dievka moja, kde tá naša mater toľké časy mešká.“

Dievka dobehla; ale neprichádzala ani tá.

„Ej, kýho paromaže tie tam toľko kutia? No čakajte! Veď vás ja dovediem!“ Rozpepril sa otec a vybehol za nimi.

Milý vohľač. Maťko ak vyčkáva, tak vyčkáva; ale nemôže vyčkať nikoho. Takto už aj zívlo sa mu niekoľko ráz, aj ponaprával zhasínajúci oheň na kozube, aj všelijak inak preberal si driemoty, a tých len nebolo a nebolo.

„A už, rečie, či svedčí sa, či nie, len idem pozrieť, čo tí toľko robia v tej komore; vari tam primrzli, a či by ich bol dakto kľincami popribíjal.“

Ide – a tam v komore už temer celá svieca dohára, čo mať sebou vzala, a tí traja tam! Ak nariekajú, tak nariekajú, že to ozývalo sa až do tretích susedov.

„Nuž, čože vy tu nariekate?“ volá, prosí Maťko preboha; ale z tých nemôž vyvábiť ani slova; len všetci traja ak nariekajú, tak nariekajú.

Naveľa, naveľa spustí mater ešte na hrubšie struny a začne mu vykladať:

„Nuž vidíš, Maťko môj drahý,– tadiaľto je rebrík z komory na povál a tu, hľa, sekera na ňom zavesená. Keď už len tak zoberiete sa s touto mojou Dorkou a budete mať už potom aj dieťa, ak to dostane sa voliak sem do komory pod tú sekeru, potrasie rebrík a tá sekera odpadne nebožiatku na hlavu a zabije ho, to bude zármutok! Nuž hľa, preto my tu teraz nariekame. Ach, nebožiatko, chúďatko s rozvalenou hlavou!“ bedákala mati ďalej a s ňou dievka aj otec.

Maťkovi bolo všelijako, aj do smiechu, aj nie. Ledva ich utíšil. Napokon ale povedal:

„Ak ja nájdem na svete ešte piatich takýchto bláznov, ako ste vy, potom si vezmem vašu dievku. Majte sa zbohom!“

S tým pobral sa v širý svet.

Ide, ide na tie skusy a dlho nemôže nič skúsiť; až raz príde do akejsi dediny. Tu vidí veľiké gazdovské stavy a prípravy.

„Idem,“ povedá sebe, „pozrieť, ako tam ľudia gazdujú.“

A tam vidí, ako gazdiná bije, šklbe, trepe o zem kvočku.

„Čože tú kvočku tak nemilosrdne šklbete, trepete?“ spytuje sa.

„Ej, psia mať,“ vraví gazdiná, „má dvanásť kureniec a nechce im dať cicat!“

Naučil tú gazdinú, ako má vajíčko uvariť, obieleť, na drobno s pažítkou posekať alebo žltej kaše upariť a tak kurence nachovať. Ináč nemohol ju presvedčiť, že kurence nikdy necicajú svoju mater, iba keď už pred ňou pekne zobkali a žrali. Zaplatila mu dobre. Maťko ale našiel prvého blázna, keď nie väčšieho, aspoň takého, ako tamtí boli.

Nuž dobre, toto bol už prvý blázon.

Ako dochodil do druhej dediny, počul na všetkých zvonoch vyzváňať. Proti nemu uberal sa von z dediny pohrebný sprievod a to, ako čo by mal byť súdny deň, všetko bolo na nohách. Chlapi niesli truhlu; ženy vykladali za truhlou a zalamovali rukami; mládež, stárež okolo nich. Truhla bola odkrytá, vrchnák z nej len tak niesli: bo krásne mladé dievča ležalo v nej živé.

„Ach, povedzte mi, dobrí ľudia, čo vy to predsa robíte?“ doveduje sa Maťko.

„Ach, nuž čože by sme robili?!“ vravia mu. „Chúďa dievča richtárovo išlo po vodu, voliak si vopchalo ruku do budkáča a teraz nemožno mu ju nijakým činom von dostať. Dost už celá dedina nalámala si na tom hlavu; dost natrápilo sa dievča, a predsa nič! Malo by dievča tento ozrutný budkáč vždy takto na ruke nosiť, bohvie čo by z toho bolo. Nuž volíme ho odrazu zbaviť trápenia a pochovať za živa!“

„Nuž ale vy ste blázni!“

Bol by si za to slovo od celej dediny utŕžil! Ale Maťko, nelenivý, roztrepal, čím to riekol, aj budkáč a milé dievča oslobodil.

Hneď ho celá dedina odprevádzala pravo do poctivého richtárskeho príbytku. Jednak už všetko bolo hotovo na kar, urobili z toho veselú

hostinu. A napokon zbierku – naskladali milému mudrcovi plnú misu dvadsiatnikov.

Dobre teda, toto mu už boli druhí blázni, čo dobre platili.

Na tretej dedine chceli mať kostol zvonka-zdnuka pekný bielušký. Len, vravia, z čoho kam najbelší vystavať? Ktosi im bol poradil, že najbelší bude z tvarohu. Hneď a zaraz, kde aké mlieko mali, robili tvaroh a postavili z neho kostol, – ale bez oblokov. Zvonku bol pekný, biely. Ale čože? Zdnuka horší od temnice. Jali sa nosiť svetlo vo vreciach.

Všetko darmo. Nezadlho ale prileteli z hory vtáčiky, vyďubali diery do tvarohu a v kostole zasvietilo sa.

„To pánbohovia, keď oni také svetlo robia! Nachytajme si ich do toho kostola, budú nám v ňom vo dne v noci svietiť.“

Nedali si to dva razy povedať, bo ten, ktorému vyrieklo sa to prvému, aj to znal, kde tí nosia sa v hore na vysokom strome.

Pochytili hneď dlhočizný rebrík a niesli ho na pleciach do hory. Ale tu milý reber zavadil sa im o každý strom a kde bola väčšia húštava, tam už nedajbože ani sem ani tam. I veru odtínali po kuse z rebríka, kdekôľvek zavadili. Šťastne dostali sa týmto činom až k vysokému stromu, ale čože, keď z rebríka nemali už len tri kolky, všetok ho boli poutínali. Lež čo chlapi, to chlapi! Podvíhali sa oni jednodruhému na pleciah, chlap na chlapovi stál rovno, pevne. Ten najvyšší dočiahol až k hniezdu a dostal ho aj s vtáčkami do hrsti. Ale ako od radosti zvolal „tu sú“, obzrel sa ten najspodnejší hore, aby tiež volač videl. Tu podšmykla sa mu noha, skydol sa. Popadali všetci a vtáci uleteli. Daromná všetka robota, iba čo komu ruka, komu noha, komu hlava dodrúžganá.

Na túto nehodu došiel Maťko k nim. Naučil ich stavať kostol z kamenia, nechať, kde treba, obloky a múry, steny pobieliť vápnom. Ešte len to bol kostol pekný, bielušký! Dali mu viac peňazí, ako čo ich ten kostol stál.

Dobre; popri peniazoch našiel si Maťko už aj tretích bláznov.

Vo štvrtej dedine bývali ľudia už trochu onakvejší; a títo mali poriadny múraný kostol. Ale počujte len! Ťahali povrazmi oviazaného bujaka hore na kostol. Maťko ani svojim očiam neveril, ale bolo predsa tak. I pýta sa ich:

„Nuž ale, dobrí ľudkovia, čože vy tuná robíte?“

„Čože by sme robili? Umrel u nás bohatý mäsiar a poručil bujaka na kostol; nuž ho tatam dať chceme, kde je poručený.“

Maťko im bujaka predal a rozpovedal im, ako majú speňaženého na kostol vynaložiť. – Odmena rozumnej rady neminula ho ani tuná.

Dobre; našiel tuná štvrtých bláznov.

Len či ozaj skoro nahodím aj na piatych,‘ hútal si, hoci ak to ide takto na svete, ktovie, či mu aj tí budú pokonní?

A veru mu zas nebolo ďaleko chodiť. V piatej dedine, ako dali jedlo na stôl, tak ľudia odstúpili sa; myši pribehli zo všetkých kútov domu, napapali sa dosýta a ľudia iba to jedli, čo tieto nechali.

„Ľudia, ľudia, čože je to u vás?“ hovorí Maťko. „Veď by som ja radšej hladom pošiel, ako by som mal takto len za myšami jedávať!“

„A veď spočiatku aj nám taká bola hodina,“ rečú mu; „ale keď to človek navykne sa aj na šibenicu, navykli sme aj my na to. Dost aj pasce stavíme, celú vojnu proti myšiam vedieme a ubrániť sa im nemôžeme. Vari z celého sveta zbehli sa sem na nás!“

„A zbehnú sa ešte len, ak nepomôžete si,“ povie im Maťko.

„Ej, človečku, spomôž nám, ak si z boha!“ prosia sa mu.

Maťko rozumie sa, za dobrú plácu – opatril im také zvieratko, čo iba myši chytalo, drhlo a žralo.

Ale tu milých dedinčanov nadišiel strach náramný, čo bude žrať to divotvorné zviera, keď všetky myši vydrhne. A o tom poradiť sa s Maťkom neprišlo im na um, len keď ho už obohateného vypravádzali za dedinu a on bol dosť ďaleko od nich. Kričali ešte za ním.

„Čo vás po tom!“ zvolal im Maťko naspäť a bol už za vŕškom.

Oni rozumeli: „Čo? -Vás potom!“

Nuž veru pozdejšie, keď už myši nebolo a kocúra nijak dolapiť nemohli, čo tí nevytrielili? Vypratali, čo mohli, a podpálili dedinu zo všetkých strán, aby tam aj ten čert s ňou zhorel. Keď pohorelo všetko, zazreli kocúra sedieť v cinteri na navyššom náhrobnom kríži. Ani vlások mu nebol oškvŕkol. A kde vzala sa, tam vzala sa, sedela pri ňom už aj mačka. Mačiek naplienilo sa im; ale od týchto, ako aj od myší, mali napotom pokoj. Kremáže ako blázni, museli konečne len svojou škodou zmúdiť.

Maťkovi ale nebolo treba hľadať viac bláznov. Ktovie, kolko by ich bol ešte našiel! Nebola mu ale ani starosť o peniažky do gazdovstva. Vrátil sa domov a povedal:

„Predsa jest veľa bláznov na svete; piatich som naschvál vyhládal, šiesta bude moja žena a siedma celá perepút!“

Ale mu vraj dobre bolo s ňou, bo ako vravia: „Múdremu mužovi

netreba múdrej ženy, ako je sám“ a „Len jeden múdry, a veľa bláznov popri ňom vyžije.“

NA BOHA S KYJOM

No, počujte, deti! Ja budem hniť, vy budete žiť, ale to viac nepočujete. A koniec že si dobre „zachovajte!

Len veru, raz bol človek mocný a na všetko odvážny. Iba toho neprevládal, do koho neoddal sa, iba tú robotu neurobil, do ktorej neprichytil sa, a púšťal sa vždy do každého remesla. Ale hoc mu nikto nič odoprieť nemohol a zarábal deň i noc, predsa nikdy k ničomu prísť nemohol. Druhí ľudia vždy mali, čo im bolo treba, a on vždy iba vtedy opamätal sa, keď zas bol na holej dlani so ženou aj s deväťoro deťmi.

Domrzalo ho to, aj ho domrzelo.

„Ej,“ pomyslí si, „takto to naveky nepôjde. Toto už sám boh tak nerovno delí: druhým všetko a mne holú dlaň. Ale donútim ho, čo kde je, aby už raz aj mne nadelil, a keď nie, aspoň vyvrším sa!“

Ako si zamyslel, tak schystal sa. Pochytil z kúta kyj a z klinca prázdnu kapsu.

„Čože chceš, kdeže pôjdeš?“ opytuje sa ho žena.

„Na boha s kyjom!“ odvrkne jej len tak cez plece.

„Čože robí sa ti? Kdeže boha nájdeš?“

„A už keď je svet bohov, dakde v svete aj on byť musí! A ty nestar sa mi do toho!“

S tým vyletel ako pochabý z domu a kadiaľ chodil, kadiaľ nechodil, kto by za tým pochodil?!

Sám nevedel, kde zašiel, ale boha ešte nenašiel. Raz podvečer príde na jednu lúku, čo nemala ani konca, ani kraja.

„Ej,“ hovorí „tu by už raz mohol byť, tu! Bolo by aspoň kde ponaháňať sa s ním. Ale už kohokoľvek tu dopálím, na tom vyvrším sa; aspoň ma trochu zlošť minie; veď toto človek neslýchal, toľký svet tárať sa a takto nadarmo!“

Vtom zazrie tam starého žobráčika o barle. Ide pravo na neho.

„Kdeže ideš, kde, človeče?“ opytuje sa ho žobráčik.

„Na boha s kyjom! A vámže čo do toho?“

„Čože by mi bolo, trebárs i nič! Lenže more nevypiješ, horu neprevalíš, boha neprevládzeš!“

„A veď už i sám tak voliaako hútam,“ rečie náš človek. „A preto zaumienil som si, že koho prvého nájdem, na tom vyvrším sa: a to ste vy!“

V tom už dvíhal kyj, že starčeka ovalí. Ale stretli sa im oči. Hneď mu kyj ovisol a divoch skrotol ako baranček. Lebo tvár toho starčeka bola taká milá, taká prívetivá, že kto raz nazrel do nej, hneď ho to premklo, hneď oči zohol.

Tak tu stáli proti sebe, starček prívetivý a tento hnevlivec s opusteným kyjom.

O chvíľku priekol starec:

„Vidíš, vidíš, človeče, čože zdoláš, že ideš na boha s kyjom? Čože mu urobíš? Ale vezmi si odo mňa tento obruštek a choď naspäť! Netreba ti viac aspoň o to starať sa, čo zješ a čo vypiješ, lebo tento obruštek dá ti všetko, čo si živo zažiadaš, len čo mu povieš: Obruštek, prestri sa!“

Ako nevedieť, kde vzal sa žobráčik na tej lúke, tak čo nevidieť zmizol mu zasa pred očí. A náš človek si na tom ani veľa hlavu nelámал, len už chcel vyskúsiť ten obrus.

„Ale,“ vraví, „nie tuto, ale kde ma svet vidí, čo ja už teraz mám.“

I pobral sa hneď tam neďaleko do hostinca na noc. A tu pred všetkými vytiahol z kapsy obrus a rozkázal si: „Obruštek, prestri sa!“ Čo len živo zažiadal, priam bolo všetko na obrúsku, samé vyberané jedlá a pečienky. Vínko, rozumie sa, chýbať nesmelo. A toho dobre potúžil sa a zaspal. Hostinská kremä na to čakala; spravodlivý obrúsok vzala a miesto neho podstrčila mu falošný, iba naoko tamtomu podobný. Nevedel o ničom nič; nuž ráno len schystal sa a pod' pravo domov, nachovať ženu a deti a jesť a piť do sýta.

Príde domov, ešte vo dverách kričí:

„Ženo, ženo, sem sa! Zažiadať si jesť, piť, čo len živo chceš, hneď bude na stole; ale chytro, chytro len si naň pomysli, čo žiada sa ti, už ako by ti do úst liezlo.“

Vytiahne obrus a zavolá: „Obruštek, prestri sa!“ Ale tu nič! Nasrdený zakričí:

„No, hneď prestri sa, a kaša s mliekom aby už tu bola!“

Ale ani tak nič a nič, čo ako srdil sa a kričal. Ako bol nasrdený, na inšie nepomyslel, len že ho to žobráčik oklamal, dal sa mu len raz najesť a naďalej už nepamätal ani preňho, ani pre ženu a deti.

„Ale počkaj si mi ho, veď mi to odbydneš; tam ťa ešte dodrúžgam!“

S tým vyletel z domu ako sršeň, zasa na boha s kyjom.

Ide, ide, ďaleko už zašiel, – podvečer príde na tú lúku. Tam stál zasa žobráčik a díval sa po širokom svetle. A tento sršeň dvíhal už kyj z pleca, že ho ovalí. Ale ako pozrel do prívetivej tváre starčekovej, hneď cele skrotol a kyj mu ovisol. A starček mu povie:

„Nedávaj sa na to, na čo si nenarástol. Jednako si sám na príčine, že sa ti ten obrus tak prevrátil. Aj ti už obrus nedám, ale volač inšie, pri tom zadržíš sa lepšie. Tu máš, hladže, túto kuru; kedy chceš, vtedy ti plné hniezdo zlata nanesie.“

Žobráčik zmizol a náš človek iba vtom opamätal sa, že už mal kuru pod pazuchou. Pobral sa a prišiel zasa do toho istého hostinca. Hostinská ho veľmi pekne privítala a škúlila tak z boku, čo zas vytiahne. A ten strhne klobúk z hlavy a posadí naň sliepku ako na hniezdo a povie:

„Kura, daj zlata!“

Hneď mal plný klobúk zlatých peňazí. Rozkázal si večeru – panskú čo viac! Hostinská ho ešte uponúkala ako jedením, tak aj dobrým tuhým vínkom. Pohár šiel za pohárom a nášmu človeku udurolo to z ruky do hlavy. Spievajúci mohla mu hostinská prečarať kuru, aj mu ju prečarala.

Ako sa prebudil, hneď letel, ani nezastavil sa nikde, iba doma, a volal na ženu:

„Poď, starká moja; teraz vidíš, čo si ešte nevidela!“

A aby to skorej bolo, zas iba klobúk podložil a uhniedzil kuru naprostred stola a rozkazoval:

„Kura, daj zlata!“

Rozkazoval, rozkazoval až do tretice, ale tu nič a nič. Dobré ho už teraz od zlosti tam nevychytilo. Otrepal klobúk aj so sliepkou o zem a vyletel ako zbesnený z domu, že ešte len teraz ide na toho boha s kyjom.

Paril zasa tou istou cestou a raz potom podvečer dobehol zasa na tú istú lúku. Vetril na všetky strany očima, že kde mu ten žobráčik, čo ho zasa takto oklamal, aby ho už teraz tým kyjom na prach zmlél. A žobráčik aj tam stál naprostred lúky a v ruke držal svoju barlu. Náš chlap, ako bol rozpaprčený, tak zrovna naňho kyjom. Lež iba čo raz stretli sa im oči, už chlap skrotol a kyj mu ovisol. A starček príveto k nemu:

„Človeče, človeče, na čo sa to dávaš, keď ani toľko nezdoláš ako biedna muška? Ale aby si konečne videl, že ťa rád mám, daj sem ten kyj a tu máš moju barlu; ako jej raz povieš: Barla, bi! hneď potom všetko bude dobre.“

Žobráčik zmizol a náš človek ani nevedel, ako prišiel o svoj kyj a mal v ruke starcovu barlu. A teraz už hútal:

„Nepustím sa len tak treskom-pleskom do sveta, skúsím ja najprv tu, kde som sám, čo to

za barla. I veru povedal:

„Barla, bi!“

A barla začala biť, lomiť, ale keď tam nebolo nikoho, nuž len jeho samého. Ej, veru mu povystierala údy a kosti v ňom praštali. Keď už ledva zdýmal od bolesti a tam omdlieval, vtedy sa mu voliak predsa zavzdychlo: „Ach, barla moja, prestaň!“

Barla hneď prestala biť a ako sama podala sa mu do ruky.

„Ej,“ vzdychá si už potom, „na takúto príučku som nečakal. Ale nech si je! Ešte môžem i ja takéto príučky po svete rozdávať!“

„Zatiahol i teraz pravo do toho hostinca na noc. Hostinská okolo neho ako vrtielka, že čo si rozkáže na večeru.“

„A veď si voláč len rozkážem,“ hovorí jej; „ale neviem, či ľúbiť sa vám bude potom výplačka!“

„A čo by sa mi neľúbila?“ šteboce táto okolo neho. „Iba si rozkážte, čo vám duša zažiada, hneď bude všetko na stole.“

Narozkazoval si on toho dosť a bolo toho ešte aj viac a hostinská len štebotala okolo neho a bola by ho vínom zaliala, a to všetko len preto, že chcela z neho vyvábiť, či ešte dať takého nemá ako prv. Ale on nedal znať sa ani v najmenšom. Iba naposled, ako to obyčaj v hostincoch, opýtal sa aj on:

„No, pani hostinská, čože som dlžen?“

A milá prepelička zas len prepeluje:

„Čože by ste boli dlžni? Veď sa to nájde! Veď sa ešte len pobavte u nás! Ešte si zajedzte a zapite!“

A bola by ho ešte unúkala, uhostila, – a to všetko preto, že na všetok pekný spôsob chcela k tomu prísť, čo by takého sebou niesol, čo by mu zameniť mohla a dať plané za dobré.

Ale tu zvrtno sa koleso. Lebo on povedal zrovna:

„No nič; už vám len dám výplacku, a hneď uvidíme aj to, ako ľúbiť sa vám bude. – Barla, bi!“

Barla začala hostinskú biť, lomiť, čo len tak praštali kosti v nej. Hostinská začala metať, hádzať sa a kričať zle-nedobre na neho, že či jej tak platí. Ale on nič, a barla len bila a lomila a bola by každého dodrúzgala,

kto by bol priblížil sa. Konečne hostinská nevládala už ani kričať a len tak ciepečala ako kurča, keď omdlieva:

„Jaj, jaj, človeče, prestaňte, už vám všetko zradím!“ „Čo takého?“ opýtal sa náš človek.

„Jaj, jaj, váš spravodlivý obrústek u mňa!“

„No, veď som si to hneď myslel; ale kura kde?“

„Jaj, jaj, – aj kura tam v kasni pri obrúsku na zlatom hniezde sedí.“

Hneď bežal pravo do kasne, a keď dobre prizrel sa, hneď aj poznal, že sú toto jeho spravodlivé veci, a tamtie, čo domov priniesol, že museli byť iba podstrčené.

Zanechal hostinskú tam aj s príučkou a nestavil sa nikde iba doma.

„Žena, deti!“ kričal ešte vo dverách. „Tu je už všetko tak, ako malo byť. No len skoro, čo si zažiadate ešte? Vravte, vravte!“

Deti, nebožiatka, čo ak zdýmali od hladu – aj kdeže by nie, od toľkých čias iba to mali v ustiech, čo im dobrí ľudia nadelili – predsa len schápali sa dovedna okolo otca a volali:

„Kašu s mliekom, kašu s mliekom!“

Hneď to bolo na stole, len čo rozkázal:

„Obrústek, prestri sa!“

Najedli sa všetci do dobrej sýtej vôle. A keď najedli sa, zavolať otec:

„No a teraz, deti, či chcete zlaté kajka?“

„Chceme, chceme!“ volali už teraz, čo im hrdlo dalo.

„No, postávajúte si dookola naprostred izby.“

Ako postávali si, vzal sliepku so zlatým hniezdom a rozkázal jej, a tá niesla zlaté vajcia.

Deti poskakovali okolo a ťľapkali si rukami:

„Jaj, zlaté kajka! Jaj, zlaté kajka!“

„No, vidíte, takto bude vodiť sa vám, keď budete dobré,“ riekol otec.

Vtom ale hneď vytiahol barlu a povedal:

„Barla, bi!“

Barla začala milé deti mastiť, keď najlepšie ťľapúškali si. Deti rozplakali sa všetky.

„No, vidíte,“ riekol otec, „takáto vám bude hodina, keď plané budete!“

Ale aby zahojilo sa im, kázal barle prestať od bitia a deťom dovolil, aby si pobrali po zlatom kajku a zabávali sa.

Hneď bolo všetko v dome na pokoji a od tých čias aj tomuto človeku lepšie šla hodina, ale nestrojil sa viac na boha s kyjom!

NEBESKÁ SLÁVA

Bol raz jeden bohatý pán a mal jediného syna, ktorého volali Vilkom. Ten pán bol už veľmi starý, šedivý ako holub a slabý ako muška; so všetkým už len do hrobu hľadel. Ale Vilko bol mocný, zdravý ako ryba vo vode a pritom šuhaj krásny, že len tak lipli dievčatá za ním.

Otec ho neslýchané rád mal a okrem neho ani nemal inej potechy na svete; iba to jedno nezдалo sa mu, že Vilko nemal žiadnej chuti do ženenia a že naveky len táral do sveta, že sa on veru neožení skorej, iba keď napred nebeskú slávu uvidí.

Otec dal dočasu tomu pokoj; bo si myslel, že to synovi z hlavy vyvetrie. Ale ani nevedieť ako, minulo sa Vilkovi dvadsaťpäť rokov a on o dievčatá ani neozrel sa. Tu otec videl, že týmto činom nebude nič a že už musí sám zamiešať sa do toho.

„Ej, syn môj, syn môj,“ začne mu raz dohovárať, ale len pekne, „ty si už, chvalabohu, šuhaj na mieste a nechýbí ti nič, len aby si sa šťastlivé oženil. Hľadže, hľaď, mňa starého už nič na tom svete neteší. Ale by ma ozaj potešilo, keby som mohol zaveseliť sa ešte na tvojej svadbe. Ožeň sa, syn môj, ožeň! Vidíš, už ti dvadsaťpäť rokov minulo, a ty si dosiaľ ani nepomyslel o veci.“

„Hej, ba veru som pomyslel,“ povie Vilko, „ale som sa len tak namyslel, že sa skôr neožením, len keď uvidím nebeskú slávu.“

Zarmútil sa dobrý otec nad takouto odpoveďou a zaboľelo ho srdce veľmi. I Vilkovi bolo ľúto, že nemohol po vôli urobiť dobrému otcovi; ale on si to už raz tak bol zamyslel. I teraz zabral sa do svojho kostolíka, kde aj predtým modlieval sa, aby mu pán boh dovolil, čo len kľúčovou dierkou poďívať sa do nebeskej slávy. Otec i rodina ešte aj potom nahovárali Vilka, aby len oženil sa; ale to len tak šlo každý od boha deň, že Vilko modlieval sa na kolenách v svojom kostolíku, – a neženil sa a neženil. Napokon nechali všetko tak.

Prešli mesiace, prešli i roky a Vilkova žiadosť nevyplňala sa. Naveľa naveľa počal sám na inakšie myšlienky prichádzať a prisľúbil otcovi, že už raz ožení sa.

Otec neboráčik, keď toto od Vilka počul, hneď o desať rokov omladol. Ani nevedel, čo má od radosti počať, že jeho ostatná žiadosť voľakedy už raz vyplní sa. Hneď kázal robiť neslýchané prípravy ku svadbe. Najkrajšie dievča v celej krajine malo byť jeho mladou nevestou. Kde aký pán, každý bol povolaný na hostinu. Súdok peňazí míňal sa za súdkom, lebo starý pán nič nelutoval nakúpiť, čo len bolo drahého a vzácného na svete; takže to mala byť svadba, akej od pamäti sveta nebolo.

Všetko bolo v najlepšom poriadku. Kňaz stál už pred oltárom; družice pripravili veniec na hlavu mladej nevesty a družba čakal naporúdzi, že ju povedie k sobášu. Tu milý Vilko, práve v najlepši čas, keď všetko už len naňho čakalo, vykradol sa potichu spomedzi svadbaníkov a bežal do toho svojho kostolíka pomodliť sa ostatný raz pánu bohu, aby ho pripustil, čo len na okamženie, do nebeskej slávy.

Modlí sa, modlí kľačiaci na holých kolenách. Ako tak modlí sa, príde k nemu starý, staručičký človečik; – a to bol boží posol.

„No, Vilko, čo sa ty tu modlíš?“ opytuje sa ho staručký.

„Ach, čože sa modlím! Zariem som sa, že neožením sa skôr, iba keď prv nebeskú slávu uvidím. A hľa, už mám ísť na sobáš a ešte som nevidel nič, ani len ako za mak.“

„Nuž, a či by si predsa len chcel vidieť tú nebeskú slávu?“

„Ach, chcel, starý otec, chcel.“

„No, keď si to tak veľmi žiadaš, sadni si na môj chrbát!“

Vilkovi to nebolo treba dva razy povedať, vysadol si, a len čo si vysadol, zmizol mu spopred očí svet. Nikto nevedel, čo stalo sa; nikto nevidel, kde podeli sa, ktorou stranou zaleteli stavec aj Vilko. Len, vraj, zašuchotalo to a taká utešená vôňa rozľahla sa po celom svete, že si ľudia nestačili ani zdravkať, čo sa im tak veľmi kýchalo.

Posol boží s Vilkom v okamžení doletel k nebeskej bráne. Tu ho zložil dolu, vyzliekol mu šaty, zavesil naň nebeský oblek a tak ho pustil do neba.

Ale žiaden človek, čo by hneď sto ráz múdrejší bol od toho najmúdrejšieho, nevie povedať, ako vodilo sa Vilkovi tam v tom nebi; len to je isté, že mu veľmi dobre muselo byť, lebo zabudol na otca i na nevestu i na všetko, čo mu tu dolu milé bolo. A keď posol boží prišiel k nemu, aby už šiel domov:

„Eh,“ povedal mu Vilko, „ešte som len jednu hodinku tu; doprajže mi, dopraj, nech sa pobavím ešte za jednu.“

Minula i druhá hodinka tak ľahko ako milý sen a Vilkovi nechcelo sa ešte dolu; bo keď ho volal posol, prosil sa mu zasa:

„Ach, nože ma, no, nechaj ešte aj za tú tretiu hodinku, veď ti už potom pôjdem.“

Staručký dal sa uprosiť a Vilko tešil sa zas v tej nebeskej sláve. Ani nebadal, ako mu chytrý preletel čas, iba keď už tretí raz prišiel posol boží k nemu:

„No, Vilko, už ti mohlo dosť byť; teraz musíš dolu!“

A neborák Vilko voľky-nevoľky poberal sa von. Pred bránou ho staručký zase preobliekol, vzal ho na chrbát a zaletel s ním na to isté miesto, skadiaľ ho bol odniesol. Tu Vilko kľakol zasa na kolená a ďakoval pánu bohu, že dal mu poďívať sa do nebeskej slávy.

Len čo pomodlil sa, vstal hore:

„No, už teraz,“ povedá, „rád pôjdem na sobáš,“ – a šiel von.

Ale aký tu zázrak! Ukazovalo sa mu to všetko inak, ako to predtým vídaval. Pretiera si oči, ako zo sna prebudený; obzerá sa okolo, ako kto sám sebe neverí. Či mu to od tej nebeskej slávy tak pomútili sa oči, či čo je to?

Ten istý kostolík, ktorý sám dakedy dal vystavať. Ale už teraz vyzerá voliačky čierne, obšarpaný, čo už azda hen desiate šindle na ňom dohnívali. Pri kostolíku pred troma hodinami bol cintár a teraz tam zelenali sa oziminy. Kde predtým mlynská voda tiekla, tam bola teraz vynosená cesta, po ktorej hore-dolu vozy behali.

Zo všetkého toho nechápal neborák Vilko ani najmenšie. Celý kraj mu bol cudzí, neznámy, akoby ho po prvý raz bol videl. Iba tie veľiké zápole na východ slnka, tie stáli nezmenené a on ich poznal, že sú tie isté, čo na ne ešte za chlapectva rád díval sa.

„Ach,“ myslí si sám v sebe, „predsa to len pán boh musí byť veľmi mocný, keď on toto všetko pod tak krátkym časom tak veľmi mohol premeniť!“

Príde do otcovho zámku. I ten bol taký dáky starý, učadený, akoby ho boli pred pamäťou sveta stavali. Vnúde dnuhá, tu mu samí neznámi ľudia pred oči prichádzajú. A on klania a prihovára sa každému prívetivé, bo nazdáva sa, že to tí hostia, čo boli prišli na svadbu.

„Hneď, hneď,“ vraví, „hneď už môžeme ísť na sobáš; už som si ja moje veci pokonal.“

A tu ľudia dívajú sa naňho vyvalenými očima, počúvajú ho otvorenými ústami a nikto nesmie opýtať sa ho: Kto si, čo si, skadiaľ si? Len divia sa divnému človeku a Vilko ešte väčšmi diví sa nad ich predivením.

Na šťastie bol tam jeden starý popelvár, čo mal vyše tristo rokov. Ten poznal svojho mladého pána a zavolať ho po mene.

„A ktože si ty, dobrý človek?“ opýta sa ho Vilko.

„Nuž a či ma nepoznáte, svojho popelvára?“

„Popelvára!“ opamätal sa Vilko. „Nuž a vari ty, môj popelvár, bol by si sa mi tak

ostarel?“

„Jaj, veru ostarel! Čože robiť, keď ma pán boh nechce k sebe povolať?“

„A kdeže je môj otec, moja nevesta?“

„Jaj, kdeže nevesta, kdeže otec? Nevesta vydala sa za druhého a dávno už pominula sa i s ním. Otec rozsypal sa už na prach. Veď od toho času už tristo rokov pominulo!!“

Tu svitlo Vilkovi v hlave! Tristo rokov! A on nazdal sa, že to ani tri hodiny! – Pozrel do neba, pozrel na zem a od toho okamženia navidomoči starnul a starnul. Oči stemnievali sa mu, líca opadávali, brada púšťala sa mu biela ako sneh a telo zhrbilo sa mu k zemi, že v niekoľko okamihoch nevyzeral ani za mak mladší od popelvára. Tak si tu stáli zoči-voči dvaja vyše tristoroční starci!

V tom zavial ponad nich tichý vetrík a obidvaja rozsypali sa na prach!

NEBOJSA

Kdesi kedysi mal jeden bohatý kupec jedného syna, ktorý nebál sa – no, ale ničoho na svete, čo by to čo bolo bývalo! Keď druhým ľuďom už pri rozprávke vlasy dupkom vstávali, on kade o tom počul, hneď to vyhľadal. Jemu bolo všetko jedno, či na poludnie, či na polnoc pochodiť všetky pusté zámky, kostoly, kostnice, cintoríny, krížne cesty a kde len ľudia povrávali, že voľač ukazuje sa, alebo tak a tak strašne máce. Raz už potom umienil si sveta skúsiť.

„Keď tuná,“ vavel, „niet čoho ani naozaj naľakať sa, trebárs ľudia dost o tom táru, pôjdem, pokiaľ neskúsim, čo je to báť sa!“

Na takéto reči synove otec iba na tom trúdil si hlavu, ako by mu ešte doma dal najesť sa strachu, žeby do sveta nechodil a tam dakde o život neprišiel. Ale veru milý otec zo svojej hlavy nevyhútal nič takého. Poď on ku kňazovi a slúbil tomuto vopred veľa peňazí, ak nájde spôsob nastrašiť toho jeho syna, čo by tomuto odnehcela sa tá cesta.

„Nič ľahšie ako to,“ hovoril kňaz, „len ho vy, môj drahý, pošlite ku mne ešte dnes večer.“

Medzi tým časom kňaz poradil sa voľač so svojím zvonárom a otec poslal večer svojho Nebojsu na faru.

„Čože dobrého, pán farár?“ opytuje sa tu Nebojsa. „Nuž čože by?“ hovorí mu pán farár. „Pletka – pravá pletka, môj drahý Nebojsa! Znenazdajky umrel mi zvonár a niet človeka, čo by mi večer na deviatu zazvonil. Všetci vopred táru, že ten zvonár tej noci na veži mátať bude, lebo že je to nie s kostolným riadom, keď tak nanáhle pominul sa. I veru bojí sa toho každý. Ja som si pomyslel, že veru ty si nedáš takto z prázdneho mecha strachu nahnať.“

„Čo len to, nestarajte sa ani máčny mak; veď ja zazvoním,“ hovoril Nebojsa.

A kňaz pomyslel si: Chod' len, chod', veď ty nadídeš. Lebo bol dal pripraviť na zvonovú váhu šibenca.

Ledvou dočkal sa Nebojsa tej deviatej. Pobral sa na vežu, makajúc po tme hore schodmi až pod zvony, a tu miesto povraza domlatal sa

šibencových nôh. Druhého by vari hneď tam bol zrádnik vychytil, ale Nebojsa, hoc inak ani nemyslel, len že to ten mŕtvy zvonár tam visí, pochytil predsa šibenca za nohy:

„No počkaj,“ povedá, „odnechce sa ti tárať sa po smrti!“

A ťahal, koľko ťahal za tie nohy, aj statočne zazvonil. Ale aj šibenec odtrhol sa mu od váhy a hlava skotúlala sa na jednu stranu a telo odkváclo na druhú, len tak zdrochlo.

„No, dvíhaj sa už teraz! Keď si mohol vyštveráť sa na vežu, môžeš aj dolu!“ riekol Nebojsa a nechal ho tam.

Pod vežou ale čakal ho už cele napláchaný kňaz:

„Nuž čože, akože tam? Či nestalo sa ti dačo?“

„I horkýže stalo!“ povie Nebojsa. „Neviem, čo by sa mi malo stať?! Ale ten zvonár, či je mŕtvy a či je živý a či ako je s ním, ten veru pochodil! Pomyslite si, veď vám ten tam bol obesený na váhe. Čo som mal robiť s ním! Vyzvonil som za jeho nohy, a to statočne, ako ste počuli. Lenže, chudák, nevydržal, odtrhla sa mu hlava a tam ten zdrochol so všetkým dolu.“

„Jaj, preboha, to je zle!“ zdúpnal kňaz. „Nuž akože to teraz bude? Veď sme my zvonára ešte zvečera uložili do truhly v malom kostolčeku, kde mŕtve telá bývajú; aj svetlá sme zapálili okolo neho. Len či ten na tej veži ostane a či zasa na svojom mieste bude? A keby mi aspoň nebolo treba ísť o polnoci k nemu svetlá poutierať!“

„To je najmenej,“ povie Nebojsa, „tie poutieram i ja miesto vás; aspoň presvedčím sa, ako je to, čo je to s tými mŕtvymi.“

Kňaz iba to chcel, aby Nebojsa išiel sám k tomu mŕtvemu. Bo naozaj, ako boli uzrečení, zvonár tam ležal za umrelca v bielych plachtách okrútený a už vedel, čo robiť má. Keď tu potom o polnoci Nebojsa sviece poutieral, dvíhal sa tento pomaly z tej truhly a začal temným hlasom, akoby to z hrobu ozývalo sa:

„Čo ty mňa tu nepokojíš? Stoj! Tu umrieš! Lahni na moje miesto – ja pôjdem miesto teba po širom svete chodiť.“

Nebojsa prikrčil k nemu a najprv len pekne povedal:

„Nuž, čože ti je? Či si dobre nedomrel! Lahni si a buď na pokoji! Ja s mŕtvymi nemám nič.“

Ale ten z truhly len udvihoval ruky, nohy a naposled chcel ho objasť. Nebojsa na to nahneval sa:

„Čoby ti,“ rečie, „hrom do matera! Mne sa vidí, že nerozžehnal si sa nadobro s týmto svetom. Počkaj; dám ti na prípinok na druhý svet!“

I vylomil nohu zo stolca a milého zvonára tresk po hlave! Naraz mu krvavé opekance z nosa i z úst vyfrkli a jak dlhý bol, tak prestrel sa naspäť do truhly.

Bolože ti na ráno vo fare aj u kupca behania a strachu, aké pletky už teraz u súdu mať budú, keď zvonára nijakovským spôsobom vzkriesiť nemohli. Radili sa sem i tam; ale aj sto radám jeden koniec býva. Aby Nebojsa, aspoň kým sa to pozabudne, stratil sa ľuďom z očí – pustili ho do sveta. Otec mu dal zbroj, koňa a peňazí na cestu; mati pripravila na rozlučné dobrý obed: mrvenicu s mliekom, lokše s makom a údeninu s krúpou; do kapsy mu ukrútila postruhníkov, koľko spratalo sa, k tomu oštiepok a parenicu. A Nebojsa tomu rád, pustil sa hneď, čo aj proti noci, smelo šírym svetom.

Prenocoval v hore a oznov kradol sa len húšfavami, kde ani dňa pred sebou ani slnka nad sebou dobre nevidel. Kadejakými pírľami poprechodil strmé úbočiny, hlboké doliny a zas zrutné zápole a vysočiny, čo by ich iba vták popreletúval. Tu i tam nadhodila sa mu dáka poTanka alebo i valašské lúky a cúdenice v haštrových horách; ale čo ďalej to kremä hustejšie hory, častejšie bariny a neprechodné lômy! Ledva kde-tu daku úložinku vyhladal si na nocľah. Potrava mu vyšla, iba čo kde tu dákusi tú čučoriedku alebo brusnicu našiel, alebo živil sa korienkami a koňa na psici popásal. Tak mu to trvalo za veľa týždňov.

Zmorený, vyhladovaný došiel konečne k jednému zámku. Zámok veľký, utešený, ale pomyslíte si, na takej okrúhlej skale vystavený, ako čoby len to vajce. A ešte, čo ani nevedel, bol ten zámok od dvanástich duchov zakliaty. Len kadial' ta dnu? Dost' obchádzal zo všetkých strán; ale prístup nikde. Tam by mu bol býval zámok pred nosom a on predsa na holej zemi celú noc od zimy drkotal, keby večerom nebola otvorila sa mu brána sama.

Vníde – a tu maštal' a v maštali koňa iba ulapiť; bo seno za rebrinou nametané, sečka s ovsom na válove nasypaná, voda v putni prichystaná! – Ide po izbách – všetko vymretô! Iba v jednej palote stôl prikrytý pekným činovaným obrusom, na stole chlieb a solníčka i pohár vína, a na pohári nápis: „Toto pre občerstvenie putujúcemu!“ Zasadol si, zapil si – a jedlá mu šli na stôl, ani sám neznal, ako a odkiaľ. Po večeri ani nepomyslel na inšie, iba ako by už raz aj vyspal sa po chuti. V bočnej izbe našiel posteľ pekne odpravenú. Lahol si a spal si ako v oleji.

O polnoci zobudí ho tresk-plesk po celom zámku! Zrazu otvorila sa

dvere a dnu hrnú sa potvory – tí dvanásti duchovia – s kyjakmi. A naskočia naňho:

„Či si ty ten, čo sa nebojíš ničoho? Počkej, nadženieme ti my strachu! Takto vrátil sa nám dnu do zámku ako zbojník! Už viac síce neujdeš!“

A nedali mu ani ceknúť a strhli ho medzi seba a mlátili na ňom od hlavy po päty ako na dakom snope. Tam by mu boli dodrúzgali všetky hnáty; ale v tom uderila hodina – duchovia prepadli sa!

Po biede dorazil k posteli a na svoje šťastie našiel tam masť, ktorou keď potrel rany, priam mu nebolo nič a on spal už potom, akoby ho bol zarezal, až do bieleho dňa. Ráno, iba čo skočil na nohy a posprával sa, už bolo toho pre občerstvenie putujúcemu dosť na stole. Aj zajedol si on do chuti.

„Ale,“ vrazil, „počkejte si, potvory, veď vás ja vykutím! Ešte ti mi večer ani k slovu nedali prísť, len ma lomili. No veď, pohovárime sa teraz.“

Ale veru nadaromne kutil a všetko sprevracal. V celom, celučičkom zámku ani živej duše, iba čo ten koník v maštali vyčesaný, naobbročený veselo zarehotal naňho a hrabal kopytami.

Čo tu robiť? Prechodil sa oznov po zámku a ešte raz každý kútik v ňom prekutal. Naposledy našiel v jednej stene maličké dvierka, že ozaj uhnúť sa mu prišlo do nich. Ako ich otvorí – tu krásna záhrada! Naprostred záhrady jazero ako oko a v jazere pekná panna, ale zamorená až po pazuchy vo vode.

„Čože ty tu robíš, pekná panna?“ opytuje sa Nebojsa. „Prečože nejdeš von?“

„Veď by som dosť rada, ale nemôžem; veď ja som tu zakliata!“

„A ktože ťa sem zaklial?“

„Ktože ma zaklial?! Bývala som tu ja s otcom aj s materou na pokoji. Ale raz oborili sa na nás dvanásti duchovia. Otcovi, materi nič urobiť nemohli, pretože mali kráľovské pomazanie na sebe. Nuž tých len ďaleko odtiaľto za more zahnali. Ale ja tu trpím už od dvanástich rokov. Nemôžem ani pod vodu, ani nad vodu a ani s tebou zhovoriť by sa nemohla, keby už prv nebol vytrpel si za mňa. A ak ešte zadržíš sa dobre po dve noci, vyslobodíš ma celky. Lenže už teraz tie potvory prídu ťa napred čankaf, vábif, prehovárať, aby si čo len slova preriekol, a ak prerečieš, nuž skapeš. Potom ešte horšie strašiť a mučiť ťa budú, len aby si sa naľakal. Ak ani neprerečieš, ani nenastráchaš sa, nuž uvidíš ten div, čo tu stane sa.“

„A veď už ako mi pán boh bude na pomoci!“ preriekol Nebojsa a

tešil tú paničku, aby ani ona nebola v starosti oňho a už len vyčkala až do pokona.

Na druhý večer zas všetko ako predtým: chutná večera na stole a Nebojsa len si ujedal a upíjal. Po večeri uložil sa, ale už usnúť nemohol. Mrvil sa, akoby mu po chrbte mravce hniezdo robili, keď už blížila sa tá hodina. I prihrnú sa jeho milí hostia. Ale teraz už pekne okolo neho, prihovárajú sa mu, vyspytujú sa, zaliečajú sa mu, len aby slova vyvábili z neho. On ale mlčal ako stena. Tu tí napajedení obskočia ho, pochytiť medzi seba a nadúchajú ho ani dáky mech, dobre tam nerozpukol sa. Potom si ho hádzali po palote od kraja do kraja i nadrážali si ho tými kyjačkami a chytali ho ako dáku loptu. On ti ani nezastenal, ani nepredesil sa, len vytrpel. Keď hodina udrela, duchovia prepadli sa. Istenky horko-ťažko mu bolo dobakať sa k posteli, ale ako potrel sa tou masťou, pospolu ozdravel a spal ako v masle.

Keď ráno do záhrady prišiel, už panička bola až po pás odkliata a raz krajšia ako predtým. Celý deň iba s ňou zhováral sa a prechodil sa okolo jazera.

I na tretí večer chutná večera na stole a Nebojsa ujedá si a upíja. Ale mu to už tak nechutilo ako predošlé. Omykal sa, čo to asi tretí raz s ním bude. Ani nezaspal. A veru mu to trocha aj šupelo, keď ho tie potvory razom obhŕkli a aj najväčšia z nich postavila sa s veľikým železným ražnom pred samu posteľ. Ale tie i teraz najprv len pekne ho vítali, všakovsky vábili, aby čo len slova z neho vyvábili. Až raz zvreštia:

„Keď ty nič, nuž my dač! Veď ty zastaneš, keď budeš piecť sa!“

Hneď ho natiahli na ten ražeň a piekli za živa na ohni. Keď už dopekali sa, strhli ho z ražňa a revali:

„Ak ti ešte nebolo dosť, teraz ti dodáme, keď po kúsku z teba pečienku trhať budeme!“

Ale vtom udrela hodina a potvory prepadli sa! Najtiaz mu bolo dostať sa k masti, potom už spal zasa ako v oleji, keď ňou potrel sa. A veru pospal si hodne po toľkej robote!

Ráno pretiera oči – a tu sluhovia chodia okolo na prstoch, aby ho neprebrali, a ak by prebral sa, aby mu boli naporúdzi. I tak keď vstal, doniesli mu nádherné šaty. A keď poobliekal sa do nich, tá panička tiež utešene vyobliekaná uvítala ho už v palote. Ďakovala mu za vyslobodenie a darovala mu krásny biely ručník, na ktorom bolo vyšité i jej vlastné i jej otcovo a matkino meno.

„Toto ti,“ povedá, „bude na záruku, že som tvoja. Ale to by všetko

nebola stála vec, ak by si ma nezaviedol k môjmu otcovi. Preto ak ma rád máš, pod! Tam budeme svadbu držať.“

I neodstála a neodstála od svojho, kým jej nepri-sľúbil, čo ako nezдалo sa mu to.

Dobre lebo nebárs! – O krátky čas schystajú sa oni na cestu a uberajú sa veselo na koňoch. Len ti im raz príde nocovať v akomsi tam hostinci medzi horami. Krč-márila tam stará striga ježibaba a tá mala dievku, ktorú hneď z prvého videnia chcela vydať za Nebojsu. Len ako to navliecť? Ale ježibabe bola ľahká vec porobiť mu. Vzala ihlu, pichla mu ju do kabáta a Nebojsa vyvrátil sa ako mŕtvy. Ráno jeho kňazná temer o rozum prišla od veľkého trápenia. Ale už inak nebolo. Pochovala ho, oplakala ho a pustila sa i bez neho k svojmu otcovi.

Len čo kňahyňa nohu vytiahla z hostinca, už stará striga Nebojsu vyhrabala, ihlu mu zo šiat vyňala a on ožil. Na bábinu dievku ani hľadiet nemohol, nuž iba čo tmolil sa sem a tam a naveky len tú svoju milú vyzeral a hľadal. Daromná i to robota. Baba mu tak počarila, že od hostinca ani ďaleko odísť nemohol, a čoby ako ďaleko bol zašiel, vždy naspäť pripliešť sa musel.

Raz predsa v tých horách stretne sa s jednou Múdrrou ženou. Všetkým činom vyzerala taká ako tá ježibaba, lenže mu táto dobre chcela.

„Ej, Nebojsa,“ rečie táto, „keby si ty vedel, čo porobilo sa s tebou?“

I rozpovedala mu, ako čo je s ním. Ale Múdrej žene tiež ľahko bolo odrobiť mu.

„Na ty,“ povedala mu, „túto zelinku! Vlož si ju do Ťavej čižmy pod slamu a choď prosto do hostinca naspäť! Tvoja gazdiná urobí sa na mačku a bude do teba skákať. Ty ju len kopni lávou nohou, pospolu rozleje sa na kolomaž. Potom zober svoje veci a príď sem ko mne! O ďalej netráp sa nič!“

Dost na ďalekom bol ešte od hostinca, už veľiká čierna mačka proti nemu vybehla, a aký mravk, taký mravk, prosto doňho, oči mu vydriapať. Nebojsa iba raz kopol do nej, pospolu rozliala sa na kolomaž. On si veci zobral a vrátil sa ku starkej.

„No, stará matka, poraďteže už! Tu som!“

„Ej, poradím, poradím,“ hovorila starká. „O tú tam viac ani neozri sa! Tam tá bude rozliata, kým ja nápravu neurobím. Ty ale choď touto prostrednou cestou! Nevykroč ani na jednu ani na druhú stranu, len pravo sa drž! Prídeš k vysokému a strmému vrchu, na ktorý iba po stupajách dostaneš sa. Na vrchu nájdeš záhradu a v tej záhrade bude každý kvietok človečou kosťou pritlačený. Tie košťaličky do jedného pozbieraj a

zahrab! Ak to neurobíš, vedz, že na to prídeš, že aj tvojimi kosťami druhé kvety popritískané budú. Ak ale tým kostiam pohreb urobíš, príde k tebe potvora, ktorú si už predtým na zakliatom zámku videl. Ale ti ona nič neurobí, ešte pochváli ťa a opýta sa, čo žiadaš za ten skutok. Ty si inšie nežiadaj, len aby ti povedala, kde je teraz tvoja kňahyňa. Tá potvora to môže, lebo je nad všetkými štvornohými zvieratami kráľom.“

Nebolo mu treba dva razy povedať, iba čo poďakoval sa, už stúpál ďalej a pekne-krásne dostal sa na ten vrch až do záhrady. Ako tie kosti pozbieral a pochoval, pospolu očerstveli omdlené kvetiny. Tu stála už pred ním potvora, len akoby bola zo zeme vyhúkla. Chválila ho za ten skutok a naposled aj opýtala sa, čo si žiada za to.

„Nič inšie nežiadam,“ rečie šuhaj, „len mi povedz, kde je moja stratená kňahňa!“

„To ja, bratku, neviem. Ale pozhovej, zvolám mojich poddaných z celého sveta; tí tebe oznámia, ak ju len dakde zbáčili.“

I zatrubila potvora, až zem otriasla sa. Kde aká zver, všetka hrnula sa sem a potvora od najmenšieho do najväčšieho vyzvedala sa, že či takú a takú kňahňu volá kde nezbáčili. Ale tie tú veru nikde nezbáčili.

„No, nič to preto; vyschne blato, bude leto,“ hovorí potvora. „Čo moji poddaní neznejú, to môžu znať vtáci. Chod' tamto do druhej záhrady! Tam nájdeš môjho brata, kráľa vtákov.“

Nebojsa šiel do druhej záhrady. I tam hneď potvora k nemu:

„Čože ty dobrého tu hľadáš?“

„Čože by som hľadal, len mi povedzte, kde by našiel moju kňahňu?“

„Stane sa ti po vôli,“ vraví kráľ vtákov, „lebo páči sa aj mne, čoś ty v môjho bratovej záhrade vykonal. Od tých čias aj moje kvety kvitnú ako najkrajšie. Len trocha pozhovej!“

Vtom zatrubí, až zem pukala sa. Ako čoby všetky hory družgom lámali sa, tak zahučalo v povetrí,

čo to všetko vtáctvo sveta valilo sa sem.

„Či ste nevideli takú a takú kňahňu?“ opytuje sa kráľ od najmenšieho do najväčšieho.

A tu každé len, že veru nevideli. Už by z celého vtáckeho rákoša nič nebolo bývalo, ale vtom zašuchoce to ešte raz horou a veľký starý orol zakrútil koleso nad záhradou a spustí sa dolu.

„Čože ty tak pozde chodíš, keď ja raz zatrubím?“ hrozí sa mu kráľ. „Či si azda nedopočul?“

„Ej, dupoču, pane môj. Ale som prenášal až ta za Čierne more kňaznú Čiernomorského kráľa.“

„Veď to je ona!“ zvolal Nebojsa vytešený, akoby ho bol na koňa posadil. „A či je,“ rečie, „zdravá?“

„Ako by nebola,“ hovorí orol, „keď práve teraz stroji sa na sobáš!“

„A s kým?“

„Hja, tam s voliakym kňazovičom!“

„A či by sme mohli doletieť ešte k tomu sobášu?“

„Aj mohli, aj nemohli,“ vraví orol. „Ja som už starý a vlády v sebe nastolko nečujem. Lahko by sme mohli prepadnúť sa tam doprostred mora.“

„Ach, orlíčku môj drahý, lenže ty skús ešte svoje sily! Veď už ako bude, tak bude s nami!“

„Dobre; ale to tebe bude na duši, ak zhynieme.“

„Bude, ako boh dá!“ povedal Nebojsa a už sedel na ozornom orlovi.

Šťastlivo preleteli za more a spustili sa dolu pri samom meste, kde jej kňaznin otec býval. Tu Nebojsa začal orlovi ďakovať za jeho ustávanie a neprestal unúvať ho, čo mu je za to dlžen.

„Za dobré dobrým,“ rečie orol napokon. „Ťahaj teda meč – a zotni mi hlavu!“

„Ale ja tebe, orlíček môj drahý? To nikdy!“

„Ťahaj meč!“ hrmí orol. „Lebo priam aj to ti pozde bude a ty nikdy nezídeš sa s tvojou kňahňou. A hneď, hľadže, ako mi hlava odpadne, vytrhni srdce zo mňa a rozrež tak, aby ešte po druhej strane spolu držalo sa. Kedykoľvek roztvoríš ho potom, akých drahých vecí si zažiadaš, takých budeš mať dosť. Len ty ťahaj a tni, nech už raz i ja spočiniem: veď už dosť naslúžil som sa svetú.“

Voľ-nevoľ odťal mu hlavu a srdce z neho vytrhol. Ako ho rozkrojil, zažiadal si len tak na skusy sto dukátov. Boli mu tam!

Už len do mesta bežal a obsadnul tam v hostinci. Ale tu hostinský iba krútil naňho hlavou, že čo

je zaňho, keď tak nerobí, ako druhí ľudia teraz všetci robia.

„A akože je to, môj drahý pán hostinský?“ opýtal sa Nebojsa.

„Nuž, tak je to, môj pane,“ rečie mu hostinský, „že iba slepý nevidí a hluchý nepočuje. Veď u nás rozkaz na každej bráne pribitý a počujte len, ako i teraz trúbia mestom, že náš pán kráľ robí svadbu a každý aby tatam stúpál, nielen najesť a napiť sa do dobrej sýtej vôle, ale ešte za to dostane na každú hodinu dukát.“

„Aj to je voľač!“ povie Nebojsa. „Ale keď u pána kráľa tak, tuná u nás musí byť ešte viac!“

Hostinský len oči vyvaloval, či tomuto človeku rozum čistí sa, či čo mu je. Ale keď Nebojsa sypal len a sypal dukáty, že až zemi ťažko bolo, priam inak pozeral.

„A teraz,“ hovorí, „kúpte pre mňa zlatý koč, tátoše, zjednajte mi čelad! Jedlá hotujte na výber, nápoje dajte na stôl aké najlepšie! A každý, kto ku mne príde na svadbu – bo i ja žením sa – dostane päť dukátov na hodinu!“

Keď toto rozhlásilo sa po meste, kráľovské paloty ostali prázdne. Čo len nohy malo, hrnulo sa do hostinca jesť, piť veselieť sa, dukáty zhrabúvať. Keď kráľ videl, čo to robí sa, poslal k Nebojsovi pekne prosiť, aby mu to nerobil, radšej aby páčilo sa jemu na kráľovskú svadbu.

O chvíľu letel už Nebojsov koč do kráľovho zámku. Lenže miesto pána sedel v ňom preoblečený sluha a sám pán tiež preoblečený za sluhu posadil sa s kočišom na bok. Nebojsa chcel si takto urobiť žart zo svojej zverenie, či ho ešte pozná.

V zámku Nebojsovho sluha hneď vzali veľkí páni medzi seba, predkladali mu vyberané jedlá, nalievali mu drahé vína a zdravkali sa s ním. Naposled ponúkli ho aj do tanca, a žeby smelo šiel zaviesť si mladuchu. A tento, od pána napred vyučený, jedol a pil hodne, len už do toho tanca odvrával sa, že on je vraj, do toho nesúci; ale že má so sebou čeladníka ozaj kaľavného, ktorému do tanca na svete páru niet. Sama mladucha to – no, len tak jedným uchom – dopočula. A len tak, ako nie tá, prehodila, že by ona veru vykrútila sa s takým šuhajom, ktorému do tanca na svete páru niet. A veru Neboj sa vedel pekne-rúče zavolať a pojať si mladuchu do tanca. No, veď on bol naozaj kaľavný čeladník! Tu, ako najlepšie vykrúca sa s mladuchou, pustí na zem ten ručník, čo mu ona bola darovala ešte na zakliatom zámku. Pospolu ona ručník poznala. zdvihla a zvolala:

„Nebude ten mojím mužom, čo som mu voľky-nevoľky prisahala, ale ten, kto tento ručník stratil!“

Pod tým časom bol Nebojsa uskočil von. Hneď stala sa trma-vrma a všetci hľadali ho. On iba čo obliekol si svoje šaty, vystúpil sám naprostred paloty. Tu všetci oka nespustili z krásneho šuhaja. Aj kňahňa ho hneď poznala a tam pred všetkými objala.

Tak bolo radosti všade plno!

O ČLOVEKU, ČO NIKDY NEHREŠIL

V jednej dedinke býval raz veľmi chudobný, ale pritom aj veľmi statočný a pobožný človek, lebo hoc už bol šedivý ako holub, predsa ešte nikdy za života nezahrešil, nikomu neublížil ani čo by len najmenším slovom, nikomu nič neprevinil, nikoho neukrivil. I mrzelo to čerta v pekle, škrabal sa za ušami a vravel:

„To je predsa len do popukania s tým človekom. Druhý, čo ak statočný, aspoň raz za živa mi poslúži, ale tento dnes-zajtra zomrie, a ešte neurobil mi v ničom po vôli. No, ale počkaj si ho, veď ti ja vykážem!“

Chudobný človek nevedel o ničom nič a najmenej o čertovi, ako stroji sa naňho. Žil spokojne vo svojom domčeku, modlil sa bohu každý deň, neublížil nikomu, nepožiadaval veci cudzej a spravoval sa vo všetkom podľa prikázania božieho.

Tu raz – kde sa vzal, tam sa vzal, bodaj sa radšej prepadol ta do Sitna až na dno! – čupne mu do izby čert, a to taký, ako ho pánboh stvoril: zuby mal ako koly, nohy ako kôň, na hlave rožky a – pekne prepytujem – na zadku ešte aj chvost, a hneď začal:

„A hejže, ty vieš, kto som ja? Od tvojho narodenia neprestajne chodím za tebou, a ešte ani raz nemohol som spopáčkať ťa pri hriechu. Teraz vyvol si, čo chceš: alebo zabiješ človeka, alebo budeš rúhať sa bohu, alebo opiješ sa! Z tých troch hriechov, chceš-nechceš, jeden urobiť musíš! Zajtra zasa prídem, aby som počul, ktorý si si vyvolil.“

Ako dopovedal, vyletel hore kochom. A statočný človek čo? Veru neľakal sa tak veľmi, lebo vedel, že kto s bohom, s tým aj pánboh. Už len premýšľal, premýšľal celý deň, čo má urobiť. Ale mu to nijak nešlo po remesle. Čítal celý od boha deň v pobožných knihách a naostatok aj pomodlil sa a zavzdychol si: „Neuved' nás v pokušenie, ale zbav nás od zlého.“

Ale čože? Na druhý deň ráno zas len zviezol sa dolu kochom čert a zastal pred ním:

„No, rozmyslel si si už?“

„Ej, rozmyslel, rozmyslel! Keď si ty čert, idi do pekla, kde ťa Pán

Kristus zatvoril, a daj statočným ľuďom pokoj. Už ja raz tebe kvôli nezhreším!“

„Ale ja ti zas povedám, že ty tomu nevyhneš: lebo niet, ani nebude na svete človeka, ktorý by nezhrešil aspoň raz za života. Ak budeš protiviť sa tomu, tak ti porobím, že dopustíš sa všetkých tých troch hriechov. Dobre si to rozhútaj! Zajtra zasa prídem.“

Vtom hybaj čert, pobral sa hore kochom.

Chudobný človek sám ostal za stolom s hlavou o dlane podopretou. Myslí, myslí o veci. Čím ďalej láme si hlavu, tým viac presvedčuje sa, že ten čert voľač popovedal.

„A veru ten predsa mal pravdu,“ tak hútal sám sebe, „veď sme všetci hriešni; veď by azda Pán Kristus nebol nadarmo zomrel aj za mňa – a ja som ešte nezhrešil. Ej, veru ten čert môže mať pravdu! No, nebudem ťahať sa s ním za palce. Ale človeka zabiť? Ej, to by bol veľký hriech! Veď cez celý život neublížil som nikomu, ani najmenšiemu dieťaťu, ani len čo by maličkým prstom nedotkol som sa nikoho – a teraz odrazu človeka zabiť? Z toho nebude nič! Pánu bohu rúhať sa, aj to by bol veľký hriech! Veď od mojej mladosti chránil som sa aj ľuďom povedať zlé slovo, a teraz na moje staré kolená mal by som rúhať sa pánu bohu? Ani to neurobím! Opiť sa? Hm, to by azda bol najmenší hriech, veď s tým nikomu nezhreším! Čože? Opijem sa, prídem domov, vyspím sa – bude koniec veci, a mám pred čertom pokoj!“

Takto premýšľoval statočný človek a pri ostatných slovách vstal od stola a pošiel do hostinca, kde plným skleniciam hodne podíval sa na dno.

Príde domov. Tu hneď proti svojmu obyčaju začal robiť garazdu. Na nešťastie rozplakalo sa malé vnúcatko a on chcel ho udrieť po chrbte – udrel ho po hlave, že hneď na večnosť onemelo. Tu naraz nebolo hroma, ani paroma, ani čerta, ani svätého, ani boha, ktorého by nebol pospomínal, ktorému by nebol rúhal sa.

Tak, hľa, čo nerobí ožranstvo! Keby nebol opil sa, mohol svätý umrieť – a potom nebolo väčšieho zloajca, zlodeja a zbojníka od neho! Bo, vraj, najťažšie len raz opiť sa, potom to ide ako po remesle. A ten čierny v pekle radoval sa mu a raduje sa podnes, že nie nadarmo vymyslel pálenku!

O TROCH GROŠOCH

Kopál raz jeden chudobný človek pri hradskej ceste priekopy. A neviem, ako sa stalo, ako nie, dosť na tom, že sám kráľ Volakdesi šiel po tej ceste a opýtal sa chudobného človeka:

„Povedzže mne ty, môj drahý, akú máš plácu na deň za túto ťažkú robotu?“

„Ha, najjasnejší kráľu, ja mám na deň tri groše.“

Zadivil sa kráľ nad tým a opýtal sa ho, ako môže na tých troch grošoch vyžiť.

„Jaj, Vaša Jasnosť, čoby len vyžiť, to by ešte bolo ľahko; ale ja z tých troch grošov prvý vraciam, druhý požičiavam a kremä na tom treťom sám žijem.“

Ale tu veru kráľ nerozumel, čo to znamená; trel si rukou čelo, že si rozhúta, čo by to, ako by to mohlo byť. No nevyhútať nič, len pekne-krásne priznal, že on veru nerozumie, ako by to mohlo byť, z troch grošov i vracat' i požičiavať i vyžiť.

„Nuž, najjasnejší pane,“ povie chudobný človek, „to je takto! Chovám si otca už starého a nevládneho, tomu vraciam; bo on ma vychoval. Ale chovám i jedného malého syna: tomu požičiavam, aby mi vrátil, keď ostariem sa. A na treťom groši aj sám potrebujem žiť.“

„No dobre, keď je tak,“ zaradoval sa kráľ. „Vidíš, môj drahý, ja mám doma dvanástich radcov a čím väčšiu im plácu dávam, tým väčšími ponosujú sa mi, že nemajú z čoho žiť a troviť. Teraz im ja zahádam túto hádku, čo si mi ty povedal. Ale ak by prišli k tebe opytovať sa, nepovedzže im, čo to znamená, – pokým len môj obraz neuvidíš.“

Ako to dopovedal, daroval ešte sedliakovi za hrst' dukátov a odišiel domov. Len čo došiel, dal zavolať tých dvanástich radcov pred seba:

„Vy,“ povedá im, „čo na toľkých peňazoch nemôžete vyžiť; jesto tu v krajine jeden človek, ktorý má na deň kremä tri groše a ešte aj z tých jeden vracia, druhý požičiava a iba na tom treťom sám žije – predsa statočne vyžije. Teraz, keď ste múdri, povedzte mne vy, ako je to možno; lebo ak mi

do pozajtrajška nepoviete, dám vás všetkých z krajiny vyhnáť, aby ste mi aspoň darmo chlieb nejedli.“

Pobrali sa slávni radcovia s ovesenými nosmi domov a zasadli do rady, čo ako by to bolo. Každý chcel byť múdrejší a ono za rozum prostého človeka žiaden pohodiť nemohol. Minul deň, míňal sa i druhý; na tretie ráno mali už postaviť sa pred kráľa a ešte nevedeli tej veci ani vývod ani rozvod. Naveľa, naveľa volakto im pošepol, kde by vyhľadali toho chudobného človeka, že im ten najskôr spod závozu pomôže. I vyhľadali ho a dostavili sa hneď všetci k nemu. Prosbou, hrozbou, zle, nedobre dotierali doňho, aby im povedal, ako je to s tými troma grošmi. Ale on veru nezľakol sa ich. Rozpovedal kráľovský rozkaz a že kremä ešte ak by mu kráľov obraz ukázali, tak by mohla byť z tej raži múka.

„Kdeže ti my hriešni ľudia kráľov obraz ukážeme,“ hovorili títo, „veď kráľ na naše slovo k tebe nepríde a ty ani tak nesmieš pred neho?! Len daj voliak ináč nakriatnuť sa na tú rozpoved.“

„A už keď ani to nevíete, tak z tej múky chleba nenapečieme!“

Pokúsili sa aj o to ostatné: Nasľubovali mu hory, doly; navláčili mu veľa peňazí, že veď už aj bez kráľovej milosti má na čom žiť, aby im tú vec len rozpovedal. Ale on nič! Iba keď už peniaze naozaj na hrbu nosili a on už dosť navysmieval sa im, že takí múdri páni nevedia si porady, vtedy vytiahol z vrečka jeden z tých dukátov, čo mu kráľ podaroval a riekol:

„No vidíte, tuná je kráľov obraz, sám mi ho podaroval, vidím ho dobre; nemám čo obávať sa, že by som prestúpil kráľov rozkaz. A tak vám čo chcem, vyjaviť môžem.“ – A vyjaval im hádku!

Tu potom na tretí deň radcovia ľahko rozprávali s kráľom, keď im chudobný človek svojho rozumu požičal. Ale aj kráľ zavoňal, čo je vo veci; lebo dal zavolať chudobného človeka a opýtal sa ho:

„Povedzže mne ty, ako je to, že si ty ináč statočný človek a teraz predsa previnil si sa proti môjmu kráľovskému rozkazu?“

„Neprevinil som sa, najjasnejší kráľu, lebo som mlčal ako kameň, kým som neuvidel váš spravodlivý obraz. Tu ho mám ešte aj teraz, sami ste mi ho darovali“ – a vytiahol dukát s obrazom kráľovým a rozpovedal mu všetku príhodu s tými dvanástimi, i ako hrozili i prosili, i nadarúvali sa mu, i ako on navysmieval sa im.

„No,“ povedal na to kráľ, „keď si ty taký múdry, že ty viac rozumu máš ako moji dvanásť radcovia, nebudeš ty viac priekopy kopať, ale budeš ako veľký pán v mojom dvore prebývať a vedľa mňa v rade zasadať.“

„A vy?“ – to zas k tým radcom hovoril. – „Či sa vy nehanbíte? Čože,

akože teraz s vami? Vám nielenže platy nepovýšim, ale vám ešte aj z toho utiahnem, čo máte!“

Neprišli tí viacej kráľa o plácu unúvať.

O VLKU, ČO SI DAL ŠIŤ ČIŽMY

„Hmm,“ hútal si raz vlk, ako je to dobre tým ľuďom! Dočím nás bosých honia, nedoráňajú si nohy o skála a drvia, lebo ich majú obuté. Ale prečo by som ja tiež nemohol mať čižmy?“

Pod on k čižmárovi na pokraj inku dediny, akoby len k svojmu susedovi; mohol smelo, bo chudobný čižmárik nemal iba jedného vyhladovaného krivého psíka a ten nezabrechal, utiahol sa radšej pred vlkom za chlievce. Vhupol teda do izby, akoby bol z neba spadol. Deti pokryli sa od ľaku, ktoré za pec, ktoré do kúta, ktoré materi pod zásteru. Sám čižmár vyvalil oči, čo to za hosťa má.

Pán host ale začal pekným spôsobom; vraví:

„Pán sused, či by ste mi neušili čižmy?“

„Prečo nie,“ hovorí čižmár, „len by bola dostácia; ale viete, že ko mne ľudia iba na plátanku nosia.“

„A čo by to bolo treba na tú dostáciu?“

„Viete, z čoho dobrý remeň: nuž tak napríklad tučná jalovica z hôlnej čriedy.“

„Na večer ju tu máte na záhumní, len si na to pozor dajte! Viete, tak okolo polnoci.“

Hej, a bolaže to za jalovica tučná, masťná, čo vlk čižmárovi dovliekol, len aby čižmy boli čím lepšie. Hej, a bolaže to potom za hostina v dome čižmárovom! Čižmárka po tri dni iba mäso dusila a všetci jedli tak, ako na hody. Jednako voľač masťnejšieho už oddávna nedostalo sa im na zuby. Kožu ale naozaj dali do výrobu.

Na tretí deň prišiel si vlk po čižmy.

„Nuž akože, pán sused, či sú my čižmy už hotové?“

„Boli by, pán sused môj drahý,“ začal už náš príštepár prívetivejšie, „keby len bolo na dratvy. Keby ste vy to ešte zaopatrili voľač konôp a lanu.“

Bolo toho tam pri močidlách dosť už vymoknutého a vyvláčeného; vlk naznášal mu toho kopu cez noc na záhumnie. Pani príštepárka na druhý deň už vysúšala, trela a tešila sa, ako bude priať a tkať a deti si zašatí.

O tri dni ale prišiel zasa vlk po čižmy:

„Pán sused, či čižmy už hotové? Aha, tu sú; no, veru sú hodné; ej, čiže mi budú!“

Lebo tam stáli na lavici naozaj čižmy nové, ušité z remeňa, čo grznár zborgoval vopred na jalovičinu, aby prištepár mohol raz zasa aj celé čižmy šiť. Ale milý, už teraz naozaj čižmár, začal poznové, ako predtým:

„Ej, boli by vám boli, pán sused môj drahý; ale to je ten beľah, že si tieto rozkázal pán richtár z dediny a vaše mám ešte len v robote. Lež čože mi z týchto i z vašich, keď ich nemám ešte čím vymastiť. Ešte takto na tú masku zaopatríte jedného vepra zo žíru. Ak mi to splníte, na tretí deň budete už čižmy nosiť.“

Cez poľnoc bol zasa tučný, masťný vepor na záhumní. Bolo potom aj v dome čižmárovom omasty; žena tešila sa, že bude mať aj čím zasmážať, aj na čom vypekať.

Keď vlk na tretí deň prišiel, čižmár ukázal mu naozajstné čižmy, nuž ale vlk to obuť alebo nosiť nemohol.

„Eh, to ste mi,“ vraví, „piano ušli.“

„No, veď je nič, pán sused,“ hovoril čižmár, „veď tu nájdú sa čižmy ešte aj pre vás; len som vám chcel ukázať, že vy nemôžete nosiť čižmy ako druhí ľudia. Pripravil som ja to inak; podte len za mnou von.“

Šli a prišli tam na dvore ku jednej jame, do ktorej bol narobil majster blata z belastej hlinky.

„No,“ vraví, „pokiaľ chcete mať čižmy obuté, potiaľ skočte sem dnu nohami.“

Vlk skočil, a keď potom dostal sa von, leskli sa naozaj nohy jeho od hlinky.

„No, vidíte, susedko, tu ich máte hneď dobre obuté, lesklé, belasté; krajšie, ako druhí nosia. To som vám ja tak pripravil, aby ste ma pamätali, kedy ste si dali u mňa čižmy šiť. Len to jedno vám povedám: po skalách, po stráňach behajte v nich, koľko chcete, ale do vody alebo na rosu ani raz nohou! To, hladteže, iba nám čižmárom žatva, keď v čižmách po vodách!“

Posledné naučenie čižmárovo vlk už ledva i dopočul, bo hrdý v čižmách uháňal už záhumním. A keď bol raz v čižmách, to si hútal:

„Nebudeš viac túlať sa po hore, budeš chodiť po cestách, kadiaľ chodia druhí ľudia, keď máš čižmy ako oni.“

Aj si vykračoval vždy hrdšie po hradskej ceste. Ale tu šli proti nemu voziari, a keď priblížil sa k nim, paholci doňho bičmi a gazdovia poskákali z vozov so sekerami.

„Aha, vlk, aha, vlk!“ že ho zabijú.

V tom pomykove nevedel, kadiaľ z konopí, skočil do rieky a šťastie jeho bolo, že rieka bola široká, hlboká, cez ktorú nemohli za ním. Ale keď preplával na druhý breh, bolo po čižmách – voda mu ich zlízala. No bolo aj po radošti! Keby tam bol býval majster, čo ho tak zaobul, bol by ho v zuboch rozsekal, tak ich ceril, tak sekal a vrčal a hneval sa.

Hybaj prosto k čižmárovi naspäť a nepočúval nič na jeho výhovorky, len ho vyvolal, aby zajtra v tú a tú hodinu hotovil sa do bitky, aby si zaopatril dvoch kamarátov, vlk že si tiež zaopatrí svojich a že biť sa budú na život a na smrť, tam a tam, pri tom dube v hore.

Dobre teda. Vlk si zavolať veverku a diviaka na pomoc a čakali tam pod tým košatým dubom. Čižmár dlho nešiel. Raz už potom povie vlk veverke:

„Vyjdiže ty na toho duba a pozri, či ten ide k nám a či ho máme ísť tatam roztrhať na kusy aj s celou jeho klamárskou perepúťou!“

Veverka vybehla a len zhíkla:

„Jaj, bože môj, veru ten už ide aj s dvoma kamarátmi: za jedným samé krvavé paloše opálajú sa a ten druhý čo krok kročí, to zohne sa a skaly zbiera. Jaj, to je strach!“

A nechcela viacej ani dolu zo stromu. Aj diviak dal si strachy nahnať a zaryl sa pod stromy do lístia, čo mu ani ňufáka nebolo vidno. Čo mal robiť vlk opustený? Pustil sa behom do lesa, nič nedbajúc, že je zasa len bosý a nohy si pred človekom dotľčie a doráňa.

Čižmár naozaj došiel o chvíľku až k dubu aj s kamarátmi: so svojím kohútom, ktorého červené piera na chvoste vietor rozháňal a pred ktorým veverka i teraz triasla sa na dube, akoby to boli ohnivé paloše; so svojím krivým psíkom, ktorý čo kročil, to kľocnul a predkom do zeme ňufoľ, akoby ozaj kamene bol zbieral, a kľocnul i tu naposled a veverka ukryla sa za konár, aby ju voliak tým posledným kameňom nedohodil. Diviak spopod líšta ani nevykukol; vlk bol dosiaľ za horami; čižmárík ako prišiel, tak odišiel. Bolo po strašnej bitke, keď jej ani nebolo.

Ale náš vlčko poskoril sa radšej, kde by dačo dostal pod zuby, veď od rána bolo už ďaleko a on bol hladný, naozaj ako vlk. Pásla sa tam dakde na doline pri jazere kobyľa aj so zrieťaťom. Vyceril na ňu zuby a zavrčal:

„Kobyľa, daj mi to žriebä pod zuby, bude ti raz krajšie. Či podobrotky, či pozlotky, dať musíš!“

A kobyľa povie:

„Dobre, dobre; ale je ešte nie okrstené; pred krstom len nemôže na máry.“

„No, veď ti ho ja okrstím!“

„Nedbám, keď nasilu chceš byť kňazom. Staň si na breh, dovediem ti ho k vode.“

Vlk si stal, kobyľa sa pohla a žriebä za ňou. Vlkovi už tiekli slinky a jazykom zalizoval. Vtom ani nepobadal sa, ako kobyľa vyhodila kopytami, ako ho zahodila až naprostred jazera.

„Splákní si ústa od pečienky!“ zavolala mu kobyľa a ušla aj so žriebäťom bezpečne, kým ten voliak po psote, po biede vybrádl.

Pustil sa už druhou stranou na polia. Tu neďaleko jedného humna počuje starú kozu bláčať; kozľa ležalo pri nej.

Keď na prvé nič, bude volač na druhé, pomyslí sebe vlk a ide ku koze a spytuje sa:

„Čože tak bláčiš?“

„A veď vidíš, čo mi je, kozliatko mi odkapalo.“

„Podaruj mi ho, veď z toho jednako už nič nemáš.“

„Akože ti ho dám, keď je ešte neoplakané, neospievané? Pomôž mi ho aspoň pekne oplakať, ospievať.“

Vlk začal zavýjať, a čo ďalej hlasnejšie; páčil sa sebe, ako dáky spevák na pohrebe. Počuli ho mlackovia tam na tom humne, dobehli sem aj s cepami a „cupy-lupy“, doskošili mu do chrbta a temer mu kožu zodreli. No spamätal sa dosť zavčasu a umkol im do hory.

V hore vlk pán, vykračuje si zasa hrdo – trebárs mu od hladu tam dnu škvrka a zvonku hnáty dodrvené. Poletuje si zas tam dakde vtáča zo stromu na strom a skacká z konára na konár. Prikráda sa za ním náš vlčko, že si schmatne. Ale vtáča mu vždy uletelo a chmatol zakaždým naprázdno. Namrzený zavolá:

„Stoj, vtáča, prehltneť ťa!“

„Ešte som nedorástol tebe pod zuby,“ ozve sa vtáčik. „A čo by ti z toho prišlo, čoby si ma i prehltol? Ale ja ti ukážem, kde sa môžeš aj najesť aj napiť, ako ti chuť príde; len či ma počúvneš. Veru ti tam bude, ako na svadbe, na výber.“

Dal sa vlk nahovoriť a skákal, kade vtáča letelo. A vtáča videlo už predtým, kadiaľ ženy niesli plné nose jedenia a pitia, kamsi tam na voliaku hostinu. Nuž k týmto ta letelo, a keď ich už videli cez húšťavu, kázalo vlkovi za nimi ľašovať a samo preletelo pred ženy a tam prplilo sa v prachu na chodníku. Keď ženy zazreli vtáča, nuž zavolali:

„Aha, mladé vtáča, uchyťme ho, budú mať s čím zabávať sa nám deti doma.“

Pekne-rúce poskladali svoje nose na chodník a pustili sa za vtáčaťom.

Vtáča ich vždy ďalej vábilo, a keď ich už na hodnom kuse odvábilo od húšťavy, vzalo sa na krídla a mihom preletelo naspäť na chodník, kde boli nose zložené.

Ono si sadlo na kraj koša a tam do chlebička ťubkalo pyštekou, bo toho vlk ani neofúkol, keď ten tam, odzadu priskočiac, našiel aj mäsa a už ho bol všetko aj s košťalmi pohltal. Ešte chcel aj nalokať sa, nuž strčil hlavu do plného hrnca a lokál. Vtom ale došli už aj ženy naspäť z húšťavy a porobili krik náramný:

„Sem sa,“ volali, „sem sa, chlapi, s cepami, drúkmi a valaškami; tu vlk!“

Vtáčatko hneď odletelo a nebolo mu viac ani chýru, ani slychu. Ale náš vlk ešte len teraz nastráchal sa ciepa drúkov a valašiek ešte k tomu. V tom strachu chcel vytrhnúť hlavu z hrnca, ale to nešlo; zastrčil si ju ešte hlbšie tadnu a hrniec zatiesnil sa mu dokonale na hlavu. Ženy, ako to videli, priskočili odzadu s voliakymi papekmi, čo tam pochytili, a lomili ho, čo len tak praskalo, po chrbte. Nechcel si dať kríže zlámať, nuž len pustil sa behom, sám nevedel, kade letí.

Letí, letí za vidna potme. Raz tresne hlavou do stromu a hrniec rozletel sa mu na márne kusy. Vtedy voliak po biede pretrel si oči prednými dlabami a už si len raz aspoň vydýchol a sadol. Hladí, hladí, prizerá sa: že je čas už podvečer a on sedí pod tým spravodlivým dubom, kde za rána mal biť sa s čižmárom. Kamarátov tu už nebolo – bohvie kde tí na bezpečnom! Strachy ho objali a hrôza primrazila ho na to miesto, kde sedel, že ak by čižmár ešte len teraz došiel so svojimi a privítal ho s kopytom a skálím a nadovšetko s tými ohnivými palošíkmi. V tom strachu už len oči zatvoril, aby ani nevidel, čo bude robiť sa.

Ale bolo všetko ticho, ani len muška nepreletela.

„Bože môj, bože môj,“ začne si tu rozmýšľať, „veruže som opustený; už nikde ani priateľa, ani len nepriateľa, čo by ma aspoň z miesta splašil. Ale tak je to, keď som nechodil po svojom remesle a dával som sa na to, na čo mi nebolo treba. Môj otec nedával si ani čižmy šiť, nedával sa ani za kňaza, ani za kantora, ani po svadbách nechodil, a šire hory i polia boli predsa jeho, kým nestavil sa, kde stavať sa mal – u kožušníera na klinci. A čože si ja už teraz počnem? Život ma už domrzol, umrieť by sa mi ešte nechcelo! Bože, bože, kadeže sa dám?“

Chcel oči otvoriť, ale už ani to nestačil, bo vtom z jednej strany pif! z druhej paf! Vrazili mu dve guľky odrazu do srdca. Dvaja horári, čo ho tam vídali pliesť sa, vyšli v pravý čas sem na postriežku a zastrelili ho. Stavil sa milý vlčko naposled tam, kde stavili sa už toľkí – u kožušníera na klinci!

OTCOV HROB

Bol raz jeden starý kráľ a mal troch synov a tri dcéry, a čo viac synovia boli driečni a mocní, dievčatá zas jedna od druhej krajšia. Iba to jedno bolo piano, že dvaja starší neradi poslúchali a otec sa neraz pomrzal na nich.

Mladí po kuse dorastali, ale starý neborák zo dňa na deň slabol, až i raz obľahol, ani viacej nevstal. Keď videl, že mu je už blízko hodina, kázal zavolať synov a dcéry, aby ešte ostatný raz k nim prehovoril. Synovia a dcéry prišli hneď a on sa im takto ozval:

„Deti moje! Mne je už raz koniec, musím sa s vami rozlúčiť. Ja som vám chcel byť dobrým otcom. Keď umriem, dajte ma pochovať, ako sa svedčí. Ale aby sa videlo, že ste ma aj vy radi videli, prídete po tri noci na môj hrob plakať, a to síce prvú noc najstarší syn s najstaršou dcérou, druhú noc stredný syn so strednou dcérou a tretiu noc najmladší s najmladšou dcérou.“

Tu synovia a dcéry pokľakli okolo smrteľnej postele a otec ich radom požehnal; potom raz ešte dookola pozrel, oči prevrátil a umrel.

Na tretí deň bol slávny pohreb a po pohrebe veľký kar. Tu pomaly prišiel aj večer a bol čas, aby sa najstarší brat s najstaršou sestrou vybrali plakať na otcov hrob. Ale ten sa vzpíeral odprevádzať sestru, lebo si otca nerád videl a bál sa jeho hrobu najmä v noci. Tak začal prosiť bratov, aby ho či jeden či druhý ako najstaršieho odmenili, až sa najmladší dal nahovoriť; pojal najstaršiu sestru a šiel.

Ticho bolo dookola; brat a sestra plakali na otcovom hrobe. Tu práve o polnoci zahučal tuhý vietor, a len čo sa najmladší brat obzrel, zmizla mu od boku sestra na ohnivom voze odnesená.

Medzitým jeho bratia bez starosti, čo sa v svete robí, jedli, pili a boli veselí. Ráno sa najmladší vrátil domov, a tí ako videli, že samotný ide, už zďaleka volali na neho:

„A sestra ti kde?“

„Na večer príde na vás rad,“ preriekol on, „na otcovom hrobe dostanete odpoveď!“

Ale tí, akoby ani neboli počuli, hodovali, tancovali zasa celý deň. Až

keď zapadlo slnko a prišla noc, tu začalo srdce stredného brata strachom ovievaf; lebo aj on nerád poslúchal za živa otca a bál sa jeho hrobu.

„Chorý som, chorý,“ začal pred najmladším bratom vykrúcať: „bolí ma celo telo, nože ma, no, odmeň!“

Naveľa sa dal aj tomu nahovoriť, pojal strednú sestru a šiel.

Ticho bolo dookola, brat a sestra plakali na otcovom hrobe. Ale ako prišla polnoc, tu zasa zavial tuhý vietor a v okamihu skapala mu od boku sestra na ohnivom voze odnesená.

Smutný sa vrátil domov, kde si jeho bratia po včerajšej hostine ešte v mäkkých perinách hovelí, a keď sa ho spýtali, kde sestru nechal, neodpovedal nič, len sedel smutný celý deň. Tak sa priblížil aj večer a on si myslí:

„Či mám a či nemám ísť na ten hrob? Ach, poručeno bohu, keď som za bratov vedel poslúchnuť otca, poslúchnem ho už len i za seba!“

S tým pojal najmladšiu sestru a šli plakať na otcov hrob. Ale čo sa mu po dve noci prihodilo, to ho ani teraz neminulo. O polnoci priletel v tuhom vetre ohnivý voz a uchytil mu sestru.

Čože mal robiť? Doma ho nečakalo inšie, iba hriech.

„Eh, povedá, pôjdem svetom, dokým si nenájdem sestry!“

Ale ako už chcel odísť, tu zazrie pred sebou svojho otca, starého, bledého, suchého, ako ho pokorný raz na smrteľnej posteli videl.

„Ticho, syn môj, ticho,“ ozval sa otec; „ešte i viac musíš na svete podstúpiť, aby sa ti potom dobre darilo. Ty jediný si hoden, aby som ťa synom pozval, lebo si len ty moju ostatnú vôľu vyplnil a tak i to, čo by tí boli mali dostať, ty dostaneš, a tých neposlušníkov na večné veky zaklínám, aby sa im nikdy dobre nevodilo. Tu máš tieto tri píšťalky, jedna je medená, druhá strieborná, tretia zlatá. Na akej zapískaš, hneď sa ti taký tátoš i s takým oblekom pre teba ustanoví. Teraz buď zdravý, nech ťa pánboh požehná, aby si bol šťastným na svete!“

A vtom mu spored očí zmizol.

Najmladší brat si odložil tri píšťalky a vrátil sa domov. Ale tam už medzi tými dvoma bola rada o ňom, lebo ho nenávideli veľmi; nie pre stratené sestry, ale že bol krajší, statočnejší, smelší od nich. Zriekli sa, že ho musia zo sveta zniest. Hneď ako im na oči prišiel, začali zle-ne-dobre na neho:

„Ty naničhodník naničhodný, kde sú ti sestry? A ty by si sa chcel s nami deliť o dedičstvo otcovskô? Ty taký a taký oplan, čo si naveky žaloval

na nás pred otcom. My ťa teraz dáme skántriť, lebo by si ty ešte aj nás zmárnil, ako si zmámil naše sestry.“

A tak čím ďalej, tým horšie, chceli ho dať zabiť. On sa im ale len prosil, že nechce tretinu kráľovstva, aby ho len nechali pri živote, že im bude radšej ako popolvár slúžiť.

„No,“ ozval sa na to najstarší, „aký si si sám vyriekol súd, takô budeš mať právo!“ Zdriapali z neho kráľovský oblek a v popolvárskych hábach posadili ho na ohnisko do kúta.

V tie časy kráľ v susednej krajine mal jednu jedinú dcéru, ktorej na krásu nebolo páru v celom svete. Všakovi ju pýtali, ale ona nemala vôľu ani za jedného z nich. Starý kráľ už na všakové myšlienky prichádzal, ako čo má urobiť, aby ju vydal. Až sa ona sama napokon ozvala:

„Hoj, otec môj drahý, veď je to veľmi ľahko!“

„Nuž akože myslíš, dievka moja?“

„Takto,“ rečie, „spravte: Dajte vystaviť jednu baštu. Ja si stanem na ňu a v ruke budem držať zlato jablko. Kto až ku mne na koni vyskočí a to jablko mi vychytí, za toho vám vďačne pôjdem.“

Toto sa i starému kráľovi zapáčilo. Hneď dal jednu vysokú baštu vystaviť a rozhlásil po krajinách, aby sa rytierstvo zišlo na ten a na ten deň, na tú aj na tú hodinu.

Ten chýr sa do uší dostal aj popolvárovým bratom. Tu tí začali hneď rozkazy vydávať, aby sa chystalo, čo treba, sluhovia behali jeden sem, druhý tam: to ku kupcom, aby dali drahé striebrom-zlatom popretkávané súkna; to ku krajčírom, aby šili z drahého súkna šaty; to zas ku remenárom, aby hotovili zlatom a diamanty vybíjané kantáre zubadla; pritom zháňali, čo naj inakšie kone do kráľovského dvora.

Neborák popolvár sedel v kúte, nikto sa oň neobzrel, i on sa do nikoho nepostarel a predsa by bol rád vedel, čo to všetko má znamenať? Či azda má byť hostina? Ale veď by sa tak na ohnisku pražili pečienky. Či má byť vojna? Ale veď by tak brúsili šable. Spýtal sa teda kuchtu:

„Nač to taká behačka po celom paláci?“

„Hej, braček,“ odpovie mu kuchta, „ja by ti povedal, aleže nič nehovor! Tu susedný kráľ má jednu krásnu dcéru na vydaj a nechce ju dať len tomu, kto k nej na koni vyskočí a vytrhne jej zlato jablko z ruky. Naši páni by ju chceli dostať. Preto je taká behačka po celom paláci. Ak bude svadba, azda sa aj nám voľač dostane z kuchyne.“

Zasmial sa na tom milý popolvár, lebo dobre vedel, Čia bude nevesta. Ale nepovedal nič. Až keď už boli odišli jeho bratia, vytiahol sa ukradky zo

dvora, umyl sa, učesal sa, zapískal na medenej píšťalke a hneď sa taký tátoš i s oblekom pred ním ustanovil. On sa obliekol do medených šiat, vysadol na tátoša a potľapkal ho:

„Hoj, tátošík môj, keď pôjdeme popri bratoch, udri ich kopytom do chrbta, aby mali pamiatku z cesty.“

Len čo dopovedal, tátoš sa vychytil, zaskočil pár ráz a už ich dohonil. Tu ako pečat' na liste odtlačil im na chrbte svoju podkovu.

V kráľovskom meste bolo už sila cifrovaných rytierov zo všetkých strán, ktorí sa hore dolu motali a obzírali okolo tej bašty. Tu sa začalo skákanie a rytieri skákali jeden za druhým, ale nikto nemohol ku princezke vyskočiť. Prišiel rad aj na popolvárových bratov. Darmo; aj tým bolo privysoko.

Až napokon prikvitne medený rytier na medenom tátošovi; všetko sa len tak ligotalo na ňom. Dakoľko ráz sa len tak pomedzi pánov prešiel, až jeden raz skrútna tátoša a tak vám ľahko hore vyletel ako vták, vychytil princezke jablko z ruky, obrátil sa a skapal.

Keď sa jeho bratia domov vrátili, on už sedel zasa vo svojom kúte. Tu tí na neho:

„Hoj ty, popolvár, hnusná tvár, keby si bol tam býval, kde sme my boli, bol by si videl najkrajšieho rytiera na svete!“

„Daj ti mi bože,“ povie na to popolvár, „veď som ja ho skorej videl ako vy! A nože ukážte chrbty, čo tam máte za znaky?“

Bratia sa zapálili i od hnevu i od hanby a zatíchli.

Susedný kráľ čakal a čakal, že sa azda ten medený rytier so zlatým jablčkom vráti a príde si po princezku; ale milý rytier nešiel a nešiel. Tak dal poznovce rozhlásiť, aby sa na ten aj na ten čas rytierstvo zišlo, a že kto princezke zlatú hrušku z ruky vychytí, ten ju dostane za ženu. Ako to bratia popolvárovi počuli, tu sa hneď zasa začali strojby a všetko bolo na nohách. Kupci merali zlatom pretkávané súkna; krajčíri, remenáři a druhí remeselníci robili o dušu; kone čo najinakšie sa zháňali do kráľovského dvora. A popolvár sa spýtal kuchtu:

„Čo má zasa tá behačka znamenať?“

„Ha, braček,“ povie kuchta. „Susedný kráľ má peknú dcéru na vydaj, a že mu zať so zlatým jablkom neprichádza, dal rozhlásiť po svete, že ju len tomu dá, kto jej zlatú hrušku z ruky vychytí. Ak sa našim pánom dajednému pošťastí, potom aj nám dač odpadne zo stola.“

Zasmial sa milý popolvár, lebo dobre vedel, čia bude nevesta. Ale nepovedal nič.

Až keď už bratia hodný kus cesty boli ubehli, zapískal na striebornej píšťalke a v tom okamžení strieborný tátoš veselo zamihikal pred ním. On sa obliekol do strieborných šiat, vysadol na tátoša a potľapkal ho.

„Hoj, tátošík môj, keď pôjdeme popri bratoch, udri ich kopytom po hrudiach, aby mali pamiatku z cesty!“

Tátoš zaskočil pár ráz, dohonil ich hneď a poznačil im hrude kopytom.

Čosi-kamsi boli v kráľovskom meste, kde už rytieri skákali, načahovali sa za zlatou hruškou; ale všetko nadarmo. Ako sa strieborný rytier ukázal, tu sa všetci na neho zahľadeli a on len tátoša skrútol. Vyletel hore ako vták, zlatú hrušku princezke vychytil, obrátil sa a zmizol.

Keď sa jeho bratia vrátili, on už hodnú chvíľu čušal vo svojom kúte. Tu tí zasa do neho:

„Hoj, ty popolvár, hnusná tvár, keby si bol tam býval, kde my, bol by si videl princa, akého niet na svete.“

„Daj ti mi bože,“ ohlásil sa ten z kúta, „skorej som ho ja videl ako vy. A ukážteže, aké to máte znaky na hrudiach?“

Zapálili sa bratia hnevom i hanbou a neozvali sa viac.

Kráľ s princezkou zasa len čakali a čakali, že sa azda strieborný rytier so zlatou hruškou ukáže. Ale čas za časom sa míňal, o striebornom rytierovi ani slychu. A kráľ by len bol rád dakedy si už dcéru vydať. I začal ju poznovce pätiť, aby toľko nepreberala.

„No, otec môj,“ povie zasa princezka, „sprobujme ešte takto: Dajte vy tu vo dvore postaviť vysoký trón; kto ma na tom tróne sediacu v skoku pobožká, za toho vám vďačne pôjdem.“

Kráľ i na to pristal; dal postaviť vysoký trón na dvore a rozhlásil všade, aby sa rytierstvo vtedy a vtedy zišlo.

Ako to bratia popolvárovi počuli, dostali chuť ešte raz šťastie probovať. Mysleli si, že im azda zasa teraz nepadne tak vysoko skákať. Tu sa hneď zasa v kráľovskom dvore začalo všetko mieždiť; sluhovia behali sem a tam; kupci, remeselníci jedni prichádzali, druhí odchádzali.

„Čože sa to zasa robí u nás?“ spýta sa popolvár kuchtu.

„Čo sa robí?“ povie na to kuchta. „Ten kráľ, že mu strieborný rytier so zlatou hruškou nejde, dal postaviť na svojom dvore trón, a kto vraj princezku sediacu na tom tróne v skoku pobožká, ten že ju dostane za ženu. Neboj sa, braček, nič, ak sa našim pánom pošťastí, viem, že si nebudeme obľizovať suché prsty.“

Usmial sa náš popolvár, lebo dobre vedel, čia bude nevesta. Ale nič nepovedal.

Až keď už bratia jeho neďaleko cieľa boli, vykradol sa potichu, umyl sa, učesal a zapískal na zlatej píšťalke. Tu sa hneď ustanovil zlatý tátoš a pyšne otriasol zlatou hrivou pred ním. On sa obliekol do zlatých šiat, vysadol na tátoša a potľapkal ho:

„Hoj, tátošík môj, keď pôjdeme popri bratoch, vytlač im podkovy tvoje na čelá, aby mali pamiatku z cesty.“

Dva skoky zaskočil, tri kroky zakročil tátoš a pod tým časom poznačil čelá bratov kopytom i zastal pred bránou dvora kráľovského, kde na vysokom tróne krásna princezka sedela. Bola tam sila krásnych paríp, ale všetka ich krása dovedna ani sa len tieňavy tátošovej nechytla. Sedelo na tých paripách mnoho hrdých rytierov, ale keď videli prichádzať rytiera v zlate, všetci mu hneď vystúpili z cesty.

Tátoš dva razy obehol ľahkými skoky ohradu dvora; na treťom ráze vyletel popod vysoký trón a ústa rytierove sa dotkli hladkého líca princezky. A v tom okamžení stará vedomkyňa spoza chrbta princezky hodila mu na hlavu jeden veniec, ktorý tú moc mal, že ho žiaden živý duch krém samej vedomkyne nemohol sňať. Tátoš jedným skokom doskočil na zem, druhým skokom bol už ďaleko na ceste domov. Rytier prepustil zlatého tátoša, obliekol si popolvárske háby a sadol do svojho kúta. Tu začal ten veniec z hlavy trhať; ale čary vedomkyne boli mocnejšie od neho; nemohol ho žiadnym činom dolu zdrapiť; a keď videl, že si darmo vlasy šklbe, nuž si celkom hlavu zapopolil, aby mu ten veniec nezazreli a čušal vo svojom kúte.

Po chvíli sa vrátili aj jeho bratia a zasa len pichali do neho:

„Hoj, ty popolvár, hnusná tvár, keby si tam bol býval, kde my, bol by si uvidel najslávnejšie knieža na svete!“

„Daj ti mi bože,“ ohlásil sa z kúta, „skorej som ho ja videl ako vy. A akéže to máte pečate na čelách?“

Tí sa hnevom a hanbou zapálili a divili sa veľmi nad smelou rečou popolvára, skade on to všetko môže vedieť? Od tých čias ho začali ešte väčšmi nenávidieť a mysleli zasa na to, akoby ho mohli pod pekným spôsobom zo sveta odpraviť.

Ale susedný kráľ, len čo zlatý rytier zmizol, vypravil hneď na všetky strany poslov, aby ho hľadali a poznávali po tom všade, až navela prišli k popolvárovým bratom. Tu sa jeden z tých poslov ohlási:

„Prichádzame od mocného kráľa, otca najkrásnejšej princezky; hľadáme strateného zaťa so zlatým vencom na hlave, hľadáme ho po celom svete, aby vedel náš pán, či jeho zať, ktorý pobozkal krásnu princezku, bol z

toho, či z tamtoho sveta. I prinášame vám od mocného kráľa pozdravenie, aby ste dovolili ruky naše vzťahnuť na vaše kráľovské temená.“

Vzťahli poslovia ruky na temená dvoch bratov a potom makali radom hlavy každému od najväčšieho do najmenšieho; ale kde nič tu nič. Už sa i smutní začali odberať preč, tu jeden z nich zazrel popolvára v kúte.

„Hop,“ povedá, „počkajme málo, tohto sme ešte ne-poprehliadali!“

„Eh,“ ohlásili sa bratia, „čože by ste mohli krém ráno na hnusnom popolvárovi nájsť?“

„Aj, nie je to tak,“ povie ten posol, „náš kráľ nám rozkázal, aby sme ani toho najmladšieho žobráčika na ceste neprenechali.“

Tu hneď sluhovia začnú popolvára von z kúta ťahať, a hľa, vypadne mu z ruky zlato jablko so zlatou hruškou. Začnú poslovia hlavu jeho makáť, a hľa, nájdu tam zlatý dávno hľadaný veniec. Tu bratia vyvalili škaredé oči, ale naradovaní poslovia klaňali sa pred popolvárom a chceli ho na ruky brať ako svojho budúceho kráľa. Ale popolvár nelenivý vyskočil pred dvere, zapískal na zlatej píšťalke, vyšvihol sa na tátoša, a kým sa tí z predivenia opamätali, už on bol ďaleko, ďaleko, azda hen pri svojej neveste, ktorej sa tak zapáčil, že ani nevedela, akým okom sa má na neho pozeráť. Lúbil sa šuhaj dievčatu, lúbilo sa dievča šuhajovi; i zaradoval sa kráľ nad krásnym párom a s ním sa radovalo celo poddanstvo.

Tu sa hneď strojila slávna svadba. Hodovali, veselili sa za mnoho dní a nocí. Bolo tam drahých jedál a nápojov od výmyslu sveta, bolo hudby a tanca a všakovej zábavy. Jedným slovom všetko tak, ako na kráľovskej svadbe.

Po skončenej svadbe žil si mladý pár za drahý, drahý čas v pokoji. Tichými večery rozprával kráľovič manželke o svojich mladších časoch a mladej kráľovnej sa zachcelo poznať bratov svojho muža.

„Otec môj drahý,“ začala sa prosiť, „pusťteže vy nás do cesty, rada by som poznať mojich švagrov.“

„Ach, nejditeže, deti moje, nejdite, veď vám je tu doma dobre,“ odhovárал ich starý kráľ.

Ale mladý pár prišiel aj druhý, aj tretí raz prosiť otca o dovolenie a neprestali ho unúvať dovtedy, až i on na to pristal.

„No, tak už len,“ povedá, „idte zbohom šťastlivo! Ale to vám prikazujem: Nesprobujte dať nič žiadnemu žobrákovi na ceste!“

Mladý pár bol rád a hneď posadali do hrdého koňa. Vezú sa oni, vezú na tom hrdom koči a stretávajú mnoho žobrákov. Tí prosia, kľakajú, volajú za nimi. Ale sa pri každom opamätali na otcov príkaz a len tak prešli.

Iba keď už blízko cieľa boli, vidia na ceste v blate mizerného starého žobráka, ako proti nim vystiera vychudnutú ruku. Mladej kráľovnej ľúto prišlo nad ním, nemohla sa zdržať a podávala mu za hrst dukátov. Ale vtom ju chytil žobrák za ruku, vytrhol z koča a prepadol sa s ňou, bohzná kde hej, kde nie — hlboko pod zem na druhý svet. Skočil kráľovič za ženou, skočili sluhovia za kráľovnou. Ale zem sa už bola zavrela. Márne boli ich kriky a strachy, nikde rady, nikde pomoci; lebo kto zná, za koľko sto rokov by sa mohol človek prekopať na druhý svet!

Tu v hneve a v žiali veľkom zvolá kráľovič: „Kto mi z vás vyslobodí ženu? Dám mu pol kráľovstva!“

Ale sluhovia, akoby im ústa zakladal, neohlásili sa ani jeden.

„No, keď sa nikto z vás nechce osanovať, osanujem sa sám!“ preriekol kráľovič. „Tájdite vy len domov a pozdrujte starého kráľa, že sa len tak vrátim k nemu, keď nájdem, čo som stratil.“

Sluhovia išli jednou stranou naspäť domov. Kráľovič išiel druhou stranou ďaleko šírým svetom, kde ho viedli oči, kde ho niesli nohy.

Bohzná, kade chodil, kade nechodil. Ale ďaleko musel zájsť, lebo mu už slnko i s hviezdami za chrptom ostávali. Naveľa, naveľa prišiel ku jednej diere.

Poručeno bohu,‘ myslí sám v sebe, ,ako bude, tak bude, idem ja len dolu.‘

Pustil sa tou tmavou dierou, a čím ďalej dolu dochodil, tým väčšia, tým svetlejšia bola diera, až z vychádzajúceho mesiačika badal, že je na druhom svete. Čo mal robiť neborák? Nikde vtáčika ani živého ducha. Hlad ho už dávno moril a nemal čo do úst položiť.

Ako sa po tom druhom svete obzerá, vidí neďaleko jeden malý domček a v ňom i svetlo.

Hneď zamieril kroky na tú stranu, vstúpi dnu, a hľa, čo by sa nebol nikdy ponazdal: najstaršia jeho sestra sedela tam za stolom a s veľkou radosťou ho privítala.

„Ach, braček môj, ach, braček môj, kdeže si sa ty tu vzal. Veď tu ani vtáčika ani letáčika nevidno, nie to dákeho človečika!“

Hneď sa ale zasmútila a posielala ho preč:

„Tájdi,“ povedá, „utekaj, tu si nie na bezpečnom mieste, lebo keď môj príde, ten ťa naraz zje.“

A on jej na to povedal:

„Ach, sestrička moja, nedajže ma, nedaj, radšej ma dakde ukry!“

Len čo ho ukryla sestra pod koryto, vstúpi do izby trojhlavý drak.

„Hoj, žena moja, človečina smrdí, sem s ňou!“

„Ach, mužík môj, čože by ti smrdela, veď to azda tvoj švagor ťa prišiel navštíviť.“

„No, keď je tak, to je inšie, prived' mi ho sem a daj nám jesť!“

Smelo už teraz pozdravil kráľovič svojho švagra a pri večeri mu vyrozprával, čo chodí, nač chodí. Najedli, napili sa, naspali sa.

Ráno povie drak:

„Veru ja, švagrík môj, neviem, kde tvoja nevesta. Ale tájdi k môjmu bratovi, čo má tvoju druhú sestru, ten azda bude vedieť. Tájdi len prsto za mesiačikom, veď ty nepoblúdiš cestu. A na ty spolu aj tento list, nech mu ho oddá tvoja sestra.“

S východom mesiačika odobral sa kráľovič od rodiny a pri západe mesiačika dochodil ku strednej sestre.

„Ach, braček môj, braček,“ zvolala tá, „kdeže si sa ty tu vzal? Veď tu ani vtáčika, ani letáčika neslýchať, nie to dákeho človečika! Ak môj domov príde, azda ťa naraz zje.“ „Ach, sestrička moja, ukryže ma dakde, ukry, a keď príde domov tvoj muž, daj mu tento list.“

Sotvaže ho ukryla pod koryto, vstúpil dnu šesťhlavý drak.

„Hoj, žena moja, človečina smrdí, sem s ňou!“

„Ach, milý môj, čože sa ti to sníva, veď to len tento list tu od tvojho brata.“

Drak prečíta pismo.

„Tak je to,“ vraví, „môj švagor tu? No prived' ho sem, nech ho privítam, a daj nám jesť!“

Ako dobrého priateľa pozdravil drak kráľoviča. Potúžili sa, vyrozprávali sa, naspali sa.

Ráno povie drak:

„Tájdi ty len k môjmu mladšiemu bratovi, čo má tvoju najmladšiu sestru. On bude vedieť, kde tvoja nevesta.“

S východom mesiačika pustil sa zasa do cesty a pri západe mesiačika dochodil do domu najmladšej sestry. Táto vystrela proti nemu náručie:

„Ach, braček môj, braček, kdeže si sa mi tu vzal? Veď tu ani vtáčika, ani letáčika nevidno, nie to dákeho človečika! Ak môj domov príde, naraz ťa zje.“

„Nedajže ma, nedaj, sestrička moja, radšej ma dakde ukry a daj tvojmu tento list!“

I tá ho ukryla pod koryto, a len čo ho ukryla, vstúpil dnu drak deväťhlavý.

„Hoj, žena moja, smrdí človečina, sem ju!“

„Ach, kdeže by sa ti tu človečina vzala, veď to len tento list od tvojho brata.“

Ako dočítal list:

„No,“ povedá, „keď je môj švagor, prived' ho sem, azda mi dáku novinu povie z tamtoho sveta, a daj nám jesť!“

Smelo pozdravil kráľovič draka a pri večeri mu povedal svoje nešťastie. Najedli sa, napili sa.

Ráno mu povie drak:

„Hej, švagrík môj, viem ja, kde tvoja nevesta, ale ju bude ťažko dostať! Tamto na tom vrchu býva jeden šarkan! Ty musíš k nemu, lebo tam tvoja drahá. On ťa síce roztrhá, ale neboj sa nič! Tu máš túto starú kobyľu, a keď dôjdeš ta, povedz tvojej žene, aby kúsky tvojho tela do jedného vreca pozbierala a všetko na kobyľu vyložila. Kobyľa príde ku mne naspäť a ja budem vedieť, čo mám robiť.“

Kráľovič sa poberal ďalej, aj veselý aj smutný, a keď mesiačik zapadal, vnišiel do domu, kde jeho žena bývala. Ale len čo sa pozdravil s drahou, len čo jej rozpovedal, ako má robiť, navrátil sa starý šarkan z poľovačky a v jednom okamžení bol kráľovič popod všetky lavice, stoly, ohniská, kúty na kusy rozmetaný.

Po chvíli, keď už bol vykypel jed zo šarkana, sadol si ku večeri.

A kráľovná, jeho slúžka, začala po izbe do vreca zbierať rozmetané telo svojho milého.

„Hoj, keď si ty kráľova dcéra,“ zadudral šarkan, „čo sa s tou mrcinou zapodievaš.“

„Hoci som ja kráľova dcéra,“ rečie ona, „predsa pozbieram a pochovám telo dobrého človečika, čo sa nevedomky sem bol zatúlal.“

Plačúci pozbierala, plačúci vrece na kobyľu priviazala, plačúci ju pustila svetom a hľadela za ňou dlho, dlho, ktorou stranou zamerí kroky.

Pred nízkym prahom, na širokej skale sedel deväťhlavý drak, a keď videl prichádzať kobyľu, zavolať proti nej:

„Hoj, verný môj sluha, či mi nesieš moju nádej?“

I vzal vrece, kusy roztrhané na koryte pekne poumýval, dovedna poskladal, pomastil a horúcou parou zadúchol po nich. A hľa! Kráľovič sto ráz krajší než predtým vyskočil z koryta na bystré nohy.

„Oj,“ povedá, „načože si ma zobudil, ako sa mi dobre spalo!“

„Hej, nie to, nie,“ odpovie drak, „inšie teraz budeme robiť. Na, tu máš túto skalku, ktorá pre teba tú moc má, že sa obrátiš, na čo len chceš. Tájdi

ty teraz ku svojej žene a povedz jej, aby sa vyspytovala od starého šarkana, v čom záleží jeho moc? Ty sa ako mucha skry za hradu a počúvaj! Ak sa ti ho pošťastí zabiť, nachytaj do nádoby z jeho krvi. Lebo vedz, že ten šarkan je nás troch bratov otec, čo nás zaklial, aby sme podobu ľudskú na seba nevzali, pokým sa v jeho krvi neumyjeme. Vedz, že náš otec je ten žobrák, čo sa s tvojou ženou prepadol.“

Kráľovič sa zabral nazad, tou istou cestou. Rozpovedal žene, čo, ako má robiť, a sám sa ako muška za hradu ukryl. O krátky čas prihrmí starý šarkan, sadne za stôl a hlce do seba surovo mäso, pije sudy vína, že mu ani tieť nestačilo.

„Ach, bože môj, pane môj,“ ozve sa kráľova dcéra, „už dávno slúžim u teba a ešte si mi ani len to nepovedal, v čom tvoja moc záleží.“

Zahomral šarkan a staval sa, akoby nič nebol počul.

„Ach, bože môj, pane môj!“ ozve sa po chvíli znovu, „aká som ja nešťastná! Veď ma ty ani nepočúvaš, keď sa ťa spytujem, v čom tvoja sila záleží?“

„Tamto pod tou metlou!“ zadudral starý šarkan. Tu sa ona hned zachyti a kľakne si pred tou metlou, akoby bohvie čo bola.

„Hoj, nie je tam moja sila, nie,“ rozrehoce sa šarkan; „ale tu na tej a tej lúke jesto studnička, čo biela hus po nej pláva, v tej husi jesto jedno vajce, v tom je moja sila!“

Dobre to počula mucha za hradou, a keď šarkan odišiel, milý kráľovič sa zabral ku studničke, na ktorej biela hus plávala. Tá sa mu dala ľahko ulapiť a on z nej vyňal vajce. Tak ozbrojený vrátil sa ku žene a čakal príchod šarkana.

Nezaveľa bolo počuť strašné mrmlanie, to sa už vracal nahnevaný šarkan. Ale ako otvoril dvere, kráľovič mu praskol do čela to vajce. Vajce sa rozpuklo na mnoho kusov a s ním sa rozpukla i hlava obludy. Tu tieklo krvi mnoho. Tieklo najskôr do nádoby a potom po celej izbe, akoby zaklal desať vykŕmených volov.

Po šťastnom víťazstve utekali z diabolského hniezda k najmladšiemu švagrovi, a len čo ho prvou kvapkou krvi pokropil, razom sa premenil z deväťhlavého draka na krásneho mladého chlapa. Tak pokropil aj stredného a aj ten sa na krásneho chlapa obrátil. Ako k tretiemu švagrovi dochádzali, ten už vedel, čo za novinu nesú.

„Hoj,“ zvolal proti nim, „len si posadajte na môj chrbát! Tam na druhom svete pokropíte ma otcovou krvou, aby celkom zrušené boli jeho čary.“

A tak sa aj stalo! Pod božím slnkom všetci sa priateľsky pozdravili a všetci ďakovali svojmu švagrovi za oslobodenie.

Ale kráľovič málo na to slúchal.

„Až budeme,“ povedá, „tam, kde máme byť, potom sa potešíme, ako sa náleží.“

Zachytil sa teda popredku a viedol celú rodinu domov.

Išli, išli ďalekými krajinami a kde sa koľvek dovedali ľudí, čo by bolo nového, všade im rozprávali, že tam a tam v tej krajine sedeli dvaja bratia na tróne, ale boli zlí a dovtedy sa medzi sebou vadili, dovtedy jeden s druhým bili, až sa i pobili. Ze ešte má byť ich tretí brat dakde vo svete, a pretože za tým čakajú, a len tak bez kráľa trvajú.

Kráľovič vedel hneď, kto je to ten tretí brat, a len sa čím skorej s celou rodinou ponáhlal ku svokrovi. Ale čo sa ako ponáhľali, predsa strmšie šla pred nimi povest' o nich samých a starý kráľ vyšiel im ďaleko v ústrety s veľkou slávou. Tu bola neslýchaná radosť a rozprávok bez konca-kraja, keď do kráľovského paláca došli.

Vtom sa dostavili aj poslovia tamtej krajiny, aby tretiemu bratovi oddali kráľovskú korunu. Ale on korunu neprijal:

„Mám ja,“ povedá, „dosť po mojej žene. Medzitým, čo by po otcovi na mňa malo pripadnúť, to ja prepúšťam mojim trom sestrám a trom švagrom, aby sme mali každý svoje vlastné.“

Potom ešte raz slávili všetci svadbu a po svadbe panovali pokojne a šťastne, ale najšťastnejšie predsa náš bývalý popolvár.

A tak sa vyplnilo pri ňom slovo jeho otca, čo mu bol nad hrobom povedal: Syn môj, syn môj, ešte i viac musíš na svete podstúpiť, aby sa ti potom dobre darilo!

PETER A OTEC NEBESKÝ V ŠIROKOM ÚDOLÍ

Petrova čapica

Keď chodili svätý Peter s Otcom nebeským po širokom údolí, dostali sa raz v jednej dedine na krstiny. Baby zhrnuli sa okolo Petra, aby dieťaťu niečo udelil; ale že nemal čo dať, vzala mu babka čapicu a posadila ju chlapčekomu na hlavu. Rozhneval sa Peter, lež Otec nebeský mu riekol:

„Keď to spôsob, nechže si ju má to dieťa tú čapicu.“

Žatým odišli.

Chlapček rástol a bol neslýchané krásny. Keď odrástol, pásaval matkino stádo. I šiel raz zasa poľom, kde chlapec pásol, Peter s Otcom nebeským. Povie tu Peter Otcu nebeskému:

„Otče nebeský, koľko rokov chodíme už po širokom údolí, ale veru som ešte nevidel takého krásneho chlapca ako tohto pastierika!“

„To je ten chlapček, čo sme mu boli na krstení a čo baba tebe vzala čapicu,“ povie Otec nebeský.

„Bodaj babu!“ hneval sa Peter a prosil Otca nebeského, aby premenil chlapca na škaredého.

Otec nebeský urobil mu to kvôli.

Chlapec prihnal ovce domov a šiel k materi pýtať si večeru. Matka iba oči vytreštila, čo to za chlapčisko prišlo do domu a ešte pýta si aj večeru. A keď jej povedal, že je on jej syn, pochytila ohennú metlu a vykúrila ho von volajúc:

„Choď mi z očí! Môj syn bol švárný, pekný až milá vec, a ty si len ohava!“

Plačúci šiel chlapec do hory. Prišiel tam k jednému pustovníkovi a prosil si pre božie zmilovanie hoci len kôrku chleba. Pustovník povyspytoval sa ho, kto je, čo je, odkiaľ je, a keď mu chlapec všetko vyrozprával, dal mu chleba a uložil ho.

Ráno, keď sa naspali, povie pustovník:

„Ale, chlapče, keď teba tak doma nechcú poznať, mohol by si aj u mňa ostať. Mám i ja krdlec oviec, pásol by si mi ich. No, či zjednáme sa?“

Zjednali sa tak, že staré ovce ostanú pustovníkove; ale potom z jahniat a z mladých že polovica bude vždy chlapcova.

Chlapec na to šiel pásť a mal dobrú hrivnu: staré ovce kotili pekné jahňatá s rúnom až po zem. Keď pustovník videl, že chlapec takto dobre opatruje ovce, odišiel preč na ďalekú cestu a chlapcovi povedal len toľko:

„Všetkože mi dobre opatruj ako dosiaľ, aby ti žiadna ovca nescapala. No, veď uvidím, keď prídem, či mi pravdu povieš!“

Chlapec pásal a opatroval ovečky aj ďalej. Ale bol toho už veru pekný krdel. Tu šiel zasa popri krdli Peter s Otcom nebeským. Divil sa Peter peknému stádu; ale keď mu Otec nebeský riekol, že to stádo onen chlapec v jeho čapici pasie a polovica krásnych jahniat že je chlapcova, prosil Peter Otca nebeského, aby tú vec tak urobil, žeby tie chlapcove jahňatá odkapali.

Otec nebeský urobil mu to kvôli.

Chlapec pretrpel ešte i túto škodu. A keď vrátil sa pustovník, povedal pravdu, ako stalo sa; pustovníkovi oddal jeho ovce a zo svojich ukázal mu len kože. I radil mu pustovník, aby šiel do mesta, irchy predal, za utržené peniaze zbožia nakúpil a to zasial. Chlapec poslúchol dobrú radu.

Z pozhennania božieho rástlo mu všetko ako z vody a mal tak krásno siať, že tomu rovného v celom širokom údolí ani vidieť nebolo. Zasa šiel Peter s Otcom nebeským okolo role a Peter divil sa tomu krásnemu siatu. Keď mu ale Otec nebeský riekol, že to krásne zbožie je toho chlapcovo, čo má jeho čapicu, prosil Peter Otca nebeského, aby mu naň poslal krupicu.

Otec nebeský urobil mu to kvôli.

Prišla hýmava a krupica a znivočila všetko v poli; chlapcovi nezostalo ani byle. Chlapec pretrpel i túto nehodu.

I radil mu pustovník, aby šiel do mesta ku kráľovi, ktorý má tri dievky; aby si len smelo pýtal jednu z nich, takže ešte stane sa kráľovým zaťom. Chlapec i v tom poslúchol pustovníkovu radu.

Pobral sa rovno do mesta, predstúpil smelo pred kráľa a pýtal si jednu z jeho troch dievčín za ženu. Doviedol ho kráľ k svojim trom dcéram a hovoril im:

„No, dievčatá, ktorá by z vás mala vôľu ísť za toho šuhaja?“

„Eh, radšej sa obesím na topoľ, ako by si svet zaviazala s takým strapákom!“ ozvala sa najstaršia a odvrátila sa preč.

„Ja by som radšej skočila do Váhu, ako by takú ohavu svojím pomenovala!“ riekla stredná a nechcela na to ani hľadiť.

„Ej veru, otecko, ja si ho vezmem; keď je nie pekný, bude dobrý!“ ozvala sa najmladšia a vzala si ho.

Bolo veselie. Šiel Peter s Otcom nebeským tým mestom a prišli aj na to veselie. Prijali ich pekne a uhostili štedro. I spytuje sa Peter Otca nebeského, čo to za príčina, že sa priam na tomto veselí zastavili a kto to ten mladý zať.

„Ten chlapček, čo mu baba dala tvoju čapicu; či ho nepoznáš?“ odpovedal na to Otec nebeský.

Tu milý Peter keď nazrel do utešenej tváre mladuchy a pozrel sa na škaredú tvár ženícha, prosil Otca nebeského, aby urobil ho zasa takým pekným, akým býval. Otec nebeský ale urobil ho dva razy takým pekným, akým býval, že až celá svetlica osvietila sa od krásy šumného mladého zaťa. Nevestine hrdé sestry tak rozmrzeli sa nad tým, že jedna obesila sa na topoľ a druhá skočila do Váhu. Šuhaj ale so svojou najmladšou kraľoval šťastne.

Peter ako ranostaj

Raz, keď zasa chodil Peter s Otcom nebeským po širokom údolí, nemohli dostať nocľahu. Konečne prijal ich na nocľah jeden sedliak a opatril ich náležite dobrou večerou. Po večeri ukázal im na pec a Peter poponáhlal sa ľahnúť si k lopatám, že tam teplejšie býva; Otec nebeský uložil sa len tak na prípecok. Peter chválil si sám v sebe, že i na teplom leží, i dobrú večeru mal a ráno, nebodaj, že ešte lepšie počastujú ich.

Len čo zbrieždilo sa, už sedliak vstával a hneď aj volal na pocestných: „Hore, hore!“

Peter čakal, či bude Otec nebeský vstávať; ale keď ten nehýbal sa, ostal ležať aj on. Po chvíli zvolal sedliak zasa:

„Hore, chlapi! Keď ste mali večeru aj nocľah, chodteže aj do roboty!“

A keď Peter zasa nehýbal sa, chytil milý gazda lopatu a vylátal ho.

Krivo videlo sa to Petrovi a obanoval, že si ľahol k lopatám. Medzitým akoby nič nebolo, prosil Otca nebeského, aby tento preľahol si už ako na to teplejšie miesto, k lopatám. Otec nebeský urobil mu i v tom po vôli.

O chvíľku vráti sa sedliak a zahreší:

„I bodajž ťa, veď ten pri tých lopatách ešte vždy drichme ako medved v zime! A čože tento na tom prípecku?“ Buchol tohto statočne do chrbta,

v domnení, že i druhému voľač dostane sa na príučku. Keď ale Peter predsa nehýbal sa, namrzený sedliak šiel sám po svojej robote.

Peter ale prosil Otca nebeského, aby čím skorej odišli zo stavania tohto hugáňa, kde takto na raňajšok častujú. Otec nebeský bol už podvíhal sa hore, neriekol ani tak ani tak, len usmial sa trochu a pobrali sa preč; Peter za ním. I šli zasa ďalej.

Peter lakomec

Ako tak chodia ďalej po širokom údolí, pošle raz Otec nebeský Petra, aby kúpil pečenú hus. Peter kúpil hus pečenú, ale lakomec oblizol, napačmal sa — a zjedol po ceste celé stehno. I spýtal sa ho Otec nebeský:

„Peter, kdeže ti má hus druhú nohu?“

„Tá nemala druhú!“ odsekol Peter nakrátko.

„Ach, či si to kedy videl, aby hus len jednu nohu mala?“ riekol mu na to Otec nebeský.

„Ľala. Otčičku nebeský, tamto stojí hus o jednej nohe!“ ukázal Peter na krdelec hús, medzi ktorými jedna stála len na jednej nohe na ľade.

Otec nebeský nepovedal ani tak ani tak a šli ďalej.

Prišli do velikej hory a tam našli poklad. Otec nebeský vyňal poklad zo zeme a rozdelil na tri diely. Peter díval sa, díval na tie hromádky, behali mu oči z jednej na druhú aj na tretiu, až i spýtal sa Otca nebeského:

„Komuže bude, Otče nebeský, ten tretí diel, keď sme iba dvaja?“

„Jeden bude mne, druhý bude tebe a ten tretí tomu, kto tú nohu zjedol!“ vyriekol Otec nebeský.

„No, Otčičku nebeský, ja som ju zjedol, keď som bol hladný,“ priznal sa Peter.

Otec nebeský pomrzol sa trochu na Petra, že ho ocigánil, ale hneď zasa udobril sa a dal mu tú tretiu hromádku, lebo mal Petra rád.

Petrova košeľa

Ale Peter jak si nechýrne gazdoval si s pokladom: bo keď chodili zas po širokom údolí, roztrhala sa mu košeľa a nemal za čo kúpiť si novú. Prišli k jednému plotu, na ktorom viselo dakoľko košiel chudobnej ženy. Rečie Peter Otcu nebeskému, že si jednu z nich vezme. Otec nebeský nechcel na to privoliť, ale Peter riekol:

„Ech, predsa si ju len vezmem!“

Aj vzal si ju. Otec nebeský pokrútil hlavou, ale riekol len toľko:

„Keď si vzal, majže si, ale večer pôjdeš počúvať, čo bude baba vraviť.“

Keď večer prišla baba košeľe zberať z plotu a zbadala, že jedna chybí, vravela:

„Eh, čo tam, to tam, nech ju Otec nebeský tomu požehná, kto si ju vzal.“

Zradoval sa naslúchajúci za plotom Peter takým rečiam a šiel Otcu nebeskému to oznámiť. Otec nebeský mu ale kázal, aby košeľu hneď zasa na plot zavesil; bo že nemôž ukradenú vec podržať si tam, kde zlodēja požehnávajú. – Voľ-nevoľ poslúchol a šli ďalej.

Prišli žatým k druhému plotu, na ktorom viselo mnoho košiel bohatej gazdinej. Rečie zasa Peter Otcu nebeskému, že si jednu z nich vezme, že ich je tam mnoho. Ale Otec nebeský nechcel mu privoliť. Peter ale vzal si predsa tú košeľu.

„No, keď si vzal, majže si, ale večer pôjdeš počúvať, čo bude baba vraviť,“ riekol mu Otec nebeský.

Peter šiel večer na posluhy. Keď prišla baba zberať košeľe a videla, že jedna chybí, začala hrešiť:

„Bodaj toho čerti do ohenného pekla odvliekli, kto mne tú košeľu ukradol!“

Keď to Peter Otcu nebeskému oznámil, riekol Otec nebeský, aby si Peter tú košeľu podržal.

To vraj preto, že baba Petra k čertom posielala; aby Peter vedel, ako je ťažko ukradenú vec podržať.

PRAVDA

Žili si jedni traja bratia, žili pekne vovedno, kým im otec žil, čo ich krotil a meril. Ale keď im otec umrel a o deň ho pochovali, začal hneď starší:

„Podelíme sa!“

A stredný, do toho hotový, len sa spýtal:

„Nuž akože sa podelíme?“

„Akože by sme sa? Po pravde! Mne tak ako tebe!“ doriekol mu najstarší.

Najmladšieho ani nespýtali sa, ako, čo; lebo o ňom naveky len to vraveli, že ten sečku nosí pod klobúkom. A keď už prišlo naozaj na deľbu, „mne tak ako tebe“, tu dvaja starší vybrali si, jeden napred domu izbu, druhý nazad domu komoru obývať a najmladšiemu oddelili starú stajeň. A keď pri celej deľbe dostalo sa tomuto z každej veci iba, ako vravíme, „porisko zo sekery“, a keď sa na to sťažoval, ohriakli ho hneď oba:

„Čuš! Či nepočuješ, že ti pri každom trúbime do ucha: ‚Mne tak ako tebe!‘ – A to je pravda!“

A milá deľba ešte len šla, ako šla, kým každému z každého dolezlo sa čo to. Ale kravu zanechal im otec kremä jednu jedinú. Ako si tú podeliť, aby celá ostala? Dlho húťali i tak i onak, i predať i nepredať ju; až tí starší múdrejší vyhúťali, že si oni vystavajú na dvore nové stajne vedľa tej starej, ktorú najmladšiemu oddelili, a do čej stajne potom krava vníde sama od seba, ten si ju zadrží.

O niekoľko dní už hrdé dve stajne stáli na dvore vedľa tej starej a tí dvaja vopred hrdili sa, že vyhrajú; bo, vraj ani krava nemá otruby v hlave a radšej už len vníde do novej stajne, než do starej, ošarpanej. Nakládli ešte ovsa a sena do jasiel, aby hneď mala k čomu zastať. Najmladší nemal ovsa, sena; zapichol len tak, aby dačo bolo, bukovú zelenú chvoju nado dvere. Keď krava išla večer z poľa, veselo zaručala na zelenú chvoju, strhla si ju do pysku a stala si na dávne svoje miesto v starej staji, trebárs pred prázdne jasje.

„To je nie po pravde!“ zavolali bratia. „Krava pomýľila sa; ale my to už urobíme po pravde.“

I tak hneď na druhý deň zabili kravu, sebe pobrali loj a mäso a najmladšiemu hodili odratú kožu. Čo mal robiť? Akú mu pravdu nadelili, takú si vzal a vystrel kožu na slnce. Sila múch, komárov, ôs a sršňov nasadala na páchnucu kožu.

„No, teraz už len rezko a vrtko!“ pomyslel si najmladší; kožu zachlopil, pozašíval, vyhodil na plece, vzal palicu do ruky a hybaj takto do sveta s tou svojou pravdou.

Večierkom príde do jedného mlyna a prosí o nocľah. Ale mlynárka ani počuť, že takto a takto, ona sama, čelaď sa jej rozbehla, keď gazdu doma nieto; a ten že pošiel voľakdesi až za Hron po mlynské kamene; ona že sa bojí cudzích chlapov prenocúvať.

„Oj, nieže tak, mlynárčička moja drahá, nie!“ prosí sa pocestný. „Vidíte, toto je tu celé moje bydllo, všetka moja pravda; ešte by ma aj o tú ozbójali, ak by ma dakde v poli noc zastihla. Lenže ma len prichráňte aj s ňou! Veď už ja ako ja, trebárske do kútika zaleziem, len či moja pravda bude na bezpečnom.“

A s tým hodil milú pravdu pod posteľ, len tak zahučalo v nej. Mlynárka, či že prelakla sa huku, či už čo, dala sa mu naprosiť, ak na povaline do najzadnejšieho kúta zalezie a tam do rána ani nečuchne. Dobré i tak! Zaliezol na povál a tam čupel.

Len ti tu raz počuje veselú vravu a chichot pod sebou a voľač zasvieti sa mu. Pozrie dolu škárou a tam vo svetlici mlynárka už za stolom aj s voliakymsi pánikom. Ujedajú si koláčov a pečienky, zapíjajú vínkom, žartujú a chichocú sa až radosť.

„Aha!“ myslí si, „preto si tá vykúrila všetku čelaď z domu a mňa na povál, že sa chlapov bojí!“

Vtom ale začuje búchať zvonku na dvere a krik:

„Žena, otvor!“

A žena tamdnu s frajerom nevedia, kde trhnúť sa.

„Vari všetci čerti toho môjho starého teraz domov nesú,“ hovorí ona. „Len sa ta do komory, frajer môj milý zlatušký! Skry sa mi tam hneď pri dverách do toho suda s perím, tam ti bude aspoň mäkuško a vykútiť ťa tam nevykúti ten môj starý. Veď už potom bude ako bude – a ja všetko popracem.“

Milý zlatušký frajer skočil v tej komore naozaj do suda, ale v strachu a v súrke do kolomažného, a len keď z tohto horko ťažko vyliezol, vyhľadal druhý a ukrútil sa do peria. Žena popratala koláče pod periny, pečienku

a víno za pec. Starý vonku mal nabúchať sa na dvere, kým mu žena prišla odomknúť:

„Ach“, vraví, „lenže sa mi nehnevaj, mužiček môj drahý premilený! Bola som trochu zdriemla a preľakla som sa ria to búchanie. Nuž veru som sa neopamätala priam a zaraz, čo sa to robí. Ale je už všetko dobre, keď si mi len tu!“

„Ej, tu som ti tu! Hnáty dodrgané, voz na planej ceste dolámaný, hlava plná bolesti, a ešte jachám o dušu až hen z tretieho chotára domov. Zabudli sme si sekeru a nemohli sme si ani ponaprávať, čo sa nám na voze rozhubilo. Veru by ma ani na tri vozy nezobral, taký som nadurdený – a hladný; to si mala už vedieť!“

„Ach, nuž veď len čo ti tu dám? Veď vieš, že keď teba doma nieto, pre seba nič nevarievam; ani by mi nič bez teba nechutilo. Okrem trocha tej kyslej juchy, čo si sa jej nachlípala, keď si mi odchodil, nemám ničového nič.“

„Nič nemáš?! A to čo máš za dudy, čo spod tej postele trčia? Bolo ti mi treba aj na tie podšpotiť sa, nedost' doráňať som si nohy po ceste!“

„Jaj, veďže sa mi len nehnevaj! Veď to nič! Voliaky pocestný si to tam zložil, že je to všetka jeho pravda.“

„A kde ten pocestný?“

„Kdesi na povale spí.“

„Zavolaj mi ho! Budem sa s ním trocha o tej pravde dovrávať, aspoň si vrtochy z hlavy vyženiem.“

Pocestný zavítal z povaliny:

„Pánboh s nami a zlé preč, môj milý hospodárku!“

„Pánboh uslyš spoločne! – Podťeže! Čože to za pravdu máte?“

„Pravdučičkú pravdu! Všetko povie, nič netají. Iba mi touto palicou na ňu pobúchať treba.“

„No, pobúchajteže, čo povie.“

Pocestný pobúchal palicou na tú kožu. Muchy duchy sa pobúrili a hučali, len tak dunčalo.

„Ká zlá nevôľa že to hučí v tej pravde?“ spytuje sa mlynár.

„Môj milý hospodský, veď to tie duchy-proroky, čo spravodlivo pravdu vravia.“

„Nuž a čože vravia?“

„Hm, veru tým tie koláče voňajú, čo sú pod perinami schované.“

„Len aspoň netárajte! Ešte koláče – kde by sa tu vzali?“

Odkryjú periny a tu na výber: makovníky, lekvárniky, bryndzovníky,

kúchne, kvaky, perace, pletence, mrváne. Hneď si zasadli za stôl a zajedli si do chuti. Pravda ešte hučala, trebárs len ticho.

„Len čo to ešte hučí v tej pravde?“ rečie mlynár.

Pocestný poklope, priklakne, nadloží ucho a skočí s radosťou:

„Dobre sme, gazdičko! Za pecou pečienka a víno!“

Idú, hľadajú a tam ešte temer celé prasa na pekáči, kašou obkladané a plná pinta tokajčiny. Hej, čiže sa oddali schuti aj do toho ako dobrí kamaráti, trebárs mlynárka hľadela do toho ako moriak s oveseným nosom a nadureným perím. Keď ale takto pri vínečku aj rozveselili sa trochu, povie mlynár:

„Nože, bratku kamarátku, či by tá pravda ešte voľač nezaprorokovala?“

„Oj, čože by nie? Veď vám tá uhádne, o čom by sa vám ani nesnilo.“

Pocestný poklopal, pravda zadunčala. Ale ten veru len hlavou pokrútil, keď ucho priložil.

„No, čože je? Veď je vari nie zle?“ spytuje sa mlynár.

„Ale je so všetkým nie ani dobre. Hádam to už nechajme tak!“

„A už to zasa nie. Keď je pravda, von s pravdou!“

„Nuž keď už ináč byť nemôže, teda von s pravdou! Vo vašej komore čierny operený čert v sude!“

„Ej, aj to by bolo?“ krútil mlynár hlavou.

„A už to inak nemáte. Len berme kyje, čo mu chrbát namastíme, aby kocúrovi odnechcelo sa chodiť na cudziu slaninu!“

Keď posvietili do komory, vytiahli za pačesy zakolomaženého opereného čerta zo suda a mlátili, až mu kosti prašťali, kým len neprosil sa im:

„Joj, nebite, už nebite! Radšej vám dám sto zlatých!“

Keď vysádzal z vaku peniaze, samé dvadsiatniky ako srieň, pustili ho. A ten s namasteným chrbtom dobre vedel, kde mlynár dvere nechal, keď dom robil.

Spali potom ako v oleji. Iba keď ráno vzal pocestný dudy na plecيا, nevidelo sa to mlynárovi nič po nič tú pravdu opustiť.

„Pán bratko,“ vraví, „mne by nebodaj i ďalej bola tvrdá hodina v dome bez tej pravdy. Či by ste mi ju nepredali?“

„Vďaka, pán brat! Veď je to moje remeslo pravdu po svete roznášať, i tak jej niet.“

„A za čože ju dáte?“

„A veď viete, čo sme pri nej zarobili.“

Hneď mu odčítal tých sto zlatých, čo čert za bitku zaplatil, a rozišli sa: ten v tú stranu za vozom, celkom ubezpečený, že má pravdu v dome na stráži, tento vytešený s turáčkmi domov.

Ale ešte nebolo žiadnych sto krokov od mlyna, keď tu mlynárka za ním volá:

„Postojteže, pán bratko, postojte – aspoň na jedno slovo!“

A už ti mu bola za chrbtom. Ale ho negalibila, len pekne okolo neho, že to veru nebude dobre v dome s tou pravdou; načo by to muž hneď o každej pletke vedel; že len ako by ona mohla sprostíť sa tej pravdy a veď že by to nežiadala darmo.

„Keď vám,“ hovorí, „dal môj muž sto zlatých, ktoré ste si krém toho zaslúžili, dám vám ja dvesto, len aby tej pravdy nebolo!“

A nasilu mu strčila mešec s dvadsiatnikmi do kapsy. No, i on nespieral sa tak veľmi a povedal jej, aby rozrezala na tej koži dieročku, čo by sa do nej spratal tenký koniec lievika, a mala už vriacu vodu naporúdzi, tou aby tie muchy, duchy, proroky oparila; ale pozorne, bo ak by vyleteli, na večné veky by tú pravdu po dome hučali.

„Keď je len to, veď ja ju zriadim tú milú pravdu!“ – a ponáhľala sa urobiť tak.

Šiel s batohom, prišiel s hotovým grošom najmladší brat a vystavil si nový novučičský dom aj s komorou. Len akoby to bolo za deň a za noc zo zeme vyrástlo! Aj kravu si kúpil z toho zárobku a tamtým prichodilo otcovské turáčky načať, keď chceli kravy mať. Závideli mu a len, že „kde on to všetko vyriadol?“

„Hja, kdeže páni zámky berú?“ odpovedal im. „To mi dohnala tá pravda, čo ste mi nadelili. A veď vy to ani neviete, ako tam za horou nájde sa hlúpy, čo kúpi. Za pletku, nie to ešte za pravdu, dobre zaplatia, len treba rozumu užiť.“

Títo neleniví, pobili svoje kravy; mäso pohádzali psom, že načo im bude, keď i tak zbohatnú; kože vystreli na slnce, a keď muchy duchy doleteli, pozašívali, vzali na plecía a poď ho do toho mlyna:

„Či si nekúpite pravdu?“

„Ej, veď si ho vy kúpite odo mňa!“ zahrmel oklamáný mlynár a letel s drúkom na nich. A za mlynárom čo len ruky a nohy malo a kto čo kde pochytil, s tým do nich. Odhúdli im tú pravdu na chrbtoch; ešte aj psom zahuckali za nimi.

„No, veď sme my prešli pri tebe!“ oborili sa títo dodrvení a dohryzení na najmladšieho, keď domov doliezli.

„Nože no, či to dakto slýchal, takú škodu, taký posmech! Aj o kravy prísť, aj takto na kožu si utŕžiť!“

„Aj, veď ja z toho nemôžem,“ rečie najmladší, „keď ste vy hlúpejší od hlúpych, že ani hotový tovar predať neviete.“

„Nuž ale ty nám ešte nadávať budeš?“

Z reči do reči, tam by ho boli zabili, keby nebol pobral nohy na plecيا. Ale sa aj vyvršili; roztrepali všetko v dome na márne kúsky: obloky, sklenice, hrnce, misy, rajnice, čo len roztrepať sa dalo. Nenechali iba hromadu črepov z celého nábytku.

Ale najmladší nezarmútil sa tak veľmi ani nad tým, len si pomyslel: „Od blázna múdry skutok nečakaj.“ „A veď je vari nikdy nie tak zle, žeby z toho lepšie byť nemohlo.“ I tak pozadebnúval črepy do súdkov, naložil na voz, pripriahol koničky, čo si bol medzi tým časom zadovážil – a „čihy, bihy,“ zabral sa do sveta nové šťastie hľadať.

Išiel horami, kadiaľ tí najchýrenejší chlapci poza bučky chodievajú a na noc zatiahol rovno do hostinca v tých horách.

„Čo za tovar veziete, furmanko?“ spytuje sa hostinský.

„A ver sú to, môj drahý pán hostinský, kráľovské peniaze v tých troch súdkoch. Páni mi kázali len k vám na noc zatiahnuť, aby vedeli, kde hľadať, ak by sa mi voľať prihodilo. Dobré mi to tak urobíme, ak tie súdky na noc do vašej pivnice založíme a tam zamkneme. Viete, že to potom aj páni voľať na to dajú, keď takto kráľovské imanie prichránite.“

Hneď zložil súdky do pivnice; hostinský spustil závery na dverách a náš furman si už len koničky v stajni opatril, prišiel do izby a urobil sa, akoby spal.

Ale nespál; šípil on, čo v takom hniezde bude robiť sa. O polnoci prišli dvanásť zurvalci, takí dobrí chlapci, čo znajú po horách každý chodník. Dovliekli za súdok peňazí a hneď na hostinského:

„Dobreže uschovaj i tieto k tým dvom súdkom plným, čo v pivnici tam za dverami máme; na ráno podelíme sa so všetkým. A daj jest a piť, bo nám už žalúdky na chrbát vyliezli a v gágoroch pípce narástli.“

Jedli, pili, harovali a nad ránom všetci pospali.

Tu náš furman vzbudí potíšku hostinského a povie mu:

„Dajteže mne vy von tie súdky! Viete, že s takým tovarom ani hodinku zmeškať nesmiem, aby ma vojsko hľadať neprišlo.“

„Jaj, človeče, akože ti ich dám? Ak by títo zbadali, že som sa len pohol, priam by nám boli za pätami. Veru to už nebude, iba keď títo odídu.“

„A mne zasa treba byť za horou, prv ako títo prebudia sa. Ale urobte

si, ako chcete, ak vám tak milšie, žeby ma vojsko kráľovské sem hľadať prišlo.“

„Teda vám radšej dám kľúče a zoberte si peniaze sami.“

Náš furman hostinského navlas poslúchol, pivnicu si otvoril, zbojnícke súdky s peniazmi vyvážal na voz a oje obrátil. Zaberal, že by ho ozaj ani na troch koňoch nedohonili.

Keď zbojníci povstávali a k deľbe sa mali, nenašli v súdkoch len črepy. Dost sa ho nadoháňali, natriehli na tej ceste, kade mal ísť ďalej; všetko nadarmo. To im voliak ani na um nezišlo, že furman mohol aj oje obrátiť; tak im to hlavy pomútilo, že sa našiel majster nad majstrov.

A náš majster nezastal iba na vlastnom dvore a poslal hneď k starším bratom po mericu, že bude peniaze merať. Hneď tam boli obidvaja s mericou a híkaliže tí, keď tento meričku za meričkou nosil z voza, všetko toliare a dukáty, ako čoby ich dnes boli razili.

„Len kde si vypriadol zasa toľké peniaze?“ vravia mu.

„A veď vám dávno hovorím, že človek len dotiaľ k dačomu nepríde, kým rozumom nepohne. Viete tam v horách ten hostinec? Tam hostinský zavzal sa na to, zo starého nové robiť; preto aj mne za tie črepy zaplatil dukátmi, že ešte žiadne nehodili sa mu tak do remesla ako moje.“

„Čo len to,“ pomysleli si bratia, „z nášho bydla vystanú aj inakšie črepy!“

Potkli, potrepali všetko v dome na hĺbky; črepy zadebnili, na vozy naložili a ak „hijó“ tak „hijó“ jeden pred druhým do toho hostinca. Tu zbojníkom číhajúcim nebolo viac treba, len súdky zazrieť, hneď ich obskočili:

„Ahá, vtáci, už ste v kľetke!“

Zobrali im všetko i s vozmi aj so statkom, aj ich temer do nahá vyzliekli a tak vyšibali do hory.

„Či vám to,“ hovoria „bolo treba bláznom, takto chytiť sa do pasce? A môžete radi byť, že vás živých prepúšťame!“

Ten najmladší iba usmial sa: „Mne tak ako tebe, to je po pravde!“ keď ich videl, ako vliekli sa domov, bosí, nahí, vyšibaní. Ale na druhý deň nebolo ani jemu tak celkom do smiechu, keď tí uzreční hneď na svitaní vrútili sa mu do domu, a čím opamätal sa, už ho poviažali, že ani hnúť údom nemohol.

„Už nám teraz neumkneš, ty stonoha kadejaká!“ hovorili mu. „Pripravil si nás o všetko; aj o zdravie a životy nám šlo a tak i tebe pôjde o život. Mne tak ako tebe! Či rozumieš? Len akú si smrť vyvolíš?“

„Čože tu mal robiť? Už im len to povedal, aby si robili s ním, ako sami chcú, len aby krv nevylieli, keďže oni všetci traja jednu mater sali.

„Ako si si vyvolil, tak ti bude; krv tvoju ani nechceme, ale ťa hodíme do Hrona,“ povedal na to najstarší. A stredný dokladal:

„A zašijeme ho do vreca, aby nevidel, kade ta a kade naspäť, ak by ešte voliako aj poviazaný vyplával. Ačak to múdre bude?“

„Múdre, bratku, múdre,“ dovetil najstarší, „len vrece sem!“

I tak ti ho strčili do vreca a zanesli na samý kraj Hrona.

„Hop, bratku,“ povie stredný, „len aby sme nepomýlili sa už teraz! Akože ho tadnu hodíme, či dolu hlavou a či dolu nohami? Ako by to lepšie bolo?“

„A veru pravdu máš, ako by to lepšie bolo?“

„Poďme poradiť sa múdrych ľudí, veď ho máme už vo vreci. Zatial sa môže aspoň pomodliť.“

Hajda tí do dediny k múdrym ľuďom! A ten v tom vreci ak volá, tak volá:

„Nebudem kráľom, nebudem!“

Prišiel tatam bača pasúci s krdľom oviec.

„Čo to voláš v tom vreci, čo?“

„Nebudem kráľom, nebudem!“

„Ešte čo, že kráľom? Ktože ťa chce za kráľa?“

„Jaj, bože! Nuž ktože? Umrel im tu na zámku kráľ a druhého nemajú; nuž ti mňa chcú postaviť za kráľa, že som ja najmúdrejší. A že som sa im spieral, chcú ma hodiť do vody. A just za to: Nebudem kráľom, nebudem!“

„Čo je len to,“ rečie bača, „veď ja budem. I tak už zunovalo sa mi deň po deň iba to jedno, za ovcami chodiť. Čarujme sa!“

Čara bola hneď hotová. Bača vliezol do vreca a tento ho pozašíval, aby ho naozaj tam našli. Potom ale prehodil si novú bačovu širicu cez plece, vzal posekanec a fujaru, ovce zavrátil za vrštek, kde našiel brod a prehnal hneď krdel na druhú stranu rieky. Bratia sa vrátili ako na hotové a tu počujú krik z vreca:

„Už budem kráľom, už budem!“

„Počujže ho, ešte kráľom chce byť nad nami; no aj to by bola pravda!“ vraví najstarší.

„Taká jemu pravda: dolu hlavou do Hrona, keď sa ešte i na to chce dávať, na čo nenarástol,“ povedal stredný.

Pochytili vrece za oba konce a hodili baču dolu hlavou do Hrona. Ale si ešte nedôverovali a hľadeli dlho za hodeným, či voliako nevypláva von.

No ten istotne tam s rybami a žabami skamarátil sa na dlhší čas, ako čo: by oni boli mohli von dočkať.

Zrazu ale počujú títo voliake cenganie a blácanie z druhého brehu rieky. Zodvihnú oči a tu ti ich opravdivý brat tam! Len čo si bol dohnal krdel' oviec nad vodu a popásal ich a preberal na fujare až milo.

„Hľadže ti ho, hľad', veď je ten už tam!“

„A veru je tam! Brat, či si ty, či nie ty?“

„A veru som ja, tak ako ma tu vidíte!“

„A kde si vzal ten krdel' a tú širicu i fujaru?“

„Dar, bračekovci, dar! Kýchlo sa mi na lačné, keď ste sa mi ani najesť nedali a dnes je pondelok. Ba načo sa to aj spytujete? Či ste nikdy neslýchali, aký svet pod vodou? Tam sú vám krásne zelené lúky, háje, polia. A také, hľa, krdle pasú sa po nich. Tento krdel' mi sám bača ponúkol, aby mi bolo na osoh, čo blázni vystrájajú na moju škodu.“

A milí blázni zahľadeli sa ešte raz do vody, či by to ozaj pravda bola, čo to tam pod vodou! A tam naozaj na širokej pláni zrkadlilo sa stádo a zelená lúka z druhého brehu a všetko sa im tak zdalo, ako čoby to pod vodou bolo. Nič nečakali, kým by poradili sa, ako budú skákať, len hybaj dolu hlavou pod vodu. Tam tí pasú ovce až podnes na Abrahámovej lúke!

Múdry ale zahnal si krdel' oviec domov a potom oženil sa, keď už mal na čom. A ešte aj svojim detným deťom vravieval:

„Blázni ako blázni – sebe jamu kopú!“ a „Lakomý o všetko príde!“

PROROK RAK

Šelma sedliak nemal už nič na svojom bydle, kremä jednu kravu.

Pri jeho hlúpej žene bolo prešlo sa mu všetko, čo kedy mal. Pomyslel si: „Predám aj tú kravu; – načo mi je? Jednak moja žena neopaternica skoro naučila by mi ju nič nejst a za kožu neviem, čo by som dostal. Hm, ale čo, keď ani tej kravičky nebude? Eh, čo mám veľa hútať, nájde sa, hádam, aj pre mňa voliake remeslo na svete, z ktorého vyžijem.“

Ako si zamyslel, tak urobil; hnal kravu do trhu. Ako to jeho žena vidí, volá za ním:

„Aleže ak ju predáš, kúp mi sukňu – trebárs akú úzku!“

„Dobre, dobre; aj sám som na tej myslí, že voláč donesiem pod zuby,“ volal jej naspäť a s tým už bol volakdesi až hen na konci dediny.

Na trhu predal kravu hneď. Kúpil kalendár; no i pečenú húsku. To strčil do kapsy a ostatné peniaze prepil na víne. Sedel pri ňom až do druhého dňa.

Jeho žena tu doma zakúrila si pec, a keď takto pred pecou zohriala sa, pomyslela si, že keď jej už teplo, načo by jej bola stará sukňa i dovtedy, kým muž dôjde s novou. Zvliekla teda starú haraburdu a hodila do pece. V peci nielen sukňa stlela, potlel aj všetok oheň, vychladla aj pec aj izba, kým muž tam kdesi pri tom víne sedel. Nuž táto tuná triasla sa od zimy v tej voliakej, i to dosť biednej košelici, čo ešte ostala na nej. Raz už potom došiel milý muž, a len čo dvere otváral, už táto volala spoza tej pece:

„Mužiček môj, dajže mi skoro tú sukňu.“ „Akú sukňu? Veď som ti ja sukňu nekúpil.“ „I bodajže ťa, a veď som ti volala, žebys mi kúpil už trebárs akú úzku.“

„A veď húsku som kúpil; aj tebe dám z nej, len čuš!“ A veru bolo jej len čušať tam pod kochom, bo takto ako bola, o tej biednej košelici, nemohla ľuďom na oči. Dobre, že ešte hodil jej muž tam voláč pod zuby.

A muž len to chcel, aby žena dakde čušala, keď on raz mal tú zázračnú knihu, v ktorej ide znamä na znamä, čiary-čary, haky-baky, jesú na všetko. Najsamprv dal vyhlásiť sa po dedine, že on všetko uhádne, čo komu kde skapalo, aby len išli k nemu ako k dákemu prorokovi. A tú zázračnú knihu,

to jest kalendár, obrátil pred seba hore nohami a dolu hlavou, bo literky nepoznal; ale hľadel do toho, akoby vedel všetky knihy a všetku múdrosť lyžicou bol pochlípал do seba. Dlho mu nik neprichodil. Ale raz, ako tak sedí za stolom, vpáli mu sused do izby. „Susedko,“ začne.

„Nič susedko, ty grobian! Či to tak chodia k prorokovi? Vyjdi von, pekne zaklop, a ak ti zavolám: Slobodno, nuž prídeš a klobúk zosnímeš. Potom budeš dovrávať sa so mnou pekne po pansky ako s prorokom.“

Milý sused musel von, prikloniť sa pekne po pansky a potom už začať:

„Pán prorok, skapali mi dva voly, či by ste nevedeli, kto mi ich vzal? Veru vám dám dvadsať rýnskych aj kilu hrachu, takého vyberaného ako zlato.“

„Nuž vidíš, kujon, mal si sa hneď takto prikloniť, aj bez naučenia. Teraz ale prines dvadsať rýnskych aj kilu hrachu! Tvoje voly nájdu sa.“

Uradovaný sused, akoby už voly boli doma, hneď doniesol peniaze aj kilu hrachu.

„Poď sem,“ vraví prorok, „a pozri, ak máš oči! Tento tuná s týmto krivým kolenom,“ –

ukazoval v kalendári na znamä, „odviazal ti ich v noci. Ale ak ti ich do zajtrajška rána na miesto nepostaví, nuž uvidíš, že najmieň aj na to druhé koleno okrivie a potom ho už máme za šticu.“

Ako hrom roznieslo sa po dedine, že tak a tak, skapané voly vynájdu sa a že s tým o tom krivom kolene zle bude. A nebol to nikto inší iba krivý Kubo z dolného konca. Ten priletel ako bez duše a už znal, ako má zaklopať i pekne prikloniť sa:

„Pán prorok, pán veštec, či ste doma?“

„Doma. Čože chceš, krivá duša?“ riekne prorok. A ten naspäť:

„Ach, veď duša ako duša, tá dosť vzdychala, ale telu chcelo sa krásť. Nuž, veď viete, o tie dva volky som prišiel, len aby horšie nebolo.“

„A čože dáš, aby horšie nebolo?“

„Oj, veď som var hoden ešte i ja toľko dať ako ten váš hlavný sused dal; len už potom aby všetko dobre bolo.“

Všetko dobre bolo: peniaze i hráštek bol hneď zasa u proroka, voly do rána na mieste. A takto pomaly nachodili sa pokapané veci i tomu i tamtomu a meštek i komora u proroka naplňovali sa. Ženu choval dobre; ale tú sukňu len nekupoval a nekupoval, už trebárs akú úzku, bo si vždy myslel:

„Dobre tej za kochom, aby mi voliak remeslo nepokazila.“

A ju to predsa škrelo, trebárs zjedla i húsku i prasiatko, ešte potom i všeličo požúliła za tým kochom, čo takto ku prorokovi doputovalo.

Raz ti tu skape panej v kaštieli zlatý sobášny prsteň; a len ho nebolo a nebolo, ani nikoho, kto by o tom bol vedel i najmenšie nadškrknúť. Chýry rozniesli sa, ako pani ponúka už aj sto rýnskych tomu, kto by jej prsteň vynašiel, a ako toho na kolese lámať budú, kto ho vzal. Za chýrmi doletel raz potom i sluha od pánov k nášmu prorokovi a vpálil tiež do izby s tým, že či vie, čo panej skapalo, aby to vyhľadal, keď je taký prorok.

„Čo tvojej panej skapalo,“ rečie tento, „lepšie viem ako ty. Ale ty si neokrôchaný surovec, keď nevieš, ako máš prikloniť sa prorokovi.“

Vyhnal i tohto von. Iba keď pekne zaklopal a uklonil sa, prijal ho; aj to hneď začal:

„A pani veľkomožná mali tiež vedieť, že prorok k takým pánom peši nechodí; keď pošlú po mňa hintov, potom prídem.“

Pani poslala hintov a prorok, s otvoreným kalendárom pred sebou, hrdodoviezol sa na ňom do kaštiela. Vypýtal si osobitnú izbu, sedem dní času a samé vyberané jedlá a vínečka dosýta, kým by vyčítal, kde je ten prsteň. Pani privolili, keď i tak bola pani v dome a pán práve na celý týždeň bol odišiel z domu.

Milého proroka chovali ako pavúka, pil na to ako dúha, a už čo snoval, to snoval za tých sedem dní. Ale tej jeho žene nebárs bolo doma za tou pecou o hlade a zime. Núdza zobúdza, zobudila aj túto. Kým čo hotového našla, vykutala v dome – a potom, hoc just v košelici, pustila sa z domu a hybaj pravo do kaštiela za mužom. A ten mládenec, ktorý chodil po proroka, čo mu už len chcel voľač na protiveň urobiť, pustil ju k nemu. A milý prorok čože si mal s ňou počať? Chlácholil ju, aby už teraz čušala, že tu dobre naje sa, ani jedlá nepočíta, toľké dajú na stôl.

„A páč len,“ vraví, „už sme pri prvom!“ Bo práve počul prvého mládenca s večerou na schodoch. Mládenec to zaslyšal a iba ho striaslo; lebo on bol prvý z tých, čo prsteň ukradli a na inšie ani nepomyslel, len že to prorok naňho vraví. Zasa keď druhý niesol jedlo, zavola prorok:

„Ženička moja, už sme pri druhom!“ Aj tohto mládenca striaslo od ľaku. Zasa keď tretí niesol:

„Či som ti nepovedal, že dočkáme sa aj tohto tretieho!“

A tento tretí mládenec nestačil ani jedlo na stôl položiť, už padol pred prorokom na koléná:

„Ach, čože tajiť, keď nás tak poznáte; veru sme to my traja ten prsteň potisli. Ale čože, keď tak ľahko zošmykol sa do vašku?! Len vás už o to

prosíme, navlečte to voliak, aby ste nás neprezradili; veď vám, hádam, ani my nechceme zadarmo. Ešte aj u nás nájde sa nejakých tých sto rynštiakov. A pani rada bude, keď len prsteň tu bude, kým pán domov príde.“

„No, veď som si hneď na vás myslel,“ zaprorokoval tu milý prorok – a vážne, po starokňazovsky. „Ale jasne ukázalo sa mi to len teraz, keď ste túto pokonnú večeru na stôl nosili. A že vás aj sám ľutujem, preto som vás upamätal a privolať som vám to takto naozaj do duše! Bo zajtra bolo by vám bývalo jaj beda! Aj bude vám ešte, ak neurobíte, ako vám rozkážem. Peniaze doneste hneď a na ráno dajte prsteň zožrať tomu najväčšiemu moriakovi na dvore. Tam to už bude moja starosť!“

Peniaze boli hneď tu. Tamtým ešte šupelo, čo to, ako to bude na ráno, ale náš prorok spal pokojne.

Ráno skoro by bolo všetko rozišlo sa na tom, že pani nechcela dať najkrajšieho moriaka zarezať, že kde by sa tam vzal jej prsteň.

„A už toho inde nemáte, ani k tomu inak neprídete,“ povedal prorok, „veď azda znamá neklame!“

Nuž už len oľutovala toho moriaka. A zlatý prsteň, hľa, tam ti mu bol v zobole! Hneď odčítala prorokovi sto rýnskych – a už len aby poberal sa, kým pán nenadáde.

„A veď ja idem,“ rečie tento, „ale akože o hanbu za bieleho dňa tamto s tou, čo prišla sem večer o tej jednej i to biednej košelici?“

Pani kázala jej dať svoje najčervensšie šaty. Nuž viezol sa prorok hrdosťou von za bránu kaštieľa.

Tuná ale stretne ich už pán a zastaví, čo to, ako to, že taká osoba vezie sa v najkrajších paniných šatách. Tajiť nebolo ako; vyšlo všetko pekne rúče najavo.

„No, keď ste taký prorok, vyskúsim vás ešte i ja!“ riekol na to pán. Dal pripraviť hostinu veľkú. Jednak moriak bol už zarezaný a druhí dvanásť páni boli prihlásili sa mu just dnes za hostov.

Na stôl priniesli i jedál dvanástoro na otvorených misách, len trinásť jedlo bolo na prikrytej. Bolo jedlo také, čo pán sebou doniesol a ešte tohto roku nebolo na stole, kremä dnes po prvý raz. Prorok mal uhádnuť na prvý raz, čo by to bolo, a veru nevedel.

„No hádaj, ale skoro!“ dúrí ho pán.

A ten v súrke nevedel, kade von z konopí, nuž len vzdychlo sa mu:

„Ej, Raku, Raku, s tebou je zle!“ lebo ho volali Rakom. A pán:

„No chlap si predsa!“

I odkryje misu, a tu na mise – veľký morský rak, uvarený na červeno.

Všetci iba oči otvorili, už neviem, či len na toho červeného raka, či aj na tú prorockú múdrosť. Ale, vraj každý z tých pánov dal ešte potom prorokovi na oferu po sto rýnskych a so všetkým dali ho pekne zaviezť domov, aby múdrosť peši nechodila.

Mal už zasa s čím gazdovať. Len s tou ženou mal ešte neraz pračku i omykačku, trebárs mala už tú sukňu novú, a veru nie úzku. Lež požičal jej vždy trocha zo svojho rozumu; nuž už potom len lepšie žili spolu. Len, vraj, ako jej to požičiaval? Dobrý prorok a chlap na svet súci aj to vedel.

PSOTA

Bol jeden pán a jedna pani, mladí a bohatí, a veľmi pekne spolu žili. Raz príbehne k nim akýsi maličký chlapec a povie im:

„Vyberte si, či chcete teraz v mladom veku, či vprostred veku a či v starom veku byť chudobní. Jedno z toho splní sa vám istotne; lebo aby ste vedeli, ja som Psota a mne nikto neujde. O tretí deň prídem zasa.“

O tretí deň príde a povie:

„No, ako ste sa dopravili?“

„Tak sme sa dopravili,“ odpovie pán, „keď ináč byť nemôže, radšej aby sme len v mladom veku psotu, biedu treli; lebo vprostred veku ani tak by sa nám to nechcelo a v starosti nebudeme vládvať.“

Chlápä Psota zmizlo a neprichodilo viac a tí mysleli, že to už naveky. I tak veselili sa, akoby nič nebolo. Len tu raz, ako boli v susednom meste na tanci, strhne sa krik, že tam voľakde horí. Vyjdú von – a to veru ich spravodlivý dom aj s celou dedinou v plameni. Raty nebolo; všetko im zhorelo.

„No vidíš, duša moja, už je psota, bieda tu; poďme my svetom lepšie šťastie hľadať.“

Tak hovoril pán a pani pristala.

Ľuďom svojim v tej dedine povedali, aby len pracovali a zmáhali sa za sedem rokov. Potom že ako bude, tak bude.

Pobrali sa preč a prišli do jednej hory; tam si sadli a bedákali. Prišiel k nim starý človek:

„Čo tak bedákate?“

Pán rozpovedal mu všetok spôsob.

„Oj, čo len to, tomu ľahká pomoc,“ hovoril starý. „Daj mi tvoju ženu, dám ti za ňu mesiac dukátov. Jej bude u mňa dobre, lebo som človek bohatý; tebe ale pomôžu peniaze z biedy.“

Pani pristat nechcela, ale pán pristával, že to veru najlepší spôsob psotu oklamať. Nuž naposled pristala i ona. Posla so starým a mladého pána nechali tu i mesiac dukátov pri ňom.

A ten tu myslí si a myslí a veru nič dobrého nenamyslel.

„Mojej žene,“ hovorí, „bude hotová psota, so starým a mne bieda bez nej na svete. Veru sme len seba oklamali!“

Trápilo ho to veľmi a v tých trapiech aj usnul tam. Raz zakrúti sa nad ním havran, zlietne dolu, uchytí mešec a pod', odkiaľ priletel.

Ešte len potom, keď prebudil sa, veril mladý pán na psotu; lebo ani ženy ani mešca nikde viac nebolo! Samotný ako prst pobral sa ďalej. Nadhodili sa mu tam tesári, čo v tej hore tesali drvá na staviská. Popáčilo sa mu to remeslo, stal teda medzi nich a robil tam za drahný čas ako tovariš a prekladal tú psotu z pleca na plece. Pomaly už aj zabúdala na všetky nehody.

Raz volíaka pani tam neďaleko chcela stavať nový dom na pohorenisku. Zjedнала sa s tým majstrom, u ktorého tento bedár bol za tovariša. Majster poslal práve tohto tovariša ešte i s druhým do hory nastínať brvien k tej stavbe. Zotnú oni jednu vysokú jedľu, na ktorej bolo krkavčie hniezdo. A tu z hniezda vypadne mešec dukátov. Náš tovariš poznal si ho hneď, že je to ten istý, čo mu dakedy starý človek bol dal za ženu. Chcel si ho prisvojiť; ale ten druhý tovariš nechcel mu ho dať, že on mešec ešte prv zazrel a že rovnak rúbali, že teda jemu patrí aspoň polovica. Ale tento zasa, že tak a tak, že je to spravodlivý jeho mešec so všetkým, ktorý mu dakedy nebodaj len tí krkavci mohli vziať a sem zaniest.

Vec prišla pred právo a to právo mala rozsúdiť tá istá pani, čo ten dom stavať dala; lebo to bola aj jej hora, kde títo rúbali. A tá pani zasa nebol nikto inší, len spravodlivá žena toho dakedajšieho mladého pána a teraz tesárskeho tovariša. Priam ho ona poznala, keď pred ňou ustanovil sa, ale on ju nepoznal. Ona prisúdila celý mešec tomu druhému tovarišovi, ktorý ho prvý zazrel. Tu si tento vzdychne:

„Bože, či už moja psota nikdy neodíde odo mňa?“

A ona povie:

„Neboj sa, odíde! Len lepšie otvor oči na každú vec!“

On pozrie sa jej lepšie a pozná, že to jeho žena. Hneď objali sa!

Od tých čias bolo im dobre; lebo ona to dala ten ich dávňajší dom na zhorenisku znovu stavať z toho, čo jej po onom starom človeku bolo ostalo.

Psota koho-toho aspoň raz za života pohľadať musí.

ROVNOPEKNÝ PÁR

Stalo sa. Keď sa nestalo, už sa ani nestane, lebo sa už prestali robiť divy, aké sa za blahoslavenej pamäti kau-koňkráľa robili.

Bol raz jeden kráľ a jedna kráľovná a tí mali bohatstva toľko, že sa im žiaden druhý kráľ na svete nemohol rovnať. Ale to všetko bohatstvo neveľa ich tešilo, ba čo viac z roka na rok boli smutnejší, lebo nemali žiadneho potomka.

„Ach, komuže my, komu po smrti našej toto kráľovstvo a všetky naše poklady zanecháme!“ horekovala kráľovná. „Ktovie, do akých sa to planých rúk dostane a potom príde všetko na skazu!“

Aj kráľovi tie myšlienky nedali pokoja, ale len predsa tešil kráľovnú:

„Ej, netrápže sa, duša moja, netráp, ešte všetko dobre môže byť, ešte aj nás pán boh môže požehnať.“

A pán boh ich naozaj požehnal, lebo o rok porodila kráľovná krásneho syna. Tu bola radosť neslýchaná! Na všetky strany bežali poslovia zvolávať panstvo z celej krajiny. Hostina trvala za celé tri týždne a hudba vyhrávala deň i noc. Lebo by to kráľ nebol dal za celý svet, že sa mu jeho najväčšia žiadosť vyplnila.

Kráľovskí rodičia sa tešili vo svojom synovi, až z neho vyrástol hodný chlap. Tu otec aj matka počnú ho nahovárať, aby sa oženil.

„Urobže nám,“ vraj, „syn môj, tú radosť, aby sme sa ešte na tvojej svadbe na naše staré dni hodne poveseľiť mohli!“

Radili mu hneď túto, hneď tamtú princezku, jednu od druhej krajšiu, aby si vybral po vôli. Ale jemu sa ani jedna nepáčila, a keď mu len predsa pokoja nedali, napokon im povedal, že sa on veru nebude ženit. To sa kráľovi veľmi nepáčilo.

„Akože by to,“ vraj, „bolo, keby si sa neoženil?“

Tu by po jeho smrti krajina zasa len bez dediča ostala.

I veru zasa ho len prehovárali a všakovak zaobchádzali. Aj to nestálo nič.

Tu keď videl kráľ, že už po dobrote nikde s ním nezájdu, natiahol struny a začal milého syna tuhšie obracať. Ale všetko darmo.

Naostatok sa kráľ tak rozhneval, že ho dal do jednej izby zatvoriť, kde doteraz ešte nikto nebýval, a postavil k nemu za vartu jedného sluhu.

Predo dvermi, tam, kde princa zatvorili, bola hlboká studňa, v tej studni bývala jedna striga. Okolo polnoci, keď už v zámku všetko spalo, vytiahla sa von a tu sa jej svetlo cez kľúčovú dierku zablysne. Lebo pri princovi, aj keď zaspal, musela svieca horieť. Strige to divno bolo:

„Čože sa to,“ vraj, „v tejto izbe svieti? Musím ja to vidieť.“

Pokukne kľúčovou dierkou a zazrie princa na posteli. Hneď sa spravila na mušku, vletela dnu a dívala sa na neho, dívala, i pokrúcala hlavou:

„Akýže si mi ho,“ vraj, „krásny!“

Keď sa už do sýtosti nadívala, vyletela zasa von a išla po svete blúdiť.

Ako tak hore-dolu blúdi, stretne sa s jedným vysokým chudým chlapom, a to bol tiež strigôň. Hneď sa vám oni poznali.

„Skadeže, vraj, ideš?“ spýta sa jej strigôň.

„Od môjho krásneho princa,“ odpovie mu striga. „A ty že odkiaľ?“

„Od mojej krásnej princezky!“

„Od tvojej krásnej princezky?“

„Od mojej krásnej princezky. A aby si vedela, že nad tú niet krajšej na svete.“

„Dajže si pokoj,“ povie na to striga, „môj princ je sto ráz krajší, a keď neveríš, bež, dones tú tvoju princezku; potom sa nahľadíš.“

Ako strela vychytil sa strigôň a o chvíľku doletel aj s princezkou. Dobré. Milú princezku zanesú do princovej izby a položia ju do postele k nemu. Tu sa začnú zasa škriepiť:

„Princ je krajší!“

„Princezka je krajšia!“

A tak za chvíľu trvalo. Naveľa už strigu namrzelo:

„No, čakaj,“ povedá, „hneď ja urobím hádke koniec.“

A vtom dupla nohou, len sa tak celá izba striasla. Tu sa naprostred izby jazerná priepasť otvorí a najvyšší sudca z pekla postaví sa pred nimi:

„No, čo chcete?“ povedá; „čo mi zasa nedáte pokoja?“

„Nehnevajte sa, nehnevajte,“ krotila ho striga, „len sme sa tu trochu poharkali, že kto je z týchto dvoch krajší? Ja hovorím, že princ, a tento zasa, že princezka. Čože ty na to povieš?“

„To sa ukáže hneď,“ zadudral sudca z pekla, „uvidíme, ako sa jedno k druhému budú mať.“

Tu sa všetci traja premenili na mušky a sudca z pekla brnkol popod nos princovi, že sa hneď prebudil. Ako zazrel pri sebe princezku, začudoval

sa veľmi a vlastným očiam neveril, lebo sa mu zdalo, že sa mu to len sníva. Ale keď sa lepšie rozhladel, videl, že predsa len nespí. Tu začal horekovať na svojich rodičov:

„Čože si,“ vrazil, „oni myslia? Pretože mi ju neukázali vo dne?“

I díva sa na ňu, díva a čím viac sa díva, tým väčšími sa mu páči.

„Ej, keby mi,“ vrazil, „túto boli ukázali, ani slova by som nebol riekol. Akáže si mi krásna, akáže si mi uteščená!“

Medzi takou rečou premenil svoj prsteň s princezkiným. Tu zbrnkla zasa mucha: Princ usnul a teraz princezku zobudili. I tá, keď princa pri sebe zazrela, sprvu sa začudovala veľmi a potom si ťažkala na rodičov, že prečo jej ho neukázali vo dne? Díva sa na neho, díva, a čím viacej sa díva, tým väčšími sa jej páči.

„Ej, keby mi,“ vrazil, „tohto boli ukázali, ani slova by som nebola riekla. Akýže si mi krásny. Akýže si mi utešený!“

Nato chcela svoj prsteň s princovým prečarať, ale tu vidí, že je už premenený.

Vtom zbrnkla mucha a princezka zaspala. Muchy sa premenili zasa, ako boli skorej.

Teraz sudca z pekla taký súd vyniesol, že sú rovní v kráse. S tým sa prepadol a strigôň zaletel s princezkou, odkiaľ ju bol doniesol.

Striga sa spustila do svojej studne.

Ráno, akonáhle sa princ prebudil, hneď sa spytoval sluhu, čo je to za jedna, ktorá tej noci pri ňom spala? Neborák sluha, ktorý o ničom nevedel, čo sa robilo, lebo spal ako zarezaný, všakovak sa sprvu vyhováral a napokon zo žartu povie, že sa mu to azda len tak snívало.

Ale princ sa na to nahneval veľmi, schytil sluhu a chcel ho do tej studne pred dvermi hodiť. Len horko-ťažko sa mu vydriapal z rúk a celý prestráchaný bežal ku kráľovskému komorníkovi, že vrazil mladý princ nemusel dobre s rozumom pochodiť, že sa ho za dáku paničku dovedoval, čo pri ňom v noci spala, a že keď mu nič o nej povedať neznal, že ho do studne chcel hodiť.

Komorník nebral vec na žart. Naskutku šiel ku princovi.

„Dobro ráno! Akože ste spali?“

Ale namrzený princ mu odsekol:

„Čo sa to máš spytovať? Radšej mi povedz, čo to za jedna, ktorá tej noci pri mne spala?“

„Ja,“ vrazil, „o žiadnej neviem,“ vyhováral sa zadivený komorník.

A keď sa ho princ len mocne pätil, aby povedal, lebo ak nie, že zle

bude, tu aj on počal myslieť, že sa veru princ z rozumu musel pohnúť, – a ponáhlal sa ku samému kráľovi.

Keď kráľ počul, čo sa s princom stalo, predesil sa veľmi a zalomil rukami:

„Bože môj, bože! Čoho som sa na moje staré dni dožil. To ma už musí do hrobu priviesť!

Ach, keby som len nebol tak tvrdo s ním zachodil! Keby som ho len nebol do tej izby zatvoril!“

Tak bedákajúci prišiel k synovi.

„Akože sa,“ vraj, „syn môj drahý, máš? Čože sa ti stalo?“

„Veď vy dobre viete, čo sa mi stalo,“ odpovedal princ. „Ale, otec môj, to by som sa predsa nebol ponazdal, že so mnou také žarty budete vystrájať.“

Darmo sa kráľ i tak vyhovárал, že on o ničom nevie, princ sa nedal upokojiť a len vtedy uveril, keď mu otec na kráľovskej korune prísahu zložil.

Ako sa to stalo, princ naskutku ochorel a uľahol.

Tá princezka, ktorá v noci pri princovi bola, bolo tiež tak vyžiadaná jedinko dieťa bohatých kráľovských rodičov. Keď už dorástla na vydaj, pýtali ju na všetky strany bohatí princovia, ale sa jej ani jeden nepáčil.

Naveľa sa otec pohneval a dal ju tiež do samotnej izby s jednou starou slúžkou zatvoriť.

Po tej noci, akonáhle sa prebudila, hneď sa spytovala za toho princa. Tu keď jej o ňom nikto nič nevedel povedať a napokon sám otec na kráľovskej korune prísahu zložil, aj ona naskutku ochorela a obľahla.

Kráľ s kráľovnou, v strachu veľkom za princezku, dali hneď zavolať doktorov a každý

radil, čo vedel. Ale to všetko nič nespomáhalo a princezke bolo zo dňa na deň horšie.

Na šťastie tá stará slúžka mala jedného syna vojaka. Ten sa chytil rozumu a prosil kráľa, aby ho prepustil, že vraj on, čo hneď na kraj sveta pôjde, musí vynásť takého doktora, ktorý princezku vylieči. Dobré. Hneď na druhý deň vybral sa na cestu.

Už sedemdesiat šesť krajín prešiel – a ešte po vôli doktora nenašiel. Tu v sedemdesiatej siedmej príde do toho mesta, kde ten chorý princ ležal.

„Čo tu,“ vraj, „za novina?“ spytuje sa ľudí.

„Smutná novina!“ dostal odpoveď, „Kráľov syn je na úmor chorý.“

I vyrozprávali mu celú vec. On naradovaný pobral sa hneď do

kráľovského zámku a ohlásil sa, že je on taký a taký zo sedemdesiatej siedmej krajiny doktor a sľuboval, že princa vylieči.

„Daj si pokoj,“ povedal mu kráľ; „dost tu bolo už doktorov a žiaden nemohol spomôcť.“

Naveľa mu ale predsa len dovolil, aby proboval šťastie.

„No, dobre,“ vrazil, „len sa teraz odstúpte málo a nechajte ma samého s chorým!“

Všetci odišli z izby a on sa posadil k posteli princovej. Tu začal rozprávať o tej princezke, a čo len vedel, vyrozprával všetko.

Ako to princ vypočul, nebolo mu treba inšieho lieku, naskutku zmocnel tak, že mohol sedieť. Vtom sa kráľ s kráľovnou vrátil a tu vidia, že im syn už sedí. Od veľkej radosti plakali ako deti. O týždeň bol princ chlap celkom na mieste.

Tu povie doktor princovi, že je už čas, aby sa na cestu dali, lebo že by medzitým princezka od veľkého žiaľu ľahko aj zomrieť mohla. A hneď sa medzi sebou uradili, čo a ako spravia?

Prichystali si oni ukradomky po páre šiat a pýtali sa od kráľa na poľovačku. Potom dali osedlať kone; vzali so sebou jedného sluhu a šli do najbližšej hory. Keď už hodne hlboko zašli, skočili dolu a kone priviazali o strom. Tu sa princ obrátil k sluhovi a povie mu, aby šiel nazbierať suchého dreva, že si budú oheň klásť.

Ako sluha odišiel, rozsekali jeho koňa, chytro preobliekli šaty a tie, v ktorých z domu vyšli, poľfkali krvou. Posadali zasa na kone a cválali ďalej. Tu príde sluha s drevom, vidí rozvláčeného koňa a zakrvavené šaty. Zdesil sa prenáramne, lebo sa nazdal, že ich divá zver roztrhala. I bál sa vrátiť domov a len sa hore-dolu potľkal.

Príde poludnie, princa s doktorom doma čakajú. Príde i večer – tu ešte nič. Kráľ s kráľovnou prestráchaní, celú noc nemohli oči zažmúriť, a ledvaže sa brieždiť počalo, hneď vyslali dvanástich chlapov, aby šli princa hľadať. Chlapi sa vrátili skoro a vyrozprávali, čo videli a čo našli. Tu bol plač a smútok v celom kráľovskom meste.

Ale princ s doktorom leteli deň i noc, až prišli do zámku, kde chorá princezka ležala. Vojak vošiel popredku do izby sám. Tu princezka na posteli, viacej už mŕtva ako živá a kráľ s kráľovnou plačú, nariekajú nad ňou.

„No, nič vrazil, neplačte,“ ohlásil vojak, „už som našiel doktora, ten ju istotne vylieči.“

„A kdeže je? Čo si ho hneď nedoviedol?“ kráľ s kráľovnou razom sa spytujú.

„Tu je, nebojte sa,“ povie na to vojak; „ale vás prosí, aby ste sa trochu odstúpili, lebo že vraj musí skorej samotný s princezkou hovoriť.“

Kráľ s kráľovnou sa odstúpili do bočnej izby a vojak zavolał princa.

Ako princ dnu vkročil, princezka ho naskutku poznala, vystrela proti nemu ruky a preriekla slabým hlasom:

„To je on! To je on! Ach, vitaj, vitaj! Dobre, že si prišiel. O hodinu bolo by už pozde!“

Ej, bol to za doktor! Chorá pri ňom okrievala navidomoči, a keď sa rodičia vrátili, nevedeli od radosti, čo robiť, že ich dcéra za takú malú chvíľku k sebe prišla.

Princ sedel jednotaj pri svojej milej, ale sa rodičom do známosti nedal, a aj princezke povedal, aby bola ticho. Len keď už celkom ozdravela, vyjaviła svojim rodičom, že je to on, po ktorom sa dovedala, – a on sa im predstavil ako kráľovský syn. O krátky čas bola svadba rovno-peknému páriku!

A keď sa tu dakoľko pobavili, vybrali sa všetci, starí i mladí, k princovým rodičom, ktorí ho dosiaľ ako mŕtveho oplakávali. No, a tu len ešte potom bolo radosti, víťania, objímania, hostiny, hudba, tanec, a čo len všetko nie!

Po smrti starých kráľov pripadli obe krajiny na mladého princa.

Na vrbe zvonec, rozprávke koniec.

SALAŠ NA ČERTO VICI

Pri redikaní, t. j. pri prenášaní sa a prechodení z jedného salaša na druhý, napríklad keď z bližších jarných salašov sťahujú sa ďalej na hole, kde cez leto pobudnú, aj inokedy, pri takomto teda redikaní nechže si bača nezabudne vatru z koliby von vyhádzať a strungy na košiari čečinou zaklást, lebo ak to zamešká, tedy na takom mieste zlý duch – bodaj sa prepadol! – moc svoju provodí.

Raz redikali sa valasi a zabudli vatru vyhasiť a z koliby vymetať a strungy čečinou zaklást. Tú noc zablúdil jeden pocestný v tých horách a bol rád, keď po dlhom sem i tam sa táraní na túto kolibu nahodil a v nej ohník našiel. Ohrial sa pri ohníčku a ľahol si na lavičku a zaspal.

Okolo polnoci len ho prebudí zvonenie zvoncov, bláchanie oviec a húkanie valachov. Valasi zohnali ovce na strungy a vstúpili do koliby.

„A kto to tu?“ zavolať jeden z mladších.

„A čo teba do neho?“ okríkol ho bača. „To dáky pocestný ustal, nech si odpočinie. Keď odvaríme, potom ho zobudíme a nachováme.“

Pocestný dobre tušil, že na nečisté miesto zablúdil, a zimný pot stal mu na čelo. Neosmelil sa len jedným polokom kuknúť, čo robí sa to okolo neho. Valasi, chlapi ako buci, zataľi valašky do zrubov, zhodili z pleca cedidlá, nabili a zapiekli si pípky, umyli ruky a odišli na strungy dojsť.

Teraz dostal pocestný trochu ducha, zodvihol hlavu a ako sa zadivil? V kolibe, ktorú bol prázdnu našiel, stálo všetko, čo len na salaši treba. Tam popod strechu tiahol sa čistý podišiar; nad ním naložené na kolkoch krásne vyrezávané čerπάky. Nad ohňom na kumháre visel kotál a len tak jasal sa od vatry. Všetko, čo bolo v kolibe, bolo čisto, krásno, lenže akýsi zádušný sírový tuch zavieľal. Zavoňal pocestný, aká to tu čeliadka peleší sa; pomodlil sa, prežehnal sa, vzal do ruky modlitebnú knižku a uložil sa znovu.

Sotva sa uložil, tu už počuje navracovať sa svojich hospodárov. Dvaja z nich pritrepali veličiznú geletu mlieka a bača sadol si a kľagal. Keď zakľagal, odcedil a vyňal hrudu syra za polmece velikú; potom dali mlieko na kotál a varili urdu.

S úzkosťou čakal pocestný, čo z toho bude. Keď odvarili a ochladili, nalial bača za čerpák a odkrojil syra ako ovčí pysk a niesol pocestnému.

„No, vstaňže, vstaň, už je večera hotová; čo máme, dáme; zajedz si, zapi si s nami!“

„Zaplať vám pánboh tisíc násobne!“ poďakúval sa pocestný. „Ustal som, blúdil som, teraz mi nejde chuť do jedla; najlepši mi pokoj boží.“

„Pokoj boží?“ zašklábil sa bača na pocestného. „Ba veru je dobrý aj kus syra a čerpák žinčice! Len sa ty napi a zajedz si: potom môžeš spať, trebárs do súdneho dňa.“

„Ďakujem vám pekne!“ odpovedal zasa pocestný. „Odložte vy mne to len na ráno. Potom mi lepšie padne.“

„Dobre padne vtedy, keď jesto, a zle, keď niet!“ zarehotal sa bača hrozným rehotom a celá čeliadka za ním, takže sa zdalo, že celo stádo koni po hore erdží, až pocestnému vlasy dúpkom stáli.

„Len sa vy napite,“ núkal ho bača ďalej, strieľajúc naň očima. „Veď viete, že my valasi to neradi, keď nás niekto ohrdie; potom sa nám ovce zle daria.“

„Ale čo sa mu toľko ponúkaš?“ obrýkol sa jeden vúzač na baču, vyskočil od vetry a všetci ostatní za ním. „Capni mu syrom medzi oči! Nuž my jemu dobre, a on nám zle? Do kotla s ním!“

Bača zahnal sa rukou, že mu syr medzi oči začapí, a ostatní priskočili, že ho do kotla hodia; ale pocestný bol bystrejší: prežehnal sa a bačovi modlitebnú knihu prásk do tváre! Bačovi vystrelil oheň pyskom i očima a ostatní hegli sa od kríža, akoby ich bol vatrálom po pysku zavalil. Z kotla začala smola kypieť; hnusná smradľavá para kudlila sa z neho a s parou vystupovali všakové čudné potvory a začali tancovať „odzeme“ okolo pocestného, ktorý medzitým zasa popadol svoj modlitebník a ním koleso okolo seba urobil. Už mu bolo na zadusenie!

Vtom zakikiríkal ďaleko v dedine kohút a len raz zahvzdlo – ale to nebolo, ako keď valach na ovce zahvzdne, ale ako keď víchor v škuline medzi dvoma skalami zasekne sa a zakvičí bolestne, – len raz zahvzdlo, a všetko prepadlo sa a belasý plameň vybuchol zo zeme.

Pocestný ostal bez seba na zemi ležať. Už bolo slnko vysoko, keď prišiel zas ku sebe; vzal si svoju kapsu na plece, tri razy sa prežehnal, a modliac sa pátriky, utekal z nečistého miesta.

SOL NAD ZLATO

Jeden kráľ mal tri dievky, ktoré si varoval ako oči v hlave. Keď mu už údy slabli a hlava sniežikom pripadala, často mu prichádzalo na um, ktorá by z jeho troch dievok po jeho smrti kráľovnou byť mala. Ťažko mu bolo voliť medzi nimi, bo všetky boli driečne a všetky rovnako rád mal. Konečne mu prišlo na rozum, aby tú ustanovil za kráľovnú, ktorá by ho najradšej mala. Zavolať svoje dievky pred seba a takto im vravel:

„Dievky moje, starý som, vidíte, a neznám, či dlho ešte budem s vami. Chcem teda ustanoviť, ktorá z vás po mojej smrti kráľovnou bude. Skôr by som ale rád vedieť, dietky moje, ako ma ktorá ľúbite. Nuž, dcéra najstaršia, povedz ty najprv, ako ľúbiš svojho otca?“

„Eh, otče môj, milší ste mi nad zlato!“ odpovedala dcéra najstaršia a otcovi pekne pobozkala ruku.

„No, dobre; a ty, stredná, akože ty ľúbiš svojho otca?“

„Jaj, otče môj drahý, ja vás ľúbim ako môj vienok zelený!“ riekla tá stredná a ovíjala sa otcovi okolo hrdla.

„No, dobre; a ty, dcérko najmladšia, akože ty mňa. ľúbiš?“

„Ja, tatuško, ľúbim si vás ako soľ!“ povedala Maruška a pozrela milo na otca.

„Eh, ty naničhodnica, či ty otca len zatoľko máš ako soľ?“ rozkríkli sa na ňu staršie sestry.

„Veru ľúbim si ho tak, ako tú soľ!“ prisvedčila Maruška ešte raz a ešte ľúbeznejšie pozrela na otca.

Ale ani u otca nezdolala ničoho. Otec rozhneval sa náramne, že či dieťa len zatoľko má mať vlastného otca ako tú márnú soľ, ktorú každý medzi prsty berie a rozsýpa.

„Idi, idi mi z očí!“ okríkol sa na ňu, „keď si ma zavieraj, len ako soľ! Až nastanú také časy, že bude soľ viacej platiť ako zlato, potom sa ohlás, budeš kráľovnou.“

Maruška od ľútosti ani slova prerievať nemohla, keď otec jej lásku takto *zaznával*. Zvyknutá bola otcovo slovo navlas poslúchnuť a vedela, že by pred sestrami neobstála sa viac v dome, nuž zobrala svoje hábky a

pobrala sa preč. Dala sa do povetria cez hory a doly, až prišla ďaleko do tmavého lesa. Tu – kde sa vzala, tam sa vzala – postavila sa jej do cesty stará žena.

„Maruška, Maruška, povedzže mi, kdeže ideš a čo si taká uplakaná?“

„Ach, starká moja, čože vám to mám rozprávať, keď vy mne spomôcť nemôžete!“

„Ej, devojno, lenže mne ty len rozpovedz svoju vec; azda nájde sa ti ešte u mňa porady. Či nevieš, že kde sú šedý, tam bývajú i vedy?“

Maruška rozpovedala staruškej všetku svoju príčinu, a len toho si žiadala ešte dožiť, aby otec presvedčil sa, že ho ona veru rada má. Starušká popredku vedela, čo jej Maruška má povedať, bo to bola múdra žena, veštica. Preto Maruške na všetko prisvedčila a volala ju hneď so sebou, aby stala u nej do služby. Maruška bola rada, že dakoho našla, komu vyžalovať sa mohla, a vďačne pobrala sa za starkou, kde táto pod lesnými svrčinami v malej chýžke prebývala. Čo majú, to dajú; nachovala aj starká Marušku, čím mohla, a tejto aj zišlo sa trocha občerstvenia, lebo bola už aj hladná aj smädná.

„A teraz,“ povedá starká, „zrezka do roboty. Len či mne ty znáš priasť, motať, navíjať, tkat? Či mi takto ovečky napasieš a či mi ich aj podojíš?“

„Neznám ešte, starká moja, ale naučím sa, len či mne vy to raz ukážete,“ povedala Maruška.

„No, veď ja ti to všetko poukazujem; až doba dobu nájde, zide sa ti to dobre všetko.“

I tak bola Maruška hneď do roboty ako osa; bo hoc ešte nevedela všetko, ako u chudobných ide, ale privykla hneď k všetkému. Vysúkané rukávy a biela zásterka k tomu svedčili jej ako na svet súcej devojnej.

Doma za ten čas bolo sestrám hrdo. Ustavične otca hladkali, kolo hrdla ovíjali sa mu a boli by ho vari zjedli od samej lásky, bo dával a strojil, čo len živo zažiadalo sa ktorej z nich. Najstaršia obliekala sa čo deň do drahších šiat a našila sa zlatom; prostredná vystrájala hostiny a tance; obe si hovelí, ako si kedy zamysleli. Skoro obadal sa otec, že staršej dcére milšie je zlato ako otec, a keď mu prostredná vyjaviť, že by rada ísť za muža, poznal, že so zeleným vienkom skoro aj láska k otcovi uvädne. Naraz mu prišla na um aj Maruška, ale čože? O tej už nebolo ani rozprávky.

„Eh, čo?“ zaháňal si pamiatku na ňu. „Veď ma len tak rada mala ako márnú soľ.“

Raz mala byť v zámku zasa veľiká hostina, vari i vohľacia mali už prísť tej strednej. Tu priletí kuchár ako bez duše.

„Pane kráľu,“ jachtal, „veliká galiba, veliká galiba!“

„Nuž čože ti je, vari si rozum potratil?“ povie kráľ.

„To, to, pane kráľu, rozum mi zastáva. Všetka soľ, čo sme mali, či rozmokla sa, či len ako prepadla sa do zeme, ale niet jej viac ani omrvinky. Čím ja budem soliť?“

„Ale si ty blázon! Nuž pošli pre druhú!“

„Kdeže pošlem, keď tak stalo sa v každom dome a v celej krajine soli niet!“

„Nuž soľ voľačím inším, alebo var také jedlá, do ktorých soli netreba!“ odpral konečne nevrlý kráľ kuchára od seba.

Kuchár si pomyslel, ako pán káže, tak byť musí, a varil jedlá bez soli; najprv aké mu prišlo, potom samé sladké. Boli to divné hostiny, neslané! A hostia pomaly porozchodili sa od kráľa a noví neprichodili viac. Načo by aj, keď tu ani toho nemohlo byť, čoho inde u najchudobnejšieho, „chleba so soľou a s dobrou vôľou“. Omrzely chodil kráľ; dcéry boli ako oparené, kde podeli sa im ich zlaté časy! Ba, hľa, zlata dosť, ale soli ani omrvinky a čo by vari kraj sveta boli po ňu posielali. Tá zmizla a zmizla!

Pomaly odpadala ľuďom všetka žiadza na jedlá: len už tej soli čo len ako márnny mak bol by si každý žiadal na jazyk. Ešte aj statky trpeli, kravy a ovce dojiť prestali, pretože nemali soli. Ľudia chodili ako omámení a padali do chorôb. Kráľ a jeho dievky vyzerali už len ako tône, ani by ich už nebol poznal od choroby. Bola to božia kára na celú krajinu. Za omrvinku soli boli by teraz zlatom odvážili toho, kto by im ju bol doniesol.

Teraz poznával kráľ, aký vzácny dar boží je soľ, ale biedu svoju bol by ešte pretrpel, keby mu Maruška nebola na svedomí bývala, a akú jej krivdu urobil!

Medzitým našej Maruške vodilo sa veľmi dobre. Nebolo takej roboty, ktorú by nebola naučila sa a k čomu by nebola privykla; o biede neznala nič. Nevedela ani o tom, čo porobilo sa v otcovskom dome a v jeho krajine. Ale múdra žena o všetkom vedela, aj kedy je čomu čas. Preto raz zavolała Marušku a takto jej povedala:

„Dievka moja, veď som ti vravela, že doba dobu nájde, čo celý svet prejde; doba tvoja došla, čas je, aby vrátila si sa domov.“

„Ach, staruška moja dobrá, akože ja pôjdem domov, keď ma otec nechce?“ povedala Maruška a pustila sa do plaču.

„No len neplač, dievka moja, všetko bude ešte dobre. Stala sa tam soľ drahšia nad zlato; smieš sa i ty hlásiť k otcovi.“

A s tým rozpovedala veštica všetko, o čom ešte Maruška neznala, a naostatok doložila:

„Statočne si mi slúžila; nuž vrav už teraz, čo si žiadaš za tú vernú službu?“

„Dobre ste ma radili, dobre ste ma chovali, stará matko! Za všetko vám iba ďakujem. Nič si nežiadam, iba za zmeň soli, čo by som otcovi doniesla výsluhu.“

„A inšieho nič si nežiadaš? Či nevieš, že ti ja všetko môžem vykonať?“ spytovala sa ešte raz múdra žena.

„Nič nežiadam viac, len tú soľ!“ odpovedala Maruška.

„Nuž, keď si tak vážiš soli, nech ti nikdy nechýba,“ vravela naposled veštica. „Ale ti nič viac nedám len tento prútik. Ako najprv vietor od poludnia dúchať bude, idi po vetre, idi cez tri doliny, cez tri vrchy; potom zastaň a šibni tým prútikom na zem! Kde šibneš, tam otvorí sa zem, a ty idi dnu! Čo tam nájdeš, všetko tvoje; to tebe bude za svadobné rúcho.“

Podakovala sa Maruška za všetko; vzala sebou zlatý prútik i plnú sajdačku soli a smutno brala sa preč – smutno veru, bo jej u staruškej vždy dobre bývalo. Ale tešila sa, že veď nelúči sa na večnosť s dobrou starkou, že si ešte príde pre ňu, len či doma otec udobrí sa. Starušká len usmievala sa na to a vravela jej:

„Zostaň ty len, dievka moja, dobrá a statočná, a dobre ti bude naveky. O mňa netráp sa ani najmenšie!“

Medzi rozprávkou došli až na pokraj lesa. A keď tu Maruška ešte raz chcela dobrej starkej ďakovať, už tej viac nebolo, – kde zmizla, tam zmizla, ale Maruška ostala samotná ako prst. Tým hlasnejšie vzdychlo sa jej teraz za otcom, – i zrezka pospiechala v tú stranu ku otcovmu zámku.

Došla medzi svojich, ale jednak že ju už dávno nevideli, jednak že mala hlavu v obrúsku zavinenú, nepoznali ju, ani ju nechceli pustiť pred kráľa.

„Ej, lenže ma pusťte,“ nástojila Maruška, „veď ja nesiem pánu kráľu dar nad zlato, a to taký, čo od toho lieku iste vystrábi sa!“

Riekli to kráľovi a ten hneď prikázal, aby ju k nemu pustili. Keď k nemu prišla, žiadala, aby jej podali chlieb. Kráľ jej ho kázal priniesť, lež vzdychlo sa mu pritom zhlboka:

„Chleba máme, ale soli nemáme!“

„Čo nemáme, to mať môžeme!“ riekla Maruška, odkrojila otulec chleba, rozviazala sajdačku, posypala chlieb a podala kráľovi.

„Sol!“ zaradoval sa kráľ. „Ej, ženičko, to je vzácny dar; ako sa ti odmením? Žiadaj, čo len chceš, všetko dostaneš!“

„Nič nežiadam, tatuško, len ma radi majte ako tú sol!“ povedala Maruška takým milým hlasom, ako dakedy hovorievala k svojmu otcovi, a hlavu si odkryla.

Tu kráľ div neomdlel od radosti, keď si poznal svoju drahú Marušku. Prosil ju, aby nebanovala, čo stalo sa. Ona si otca len láskala a objímala a toho milého oka svojho ani nepustila z neho. „Veď to, vraj, všetko dobre stalo sa!“

Roznieslo sa hneď po zámku i po meste, že najmladšia kráľova dcéra prišla a že priniesla soli. Tomu každý zaradoval sa. Radovali sa aj Maruškinе sestry, nie tak sestry, ako tej soli, že ešte aj im dostane sa aspoň oblznúť. A Maruška zabudla na príkorie, čo jej sestry robili, a uvítala aj tieto osoleným okrúškom chleba. A každému, kto len prišiel, nadelila soli zo svojej sajdačky. A keď otec v strachu, aby zasa neostali bez soli, napomínal, aby všetku preboha nerozdala, „že, vraj, pomaly s dobrým“, ona vždy len to odpovedala:

„Dost jej tu ešte, tatuško!“

A naozaj, čo by jej koľko bola odberala, vždy ešte dost soli mala pre každého, len ako by to naveky bolo v tej sajdačke. Všetko okrialo ako na slnci!

I kráľa všetka choroba pominula, len akoby ju bol z neho zosňal. V radosti nad tým dal zvolať staršie hlavy mesta i krajiny a Marušku ustanovil za kráľovnú. Tu, keď Marušku za kráľovnú pod vysokým nebom vyhlásili, pocítila ona, že jej teplý vetrík zavial do tváre; dul od poludnia. Zverila sa hneď otcovi so všetkým, čo a ako jej múdra žena naručila. Šla po vetre, a keď prešla tri doliny a tri vrchy, zastala s prútkom a šibla ním na zem. Ako šibla, rozstúpila sa zem a Maruška vnišla pravo do zeme.

Zrazu – ani nevedela, kde sa tam vzala – prišla do veličiznej paloty, ktorá bola celá ako z ľadu: povala, steny a podlaha, všetko to lisklo a blyštalo sa, akoby bolo iskry sypalo. Po stranách boli také lesklé štôlne a z týchto príbehúvali maličičkí ľudíci s horiacimi kahancami a Marušku vítali:

„Vitaj nám, vitaj, kráľovno, už ťa čakáme; naša pani nám prikázala, aby sme ťa všade povodili a všetko ti ukázali, lebo že je to všetko tvoje!“

Tak okolo nej štebotali, kahancami harcovali a točili, po stenách hore-dolu lazili ako mušky, a steny ligotali sa kolom dokola ako drahé kamenie. Maruška chodila ako oslepená toľkou krásou. Ľudíci vodili ju po

chodbách a štolniach, kde z povalín viseli ľadové strechulce, blyštiace sa ako len to striebro. Zaviedli ju aj do záhrady, kde boli červené ľadové ruže, stokrásy a všelinejaké kvety na podiv sveta. Ľudíci odtrhli najkrajšiu ružu a podali svojej novej kráľovnej. Ona privoňala, ale ruža nevoňala.

„Ale, čože je toto?“ opytovala sa kráľovná. „Veď som ja ešte nikdy takú krásu nevidela!“

„Toto je všetko soľ!“ odpovedali jej ľudíci. „Aleže či ozaj? To že rastie soľ?“ divila sa kráľovná a myslela si, že by škoda bolo z toho i najmenšie brat. Ľudíci ale uhádli, čo myslí, a volali: „Ba len ber, Maruška; ber len, koľko páči sa ti; nikdy nedoberieš sa jej, nikdy viac neschybne ti!“

Maruška pekne poďakovala sa ľudíkom, odobrala sa od nich a vyšla von zo zeme. Ale zem zostala za ňou otvorená.

Keď vrátila sa domov a otcovi ružu ukázala a všetko mu rozpovedala, tu videl kráľ, že veru tá starušká z chyžky jeho dcéry bohatším svadobným rúchom obdarovala, ako by ju on bol mohol vystrojiť. Ale ani Maruška na staruškú z chyžky nezabúdala. Dala hneď zapriať do krásneho koča a pobrala sa aj s otcom staruškú vyhľadať, že si ju nikdy viac od seba nepustia.

Dobre vedela Maruška cestu, dobre poznala v lese každý chodníček, ale čo sto ráz krížom-krážom poprechodili les, na všetky strany ako makové zrno vyzerali, o chyžke nebolo ani znaku a o staruškej ani hlásku. Len teraz presvedčili sa, čo to bola za starušká a že by všetko hľadanie daromné bolo. Vrátili sa domov. V darovanej sajdačke viac soli nebolo, ale Maruška vedela už, kde soľ rastie: brali, brali, a nikdy nedohrali sa jej, nikdy viac im nechýbala.

STARÝ BODRÍK A VLK

Mal bača psa Bodríka, ktorý mu už od rokov čujno varoval ovce, ako vo dne, tak i v noci, že vlk ani zblížiť sa nesmel ku košiaru. Ale čože, keď už starý Bodrík ochromel a nemal ani zuba?

„So starým psom iba na smetisko!“ riekol bača. „Načo chovať starú psinu, keď viac nevládze?“

Mladého psíka ale nachovali, pohladkali a pustili von ku košiaru.

Ležal starý Bodrík o hlade na smetisku a bolo mu ľúto, čo to porobilo sa s ním. Prišla noc. Mladý pes zaliezol do búdy a vystieral sa tam na podstlanom pazderí. Starý Bodrík čujno spával; obadal vlka aj teraz. Chcel preskočiť cez plot, ale nohy nevládali, lebo bol vyhladovený. Smutno uľahol zasa a pomyslel si: „Keď ja nemám čo, nech má vlk pod zuby!“ Ani nezašteká.

Ide si ráno bača ovce dojiť, a tu jedna chybí. Po nečase svitlo bačovi v hlave: „Ech, veru, keby starý Bodrík bol striehol, nebol by vlk ovcu odniesol!“

Nuž veru starého Bodríka privolať zasa k sebe, pekne ho pohladkal a dobre nachoval. Starý Bodrík ovíjal sa mu okolo nôh a skákal od radosti. Večer neležal na smetisku, ani v búde, ale obchádzal okolo košiara, bo vedel, že kde vlk navnadil sa raz, tam príde aj druhý raz. Vlk si aj prišiel, ako na bezpečné.

Ale tu postavil sa Bodrík proti nemu:

„Čože ty tu chceš?“

„Nuž, čo chcem, ovcu chcem!“ povie vlk.

„Chod', oplan, ja ti ovce nedám!“ zavrčal na neho Bodrík.

„No, len mi ju daj, bude nám do spolku; jednak ťa gazda nechová.“

„S vlkom spolky – čert berie ovce i volky!“ odpovedá mu starý Bodrík.

„Mňa včera gazda nenachoval, bol som lačný a slabý, nuž tebe ľahko bolo ovcu odnieść; ale ma dnes gazda nachoval dobre, zasa som mocný dosť, a ovcu ti nedám.“

„Keď mne ty ovcu nedáš, hotuj sa so mnou na potýčku! Či vieš, čo je to?“ duril sa vlk.

„A veď, keď ti takáďaka, hotuj sa ty sám. Čím odbavím si postriežku okolo košiara, hneď za rána postavím sa ti tamto v hore a budeme potýkať sa! Či vieš?“

Vlk na to iba zavrčal a bežal do hory zháňať, lebo chcel vyvršiť sa už teraz na starom Bodríkovi. Vyhľadal si medveďa a líšku, aby mu pomáhali.

Pes už dobre poznal vlčie obyčaje, nešiel sám do hory, ale vzal so sebou prašnú sviňu a starého kocúra, ako dávnych dvoranov svojich. I sám síce už napadúval na jednu nohu, i títo už neboli mladí, ale zato verní a vyskúsení kamaráti.

Keď medveď a líška zazreli prichádzajúcich, preľakli sa náramne.

„La, bračekovci,“ zvolal medveď, „páchte, ako ten prvý neprestajne zohýna sa; ten iste skaly zbiera, ktorými nás ubije.“

Pes napadúval a medveď myslel, že čo raz uhnul sa, to skalú zdvihol.

„Laľa, ten druhý,“ zvolala líška, „seká šablou okolo bokov!“

Oháňal sa kocúr chvostom dohora, a líška myslela, že to šablou blýska.

A keď ešte začuli sviňu rochtať, poznali ju po hlase, že je prašná a že tá v takom spôsobe žartu nezná, nuž veru ani oni nebrali vec na žart, medveď vydriapal sa na strom a líška uskočila do trnia.

Keď naši kamaráti došli do hory, kocúr vrčal si veselo: „vrní-vrní-vrní.“ Líška rozumela, že v „trní, v trní“, a chce zrovna na ňu skočiť. Nečakala, vyskočila z chraști a zaberala preč. Prašná sviňa začala pod medveďom roch-taf: „hr-hr-hr.“ Medveď rozumel „hor-hor“, že zná, že je on tam hor a ona chce pod ním korene stromu podryť, bo i kruté rýpala rypákom svojím. Tu ani tento nemeškal, ale skočil dolu a bol aj on za horami, za dolami. Ostal vlk sám a bol rád, keď len mohol ufujazdiť aj on s celou kožou.

Starý Bodrík ale zahavkal, až hora ozvala sa. Bol rád, že mu kamaráti pomohli a divokov zahnali ďaleko za hory. Od tých čias bolo mu na košiar dobre až do smrti.

STARÝ ČLOVEK A DVANÁŠŤ OVIEC

Počúvajte, deti! Idem vám rozprávať rozprávku, akej ste ešte nepočuli; aleže dajte pozor, aby ste si ju dobre zapamätali.

Nuž mal raz jeden chudobný otec troch synov, s ktorými sa veľmi psotne živil. Hockedy im prišlo tak, že si už ledva životy obrániť mohli. Tu raz zavolá otec všetkých troch dovedna a takto k nim prerečie:

„Synovia moji drahí, my takto konečným koncom nenabudneme, ale musíme pohynúť, ak len inakším spôsobom nezaratujeme sa medzi ľuďmi. Ja som si to tak premyslel, aby dajeden z vás šiel do sveta, azdaže dač vyslúži, čím si aspoň na čas biedu odtisneme. Čože vy poviete na to?“

„Čože by sme povedali,“ ohlásili sa synovia, „my pristávame na vás a pôjdeme trebárs aj všetci.“

Ale ich otec nechcel pustiť všetkých naraz, že vraj čo by si on starý doma osamote počal. Vypravili teda najskôr toho najstaršieho.

Ide ten najstarší syn, ide neboráčik dlho, a o živej duši nikde ani chýru, ani slychu. Navela sa stretol s jedným staručkým.

„Kdeže ideš, syn môj,“ povedá, „kde?“

„A veru, starý tatko, sme traja bratia v dome so starým otcom a veľmi sme chudobní, nuž som sa ja pustil do sveta hľadať si dáku službičku.“

„Dobre, syn môj, dobre,“ povie na to staručký; „aj u mňa by sa ti našla služba, ak by si mal vôľu.“

„Nuž a čože by ste mi dali za robotu?“

„Nič inšie, syn môj, len dvanásť oviec pást. Veď ovce pást znáš?“

„Znám, starý tatko, znám.“

„No, keď znáš, poď so mnou!“

A pobral sa za staručkým človečikom.

Hneď na druhý deň pojal staručký sluhu a zaviedol ho k tým svojim dvanástim ovciam.

„No,“ povedá, „syn môj, toto sú tie moje ovce; takže mi ich, hladže, dobre pas a nepušť ich z očí; veď ti ja za tvoje ustávanie statočne zaplatím. A nezháňajže ich dáko, len ich slobodne pušť, nech idú, kde sa im len

páči; veď sa ti ony budú samy pásť. Tu máš túto kapsičku; tam si nájdeš, čo ti treba. A na ty aj túto píšťalku, na tej si môžeš preberať.“

Sluha vyviedol ovce na pašu a pískajúc na píšťalke šiel len tak z nohy na nohu za nimi, kadiaľ sa mu rozpásali, až pomaličky prišli ku jednej rieke. Tu milé ovce rozbehli sa rovno do vody a preplávali na druhý breh. Sluha by bol rád za nimi, ale sa mu nedalo; rieka bola široká a veľmi hlboká. Nuž tu v strachu o ovce pustil sa do plaču, čo bude robiť, keď sa mu nevrátia. Dlhو chodil hore-dolu brehom a pozeral smutný na druhú stranu. Potom sa prevalil na zem a pekne krásne zaspal a spal, iba pred večierkom sa prebudil. Ako sa prebudil, prvé mu bolo pozrieť na druhý breh, a hľa, milé ovce blížili sa práve ku brehu i pekne-krásne preplávali naspäť.

„Ach, chválaže ti, milý panebože, keď ste sa mi len šťastne vrátili!“

Tak si vzdychol a veselo pískajúci šiel zasa pomaly za ovcami až k samému domu.

Tu ho ten staručký už chvíľu vyzeral.

„No,“ povedá, „či si mi tie ovce napásol?“

„Veru som ich, starý tatko, napásol!“

„Nuž a akože sa ti vodilo? Nože mi, no, dačo vykladaj!“

Sluha vyrozprával všetko, ako sa mu vodilo; že pekne išiel pískajúc na píšťalke za ovcami až k jednej rieke; tam že mu ovce cez vodu prešli a ta kdesi odišli a on že nijakým činom prejsť nemohol; že potom veľmi plakal a v trapiach usnul, a večer, keď sa prebudil, ovce už dobre napasené cez vodu prechádzať videl; ale že on veru nezná, kde sa tak dobre napásli, ani kde chodili.

„No, dobre, syn môj, dobre,“ riekol staručký. „A teraz mi povedz, čo chceš za tú službu, lebo ti už rok vyšiel. Dám ti, čo si vyvolíš: či spasenie večné a či peňazí.“

A sluha mu na to odpovedal:

„Hej, starý tatko, veru by bolo treba aj toho spasenia večného; ale my sme veľmi chudobní, nuž nám dajte radšej len tých peňazí!“

Nuž mu dal tých peňazí, koľko si len uniesol.

Ako prišiel domov, všetci sa mu veľmi zaradovali, lebo vyslúžil pekný peniaz.

Nezadlho vypravili zas toho stredného, a tomu sa všetkým činom tak vodilo, ako tomu najstaršiemu.

Naostatok vybral sa aj ten najmladší a vrazil:

„Keď sa vám tak dobre vodilo, i ja ešte skúsím šťastia!“

Zachytil sa tou istou cestou, ktorou chodili jeho bratia, a idúci

rozmyšľal i tak i tak, ako mu to bude v tom svete. Zrazu stretne sa aj on s tým staručkým človečikom.

„Kdeže ideš, syn môj,“ rečie stavec, „taký zamyslený, kde?“

„Ach, kdeže idem, starý tatko! Idem do sveta, hľadať si u dobrých ľudí dáku službičku. Doma sme traja bratia s otcom už starým a nemáme sa ako prežiť. Nuž už dvaja starší bratia boli v službe, každý doniesol peňazí; teraz ale zachytil som sa ja probovať šťastia.“

„Dobre, syn môj, dobre,“ hovorí staručký. „Aj u mňa by sa ti našla služba, ak by si chcel prísť.“

„Ozajže by nechcel, ba veru chcel; len by som sa do takej práce rozumel, akú by ste mi dali.“

„Či ovce pásť znáš?“

„Znám, starý tatko, znám.“

„No, keď znáš, poď so mnou!“

A zaviedol ho ta, kde býval.

Na druhý deň ráno pojal staručký sluhu a zaviedol ho k tým svojim ovciam.

„No,“ povedá, „syn môj, toto sú tie moje ovce. Dvanásť ich je, ako vidíš. Táže mi ich dobre pas a nespust ich z očí; veď ti ja statočne zaplatím. Ale ich dáko nezaháňaj, len ich pust slobodne, kadiaľ sa im samým páčiť bude. A tu máš túto kapsičku aj s touto píšťalkou, pískaj si za ovcami.“

Sluha zabral sa s ovcami a tie pekne šli svojou cestou; ani sa mu nerozbehúvali, ani nič, a on len pomaly za nimi pískajúci na píšťalke. Tu prišli k rieke a milé ovce schytili sa a rovno do vody. Ale najmladší brat nerozmýšľal veľa. Chytro zachytil sa jednej ovci za rúno a peknekrásne preplával s ňou na druhý breh. A zas len obďaleč pískajúci na píšťalke vykračoval za tými ovcami.

Čosi-kamsi prišli ovce na jednu lúku a na lúke tráva taká až do pásu a v nej plno oviec, ale také chudé ako len tie chrty.

„Ach,“ pomyslel si ten najmladší brat, „milý mocný bože, čože je to za príčina, že sú tie ovce také chudé v takejto utešenej trávě?“

A zas len šiel za tými ovcami, lebo sa tie tam ani neobzreli, ale akoby ich bol na povrázku viedol, šli ďalej na druhú lúku, na ktorej trávička len veľmi malá rástla, ale musela byť veľmi užitočná, bo ovce, čo sa na nej pásli, boli také krásne, také utešené, akoby ich z tisíc krdľov po jednej navyberal. Tu sa aj tých dvanásť oviec zastavilo a pásli sa, že to bola len milá vec na ne pozeráť. A kde sa tie ovce len pohli, jedno veľmi milé vtáča všade poletúvalo nad nimi. Keď sa tie ovce už napásli, obrátili sa samy od seba a

pobrali sa pomaly tou istou cestou, ktorou boli prišli. Tak prišli zas k tej rieke, a keď prechodili cez vodu, najmladší brat zachytil sa jednej za rúno a tak prešiel na druhý breh. Pred samým večierkom navrátil sa s dobre napasenými ovcami domov. Staručký ho už chvíľu vyzeral.

„No,“ povedá, „či si mi ovce dobre napásol?“

„Veru som ich, starý otec, chvalabohu, dobre!“

„Nuž a či si môj príkaz zachoval? Akože sa ti vodilo? Nože mi, no, voľačo vykladaj!“

„Ej, veru som zachoval všetko tak, ako ste mi prikázali, lebo som ja za ovcami všade len obďaleč pomaličky išiel.“

A potom vyrozprával všetko, ako sa mu prihodilo: ako sa prepravil cez tú vodu, ako tam prišli na lúku, kde tráva bujná, ale ovce chudé, a že jeho ovce tam sa ani nezastavili; ako šli rovno na druhú lúku, kde tráva bola len maličká, ale sa ovce veľmi dobre napásli. A že ich naveky jedno veľmi utešené vtáča obľetúvalo.

„No, dobre, syn môj, dobre,“ pochválil ho staručký; „spokojný som s tebou. Teraz mi už len povedz, čo si žiadaš za tú službu, lebo ti už rok vyšiel. Dám ti, čo si vyvolíš; či spasenia a či peňazí?“

„Ach, starý tatko,“ povie na to sluha, „pravda, že sme traja synovia s otcom už starým a sme veľmi chudobní; ale veď už starší bratia dačo vyslúžili, už sa azda dáko ta vyživíme: dajte vy mne len toho spasenia.“

„Dobre, syn môj drahý,“ potľapkal ho staručký; „keď si žiadaš spasenia, máš ho mať, lebo si ty statočný človek, ktorému je spasenie viacej ako peniaze. A krém toho dostaneš ešte aj peňazí. Vidíš, syn môj drahý, ja som Kristus; tých dvanásť oviec, čo si pásol, to sú moji dvanásť učedníci; tá lúka s bujnou trávou je rozkoš svetská a tie chudé ovce na nej sú synovia sveta tohoto; tá lúka s tou drobnou trávou je cnosť a tie utešené ovce sú ľudia statoční. Ako na tamtej lúke úžitku žiadneho niet, tak je na tejto druhej veľiký. A vtáča, čo ponad ovcami poletúvalo, som bol ja; lebo ja som s mojimi učedníkmi naveky.“

Takto vykladal ten staručký človečik. Potom požehnal toho najmladšieho brata a dal mu aj peňazí, koľko si len uniesol.

Tak, ma, najmladší brat pre svoju statočnosť dostal aj spasenia aj peňazí, a jeho bratia len peňazí, lebo sa tým len peniaze žiadali.

STATOČNÝ VALACH

V jednej sedliackej izbičke za bielym lipovým stolom sedelo raz dakoľko dobrých susedov, zhovárajúcich sa medzi sebou o gazdovských veciach.

Jeden sťažoval sa, že má mrcha kone:

„Ani neviem,“ povedá, „ká zlá nevôľa stala sa im, či ich sluha dakde prehnal, či sú ochvátené, či ká im je skaza?! Ale čože robiť – človek nemôže vždycky sluhovi za päťami chodiť, ako mu zaobchodí so statkom.“

„Eh, ba moje volky sú ta!“ povedal druhý. „Môj Ďuro je naoko dosť ťarbavý, ale ku statku je dobrý, a moje volky poprávajú sa od polroka tak, akoby kládol na ne.“

„A už, susedia moji,“ povie domáci gazda, „viete, že ja nerád veľa hovorievam, ale čo poviem, to stojí. Keď je reč o čeladi, nuž ja vám len toľko poviem, že nad môjho valacha nieto v celom svete statočnejšieho, čo by tak verne slúžil a v ničom gazdu neoklamal. A – veď vám je to radosť len pozrieť na tie ovce, čo ten pasie, a nikdy ešte nič pri nich neschyblo.“

„Pekné sú, pekné, tie vaše barance,“ povie sused, „lebo na to už každý len prisvedčí, že ten váš valach rozumie sa do svojho. Ale oklamať, neoklamať, to sem–tam. Keby tak na to prišlo, verte mi, že je aj váš valach len taká stonoha ako ktorýkoľvek druhý.“ „Ale môj Janko?“

„Veru, váš Janko – je taká stonoha ako ktorýkoľvek druhý.“

„A už to zas nie!“ povie gazda.

„A už to veru hej! A keď sa vám vidí, že len z pestva hovorím, čo stojí stávka – no!“

„Pre mňa trebárs sto zlatých!“

„Dobre, stojí tých sto zlatých,“ povie sused, podávajúc gazdovi ruku. „Ak mi váš valach nepredá najkrajšieho baranca a nepovie vám, že mu ho alebo vlk chytil, alebo čo také – ja vám dám tých sto zlatých!“

Ostatní susedia potvrdili stávku, že „nebude statočný človek, kto nedá.“

Na tretí deň, ešte len brieždiť sa začalo, už milý sused bol ďaleko za dolami, za horami. Stúpал hore chodníkom na sálaš.

„Hej, sto zlatých – pekný groš pre sedliaka!“ podskočil si; ba dobre, že

z kože nevyskočil od radosti, lebo ich držal už ako v hrsti. „Čože? Dám mu pekné slovo a tvrdý toliar – ten sa mu tiež pekne v očiach zablyští!“

Už popredku videl, ako mu valach vysadí baranca. A medzi takýmto premýšľaním tak ľahko minul sa mu čas, že ani nevedel, kde sa vzal, len keď už psi zhučali naňho pri samej kolibe.

„Pánboh daj šťastia, Janko! Akože sa máš?“

„Pánboh daj, pánboh daj! Ta – ďakujem pekne – vitajte!“

Z reči do reči pustili sa do rozprávky – ako obyčajne na salaši. Rozprávali si bohvie o čom, len o baranovi nie. Lebo statočnosť valachova ukazovala sa z každého slova, čo len preriekol. A táto statočnosť hneď spočiatku akoby bola sama zavrátila milého kupca nastolko, že si tento nijak netrúfal len tak nič po nič pustiť sa do veci. Už sa aj bál, že bohďaj ak nepríde o tých sto zlatých. A v tom strachu aj pozabúdaval všetko, čo si bol popredku cestou premyslel. Ani nevedel, čo má ďalej povedať a jak to navliecť.

Azda že by bol pri poctivosti ešte aj odišiel, ale ho to len omínalo a tie nešťastné barance zbľáčali v košiari. Nebodaj obadali svoj čas, keď ich valach vypúšťať zvykol. Aj že už bola rosa obschla, ťašiel tento vyhnáť si ovečky na zelenú pašu.

„Alebo teraz, alebo nikdy!“ posmelil sa sused a začal hneď k veci.

„Ej, čiže to pekné barance! Koľkože ich máš?“

„Malo by ich byť päťdesiat a sto; ale veru som ich ja už dávno nečítal.“

„Ej, tam ten s s tým zvoncom, čiže je pekný! Či by si mi ho nemohol prepustiť?“

„Ej, čože by vám ho nie? Ba veru vám ho prepustím, aj krajšieho vám vyberiem; len skorej musím gazdovi povedať.“

„Eh, čože tam po gazdovi! Azda gazda o všetkom musí vedieť? – Janko!“ tľapol mu sused na plece a pozrel mu do očí, „Janko! – Ja – a ty!“

„Ja – a vy? Hm!“ zahľadel sa milý Janko do neba, akoby za bieleho dňa chcel hviezdy čítať, lebo nechápal, čo to má znamenať.

„Veď ti ja to azda darmo nežiadam,“ hovorí sused, podávajúc mu tvrdý toliar, „no na, nana, len si vezmi! Čože máš cifrovať sa, lepšie zide sa to tebe ako tvojmu gazdovi – a len mi daj toho baranca – ešte sa ti môžem dobre odslúžiť; – veď to azda nie celý svet, čo len jeden baranec – daj ti mi bože!“

A tak ďalej prehováral, cifroval, ako vedel najlepšie.

Dobrý valach už mu aj päť ráz chcel dať toho baranca na tolké unúvanie, ale bohvie čo mu to nedopustilo; dosť i chcel a predsa nemohol.

Aj napokon mu ho len nedal a nedal; takže pán sused musel s prázdnu kapsou naspäť do domu.

Príde domov, tu ani kyslé mlieko! Zamosúrený, namrzený, nemal nikde posedenia, nikde spočinku: ješť sa mu nechcelo, spať nemohol; ľúto mu bolo, že valacha pokúšal, ale mrzelo ho aj, že nevykonával, čo chcel.

„Bodaj ťa, aby ťa, veď si toto len neslýchali; to mi čert musel pošeptnúť tú celú stávk!“

Domáci ľutovali svojho dobrého gazdu, lebo ho radi mali; ale najväčšmi ho ľutovala jeho krásna jedinka Hanka, lebo ho aj najradšej videla.

„Ale tatko, pekne vás prosím, povedzte mi, povedzte, čo sa vám to stalo? Veď ste ráno taký veselý vyšli z domu a teraz ste taký ako obarený!“

A dotiaľ ho unúvala, dotiaľ chodila za ním, kým jej všetko nevyrozprával, čo prihodilo sa mu.

„Už by,“ povedá, „nelutoval tých sto zlatých, čert tam po nich, len by som mohol dáť dostať toho baranca; veď by som hľadel potom aj valacha odškodovať.“

Zelené hory, krásny háj! Pod ním v hľbokej doline počuť hrkotanie bystrého potôčika; nad ním počuť zvonce pášucich sa po zelenej pažiti barancov. Pekné sú to barance, poslušné ako dobré deti, lebo ich aj dobrý šuhaj pasie, – spravodlivý, čo nikdy v ničom svojho gazdu neoklamal.

„Hoj, nieže tam, barance moje, krajom húšťavy, nie! Tam ešte rosa neobschla; sem sa na čistinku, sem, – budem vám gajdovať, aby ste sa mi lepšie pásli!“

Zahučali gajdy a valach preberá na nich dierky. Ale hoci on jak krásne preberá, predsa ešte sto ráz krajšími hlasy ozývala sa k nemu blízka húšťava.

„Ej, ba či by moje gajdy tak pekne vedeli gajdovať?“ pomyslí si šuhaj a pristúpi k húšťave. A hľa, na kraji húšťavy vidí susedovie Hanku, ako spievajúc zbiera okolo kríkov zrelé jahody. Prestali gajdy a Janko, akoby sa nič nestalo, zohol sa, aby odtrhol pred nohami peknú jahôdku, potom druhú, tretiu, a čo ja viem, koľko – všetko to najkrajšie jahody. Len keď už ich mal hodné pierko, osmelil sa a podal ich dievčaťu. Usmialo sa dievča na pekné jahody, zaradoval sa šuhaj nad úsmevom dievčaťa. Pierko a úsmech oboznámili dve duše tak, že potom popri jednoduchom kráčajúc, zbierali krajom húšťavy jahody.

Až keď už plný bol košík jahôd a plné bolo srdce šuhajovo krásou dievčaťa, sadli si obidvaja ku pokojne pášucemu sa stádu pod tŕňou

konáristého buka. Zahrávalo sa tu dievča s bielym barancom a zabával sa šuhaj s krásnym dievčaťom; bozkávalo dievča krásneho baranca a dal bozkávať sa baranec. Ale keď šuhaj dievča chcel bozkať pekné dievčatko, uhlo ono hlávkou.

„Daj mi,“ povedá, „daj mi skorej tohoto baranca!“

„Ach, veru by ti ho dal, duša moja! Dal nielen jedného, ale aj viac pekných barancov, keby tak boli moje, ako sú nie. Ale čože by mi potom povedal gazda?“

„Veď o tom gazda nemusí vedieť; a ty mu ľahko povieš, že ti skapalo.“

„Nuž veď je tak. – Ale hop, to by nebolo dobre, veď by to bolo cigánstvo! – Ach, ta choď len, ta! Radšej ťa nebozkám, akoby potom pre teba mal cigániť.“

Nezahrávala sa viacej Hanka s tichým barancom a nezabával sa Janík s krásnym dievčaťom. Ona odchádzala smutná domov a smutný dlho za ňou pozeral šuhaj.

„Prídi,“ tak volá, „prídi zajtra! Azda namyslíme sa inak, alebo ty, alebo ja.“

Sotva znovu vyšlé slnce obsušilo studenú rosu, vyhnal valach stádo na pašu, aby páslo sa ponad húštavou a on aby čakal na krásnu Hanku. I prišla ona zasa, a obšmietajúc sa okolo šuhaja, hladkala a objímala jeho biele barance. – Ale keď ju on chcel objať, vyšmykla sa mu ako ryba.

„Daj mi,“ povedá, „daj mi skorej tohoto baranca; veď ty ľahko povieš gazdovi, že ti skapalo.“

Myslel neborák valach, myslel, čo má urobiť, nebolo mu ani tak, ani tak.

„Uverí mi môj dobrý gazda, uverí; čože by mi neuveril? Ale, keď to zas len nemôže byť dák po pravde. – Eh, ta choď ta! Radšej ťa nebozkám, ako by som mal pre teba gazdu oklamať!“

Prestalo dievča hladkať baranca a smutné poberalo sa preč. Ale ešte smutnejší za ňou pozeral valach. Ľúto mu bolo aj dievčata aj baranca, už ju aj naspäť chcel volať, že jej ho dá; ale to nešťastné cigánstvo zavše ho odradilo od toho.

„Prídi,“ tak volá za ňou, „prídi na ráno, ak inak nebude, možno že ti ho len dám, toho baranca.“

Na tretí deň ráno zdalo sa nášmu valachovi, akoby i to slnce bolo popreobliekalo sa do krajších bleskov, akoby tie jeho barance boli krajšie, poslušnejšie; obliekol si teda aj on čistú košeľu, pristrojil sa ako do kostola a tak vyhnal svoje stádo na zelenú pašu ku hrubému buku.

Hľadali si barance mäkkú trávičku. Onedlho došlo i dievča a hľadalo krajom húšťavy zrelé jahody a to vedno i s dobrým valachom. Až keď už plný bol košík jahodami a plné bolo srdce šuhajovo láskou k dievčatu, zasadli si pod starý konáristý buk. Hladká tu dievča biele barance a hladká šuhaj líce dievčata; bozkáva ono tiché barance, ale keď ju chce šuhaj bozkať, uhne skoro hlávku.

„Sľúbil si mi, „povedá, „sľúbil si mi toho baranca.“

„Ach,“ zavzdychlo sa dobrému Jankovi, „sľúbil som ti ho, sľúbil; nuž poručené pánubohu, keď inak nie, už si ho len vezmi!“

A hľa, dievča stalo sa tiché ako jahniatko a neodchýlilo viacej hlávku od dobrého šuhaja.

Dobre lebo nebárs. Prišla tu po kuse noc a chladný vetrík ochladil horúcu krv valacha. Neborák valach! Včera, pokým bavil sa pri boku krásneho dievčata, trápila ho láska; a dnes, len čo prebudil sa, hneď začala ho obracať stará poctivosť, volajúc k nemu neprestajne: „Valach, valach, kde ti baranec?!“

Ako čo by už na tretí deň nič nebol jedol, tak smutno vypúšťal z košiara krádeľ. Či by to naozaj tak bolo s tým barancom! – Prečíta krádeľ, ale čo chybí, to chybí: nemohol nikdy dočítať do tých sto a päťdesiat! Čím ďalej, tým väčšími kaboní sa. Pozerá hneď na barance, hneď do doliny k hrubému buku; ale tu nemáš ani baranca ani dievčata.

„Eh!“ zahrozí proti húšťave pästou, „keby si mi teraz prišla, veru by ti nedal toho baranca, čoby si sto ráz krajšia bola! Ale čože? Na Mitra budú počty – a baranca nieto! Akože povieš gazdovi?“

Podoprie sa na valašku a myslí, myslí za hodnú chvíľku; tu i tu poškrabe sa za ušima, tu i tu zakyvka hlavou, ale dák nič nemohol vymyslieť. Zrazu vyskočí naradovaný:

„No,“ povedá, „už viem, takto: Spýta sa ma gazda: ‚Valach, kde ti je baranec?‘ Ja mu poviem: ‚Hja, gazda, kdeže baranec! Keď som pásol na úslní stádo, zablúdil baranec do húšťavy a tam ho čert vzal!‘ – Ale veď mi ho čert nevzal, veď som jej ho sám dal. No, z toho je nič, nepoviem tak; to by bolo cigánstvo!“

Ako prvej, zas len zamyslí sa neborák valach; čo pobehne zaháňať barance, to postane a na valašku podopretý myslí – myslí: ‚Poviem, že mi ho vlk schytil. Hm, – to by bolo, veď vlk neraz uchytil baranca; ale čože, veď mi zas len vlk neschytil. No, aj to by bolo cigánstvo, ani tak nepoviem. Ale mu len predsa dačo musím povedať. – Gazda sa ma spýta: ‚Valach, kde ti je baranec?‘ –

„Ja, nuž“ kývnem plecom. „Či ti ho ukradli?“ „Nie!“, „Či ti ho vlk schytil?“ „Nie, Či si ho sám predal?“ „Nie!“ „Nuž, kdeže ti je v pekle?“ No, akože teraz poviem? Eh, poviem, že som ho dal peknému dievčaťu, aby sa mi dalo bozkať.

– No, na moju pravdu, hľa, to bude; to je aspoň nie cigánstvo. Tak poviem, nechže mi gazda stiahne zaň, veď ja preto ešte budem chlap!“

Príde tu Demitra, gazdovia sa schádzajú, aby odobrali počty a baču a valachov vzali na otázku. Ale náš statočný valach veru povedal pravdu a milý sused musel tých sto zlatých zložiť.

„Hej, kmotre!“ ozvali sa druhí susedia, „to bol drahý baranec!“

SVETSKÁ KRÁSA

Za dávnych časov, za starých bohov bol raz jeden kráľ – bohatý, ale bez detí. Každý deň aj s kráľovnou modlievali sa bohu, aby im len syna požehnal. Na veľa modlenia vyslyšal ich boh. Kráľovná bola už na samom zlažení, keď tu kráľovi prisnilo sa, že naozaj bude syn, ale aby mu za krstného otca toho zavolať, koho ráno najprv na ceste zazrie. Ráno pozrie von oblokom a zazrie tam po ulici idúceho starého žobráčika. A tu ti mu aj prídu oznámiť, že tej noci šťastne narodil sa mu syn. Nebárs mu to s tým žobráčikom bolo po vôli, ale v radosti nad synom dal staručkého dnu zavolať, vyumývať, vyobliekať a pekne ku krstu synovmu postaviť.

Pri krste boli i páni a zemani. Títo krstniatku do križmy nametali plný vankúšik zlatom, striebrom. Starý žobráčik nemal ničového nič, ale napokon ohlásil sa:

„Keďže každý svoje dávate, neodtiahnem sa ani ja. Zapisujem nášmu krstnému Svetskú krásu za ženu!“

Kňaz to naozaj zapísal a písmo odložil. S tým pominulo sa na tento čas všetko.

Krásny chlapec pomaly odrastal a dobre sa učil. Raz, ako doloval po otcovej kasni, prišlo mu pod ruky aj to písmo o Svetskej kráse. Hneď ho prečítal a bežal s ním k otcovi.

„Či to,“ povedá, „mne tú Svetskú krásu do križmy zapísali?“

„Čo by to tam tebe? Horkáže tvoja Svetská krásu! Kde by vzala sa ti? Veď to len také balamutiny!“ zahováral otec, a to čo nechcel, aby jediný syn šiel túlať sa po svete.

Ale milý syn naveky len o Svetskej kráse vyhutoval, že by to na daromnicu neboli napísali a že ak mu aj nepovedia o nej, pôjde vyhľadať si ju sám. Keď deň po dni húdol túto jednu pesničku rodičom poza uši, pustili ho naposled tú Svetskú krásu hľadať. Dali mu na cestu zlata, striebra a čo len z domu, aj jedného starého vojaka za sprievodčíka.

Osedlali kone a šli horami-dolami, rudnými cestami, až pritúlali sa k slncovej materi.

„Kdeže vzal si sa mi tuná, synak môj,“ rečie slncová mať kráľovičovi:
„ved' tu nechyrovať ani vtáčika, ani letáčika!“

„Nuž, hľa, pani matka, prišiel som spýtať sa slnka, či nevie, kde býva Svetská krása?“

„To je voľač inšie, keď si ty na to prišiel. Ibaže neviem, ako pred mojím synom obstojíš, bo ten príde domov hladný a v taký čas neradila by som nikomu, aby mu šiel na oči. Pod' ale, schovám ťa dakde.“

Vopchala ho pod koryto, aby ho slnce nezazrelo.

Večer vrátilo sa slnce domov a ledva do izby vkročilo, už volalo:

„Mamo, človečina smrdí; von s ňou, nech ju zjem!“

„Ach,“ odpovie mu mať, „kde by ti tu človečina bola? Ved' ti to ešte páchne, čo si cez deň tuho svietil pomedzi ľudí.“

Pekne-krásne ho uchlácholila, až naostatok povedal:

„No, von s ním, ktokoľvek je; nič mu neurobím.“

Na to slovo vyšiel kráľovič spod koryta a slnce mu riekne:

„Čože si to prišiel, braček, čo?“

„Ach, čože by,“ vraví šuhaj, „len či tu voľač nechyrujete o Svetskej kráse?“

„O Svetskej kráse? Hm, hm . . .“ zamyslelo sa slnce. „O tej ti ja nič neviem povedať. Ale choď k vetríkovi, ten ešte aj za mnou dúchal, azda ju dakde vydúchal.“

Pobrali sa preč a doputovali k tomu vetríkovi. I tam kremä mater doma našli a tá hneď ku kráľovičovi:

„Kdeže berieš sa mi tu, synak môj? Nuž ved' tu nechyrovať ani vtáčika, ani letáčika!“

„Nuž, hľa, pani matka, prišiel som sa spýtať vetríka, či nevie, kde býva Svetská krása.“

„To je voľač inšie, keď si ty na to prišiel. Ale neviem, ako obídeš, bo môj syn príde domov hladný a v taký čas neradila by som nikomu, aby mu šiel na oči. Pod' ale, schovám ťa dakde.“

Vopchala ho pod koryto, aby ho vetrík tak ľahko nevyňuchal.

Večer vrátil sa vetrík domov a ledva do izby vkročil, už volal:

„Mamo, človečina smrdí; von s ňou, nech ju zjem.“

„Ach, kde by ti tu človečina bola? Ved' ti to ešte páchne, čo nabral si sa tou duchotou po svete.“

Pekne uchlácholila ho, až naostatok povedal:

„No, von s ním, ktokoľvek je; nič mu neurobím.“

Na to slovo vyšiel kráľovič spod koryta a vetrík mu riekne:

„Čože si to prišiel, braček, čo?“

„Ach, čože by, len či tu voľač nechyrovať o Svetskej kráse?“

„O Svetskej kráse? Hm, hm“, zamyslel sa vetrík. „A veru som všetko zhurtoval, ale o tej ti ja nič povedať neviem. Pôjdeš k mesiačikovi; ten i druhý svet zvysoka vidí, ten ti o nej povie.“

Pobrali sa preč a doputovali k mesiačikovi. Toho už doma našli.

„Čože ty tu hľadáš, braček?“ spytuje sa mesiačik.

„Čože by som hľadal?“ rečie kráľovič. „Len mi to jedno povedz, či tu voľač nechyrovať o Svetskej kráse.“

„Ba veru chyrovať, bratku! Vysvietil som ju predošlej noci. Oj, a či to krása! Číže je to utešená duša! Keby si ju videl, aj rozum by si tam nechal. Ale býva na druhom svete. A či by si ty naozaj rád k nej?“

„Veru naozaj, povedz, ako?“

„Ako? Aj tomu jesto spôsob. A keď len tak chceš, sám ťa zavediem.“

Ani za okamih nemeškali, len šli a šli. A ešte by boli šli, ale došli k jednému mostu. Tu riekne mesiačik:

„Zober z toho vojakovho koňa všetko dolu a tak pošli vojaka popredku; veď priam budeš vedieť, prečo.“

Kráľovič pozoberal všetko a vojaka s prázdny m koňom vypravil cez most. Ledva dupol kôň na most, vyrútil sa spod mosta ozrutný drak a koňa aj s neborákom vojakom prehltol; potom skrútil sa zasa pod most a ležal, ani sa nehnul.

„Vidiš,“ vravel mesiačik, „ten drak len toho, kto prvý ide cez most, prehltne. Teraz už id ty sám smelo a bezpečne.“

Kráľovič prešiel cez most bez galiby. Za mostom blúdil zlými barinami, dlhými poľami, až napokon prišiel do krajiny, kde práve vtedy veliká vojna bola odstala. Potoky krvi tiekli tuná, že mu kôň po brucho po nej brodil, a čo ďalej, to hlbšie zamáral sa, len stoľko, že tam nezakapali. Na šťastie dohonil ich zasa mesiačik a cestu im ukázal. Šli ešte len a šli, až prišli ku jednej diere, ktorá do hľbočiny viedla, rovno na ten druhý svet.

„Tadiaľto tebe cesta už samotnému!“ ukázal mesiačik. „A ja spustím ťa dnu po žinke. Keď si všetko vykonáš, príď sem, potras zinku, a ja ťa zasa vytiahnem.“

Keď kráľovič dostal sa na dno diery a vykrútil sa z povrazu, prebehol ešte dobrý chl p cesty, kým došiel k jednému zámku, neďaleko ktorého stará ježibaba pulky pásala.

„Daj boh šťastia, stará matka!“ poklonil sa kráľovič. „Či by ste ma nevzali do služby?“

„Ale ja?“ riekne ježibaba. „Ledvou živím sa sama. Tamto drž sa hore na zámok. Tam prepustili dnes mládenca zo služby, tam ťa hádam prijímú, ak len voľakedy dostaneš sa ta hore k nim.“

„Nuž a prečože by som nedostal sa?“

„Nuž len preto, že tatam žiadem duch nedostane sa, ak mu ja cestu neukážem.“

„Ej, nuž, duša moja zlatá, ved’že mi ju tak len ukážte, ved’ vám ja hádam darmo nežiadam.“ A vtisol jej dukát do hrsti.

Ježibaba hneď druhej struny natiahla a zaviedla ho do zámku do paloty. Tam ho priam a priam za mládenca prijali a dali mu okolo stola obsluhovať. K pánovi zámku chodila na obed aj pánova sestra. A to bola tá, čo ju volali Svetskou krásou, preto, že jej na krásu v čelom svete rovnej nebolo. Ako všetkým, čo Svetskú krásu prvý raz videli, povodilo sa aj nášmu šuhajovi: zaiskrilo sa mu v očiach, keď ju zazrel, a ak by ho neboli zachytili, bol by z nôh spadol. Od tých čias ale len za ňou mrel.

Takto cez sklo med lízať, nadaromne ju vídať, nijak nevidelo sa mu. Poď on dolu k starej žene a už vopred nesie jej dukát.

„Pani matka,“ vraví, „nebanujte, že vás unúvam. Ale prišiel som si k vám po dobrú radu.“

„Po akúže, synak?“

„A veru poraďteže mi, ako by ja mohol Svetskú krásu dostať?“

„Oj, synak, čo len poradiť, to ti ja poradím: ale či ju dostaneš? Ak si nie dobrý strelec, ani nedávaj sa na to, a ak moje slová navlas nezachováš, nuž ti iba to bude z toho, že ťa svet vysmeje. Lebo aby si vedel, Svetská kráska chodí do záhrady na pleso kúpať sa aj so svojimi dvanástimi dievčenci a ona je medzi mimi trinásta. Tam ukry sa a čakaj, kým prídu a začnú kúpať sa. Potom, hľadže, dobre mier, aby si tej najkrajšej dievčici strelil pravo do srdca. Ak alebo napred zbadajú ťa, alebo nezhodíš, tam skapeš. Ak ale zhodíš tej najkrajšej dievčici pravo do srdca, začne Svetská kráska nad ňou vykladať a pozabudne pritom na svoju korunu, ktorú pri kúpaní ukladá si do trávy a bez ktorej ináč byť nemôže. Ty prikradni sa, korunu z trávy uchyť, polož sebe na hlavu a utekaj, utekaj! Aleže nezri sa, ani korunu jej nikdy potom nedaj, lebo prehráš všetko.“

Dobre lebo nebárs. Keď prišiel čas kúpania, kráľovič už tam čupel v chraști, ani nemukol. Svetská kráska zložila si korunu do trávy a spustila sa do rybníka aj s dvanástimi dievčenci. Ako najlepšie kúpala sa, šuhaj namieril a najkrajšiu dievku jej zastrelil pravo do srdca. Ona ju vzala na ruky a vykladala nad ňou, aká jej dobrá bývala a len prečo tak nemilobohu

zahynúť musela. Kráľovič pritiahol sa potíšku ku korune, postavil ju sebe na hlavu a utekal odtiaľ, čo mu para stačila. Svetská krása zložila to zostrelené dievča do trávy, vzala sa na krídla i s jedenástimi kamarátkami a letela za šuhajom. Keď k nemu dolietla, začala volať:

„Ach, môj drahý pán, obzri sa, obzri, aké krásne líčka mám!“

Ale on veru neobzrel sa, čo koľko volala. Dostal sa šťastne až ku žinke a mesiačik ho vytiahol hore.

Svetská krása vyletela za ním aj hore. Mesiačik nespustil z nej oka – taká krásna bola. Keď už dosť naprizeral sa jej, zavolá:

„Ach, čiže je krásna, čiže je utešená! Ale by ešte krajšia vyzerala, keby si jej tú korunu postavil na hlavu!“

Kráľovič si pomyslel: „Prečo by som to neurobil, veď sme už von z prepadliny a Svetská krása mi je v rukách, hádam mi z nich už len neujde.“

I veru položil jej korunu na hlavu a chcel sa i sám naprizerať sa jej do dobrej vôle. Ale Svetskej kráse nebolo viac treba, len zasa korunu mať na hlave: už ti mu zmizla. Zaletela do svojho predošlého mesta aj s družicami.

Mesiačik rozžialil sa nad tým tak veľmi, že od žiaľu i umrel a našiel pochovať sa do čiernej doliny. Kráľovičovi ani znať nedal o sebe, kde mu zmizol. Chudák kráľovič ani nevedel, ako ostal odrazu bez všetkej potechy, bez pomoci, bez priateľa. Čo mal robiť? Vybral sa cez hory-doly hľadať; blúdil hore-dolu a nemohol nič nájsť. Skedy-neskedy dostal sa predsa ku včelám a zastavil sa pri nich:

„Ach, včielky, včielky, povedzte mi, či tu nechyrovať mesiačika?“

„Ej, ba veru chyrovať,“ riekli včely. „Tam v tej smutnej doline leží a na jeho hrobe kvitne tulipán. Ak ten tulipán voľakto odtrhne, hneď mesiačik, ešte raz krajší mládenec, hore vstane.“

Kráľovič šiel ku hrobu, tulipán odtrhol a mesiačik-mládenček vyskočil čerstvý z hrobu:

„Ej, bratku kráľovič, čiže spalo sa ti mi chutne!“

„Ej, spalo, spalo,“ rečie tento, „ale na večnosť, keby som nebol vyhľadal ťa!“

„No, nech ti pánboh odplatí, keď si ma len vzkriesil!“ povedal mesiačik a boli zasa svoji.

Potom poradili sa, že ešte raz pôjdu Svetskú krásu hľadať. Mesiačik pohodil hneď zasa k tomu vchodu na druhý svet a spustil kráľoviča dolu dierou. Tento šiel zrovna ku starej žene. Len čo zazrela ho, hneď ho okríkla:

„Ej, už si mi ty zaňho! Či som ti nepovedala, aby si jej tú korunu nikdy

nedal, že ti uletí? Škoda ťa byť, že nevieš zavarovať si ani to, čo raz v hrsti máš. Takto veru nič z teba nebude!“

„Oj, lenže len nehnevajte sa mi, stará matka, bude to ešte všetko dobre!“ riekol šuhaj, a vtisol jej zas dukát do dlane.

Nie tak priam dala sa mu utíšiť a ešte durdila sa. Ale napokon utíšila sa predsa a hovorila mu:

„Synak, ešte raz, ale už ostatný raz, poradím ti. Keď Svetská krása bude mať prísť ku plesu, sprav sa už teraz na chrobáka a vlezni tam do tej konskej hlavy, čo pometuje sa na brehu. Keď ona zloží si korunu na zem, vylezni razom a sprav sa na človeka, korunu uchyť a pober sa v nohy! Aleže pozor maj na seba! Bo ak tá zbáči, že v tej konskej kotrube najmenšie pohne sa, pošle po motyku a rozdrví všetko na prach.“

Poďakoval sa za radu a šiel rovno ku plesu, ukryť sa do konskej kotrby. Nebolo mu ani čakať. Svetská krása prišla kúpať sa a zložila si korunu do trávy. Lež iba čo trošička zmrvil sa v tej kotrbe, že ako von vylezne, už ona zbadala ho: motyku doniesť kázala a drvila, až melili sa koštiale na prach pod obuchom. Ale on vždy hlbšie medzi kosti zaliezal a nedal vyduriť sa von.

„Ach, obluda, nebudem pluhačiť sa s tebou! Veď už viem, že si tu; korunu si vziať nedám,“ preriekla napokon Svetská krása a motyku odhodila.

Len čo obrátila sa chrbtom k nemu, že ako do vody vkročí, už on vyskočil, korunu uchytil – a zaberal ten, že by ho ani na tátošoch nebol dohonal. Ona zasa v letku za ním, a keď ho už dohánala, nuž volala:

„Obzriže sa, obzri, môj pane, aké pekné hrdlo mám!“

Ale ho darmo vábila, darmo potom aj modlikala sa mu. On prosto ku diere, potriasol zinku a mesiačik vytiahol ho von. Musela ona za ním a jej dievčatá za ňou, lebo bez tej koruny nemohla byť tam na tom druhom svete. On ale dobre varoval si už teraz korunu a Svetská krása ostala pri ňom.

Žatým hneď poberali sa k jeho rodičom a mesiačik s nimi.

Na noc prišli do akéhosi hostinca. On i ona šli do izby, mesiačik uložil sa pod prah, dievčatá premenili sa na holubice a vyleteli na vrch dachu nocovať. Všetko ticho. Iba tie holubice na tom dachu počnú raz medzi sebou hrkútať a rozkladajú:

„Nášho pánov otec má úradníka a ten úradník má dievku a tú dievku chcel dať za nášho pána. Nášho pánov pán otec dal koč zlatom pozlátiť a

úradník otrovou obliať; ak náš pán doňho sadne i s paňou ho otroví. A kto tieto slová vyriekne, nech kamenným stĺpom ostane!“

Mesiačik všetko vypočúval, ale nepovedal nikomu nič.

Na druhú noc prišli do druhého hostinca. Pán s paňou šli do izby, mesiačik uložil sa pod prah a holubice vyleteli na dach. O polnoci zasa medzi sebou hrkútať začali:

„Nášho pánov pán otec má úradníka a ten úradník má dievku a tú dievku chcel za nášho pána dať. A on chová šarkana a ten šarkan nášho pána aj s paňou zožerie, keď si na noc do postele ľahnú. A kto tieto slová Vyrečie, nech kamenným stĺpom ostane!“

Mesiačik všetko vypočúval, ale nepovedal nikomu nič.

Keď už k domovnému zámku prichodili, leteli proti nim koče, ktoré im v ústrety poslal kráľovičov otec. Prvý koč bol jasný, samým zlatom obitý. Mladý zať i s mladou nevestou chcel si sadnúť do toho prvého koča. Ale mesiačik skoro dobehol k nemu a povedal mu:

„Braček, poslušni! Nesadaj do toho zlatého koča, ale sadni i s mladou nevestou do samého pokonneho!“

„Neviem,“ vraví kráľovič, „prečo by som nemal sadnúť si, ako mladý zať, do samého prvého, a to čo mi sám otec poslal? No ale, že si mi ty vždy dobre radil a verne pomáhal, nuž ťa už len poslušnem.“

I sadol si do ostatného randavého koča aj so Svetskou krásou.

Zlatý koč priletel prázdny do zámku. Všetci naľakali sa, i ľudia, čo boli zhrkli sa na diváky, a rodičia ešte väčšmi, že kráľovský syn aj s mladou dakde skazu vzali. Zámok, domy, kostoly i veže čiernym súknom zastierať kázali a plaču bolo dosť.

Raz ti vidia, že ešte dáky koč ide – starý a randavý. Ale v ňom sedel mladý kráľ a Svetská krása s ním. Priam čierne súkna pozberali a ľudia od radosti ujúkali, ťutúkali, len tak ozývalo sa po meste. Každé to už teraz na jedinú Svetskú krásu hľadelo, dobre si oči nevyhľadelo. Kráľ dával hostinu za hostinou; všetko jedlo, pilo, skákalo, ihralo od velikej, neslýchanej radosti.

Len sám mesiačik ani nejedol, ani nepil; vedel on, čo to ešte má byť. Išiel si on paloš brúsiť, podčím druhí harovali. Večer, keď už mladých uložili v komore, prikradol sa potichu mesiačik a stal si ku samým dverám na vartu.

O polnoci dvíha sa šarkan spod prahu, že tých mladých zožerie. Ale mesiačik namieri paloš a dotiaľ rúbal, ťal, sekal, dokiaľ všetky hlavy

zrutnému šarkanovi od drieku nepoodtínal. Zo šarkana cedila sa krv cez prah do pitvora a z pitvora pozatekal krvou celý dvor.

Vtom dobehne na tú krv úradník, čo toho šarkana choval, a porobí krik, že tak a tak, mesiačik s palošom v ruke hnal sa už na mladého a na mladú, aby ich pobil. Hneď bolo všetko na nohách a na mesiačika bolo aj zle-nedobre. Mladý kráľ radšej by sa bol vari pod zemou videl, ako čo takéto žaloby na svojho bračeka-mesiačika počúvať musel. Sprvu ani nepodbal na reči. Ale keď ten úradník žalovať neprestával a všetci iba to tvrdili, že je veru mesiačik neverný, že to len strach a hrôza s holým mečom hnať na kráľa, nuž tu naposledok vypovedal naňho smrť.

Keď ho už na smrť viedli, zastavil sa mesiačik na ceste a prosil mladého kráľa, aby ho ešte raz vypočúval:

„Už či tak, či tak, umrieť mi je jedno,“ hovoril mesiačik. „Pod', nech vyspovedám sa ti. Či ty vieš, keď sme v tom prvom hostinci nocovali? Všetci ste spali, len ja som nespál a dobre som vypočúval, ako tie holubice tam na dachu hrkútali: ‚Nášho pánov pán otec má úradníka a ten úradník má dievku a tú dievku chcel dať za nášho pána. Nášho pánov pán otec dal koč zlatom pozlatiť a úradník otrovou poliať; ak náš pán doňho sadne, i s paňou ho otroví.‘ A tak už vieš, prečo nedal som ti sadnúť do zlatého koča. Ale či vieš zasa, keď sme v tom druhom hostinci nocovali? Všetci ste spali, len ja som pod prahom počúval, keď holubice na dachu hrkútali: ‚Nášho pánov pán otec má úradníka a ten úradník má dievku a tú dievku chcel dať za nášho pána. A ten úradník chová šarkana a ten šarkan nášho pána aj s paňou zožerie, keď si na noc do postele ľahnú.‘ A tak už vieš, čo som robil s palošom v ruke pri vašej komore: toho šarkana som zabil. Ale tie holubice ešte i takto povedali: ‚A kto tieto slová vyrečie, nech kamenným stĺpom ostane!‘“

Ako mesiačik tieto slová doriekol, priam kamenným stĺpom ostal.

Všetko zdúpnelo od laku a mladý kráľ iba hodil sa na ten stĺp a narietal, narietal si nad priateľom, ktorý takto po tých cestách a ešte ani doma nemal spania ani v noci, len aby jemu bol na vernej pomoci. A ako dnes, otobôž každé ráno polieval ho slzami, aby mu ožil. Ale mesiačik len neožíval a neožíval.

Po drahnom čase mala Zemská krása prísť do polohu. Pred samým pôrodom prisnilo sa otcovi, aby tomu dieťaťu, hneď, ako narodí sa, malý prst podrezal a tou krvou aby kamenný stĺp pomazal. Ako to urobil, hneď kliatba prestala, a mesiačik, desať ráz krajší, ožil a s priateľmi svojimi žil ešte potom dlho, dlho – veľmi dlho.

TRAJA ZHAVRANENÍ BRATIA

Mala raz jedna chudobná matka troch synov a jedno veľmi utešené dievčatko. Chlapci boli už hodní, ale dievčatko bolo ešte malé, ešte ani nebehalo, ani nevavelo.

Chlapci, ako obyčajne chlapci, boli samopašní a všeteční. Ale by to bolo ešte ta ušlo, keby len neboli bývali neposlušní, bezbožní a paškrtní. Nebožiatko matka mala s nimi kríž!

Keď sa stala kde aká škoda, tú iste jej chlapci urobili; kde sa aký hriech strhol, to iste boli jej chlapci na príčine. A doma! Keď si niečo z poludnia odložila k večeri, mohla byť istá, že jej ho vyňuchajú a vypaškrtia. Ba neobstálo sa jej ani mäso v hrnci. Keď len mohli prikradnúť sa k nemu, už ho oni vyvláčili a i nedovarené pohltali. Už si nevedela s nimi rady. Napomínala ich, prosila, trestala, bila. Všetko nadarmo. Naostatok celkom vyšla z trpezlivosti.

Raz mala ísť do kostola. Pristaví obed k ohňu a zahrozí sa chlapcom:

„Chlapci! Nesprobujteže mi to mäso vyvláčiť, kým budem v kostole, lebo ak sa mi ho len dotknete, nikdy to mať deťom ešte neurobila, čo vám ja urobím. Veď ja uvidím, či nezložíte tú ohavnú obyčaj, vy nehaneblivci!“

Chlapci sa jej do očí rozchichotali a ona rozhnevaná odišla do kostola.

Sotvaže vytiahla nohu z izby, milí chlapci poď rovno ku ohnisku, mäso vyťahali a pojedli.

Matka sa z kostola navrátila v tej nádeji, že sa chlapci prísny zahrozením odstrašili od paškrtenia; ale prídeku ohnisku, nazrie do hrnca – hrniec prázdny. Tu sa neslýchaným hnevom rozpálila a v hneve vykrikla:

„Bohdaj ste sa zhavraneli, aby ste sa zhavraneli, žeby ste jeden z druhého mäso trhali!“ Sotva to vypovedala, v tom okamžení premenili sa chlapci na troch havranov, čiernych ako uhol, strepotali krídlami a trhajúc jeden druhého a strašne kŕkajúc leteli, sám milý pánboh zná, kam. Matka v hneve svojom neznala spamätovať sa a ešte, keď havrany leteli, za nimi volala:

„No leťte, pľuháci, a lietajte po svete dovtedy, kým vás vaša najbližšia rodina nevyslobodí!“

O chvíľu hnev prešiel, matka prišla ku sebe, srdce jej stislo, rozplakala sa plačom usedavým a zalamovala rukami nad nešťastnými synmi a nad svojím ťažkým zakliatím. A tak plakala, dobre si oči nevyplakala, každý boží deň.

Prešli roky, a o synoch nebolo ani chýru, ani slychu. Medzitým malé dievčatko vyrástlo v hodné dievča, a to dievča krásne, utešené, biele ako hus, červené ako ruža, že mu naďalekoširoko nebolo páru. Krásne dievča bolo milé, veselé, pracovité; kde prišlo, všade ho radi mali – a matke pomáhalo či okolo domu, či v poli, ako pravá ruka. A že bolo také veselé a spokojné, matka opatrne ukrývala pred ňou svoj zármutok nad nešťastnými synmi, ba ani jej to nevyjavila, že dakedy bratov mala.

Ale to veľmi padlo do očí nášmu dievčatku, že ono ani brata ani sestry nemá, a druhí ich majú i po viacej. I spytovala sa matky tu i tu, že či nemala bráčeka alebo sestričku; ale matka zavše len vzdychla zhlboka a zavše len odpovedala, že nemala. Spytovala sa druhých ľudí a tí jej povedali, že ona veru mala bratov, a to troch, ale že tí zrazu skapali a už od viac rokov o nich ani nechýrovať.

Tu prišlo zas k materi.

„Ach, maminka moja sladká,“ povedá, „ľudia povedajú, že som mala troch bratov; povedzteže mi, kam sa podeli?“

„Dievka moja,“ odpovedala matka, „tí šli svetom,“ – a slzy ju zaliali.

„Nuž, a načože šli svetom? Kamže odišli? Kedy? Či sa viacej nevrátia? Veďže mi už len povedzte, čo a ako sa stalo s nimi.“

„Ach, nuž, dievka moja, čo a akože sa stalo s nimi?!“

Tu vyrozprávala matka všetko úprimne, akí boli, aj ako ich v hneve svojom zakliala, aby sa zhavraneli a aby dovtedy lietali po svete, kým ich najbližšia rodina nevyslobodí.

„Uspokojte sa, drahá mati!“ prerieklo dievča na matkine reči. „Najbližšia rodina ich vyslobodí, inší nikto. Najbližšia rodina som ja. Ja pôjdem, mať moja, pôjdem, vyhladáam ich a vyslobodím, čo by mi to ako ťažko padlo.“

„Ach, dievka moja, nestrojže sa tak, nestroj, lebo sa darmo strojíš. Veď ich ty nenájdeš, čo koľko krajín pochodíš. Pánbohvie, kde tí lietajú. Nuž a mňa či by si na staré dni takto nechala bez všetkej ochrany?“

„Nebanujte, matka, že vás zanechám. Mne je súdené mojich bratov

vyslobodiť a ja ich vyhladám a vyslobodím, čo by hneď v sedemdesiatej siedmej krajine lietali.“

I nedala a nedala sa odhovoriť a naostatok i matka horko-ťažko privolila a po niekoľko dní ju vypravila do cesty.

Šla ona, horami a dolami, pustými poľami zadlho, a čo z domu vyšla, ešte nevidela človečika. Naveľa prišla ku mesiačikovej materi.

„Pánboh daj šťastia, pani matka!“ pokloní sa pocestná.

„Pánboh daj, dievka moja, i tebe,“ odpovedala domáca. „Nuž, kdeže si sa ty tu vybehala? Veď tu nechyrovať ani vtáčika, ani vrábika, nie žeby to človečika.“

„Ach, nuž kdeže som sa vybehala! Prišla som sa vás opýtať, či by ste mi nevedeli dačo povedať o troch havranoch, mojich zakliatych bratoch.“

„O troch havranoch, tvojich zakliatych bratoch, ti ja, dievka moja, povedať neviem; ale počkaj, kým môj syn príde domov, spýtam sa ho, a snáď on bude vedieť. Ale aby si dáko zle neobišla, škri sa tuto pod koryto, lebo by ťa mohol zjesť, ak by ťa uvidel; aleže sa ani nepohni!“ I utiahla sa pod koryto a čakala, čo bude ďalej. Nezadlho prišiel mesiac z cesty. Sotva skočil do izby, hneď zavolať:

„Mamo, človečina smrdí, sem s ňou, nech ju zjem!“ „Ach, kdeže by sa ti tu človečina vzala,“ odpovedala matka, „veď znáš, že k nám nikto nechodí. To sa ti len tak vidí, čo si tuho svietil. Na, tu máš večeru, najedz sa a potom si oddýchni, lebo si sa dokonale.“

Udobrený mesiacik sa chutne najedol. Ako sa najedol, začalo sa mu driemať, a aby skôr zaspal, matka mu v hlave ískala. Keď zaspával, pošklbala ho matka za vlasy. „Mamo,“ zobuduje sa zdurený, „čože ma tak kváčete?!“

A mať mu odpovie:

„Bola som i ja trochu zadriemala a tu sa ti mi snívalo, že sa dakto spytoval, či si troch zhavranených bratov nevidel.“

„Ej horkýže videl! Slnce lepšie vidí, to ich skôr mohlo vypáčiť.“

„Nože, no,“ povedala matka, veďže len spi!“ Keď sa mesiacik naspal, šiel do cesty a jeho matka preriekla ku krásnej pocestnej:

„Dievka moja, tu sa nedopýtaš; ale choď zbohom ďalej touto dolinou popri tom potoku, tam nájdeš slniečkovú matku, azda ti jej syn dačo poradí.“

Šla ona tou dolinou a blúdila horami, dolami, pustými poľami veľmi dlho, až sa naostatok predsa dostala ku slniečkovej materi.

„Pánboh daj šťastia, pani matka!“ poklonila sa pocestná.

„Pánboh daj, dievka moja, i tebe. Nuž kdeže si sa ty tu zakonala, veď tu nechyrovať ani vtáčika, ani vrábika, kdeže by to človečika.“

„Ach, nuž, drahá pani matka, prišla som sa vášho syna opýtať, či by mi nevedel dačo povedať o troch havranoch, mojich zakliatych bratoch.“

„O troch havranoch, tvojich zakliatych bratoch, či bude vedieť povedať, ja neznám, medzitým sa ho opýtať môžeme. Ale si ty, dievka moja, zle nadišla: keď môj syn príde, ľahko ťa zje, lebo on ľudí rád jedáva.“

„Ach, drahá pani matka, veďže sa už len zmilujte nado mnou,“ prosila pocestná; „skryte ma dakde, kde by bola bezpečná.“

I skryla ju pod koryto.

Sotvaže ju skryla, prišlo slnce a hneď volalo:

„Mamo, človečina smrdí, dajte ju sem, nech ju zjem!“

„Ach, syn môj, kdeže by sa ti tu vzala, to sa ti len tak vidí, čo si tuho svietil a čo si sa tou parou po svete nabral. Tu máš večeru, čo som ti pripravila, najedz sa a ľahni si, lebo si sa dokonal.“

Slniečko sa najedlo a po chvíli začalo driemať, a aby skôr zaspalo, matka mu v hlave ískala. Keď už zaspávalo, pošklbla ho matka za vlasy.

„Ej, mamo!“ zobidovalo sa zdurené na matku, „čože ma tak kváčete?!“

„Veď som ťa ja nechcela,“ odpovedala matka; „ale som bola i ja zadriemala, a tu sa mi snivalo, že sa dakto opytoval, či si troch zhavranených bratov nevidel.“

„Kdeže by som ich videl, veď ja do každého kúta nesvietim; ale vetrík všetko predúcha, ten bude skôr vedieť o nich.“

Vtom zaspalo a spalo až do rána.

Hneď zavčas rána šlo slniečko do cesty a jeho matka zbudila pocestnú a takto jej preriekla:

„Dievka moja, môj syn nevedel nič povedať; ale sa ti kázal u vetríka ohlásiť. Choď teda k nemu! Či vidíš, za hentým vrchom býva.“

Slniečková mati pocestnej cestu ukázala, pekne ju vypravdila, a ona šla horami a dolami, pustými poľami, až prišla ku vetríkovej materi.

„Pánboh daj šťastia, pani matka!“ poklonila sa pocestná.

„Pánboh daj, dievka moja, i tebe!“ zaďakovala vetříkova matka. „Kdeže si sa tu vzala, veď tu nechyrovať ani vtáčika, ani vrábika, kdeže by to človečika!“

„Prišla som sa vášho syna opýtať, či dakde nechyroval o troch havranoch, mojich zakliatych bratoch.“

„O troch havranoch, tvojich zakliatych bratoch? Dobre, opýtam sa

ho, keď príde domov, asnáďže bude vedieť. Ale čože tu s tebou urobiť? On rád je človečinu. Ak domov príde, veru ťa zje.“

„Vedže ma už len, moja drahá pani matka, dáko zachráňte,“ prosila pocestná; „skryte ma dakde, kde by ma nedopáčil.“

I skryla ju pod koryto a prísne jej prihrozila, aby ani nečuchla.

Vetrík prišiel celý nafúkaný domov.

„Mamo, človečina smrdí, sem ju, nech ju zjem!“ za-homral ešte vo dverách.

Matka prikročila k nemu a pekne ho prehovárala:

„Ozajže človečina? To ťa len tá ľudská duchota zaráža, čo si veľmi tuho dúchal; horký človečina, kdeže by sa tu vzala?“

Kým bol v ceste, pripravila mu mať celého upečeného vola a celý okov piva, predložila mu teda chytro večeru, aby ho ukrotila.

„Tu máš,“ povedá, „syn môj, večeru, čo som ti pripravila, najedz sa a potom si lahni, aby si si oddýchol.“

Vetrík sa chutne najedol, a keď sa najedol, preriekla k nemu matka:

„Dokonal si sa, synak, poď, lahni si, poískam ti, chutnejšie zaspíš.“ ískala mu, ískala, a keď už mal zaspáť, pošklbla ho za vlas. Vetrík sa z driemot strhol a špatné sa zobrykoval na matku, že čo ho tak šklbe.

„Vedže sa len upokoj!“ krotila ho matka. „Veď som to bola i ja zadriemala, a tu sa mi snívalo, že sa dakto opytoval, či si o troch zhavranelých bratoch nechyroval.“

„Ba videl som ich; bývajú na sklenenom zámku, tam ich vídam každý deň obletávať,“ zahomral vetrík, obrátil sa na druhý bok a zaspal.

Ako sa naspal, šiel do cesty a vetríkova mati privolala krásnu pocestnú k sebe a takto k nej preriekla:

„Dievka moja, ty si sa na veľkú vec podobrala. Tvoji bratia sú na sklenenom zámku a sklenený zámok je za hentam tými horami; ale neviem, ako sa ta dostaneš. Medzitým dočkaj, upečiem ti jedného vtáčika, toho cestou poobhrýžaš, ale si košťaliky z neho dobre poodkladáš. Keď prídeš pod zámok, urobíš si z tých košťalikov rebrík, a tak vyjdeš hore ku tvojim bratom.“

Krásna pocestná za dobrú radu poďakovala a keď sa vtáčik dopiekol, odišla ďalej.

Šla ona pólami, hustými horami, kadiaľ jej vetríkova mati ukázala, dlho, veľmi dlho. Cestou košťaliky obhrýzala a pilne ich odkladala. Naveľa prišla i pod sklenený zámok. Zámok bol veľký, krásny a hladký

ako oko. Cesty ani schodov nebolo naň žiadnych. I urobila si z košťalikov poodkladaných rebrík a šťastlivo sa dostala oblokom do zámku.

Vkročila do krásnej svetlice, v ktorej naprostriedku stál stôl pre tri osoby prikrytý.

„To je večera mojich bratov,“ preriekla sama ku sebe, „už nezadlho prídu.“

S tým prikročila k jednému tanieru, odjedla z neho trochu polievky a potom sa utiahla pod posteľ.

O chvíľu strepotali traja havrani krídlami pri obloku, a ako na oblok posadali, hneď sa popremieňali na hodných mládencov, poskákali do izby a čľapkali si studenou vodou rany, ktoré si boli, trhajúc jeden druhého, narobili. Potom si sadli ku stolu. Keď sadli, zvrtili sa všetkým taniere.

„Hop!“ povie najstarší, „tu musí byť dakto z našej rodiny! A mne dakto i z polievky odjedol.“

„Ale čo by to tam, pletky, kdeže by sa ti tu vzal,“ preriekli druhí a jedli pokojne ako inokedy.

Najstarší sa síce ešte i ďalej škriepil, že dakto na zámku byť musí, a zostrojil sa vyhľadať ho po večeri. Ale po večeri zabudol a zabudol i na druhý deň. Keď sa ráno najedli, vyšli na oblok – hneď sa premenili na havranov, strepotali krídlami a leteli strašne kŕkajúci a trhajúci mäso jeden z druhého, sám pánboh vie kam.

Keď sa k večeru chýlilo, stál stôl pre tri osoby prikrytý a tri posteľe boli odpravené. Pocestná sa spod postele vytiahla, z jedného taniera odjedla a z jedného pohára odpila z vína, a zasa sa utiahla pod posteľ.

Večer navrátili sa bratia domov, povymývali si rany a sadli ku stolu. Keď sadli, zvrtili sa všetkým taniere.

„Ej,“ povie stredný, „predsa si ty, brat, včera darmo nehovoril, že je tu dakto z našej rodiny. A hľa, hľa veď mi i z polievky i z vína chýbí. Nech sa len najem, veď ho ja vynájdem, kto je a kde je.“

Najmladší brat ho prehováral, že sa mu to len tak vidí, že kde by sa tu vzal; ale stredný sa zastrojoval, že ho on vynájde, kto je a kde je. Medzitým si po večeri ľahol a len v posteli mu prišlo na um, na čo sa bol zastrojil. „No nič to,“ pomyslel si, „veď ťa ja ráno nájdem“ – a ráno zabudol, odletel a nehladal.

Na tretí večer sestra zasa odjedla z jedného taniera, odpila z jedného pohára a poválala sa po jednej posteli.

Keď sa bratia domov vrátili, rany si studenou vodou povymývali a sadli ku večeri. Keď sadali, zvrtili sa všetkým taniere.

„Ej,“ povie najmladší, „už je to predsa dačo vo veci. Taniere sa každý večer zvrtnú, a už teraz mne chybí i polievky i vína.“ Obzrie sa na posteľ. „A posteľ mi je pováľaná. Veď ho ja vyhladáam, keď ste vy zavše zabudli.“

S tým skočil od stola, schytil meč a začal hľadať po celej svetlici. Pozrie pod posteľ a tam vidí pekné dievča utiahnuté.

„Aha, tu si!“ vykrikol; „poď len von, poď, nech vidíme, či si dobré, či si zlé.“

„Ach, dobré som, dobré,“ preriekla sestra, vychádzajúc spod posteľe. „Veď som ja vaša sestra; prišla som vás vyslobodiť.“

Bratia ju hneď poznali a veľmi sa jej zaradovali. Dlho sa tešili a rozprávali si bratia o svojom zakliatí a sestra o matke a o svojej ceste. Naostatok preriekla:

„Keď som sa už sem zakonala a toľko vystála, nože mi povedzte, ako vás mám vyslobodiť z tohoto vášho zakliatia.“

„Jaj, sestra naša!“ preriekli bratia, „čo ti i povieme, to ty nevyvedieš, lebo ten, čo nás má vyslobodiť, nesmie za sedem rokov, sedem mesiacov, sedem týždňov a sedem hodín ani slova prehovoriť; ak len slovo prerečie, všetko nič nestojí, a my zostaneme na večné veky zakliatymi.“

„Ťažké je to, ťažké,“ odpovedala sestra; „ale poručeno pánubohu, ja sa i na to vezmem, keď som sa raz zakonala, a nevrátim sa domov dovtedy, kým vás nevyslobodím.“

Keď bratia pri sestre takýto pevný úmysel videli, vôľu jej zlomiť nechceli. Ale aby jej ľahšie bolo sľub vyplniť, vyrúbali do jedného hrubého stromu dieru, v ktorej bezpečne stáť mohla, zapravili ju tadnu a len jeden oblôčik nechali, ktorým jej ješť podávali.

O istý čas, vari o dva, alebo o tri roky, viezol sa mladý kráľ na štyroch krásnych koňoch vedľa skleneného zámku. Cesta viedla práve okolo toho hrubého stromu. Ako prišli ku stromu, kone beh zrazu sekli a nedajbože z miesta, čo by len na vlas. Iba sa spínali a metali, keď ich pohonič pošiboval. I nemohol a nemohol mladý kráľ ďalej a musel sa vrátiť.

Nezadlho vybral sa mladý kráľ zasa v tú istú stranu, vzal si druhé kone, že asnáď bude šťastnejší; ale sa mu práve tak povodilo ako prvý raz. Po strom kone leteli ako tátoše, pri strome zrazu sekli a nešli napredok, čo by ich tam bol pobil.

Netrvalo to dlho, čo sa vybral i po tretí raz, lebo ho už mrzelo, že od toho stromu nikam nemohol. Dal zapriaľnúť zasa nové kone a letel na nich ako na šarkanoch. Kone leteli až po samučičký strom, ale od stromu

ani hnúť. Spínali sa, durili, ffrkali, hrabali, ale napred ani krok. Tu mladý kráľ skočí z koča a ide ku stromu.

„Už ja to,“ povedá, „musím prezrieť a vypáčiť, čo je to za strom, že sa moje kone tak duria pri ňom.“

Obzerá ho, obzerá, až nájde ten oblôčik; nakukne dnu a v strome zhliadne utešenú ženskú tvár. Hneď pochytil šabľu i s pohoničom a začali obidvaja schuti rúbať do stromu, až po hodnej práci milé dievča vyrúbali. Bolo síce len tak posproste, i to už otrhané oblečené, ale pri tom všetkom bolo predsa také krásne, že mladý kráľ, ako ho uvidel, tak sa doň zaľúbil, že si umienil vziať si ho za ženu.

Ale sa ho spytoval, kto je, skadiaľ je, čo robí v strome, neodpovedalo ani slova. Na druhé otázky mu len hlavou pokývalo alebo pokrútilo. A keď sa aj naostatok spýtal, či by chcela s ním ísť na jeho zámok, iba oči sklopila a uhla plecami. Tu ju mladý kráľ, uradovaný, do koča vysadil a viezol si ju na svoj pekný zámok, mysliac si, že sa časom osmelí a prehovorí.

Keď prišli do zámku, dal jej mladý kráľ hneď a hneď pekné šaty popreobliekať, a keď ju poobliekali, sto ráz sa mu lepšie páčila. Bol jej veľmi rád, tešil sa v nej a prosil ju, aby prehovorila; ona sa tu i tu lahodne usmiala, na otázky len hlavou kývla alebo pokrútila, ale nikdy neprehovorila.

Naposledy si umienil s ňou zosobášiť sa. Ako si umienil, tak i urobil; ale ona ani pri sobáši ani slova nepreriekla, len hlavou kývla, že chce kráľovi vernou ostať až do smrti.

Od tých čias boli už celkom svoji a žili šťastlivo. Ale to šťastie dlho netrvalo. Kráľ mal nepriateľov, musel odísť do vojny a svoju krásnu ženu zanechať. Rozlúčil sa s ňou veľmi rozžialený a zanechal ju pod ochranou jednej starej ženy, čo na zámku bývala – a to bola ježibaba.

Táto ježibaba mala tiež dievku, ale špatnú, ktorú chcela, aby si ju kráľ vzal za ženu, ale ju kráľ naskrze nechcel. Preto sa ježibaba veľmi hnevala na kráľa, ešte väčšmi na nemú kráľovnú, a nezadlho zavdala sa jej i príležitosť vyliat hnev na ňu. Kým kráľ bol na vojne, prišla kráľovná do polohu a mala krásneho chlapca so zlatými vlasmi a so zlatou hviezdou na čele. Tohoto krásneho chlapčeka ježibaba kráľovnej ukradla a podhodila jej šteňa. Potom pribehla ku obloku, že chlapca vyhodí do vody. Ale popod oblok práve preletel havran. Keď ho ježibaba zazrela, vyhodila chlapca za ním a zavolala:

„Na, ty havran, na!“

A havran chlapca uchytil a odniesol ho, pánboh zná kam.

Ježibaba hneď po celom meste rozchýrila, že kráľovná porodila šteňa, a túto vymyslenú novinu odpísala i samému kráľovi. Nad takou novinou zarmútil sa kráľ; ale si ženu veľmi rád videl a akoby ježibabe veriť nechcel, odpísal, že je to nič, že sa to všelijako prihodí, len aby to šteňa dobre opatrovali, kým sa navráti.

Keď prišiel domov, našiel namiesto syna šteňa a veľmi smutnú kráľovnú, že sa očistiť nemohla z takého hrozného podozrenia. Medzitým ju rád vidieť neprestal a žil s ňou ako predtým.

Nezadlho zasa bolo treba kráľovi odísť do vojny a kráľovnú blízko k pôrodu nechal zasa pod ochranou ježibabe. Nuž čože sa stalo? Kráľovná zasa porodila krásneho chlapčeka so zlatými vlasmi a so zlatou hviezdou na čele. Ježibaba chlapčeka ukradla, havranovi, ktorý práve popod oblok preletel, ho vyhodila a kráľovnej podvrhla mača. Potom po meste zase rozchýrila a kráľovi na vojnu odpísala, že kráľovná porodila mača.

Nad týmto chýrom sa kráľ veľmi zarmútil, ale ženu rád vidieť predsa neprestal, a keď sa domov vrátil, taký bol naproti nej ako predtým, len ho srdce zavše bolelo, kedykoľvek sa poďíval na to šteňa a na to mača.

Po istom čase sa zasa strhla vojna, kráľ odišiel a kráľovná v jeho neprítomnosti porodila utešené dievčatko so zlatými vlasmi a so zlatou hviezdou na čele. I toto dievčatko ježibaba ukradla, von oblokom havranovi vyhodila, kráľovnej trúchlo drevo podhodila a kráľovi na vojnu zasa len odpísala, že kráľovná miesto dieťaťa, trúchlo drevo porodila.

„Čo je mnoho, to je mnoho!“ preriekol kráľ rozhnevaný, keď prečítal list ježibabin. „Ani nehovorí a miesto detí rodí mi kadejaké potvory; iba ma do posmechu uvedie pred svetom. Ja to ďalej trpieť nebudem.“

Umienil si, že ju dá zmámiť.

Keď sa vrátil z vojny, odsúdil si ženu bez všetkého práva na smrť, a ona, nevožiatko, aby bratov vyslobodila, ani slova nepreriekla ku svojej obrane. Kráľ ju kázal vyvieť do poľa a tam ju mali stínať.

Už kat dvíhal meč. Vtom, kde sa vezme, tu sa vezme, priletí jeden havran, nesúci utešeného chlapčeka so zlatými vlasmi a so zlatou hviezdou na čele, a zvolá:

„Hop, kate, stoj! Tu máš tohoto pekného chlapčeka, pozabávaj sa s ním,“ a zložil chlapca dolu.

Kat zastal, díval sa na utešeného chlapca a zabával sa s ním a zabával sa s ním i kráľ, až i na stínanie zabudli.

Tu sa kráľ spamätal a zavolať:

„Kate, do roboty!“

Kat meč zodvihol, ale ako sa chcel zahnať, priletel druhý havran, nesúci druhého utešeného chlapca so zlatými vlasmi a so zlatou hviezdou na čele, a zavolať:

„Hop, kate, stoj! Tu máš tohoto pekného chlapca, pozabávaj sa s ním!“

Kat meč zložil, zaihrával sa s pekným chlapcom a zaihrával sa s ním i sám kráľ.

Po hodnej chvíli sa kráľ spamätoval a zavolať:

„Kate, do roboty!“

Kat meč zodvihol, zahnal sa, a len na vlase sa zadržalo, že nezataľ. Vtom priletel tretí havran, nesúci utešené dievčatko so zlatými vlasmi a so zlatou hviezdou na čele, a zavolať:

„Hop, kate, stoj! A ty, sestra, vrav!“

Práve bolo pominulo sedem rokov, sedem mesiacov, sedem týždňov a sedem hodín; traja havraní premenili sa na troch hodných mládencov a kráľovná prehovorila:

„Už som si, chvalabohu, bratov vyslobodila, už ti teraz, môj najmilší, rozpoviem, prečo som nehovorila, a ako ťa ježibaba oklamala, keď mi podhodila šteňa, mača a trúchlo drevo namiesto krásnych detí, ktoré som ja porodila a ktoré ona von oblokom povyhádzovala.“

Tu rozpovedala všetko od počiatku až do konca, ako sa stalo, a vyslobodení bratia dodali, že vyhodené deti oni pochytili, na sklenenom zámku až dosiaľ opatrovali a teraz ich rodičom naspäť doniesli.

Keď počul kráľ svoju krásnu ženu prehovoriť a keď videl svoje utešené deti, zaliali ho slzy radosti. Hlboko pohnutý odpytoval ženu, aby mu odpustila, že oklamáný tak nemilosrdne nakladal s ňou – čo ona i rada urobila. Potom ju s veľkou slávnosťou naspäť odviezol do svojho zámku.

Naraz dal pristrojiť veľikú hostinu a mnoho panstva povolať. Pred hostinou držal súd, na ktorom ježibabu na smrť odsúdil. Na hostine predložil hostom hádku, že sa tam, kde on bol na vojne, tak a tak prihodilo, nuž čo myslia, čo by zaslúžil ten, čo takto štyroch nevinných ľudí chcel pripraviť o život? Ježibaba nevedela, že sa už všetko vyzvedelo a že kráľ ju myslí, nuž vykrikla:

„Hja, čože by zaslúžil? Nič inšieho, len aby ho do suda klincami vybitého zapravili a z vysokého vrchu dolu spustili.“

„No, ty stará striga,“ preriekol kráľ, „ty si tak chcela moju nevinnú ženu a moje nevinné deti o život pripraviť. Aký si si súd vyvolila, také právo budeš mať.“

Sud čochvíľa vyhotovili, ježibabu doň zapravili a spustili ju z vysokého vrchu, aby sa rozdrvila na márne kusy.

Od tých čias žil kráľ s kráľovnou spokojne. Vyslobodení bratia tiež ostali pri kráľovskom dvore, kam i matku na kráľov rozkaz doviedli, a všetkým sa dobre vodilo, kým nepomreli.

TRI PRÁČKY

Kedysi v hore bývali tri ženy. Mužovia im volakedysi predtým, a to všetci traja odrazu, skapali, len tak, ako čo by boli prepadli sa bez chýru a stopy. Ženičky už potom iba z toho živili sa, čo bohatým ľuďom z neďalekého mesta šaty prali.

Raz horko-ťažko vyrobili si z toho prania na jednu meričku zbožia. Pekne si ho zomleli, múku na korytce preosiali a večer zápravu do toho dali, že ešte .pred polnocou vstanú toho chleba napieť, lebo už oddávna ani korky z neho nevideli. Aj vstali a že dobre bolo skyslo, i zamiesili. Tu už mali pec kúriť, ale v dome ani iskierky ohňa; voliak im bol všetok vyhasol a kresivo stratilo sa im kdesi, že ho konečným koncom nájsť nemohli. Čo bolo robiť? Iba skoro do mesta bežať, ohňa požičať a doniešť.

Bežala poň tá najstaršia; ale dlho neprichádzala, a na koryte už hodne bolo skyslo.

„Len kde tá moce sa?“ povie tá stredná a odbehla oproti tamtej, aby posporila sa.

Tu najmladšej doma cesto už von z koryta prekýsalo, a tie ešte neprichádzali. A veru jej aj clivo bolo samotnej, potme. Vyšla na priedomie a vyvolávala, ale sa jej nik neohlásil. Nuž aj ona chcela pustiť sa oproti tým dvom, ale si ešte pomyslela, že to veru dobre bude upiecť si aspoň kúsok cesta na uhlí, keď tie dve stretne s tým ohňom, bo ju už aj hlad upomínal. Vbehla teda dnu, odtrhla si rovnaké kúsky z toho cesta a pustila sa tým dvom v ústrety.

Beží, letí ako bez duše, aby čím skôr stretla sa s nimi a prehrýzli si koľko-toľko. Lež ani nevedela, iba keď zabľúdila na akýsi pustý závoz. Cesta tu hlboká, brehy strmé z oboch strán; nevie, ako von, ani či napravo, či naľavo dobrú cestu hľadať: nuž v tom strachu len beží a letí vždy ďalej.

Tu stretne akéhosi bieleho pána na bielom koni a psíček belko bežal popred nich; všetci traja boli veľmi vychudnutí.

„Bože daj šťastia, biely pánko,“ pokloní sa žena. „Či ste nestretli tu dakde dve práčky, just také ženy, ako som ja?“

„Horký môj stretol; veď ja na tejto ceste ani vrábika nestretám, nie to

ešte ľudský parsún. Ale choď, stretneš môjho kamaráta, čo za mnou chodí, azda ti ten dačo povie o nich.“

Už by bola prešmykla popri ňom, ale vtom jej ľúto prišlo:

„Ach, ale akí ste vy všetci vychudnutí; vy iste leban ani raz do týždňa varené nejedáte. Vezmiteže si aspoň tento koláčik.“

A s tým hodila jeden kúsok z toho cesta, čo doma umiesila. Psíček ho hneď uchytil a na troje rozdelil.

Už bežala, uháňala zasa tým závozom. Nezadlho stretla bledého pána na bledom koni a Psíček bledko bežal popred nich. Títo traja boli ešte vychudnutejší od predošlých.

„Bože daj šťastia, bledý pánko,“ pokloní sa žena. „Či ste nestretli tu dakde dve práčky, just také ženy, ako som ja?“

„Horký môj stretol; veď ja na tejto ceste ani vrábika nestretám, nie to ešte ľudský parsún. Ale choď, stretneš môjho kamaráta, čo za mnou chodí, azda ti ten dačo povie o nich.“

Už by sa bola prešmykla popri ňom, ale vtom jej ľúto prišlo:

„Jaj, bože môj, vy ste ešte vychudnutejší ako tamtí; nate aspoň tento koláčik.“

A s tým hodila druhý kúsok z toho cesta, čo doma umiesila. Psíček ho hneď uchytil a na troje rozdelil.

Zas bežala, uháňala tým závozom. Nezadlho stretla čierneho pána na čiernom koni a psíček-černuš bežal popred nich. Títo traja boli už akísi najvychudnutejší na tom svete.

„Bože daj šťastia, čierny pánko,“ pokloní sa žena. „Či ste nestretli tu dakde dve práčky, just také ženy, ako som ja?“

„Stretol, nestretol; čože tebe do nich?“

„Nuž veď sú to moje kamarátky, išli po oheň do mesta. .. Jaj, ale, aha! Veď ste vy akí najvychudnutejší na tom svete; nateže, nate aspoň tento koláčik.“

S tým hodila i ten tretí kúsok cesta psíčkovi a ten ho hneď na troje rozdelil a podal po kúsku tamtým.

Ona by bola vari zas len prešmykla sa popri ňom kamarátky hľadať, ale ju teraz už zastavil sám ten čierny.

„Stojže málo,“ hovorí jej, „a počuj, čo ja tebe poviem. Ale si zachovaj každé slovo, lebo ak nie, zle bude s tebou aj s nami. Ty by si z tohto závozu nikdy nevyšla, lebo ten točí sa kolom dookola ako koleso. Ale zablysne sa ti hneď tu stranou svetielko: k tomu choď! Tam na dvore klieťka dreva a nad ňou visí lampa. Tá ti posvieti, kadiaľ dnu do domu. Nad prvými

dvermi visí kantár, ten zosním potichučky, aby si ani nešuchla. Ponáhľaj sa s ním cez tri izby a ani nemukni, čo by si tam čo videla. V tej tretej izbe spí za stolom na lavici strigôň. Hod' na neho ten kantár, ale odrazu! On síc premení sa ti na šarkana, ale ty na to nič nedbaj, len ho vyved' na dvor a posad' na tú kľietku dreva a podpál' tou lampou, nech tam zhorí. Vyslobodíš i seba, i nás, i svoje kamarátky. Času máš dosť. Lebo, že si i mňa i mojich kamarátov takto zastavila a nachovala, budeme sa my baviť na ceste, aby sme pozdejšie obišli ako inokedy. A najdlhšie zabavím sa ja sám; bo keď chceš vedieť, ja som toho strigôňova noc, ten predο mnou je jeho mesiac a ten prvý jeho deň. Tu my tomu slúžime a on nám práve len toľko dáva jesť, aby sme ani prirýchlo, ani prineskoro nebehali. Ale teraz ja tých predο mnou durieť nebudem a tí tiež mali pri čom pomeškať sa: nuž hovorím ti, že máš času dosť; len urob, ako som ti rozpovedal. Ale že môj jeden krok a tvoje tri!“

Čierny pán sa pohol, a ona tiež meškať nsmela. Nuž tu nevoľná stvora len bežala, bežala, až zablyslo sa jej to svetielko stranou od závozu. Prišla na dvor a lampa jej posvietila, kadiaľ dnu do domu. Tam nado dvermi visel remenný kantár. Ani nedýchla, ani nešuchla, kým ho zosnímalα. Vníde do kuchyne, tu plno všelijakého riadu, a to všetko z umrlčích kostí. Len teraz ešte predesila sa. Ide do prvej izby; tu všelijaké mordárske náčinie: kuše, nože, paloše, putá, reťaze a bohvie, čo ona o tom nikdy ani nechyrovala. Bože ty môj, dobre tu z nôh nespαdla od strachu. Ale nič; len ide do tej druhej izby. A tu zas samé kľietky ako pre vtákov a ľudia v nich pozatváraní. A to, čo si ich ten strigôň krmil na pečienku. Tuná boli už aj tie jej kamarátky, každý v okremitej kľietke. Na šťastie spalo to tam všetko, keď ešte noc trvala, a tak nemal kto kriku porobiť. Prekradla sa len tak na prstoch ku tretej izbe.

V tretej zlatej palote spal sám strigôň za stolom, nad ktorým mu naveky lampa horela.

„Aha, tu si mi!“ zareval na ňu, ako dvermi vrzgla a dvíhal sa hore. Just natoľko nadvíhol sa jej, ako bolo treba ten kantár na neho zahodiť. A veru ona poobracala sa a zahodila mu ho na krk. Hneď premenil sa na šarkana a reval a metal sa náramne. Ona tým tuhšie chytila ho za ten kantár. Nuž tu, keď už videl, že je v jej moci, dal sa jej viesť ako kuriatko.

Ona ho vyviedla na dvor, posadila na tú kľietku dreva a tou lampou podpálila. Hneď drevo praskalo, plameň a dym zdvihol sa do neba a strigôň zhorel tam na prach a popol. Keď doháralo, blížil sa už ten biely pán pozďaleka, a keď všetko vytuchlo, bol už tam; bol už biely deň.

„A či ma ty,“ rečie ten biely, „už nepoznáš? Veď som ja ten spravodlivý, najmladší tvoj, ako najmladšej z vás troch muž!“

Vtedy ona oči otvorila a poznala, že jej to jej muž. Vtedy vraj i z tých umrlčích kostí tam ľudia ožili, aj tí z tých klietok povychodili a medzi nimi aj kamarátky. A došli už ako oslobodení aj tí dvaja, čo ich bola stretla. A to boli zasa jej kamarátok muži. Nuž tu všetci len jej jedinej za oslobodenie ďakovali. Aj mali čo ďakovať, lebo strigôňa nebolo viacej a v dome jeho nabrali si bohatstva, čo potom každému dostačovalo na celý život.

VÍTAZ KUCHTA

Bol raz jeden kráľ a mal jedného múdreho radcu. Čo tento radil, obyčajne vždy dobre vypadlo a kráľ by ho nebol ani neviem zač na svete od seba pustil. Raz medzi inšou rečou prerečie ten radca:

„Najjasnejší kráľ, mal by som vám jednu vec predložiť.“

„Čo takého,“ povie kráľ, „radi by sme počuť.“

A radca začal rozkladať:

„Vaša Jasnosť dobre zná, čo za požehnanie máme po celej krajine. Nehodní sme zaďakovať bohu za tú bohatú úrodu, čo nám už od toľkých rokov praje. Vaši poddaní sú šťastní, majú, čo im len srdce zažiada. Dal by boh, aby to tak aj naďalej bolo! Ale mne sa všetko vidí, že na tieto dobré roky ľahko môžu padnúť tvrdšie časy. A tak by som myslel, že by dobre bolo teraz, keď je všade toľko zbožia, dať nastavať po krajine sypárne a odložiť do nich čím najviacej zrna.“

Kráľovi sa táto rada zapáčila.

Potľapkal ho a pochválil, že popredku takú starosť má o jeho poddanstvo a kázal mu urobiť poriadky, aby sa tak všetko stalo.

Tu sa hneď po celej krajine začalo budovať. Sypárne za sypárňami rástli ako z vody a napokon jednu zo všetkých najväčšiu vystavili v kráľovskom meste, na samom brehu morskom.

Požehnanie za čas ešte len trvalo. Ale sotvaže boli sypárne plné, tu akoby uťal, bolo po všetkej úrode. A teraz sa ukázalo, že ten radca viac mal v jednej hlave ako tí ostatní všetci. Keby nie jeho, boli by hádam od psoty pohynuli, lebo z toho, čo vysiali, ani semä sa im nevracalo. Takto ale boli pri pokoji.

Kráľ rozkázal, aby sa chudobným zrna darmo rozdávalo. Títo od radosti žehnali dobrého kráľa a toho radcu dobre na rukách nenosili.

Raz ale do očí padlo kráľovi, že sa mu zo sypárne na morskom brehu počína dák veľmi míňať. Prišlo mu na um, či to zrna ozaj dakto v noci nekradne a naskutku dal postaviť ku sypárni vartu. Vartáš vartoval a nič nevyvartoval, zbožie kapalo a kapalo.

„Ej, nech som dobrý,“ pomyslel si vartáš, „so mnou to zle bude, keď

sa krá! dozvie, že žito len kape a ja som nič nevystriehol. Napokon ešte povedia, že som na varte zaspal.“

Čo teda neurobil? Hneď večer vzal k sebe dvanásť dobre ozbrojených chlapov, rozostavil ich po sypárni a sám si naprostred žita zastal.

„Uvidím sa ja,“ povedá, „či ťa nedostriehnem, kto si čo si?“

Stoja tam tak a vartujú do samej polnoci. Zrazu ten v prostriedku zbadá, že sa spod neho žito dole melie; prizrie sa lepšie a tu vidí, že dáka potvora s veľkou lopatou žito von do lode vláči.

„Sem sa, chlapi, tu je!“ zvolá na ostatných.

Tu tí hneď zo všetkých strán priskočili, milého zbojníka poviažali a do chládku zatvorili.

Vytešený vartáš, ešte ani dobre nesvitalo, bežal ku kráľovi s novinou. Kráľ ho statočne obdaroval a po chvíli zabral sa sám toho zbojníka opáčiť. Dáva sa na neho, dáva a prezerá zo všetkých strán; koncom nemohol uhádnuť, čo to môže byť za stvora. Zdalo sa mu, že sa na človeka ponáša, ale človek nebol. A zasa sa zdalo, že je dáko hovädo, ale ani hovädo celkom nebolo.

„No,“ povedá, „keď si ty taká neobyčajná potvora, budeš mať aj neobyčajnú temnicu. Úradník, daj mu vystaviť s troma železnými dvermi a len s jedným maličkým oblôčikom!“

Na rozkaz kráľa bola temnica skoro hotová. Zavrznutý zbojník škripal od jedu zubami a jačal.

Akonáhle sa chýr rozletel o divnej potvore, tu sa hrnuli ľudia na diváky a sám kráľ dal oznámiť okolitým kráľom a veľkým pánom, aby sa im ráčilo prísť podívať na ten zázrak svetský. Hostia sa schádzali zo všetkých strán, v kuchyni sa varilo a pieklo.

Práve vtedy bavil sa na dvore mladý synček kráľov; mal pri sebe loptu, s tou sa zaihrával. Hneď ju hodil dovysoka, hneď zas vylúčil na strechu alebo metal o stenu. Ako ju tak vyhadzuje, tu raz milá lopta myk oblôčikom do temnice. Malý hráč zastane, pomútený nezná, čo má spraviť. Ale po chvíli vyškriabe sa ku oblôčiku, kukne dnu a splašený skočí nazad.

„Neboj sa,“ ozval sa hrubým hlasom zbojník, „ja ti nič neurobím. Tvoja lopta je tu, ale ju skorej nedostaneš, len keď ma stato von vypustíš.“

Milý šuhaj dlho nerozmýšľal, bežal si ku matke a začal ju prosiť, aby mu kus poískala, a hneď hlavu do jej lona položil. Ako mu tak matka íska, on potíšku ťahá z vrecka kľúče. Keď ich už dobre v ruke držal, vybehol von z izby a tu rovno ku temnici; poskrúcal na dverách zámky, zbojníka vypustil.

„No,“ povedá tento, „tu máš svoju loptu, budem sa ti ešte chcieť odslúžiť.“

A s tým skapal.

Chlapec pospúšťal zas všetky zámky, prilíškal sa k matke, aby mu ešte kus poískala a medzi ískaním pustil kľúče ta, kde skorej boli.

Po chvíli prišlo poludnie a kráľ vyťal nádhernú hostinu. Ješť a piť mal každý, koľko len kto vládol. Po hostine šli hľadiet zbojníka. Temničiar otvorí prvé dvere, diváci sa tísnu za ním, odomknú sa druhé, všetko vyvaľuje oči. Roztvoria sa tretie, tu temnica prázdna!

Ako by ich bol vyplieskal, všetci ovesili nosy a kráľ dobre od hanby nezhoľ, málo chybelo, že ho tam hneď neporazilo.

„A čo by hneď môj vlastný syn, neodpustím žiadnej duši, ktokoľvek mi toto spravil, musí to smrťou zaplatiť,“ zastrojil sa rozhnevaný kráľ a hostia museli prísť, že sa aspoň hodne pohostili.

Od tejto hostiny prešlo viacej rokov a tu sa videlo, že kráľ na to všetko aj na svoje zastrájanie dávno už zabudol. Len ti tu raz bolo treba šuhajovi pred otcom spomenúť, že veru toho zbojníka on vypustil. Kráľ sa náramne rozžialil, lebo syna veľmi rád mal. Ale darmo, čo raz bol odsúdil, od toho odstúpiť nechcel. Dal zavolať svojho poľovníka a kázal mu, aby jeho syna vyvolal do hory a tam ho zo sveta zniesol. Na znak ale aby mu doniesol z neho srdce. Poľovníka, keď ten rozkaz počul, zaboľela duša. Ale čože? Sprotiviť sa nesmel. Vzal na plece flintu, do ruky motyku s košiarom a tak šiel zavolať kráľovského synka. Nebožiatko, dobre z kože nevyskočilo od radosti, že mu otec predsa už raz dovolil vyjsť na poľovačku. Prevesil si flintičku a šiel celý vytešený usmievajúc sa a ozberajúc, či sa ľudia naňho dívajú.

Dostali sa ku dúbrave a tou dúbravou šli dobrú hodinu. Tu sa opamätá šuhaj a spýta sa poľovníka:

„Načo mu je tá motyka s tým košiarom?“

Poľovník, ako nemý, vzdychol si zhlboka a stúpao ďalej. Len keď už zas na hodný kus zašli, tu postoji a všetko mu vyrozpráva, na Čo ho sem otec poslal a čo mu s ním spraviť kázal. Tu neboráčik, pustil sa do plaču a začal sa prosiť, že by sa skala bola musela pohnúť. Aby ho len nezabil, že sa on nikdy otcovi svojmu pred oči neukáže. Poľovník bol ľúostivý človek a dal sa uprosiť.

„No,“ povedá, „už ti len darujem život, choď, kde ťa oči povedú, ale sa ho domov neopováž zblížiť!“

A s tým ho pustil od seba. Potom zabil svojho psa, vyňal z neho srdce a v košiari miesto princovho zanesol kráľovi.

Mladý princ, samotný ako palec, motal sa, túlal sa po tej hore, nikde cesty ani chodníčka. Tu sa zrazu strhne, víchor, tma po samú zem zaľahne, začne sa krížom-krážom blýskať, hrmieť a cediť, akoby mal všetkému byť koniec. Neborák, nemal sa inde kde utiahnuť, ako pod jeden hustý dub. Ale už aj tam začalo na neho kvapkať.

Tu sa poznovce zblyсне, akoby sa nebo otvorilo, a on vidí neďaleko seba jednu dieru do skaly. Vbehne do tej diery, a to bolo jeho šťastie! Lebo len čo odskočil sa zablysklo, strašne schrapštalo a do toho istého duba ohnivá strela udrela a na štvoro ho rozpárala.

Ani v tej diere nebol celkom ochránený. Vietor s dažďom šibal dnu na neho, že sa vždy ďalej musel pomykovať, až tu zrazu hup, do hlbocíznej jamy sa prepadol. Na šťastie sa neuderil veľmi, ale čože? Keď bol celkom premoknutý, preziabnutý, vylačnetý, a čo viac, tu v takej strašnej jame! Nemyslel si inak, len že už tam musí skapať. Vtom sa obzrie nabok. Tu sa ti mu spozďaleka zaserie svieca a pri svieci vidí ako svoju loptu. Hneď mu na um prišiel ten zázračný zbojník, ktorého z temnice vypustil. Vtom sa zem zatrasie a ten istý zázrak zrovna k nemu kráča.

„No, vitaj,“ povedá, „u nás. Dobré, že si tu, aspoň sa ti budem môcť odslúžiť, lebo aby si vedel, ja som podzemský kráľ, a keď sa budeš dobre správať, u mňa ti dobre bude. Len to jedno ti poviem, aby si sa ticho držal, lebo moji vojaci takých ľudí ako si ty, nemôžu vystáť.“

Vtom ho chytil za ruku a vyviedol ho do jednej osobitnej izby:

„Tu,“ povedá, „v tejto izbe budeš teraz bývať, a keď sa ticho zadržíš, krém mňa nikto tu o tebe nezvie.“

Žil si on v tej osobitnej chyži ticho ako muška, a čo mu bolo treba, podzemský kráľ to vždy na istý čas donášal. V jednej skrinke stáli pokladené knihy, z tých mu najskorej dal jednu do ruky:

„Tu máš,“ povedá, „čítaj!“

A keď tú vyčítal, dostal druhú, a tak ďalej do radu, ale zavše len po jednej, k tomu ešte cvičil ho každý deň dva razy vo zbroji a k vojenským veciam ho priučal.

Tak prešli dva roky. Po dvoch rokoch dal mu do ruky jednu trúbku a takto ho oslovil:

„Vieš ty čo, ty si sa už pri mne dosť všeličoho naučil, mohol by si už aj svet sprobovať. Pôjdeš tu neďaleko do jedného mesta ku kráľovi do služby. Ale nikdy nesmieš vyjaviť, že si kráľovský syn. A keď budeš dať

potrebovať, len vyjdi do hory, tri razy na tejto trúbke do zeme zatrúb a ja ti naraz prídem na pomoc. Ale si na trúbku daj pozor!“

Vtom ho zasa chytil za ruku, vyviedol von až k samému mestu, ešte raz ho napomenul, aby si na trúbku pozor dal, a naraz sa mu z očí stratil.

Kráľovský syn sa zachytil do mesta a v meste zrovna do kráľovského dvora. Tu sa zišiel s kuchárom a pýtal si od neho dáku službu.

„Dobre, že si prišiel,“ povie tento, „práve potrebujem kuchtu; ak sa ti páči, môžeš u mňa zostať.“

„Dobre,“ odpovedal kráľovský syn, „ja pristanem aj na to.“

A dal sa hneď do svojej roboty.

V tejto službe sa náš šuhaj vo všetkom statočne držal a kuchár ho nemohol dosť prenachváliť, že, povedá, nemal ešte pri sebe tak hodného kuchtu. Čo viac ešte, mladý kuchtík bol aj švárny šuhaj, krásny ako ruža, s ľuďmi sa vedel pekne zhovárať a tu i tu rozumel sa kus aj do žartu. To sa najmä mladej kráľovej dcére páčilo. Často sa vykradla do záhrady a tam sa s pekným kuchtíkom zabávala. Aj kráľ ho rád videl a neraz ho do izby zavolať, aby sa s ním jeho dieťa poihralo, lebo ho aj sám vďačne okolo seba mával.

Takto si kuchta prežíval v tom kráľovskom dvore. Sám by sa nebol ponazdal, že mu tak dobre bude.

Ale tu raz priletí zlý chýr kráľovi, že susedný kráľ s veľkým vojskom na neho ide. Kráľ sa toho chýru veľmi zdesil, lebo nepriateľ bol kde mocnejší. Čože ale bolo robiť?

Musel sa oproti postaviť. Zohnal, koľko mohol, chlapov a tak šiel do vojny. Dcéru svoju vzal tiež so sebou, bo ju nechcel od seba nechať, tak ju veľmi rád mal.

Náš kuchta dostal veľkú vôľu ísť na vojnu. Pýtal sa od kuchára, aby ho pustil do toho a toho mesta, že si tam má dať pokonať, a kuchár ho pustil. Nešiel on do toho mesta, ale rovno do dúbravy. Vzal do ruky trúbku, tri razy do zeme zatrúbil, a tu naraz, kde sa vezme, tu sa vezme, zastane pred ním podzemský kráľ a spytuje sa ho, čo žiada? Kuchta pýtal pomoc proti tomu a tomu kráľovi a ešte ani dobre nedopovedal, čo si žiada, už celo vojsko podzemských ľudí v rade stálo. On si musel také šaty obliecť, ako tamtí mali a podzemský kráľ ho postavil za hlavu celému vojsku; ale mu prikázal, aby dal na seba pozor a do predku sa veľmi nepúšťal.

Práve sa už mala bitka začať, keď došli na pomoc. Prestrojený kuchta prosil kráľa, aby ho s podzemským vojskom popredku do ohňa pustil, a len keby ho nepriateľ prevladoval, aby mu na pomoc priskočil. Kto bol

radšej ako kráľ? On na to vďačne privolil. Vojna sa začala strašná, ale čosi-kamsi bolo nepriateľskô vojsko strepanô a sám kráľ len horko-ťažko umkol. Víťaz kuchta vystúpil si hrdo, poklonil sa kráľovi a nečakajúc na ďakovanie, odišiel aj s vojskom do dúbravy. Tam tri razy do zeme zatrúbil, podzemský kráľ sa pred ním postavil, vojsko a šaty mu oddal a za pomoc sa mu poďakoval. Keď sa už mali rozísť, daroval mu podzemský kráľ jedno zlato jablčko. Domov, pravda, kus pripozde prišiel, ale pichol kuchárovi dač do hrsti a zas bolo dobre.

O pár dní sa vrátil aj kráľ s vojskom a dal pripraviť veľkú hostinu. Po hostine začal vychvalovať toho cudzieho víťaza, a milá princezka na to zašteboce:

„Pravda, pravda, driečny to bol šuhaj, ale predsa nie inakší, ako je náš kuchta!“

Tu ho dala hneď zavolať a do dobrej vôle sa s ním zabávala. Medzi zábavou ukáže jej to zlato jablčko. Zlato jablčko sa princezke veľmi zapáčilo.

„Daj mi,“ povedá, „to jablčko!“

„Dostaneš ho,“ povie kuchta, „ak mi nohy po členky ukážeš.“

„Ach, no! Veď to nič takého, budem mať zlato jablčko.“

A po chvíli privolila. Kuchta jej dal jablčko a ďalej sa zabávali.

Ten druhý kráľ! dusil v sebe jed, rád by sa bol vypomstil. O krátky čas zobral ešte strašnejšie vojsko a šiel na tohoto kráľa. Voľky-nevoľky schystal sa i tento krajinu si brániť. Kuchtovi zas prišla vôľa vybrať sa na vojnu. Zaobišiel si kuchára a kuchár ho pustil.

Ide rovno do dúbravy, tri razy do zeme zatrúbil, kráľ podzemský pred ním sa postaví a spýta sa, že čo žiada.

„Prišiel som ťa zas o pomoc prosiť,“ povie na to kuchta.

A sotva to dopovedal, stáli rady podzemského vojska dva razy toľké ako skorej. Podzemský kráľ mu dal preobliecť šaty a postavil ho za hlavu celému vojsku:

„Len,“ povedá, „daj pozor na seba, do predku sa veľmi nepúšťaj!“ A s tým zmizol.

Práve sa už mala bitka začať, keď kuchta dobehol s vojskom. Prosil kráľa, aby ho zas s podzemským vojskom popredku pustil, a len keby ho nepriateľ prevladoval, aby mu na pomoc priskočil. Kráľ vďačne na to privolil.

Tu hneď ako jasná strela zrazili sa vojská. Sekali, rúbali jeden druhého, hlavy padali ako makovice. Tak sa prali obe strany za hodnú

chvíľu, ani jedna ani druhá popustiť nechcela. Tu sa tí podzemskí rozpajedia a pustia sa ako besní. Čosi-kamsi stratilo sa tamto vojsko a sám kráľ len horko-ťažko mohol s daktorým uniknúť.

Vítaz kuchta vystúpil si hrdo, poklonil sa kráľovi a nečakajúc na ďakovanie, odišiel aj s vojskom do dúbravy. Tu tri razy do zeme zatrúbil, podzemský kráľ pred ním sa postavil, on mu vojsko a šaty oddal a za pomoc sa poďakoval. Keď sa mali rozísť, daroval mu podzemský kráľ zas jedno zlato jabĺčko. Domov, pravda, i teraz kus pripozde došiel, ale pichol kuchárovi do hrsti, a bolo po všetkom.

O pár dní sa vrátil aj kráľ s vojskom a dal ešte hrdšiu hostinu pripraviť. Po hostine nemohol sa dosť nachváliť toho cudzieho víťaza a milá princezka zas len zašteboce:

„Pravda, pravda, driečny to bol šuhaj, ale predsa nie inakší, než je náš kuchta.“

Tu ho dala privolať a do dobrej vôle sa s ním zabávala. Kuchta vytiahne druhô jabĺčko, ona si ho pýta.

„Dostaneš ho,“ povie kuchta, „ak mi nohy po kolená ukážeš.“

Princezka kus rozmýšľala, rozmýšľala:

„Ach, no! Veď to nič takého, budem mať už druhô jabĺčko.“

A po chvíli privolila. Kuchta jej dal zlato jabĺčko a ďalej sa zabávali.

Kráľ sa celkom nazdával, že je už bezpečný a bude mať pokoj. Len ti tu zas doletí chýr, že ten druhý kráľ s náramnou silou cez hranice prišiel, a čo pred sebou zachytí, všetko morduje a páli. Veľký strach obišiel nášho kráľa. Tak nacyt্রে sotva pár tisíc chlapov mohol do zbroje postaviť. V takom strachu vzdychal v srdci:

„Ach, len by som mohol vedieť, či ten príde, či nepríde? Ak nepríde, jaj, beda nám, jaj, beda celej krajine!“

Poručeno bohu, už len šiel s tou hrdskou vojska a dcéru vzal sebou.

Sotva prešli míľu zeme, kuchta sa zas pýtal od kuchára, aby mu dovolil ísť tam a tam do toho mesta. Kuchár ho prepustil a on hybaj rovno do dúbravy. Tu vezme do ruky trúбку, tri razy do zeme zatrúbí, kráľ podzemský pred ním sa postaví a spytuje sa, čo žiada?

„Pre seba nič,“ povie kuchta, „len pomoc pre môjho kráľa, ten druhý kráľ zas ide na neho!“

A sotva to dopovedal, stáli rady podzemského vojska tri razy toľké ako skorej. Podzemský kráľ mu dal preobliecť šaty a postavil ho za hlavu celému vojsku:

„Len,“ povedá, „daj pozor na seba, do predku sa veľmi nepúšťaj!“

A s tým zmizol.

V strachu veľkom čakal kráľ začiatok bitky. Vtom priletí prestrojený kuchta a hneď pýta, aby ho s podzemským vojskom popredku do ohňa pustil, a len keby ho nepriateľ prevladoval, aby mu na pomoc priskočil. Kráľovi odľahlo na srdci a dal mu vďačne po vôli. Ako hrom rútili sa na nepriateľov, títo stáli radom ako múry. Tri razy udreli podzemskí na tých, tri razy museli ustúpiť nazad. Kuchtovi dlho už trvala tá bitka, začal byť netrpezlivý. Skočil doprostriedka nepriateľov, rúbal a sekal na všetky strany. Ale keď najlepšie sekal, aj jemu do nohy sekli a on spadol na zem.

Boli by ho iste posekali, došliapali, keby nie zopár jeho vojakov. Ale títo ho schytili a zanesli do kráľovského šiatra. Tu hneď krásna kráľovská dcéra vlastnou rukou vyšívaným ručníčkom zaväzovala mu ranu a za ten čas jeho vojaci zdrúzgali nepriateľa, len máličičko chybelo, že aj samého kráľa nezajali.

Keď sa vojsko vrátilo, vychytil sa kuchta a nečakajúc na ďakovanie, odišiel i s vojskom do dúbravy. Tri razy do zeme zatrúbil, kráľ podzemský pred ním sa postavil, kuchta mu šaty aj vojsko oddal a za pomoc sa poďakoval. Ale mu podzemský kráľ vzal z ruky i trúbku:

„Už ti je,“ povedá, „táto trúbka viac netreba, ani moja pomoc, lebo sa už tvoje šťastie približuje, a preto už ani mňa viac neuvidíš. Na pamiatku vezmi si ešte toto jabĺčko a obráť ho sebe k dobrému. Proti ktorému si bojoval, vedz, že je to tvoj vlastný otec!“

„Môj otec?“ spýtal sa mladý víťaz celkom udivený.

Ale čože bolo robiť? Čo sa stalo, viac sa neodstane! Ešte sa chcel podzemskému kráľovi za všetku lásku poďakovať, ale ten mu spopred očí zmizol. Obrátil sa domov a tu kuchár začal sa už mrzieť, že tak pozde ide; ale mu pomastil ruku a zas bolo dobre.

Kuchta konal svoje práce ako predtým, ale sa musel premáhať, aby dakto nezbadal, že na jednu nohu kríva.

O pár dní sa vrátil aj kráľ s vojskom a tu len ešte bola hostina! Po hostine vychvaľovali do neba toho cudzieho víťaza, a tá štebotá, princezka, zasa sa len zamiešala:

„Pravda, pravda, driečny to bol šuhaj, ale predsa nie inakší, než je náš kuchta.“

Tu hneď dala ho zavolať a do dobrej vôle sa s ním zabávala. Kuchta vytiahol tretie jabĺčko; ona si ho pýta.

„Dám ti ho,“ odpovedal kuchta, „ak budeš so mnou spať, ale tak, že

medzi nami holá šabľa bude ležať, dvanásť sviec v chyži horieť, dvanásť vojakov aj s tvojou komornou v chyži vartovať.“

Princezka si rozmýšľala, rozmýšľala:

„Ach, no! Veď je to tým poriadkom nič takého. Budem mať tretie jabĺčko.“

A privolila aj bez vedomia otcovho.

Večer v princezkinej svetlici dvanásť sviec sa zajasalo, dvanásť vojakov aj s komornou postavilo na vartu, holú šabľu naprostriedok do postele položili a tak sa princezka s kuchtom uložila.

Kuchta sa zadal, že spí, ale nespál. Tu, akoby sa chcel na druhý bok obrátiť, zaviazanú nohu von vyloží tak, že aj ručník bolo vidno. Ako ten ručník komorná zazrela, bežala hneď ku kráľovi rozpovedať vec. Kráľ naskutku pribehol do tej svetlice a presvedčil sa, že je to jeho dcérin spravodlivý ručník a ten mládenec nikto inší, ako ten ranený víťaz.

Vojakov a komornú poslal naraz von, šabľu vzal preč, sviece zahasil a nechal ich tam v pokoji.

Ráno, keď vstali, dal zavolať kráľ teraz už známeho víťaza, ďakoval mu za pomoc, ako vedel naj inakšie, a prosil ho, aby mu povedal, kto je, skadiaľ je?

Tu tento začal rozprávať od začiatku až do konca, ako sa s ním vodilo. Keď sa kráľ dozvedel, že ten kráľ, proti ktorému bojoval, bol jeho ochrancov otec, vypravil hneď poslov k nemu, aby nemeškal prísť, lebo že jeho syn je pri ňom a že mu ako driečnemu a statočnému šuhajovi svoju dcéru za ženu prisľúbil.

Keď sa ten druhý kráľ od poslov dozvedel, čo je vo veci, nevedel, či má svojim vlastným ušiam veriť. Dal zavolať toho poľovníka a vzal ho na tvrdo, aby povedal, čo s jeho synom urobil. Tento videl, že by sa darmo tajil, vyznal všetko, ako bolo, a to srdce, čo doniesol, že je z jeho psa. Kráľ sa mu za túto novinu a za ten statočný skutok nemohol dosť naďakovať a bohaté ho obdaroval.

Nato hneď dal do koča zapriať, pojal so sebou kráľovnú a šiel k susednému kráľovi. Bolo tam radosti, akej nikto, ako je svet svetom, ešte nepamätal. Rodičia našli svojho zabitého syna a zabitý syn svojich rodičov. Rodičia jedni dostali hodného zaťa, druhí hodnú nevestu, mladí samých seba; nepriateľskí kráľovia sa pomerili a od tých čias boli najlepší priatelia.

O krátky čas bola svadba. Po svadbe pojal mladý zať svoju nevestu a odobral sa ku svojmu otcovi. Po otcovej smrti stal sa kráľom, a keď svokor

umrel, zdedil aj toho kráľovstvo a tak panoval nad dvoma kráľovstvami šťastlivo a panuje až doteraz, ak neumrel.

ŽELEZNÍK

Bola jedna mať a mala jedného syna. Nemali ništ, iba jeden slivník a dva voly. Keď bola zima, museli aj ten slivník vyrúbať, aby sa voliak zohriali; keď prišla jar, zapriahol syn voly a zoral ten slivník a nasial maku, aby sa voliak vyživil. Ale keď mak dozrieval, všetky vtáčky iba na ňom sedeli a boli by im ho iste skazili, keby syn nebol ešte dakde z kúta vytiahol kušu, čo mu po otcovi ostala. Nuž s tou kusou tam striehol.

Raz, ako tak strežie, spustí sa mu mladý jastrab na ten mak. Janko pochyť kušu a prásk odstrelil jastrabovi krídlo.

„Hej, varovčík, načo si mi to krídlo odstrelil?“ ozve sa mu jastrab.

„A ty načo si mi mak kváril?“ ozval sa varovčík naspäť.

„Načo som kváril, nato som kváril, – bol som hladný!“ povie zasa jastrab. „Ale to vedz, že je môj otec všetkých jastrabov kráľom. Ak ty mne to krídlo nedáš zastrábiť, všetci jastraby sa ti tu zhrnú, aj mak ti skazia, aj oči ti vydobú.“

„No, ver je tak zle nedobre, jastrabík môj! Počkaj, zanesiem ťa k materi.“

I zaniesol ho k svojej materi.

A tu mať, mala tá roboty, kým kdejaké zelinky poznášala a to krídlo obložila; kým stolára vyhladala, čo mu ho do doštičiek zapravil, aby sa zrástlo. Naveľa, naveľa jastrab vystrábil sa; ale boli aj dva voly preč, čo to jastrab pahlný naveky len mäso pýtal. Bolo to už ako na holej dlani!

„Ej, braček, gazdíček, my takto viac nenabudneme!“ povie jastrabík, keď už poletovať mohol.

„A akože nabudneme?“ spytuje sa Janko; lebo ho tak volali, toho syna tej matere.

„Nuž tak nabudneme: My dvaja pôjdeme k môjmu otcovi, aby ti dal dáku vynáhradu, čo som ti tie voly strovil. A tvoja mater bude zatiaľ tu u kráľa pece kúriť, aby voliak vyživila sa.“

Mater teda ostala u kráľa na zámku pece kúriť a títo dvaja pobrali sa svetom. Jastrabík vždy poletoval vopred a Janko držal sa už len za ním.

Prišli až k moru. Jastrab mladý preletel hneď, ale Janko ostal tam na brehu rumádzgať, keď viac za ním nemohol.

„Nerumádzgaj, nerumádzgaj,“ zavolať mu jastrabík z druhého brehu. „U môjho otca nájde sa spôsob aj na to, ako by človek cez more prešiel.“

A hneď ta letel a nezadlho priletel s jednou červenou plachtou. Tú plachtu prestrel na more a tá ich hneď oboch preniesla na druhý breh.

Keď už boli tam na druhom brehu, povie jastrabík:

„No, braček, gazdiček, už je nateraz všetko dobre. Najsamprv ti darúvam túto červenú plachtu, aby si mohol putovať aj cez moria. A teraz ťa zavediem tamto na tú horu k môjmu otcovi. Ten ťa nijak naprázdno neprepustí. Zavedie ťa do troch podzemných komôr. V prvej budú samé července, v druhej strieborné a v tretej zlaté peniaze. Z každých ti bude ponúkať. Neber ani z jedných! Len v tej tretej komore bude za dverami stará truhlica; tú si vypýtaj, s tou ponáhľaj sa domov; bude ti ešte, ako ti nikdy nebolo.“

Jastrab kráľ vďačný bol synovi i Jankovi, keď sa mu tam postavili a rozpovedali všetko. Hneď ho viedol do tých komôr a ponúkal mu, aby si len bral. Janko nič, iba tú starú truhlicu pýtal, čo tam v tretej komore povalovala sa za dverami.

„Ej braček, aký si ty mudrák,“ hovoril kráľ. „Ber si všetko, len mi truhlicu nechaj!“

A Janko zasa nechcel nič, ak mu truhlicu nedá. Naposled mu ju už len dal a prepustil ho domov.

Rezko kráčať si náš Janko naspäť, nebál sa už mora; preniesla ho cezeň červená plachta. Ale za morom chcel si už vypočinúť. I uložil sa tam na jednej širočiznej lúke a veru sa bol už aj vyláčnel. Len mu tak voľač pošeplo, že hádam v tej truhlici bude dačo na zjedenie. Otvorí v nej krajnú pripravu. A tu vyhrnie sa z pripravy ukrutne mnoho statku všakového, väčšieho, menšieho; volov, koňov, oviec, kôz, hús, sliepok, kačičeniec bolo tu do nedovidenia v celých čriedach a krdľoch.

„Toto iba keby si choval, nie žeby ťa ono nachovalo,“ pomyslí si Janko a otvorí pripravu z druhého kraja. Tu zas vyhrnie sa ukrutne ukrutečne mnoho vojska, že to bol len strach, a ešte mu vraveli, že ich ani tretia čiastka nevystúpila von.

„Títo iba čo by mne uši objedli,“ pomyslel si Janko a nazrel sa aj do prostrednej pripravy. V tej sa ligotali zlaté peniaze a hoc by koľko bral z nich, nikdy by neboli odspárali sa, iba ešte prispárali. Nuž si potom tam dakde voľač kúpil a zajedol.

„Hej, chlape, bolo by už poberať sa ďalej!“ zhováral sa Janko sám so sebou, keď tam nikoho nemal. „Ale ako? Či tie čriedy, krdle, vojská tu nechať, či čo s nimi robiť? Akože ich zasa dnu vpratať?“ Nevedel tej veci nijaký spôsob, nuž len sedel a sedel tu utrápený, umučený, akoby ho boli na kríž pribili. Ako tak sedí, prikmotrí sa ku nemu chlapisko ozrutné ako dáka hora a čierne ako uhoľ. A to bol Železník.

„Ačak by ti už bolo tie čaty dnu zohnať?“ hovorí mu Železník.

„Bolo, bolo,“ povie Janko, „len či vieš na to dajaký spôsob?“

„Ej, akože by som nevedel, keď som k tebe prišiel! Aj ti ich zoženiem, len či mi na holých kolenách odprisaháš, že si kráľovu dievku za ženu nevezmeš.“ Spravili sa, že si ju nevezme, lebo dosiaľ nikdy na ženie ani nepomyslel. Keď už bolo po správe, Železný chlap iba obehol okolo statku a okolo vojska, hneď zhrnulo sa všetko naspäť do truhlice.

Rozišli sa každý svojou cestou, iba čo ten Železník Jankovi ešte zavolať:

„Aleže pamätaj, načo si mi dnes prisahal; lebo ak nie, kde ťa pochytím, tam ťa na márne kusy roztrhám!“

Prišiel Janko domov a ukázal matke truhlicu. Tá sa mu iba vysmiala, že by ona za to ani pred dvere nebola vyšla a že načo mu truhlica, keď nemá, čo by v nej trímala. Ale Janko kázal materi len pastierov jednať, že však tam sú celé stáda. Tá istá nechcela. Unúval ju dovtedy, kým sa len nepobrala. Ale ju tam ľudia iba vysmiali, čo priniesla na závdavky? Dal jej z tej prostrednej pripravy za zásteru dukátov na tie závdavky. Tu ešte len mala čo napočúvať sa od ľudí, načo im pastieri, keď tu ničoho nikde nič, keď i tak kremä dva volky mali, aj tie si prejedli.

„No, veď som ti,“ vraví mu, „prišla s obnôškou do domu; bez toho mohla som zaobísť sa.“

„A veď je nič,“ hovoril syn. „Ale môj statok musí predsa na pašu.“

I vypustil ho von. Čriedy, krdle vyhnuli sa, len tak zaľahli zem. A tu ti pastierov ani nebolo treba, lebo tam pri každom krdli hneď aj jeho pastier a krdle rozpásali sa na šír, na diaľ, až milá vec.

Vypúšťal Janko svoje statky a tým bolo dobre, lebo chodili po širočizných kráľových lúkách. Ale tu raz, keď prišla mati tie pece kúriť, rozhneval sa kráľ a zle-nedobre do nej, či to jej synove čriedy, že keď je taký mocnár, aby hotovil sa naraz ráno proti siedmim rotám do boja. Prišla mati so strachom domov.

„Oj, nebojte sa, mamó moja, nebojte,“ povie syn. „Keď ich kráľ má sedem, mám ich ja sedemdesiatsedem.“

Naráno vypustil Janko svoje vojsko na lúku, kde sa mali biť. Spýtal sa Janko svojho vojska:

„Koľkíže ste dosť oproti siedmim rotám?“

„Aj mňa je viac ako dosť!“ vyskočí jeden krivý, ale vrtký sprostred vojska. I tak, keď už prišlo na bitku, zrazil tento jeden malým prstom sedem rôť kráľových.

Kráľ sa nahneval a kázal hneď druhým siedmim rotám stúpať do poľa. A tento krivý i druhých i tretích i vari ešte aj štvrtých sedem rôť tak zbíl ako tých prvých, kým len všetko kráľovo vojsko nepohynulo.

Teraz ale už Janko inak obrátil. Odkázal on kráľovi voľačo. Že, vraj, ak mu nedá svoju dievku za ženu. aby sa hotovil aj s ňou jemu pece kúriť, tak ako jeho matka kúrievala. A dal si hneď kaštieľ postaviť a kúpil si hrdé šaty. Keď to kráľ videl, vďačne mu sľúbil svoju dcéru za ženu, aspoň radšej, ako čo by bol mal tie pece podkurovať.

Viezli sa na sobáš v krásnom hintove. Iba kde sa vezme, tu sa vezme ten Železník a letí

pravo na Janka. Janko nemal tu truhlice, nemal obrany, nuž len skočil a utekal, ako vládal.

Železný chlap sa iba zarihotal a zavolať za ním:

„Len si ho utekaj! Mám ja času vojsko z truhlice vypustiť a pannu dať zaviesť pre seba, kde sám chcem; mám času teba ešte tri razy dohoniť!“

Utekal Janko, utekal pustými horami, rudnými cestami, dobehol k jednej izbičke. Tam bývala ježibaba. Zaklope a vníde dnu:

„Bože vám daj dobrý deň, pani matka!“ „Bože daj i tebe, syn môj! Viem, pred kým utekáš, ale sa nič neboj! Sadni si, zajedz si polievky a mäsa, vyspi sa! Môj psík je Ďalekohľad, a keď tvoj Železník bude ešte na tri míle ďaleko, zabrechne prvý raz; keď bude na dve míle, zabrechne druhý raz; keď bude na míľu, zabrechne tretí raz a už ťa vtedy zobudím.“

Sadol si, zajedol si, pospal si, a keď pes tretí raz zabrechol, zobudila ho starká, na cestu zastrčila mu do kapsy postruhník a kázala mu utekať.

Utekal Janko, utekal pustými horami, rudnými cestami. Dobehol k druhej izbičke. I tam bývala ježibaba. Zaklopal a vnišiel dnu:

„Bože vám daj dobrý deň, pani matka!“

„Bože daj i tebe, syn môj! Viem, pred kým utekáš, ale sa nič neboj! Sadni si, zajedz si polievky a mäsa, vyspi sa! Môj psík je Ďalekosluch, a keď tvoj Železník bude ešte na tri míle zeme, zabrechne prvý raz; keď bude na dve míle, zabrechne druhý raz; keď bude na míľu, zabrechne tretí raz a už ťa vtedy zobudím.“

Sadol si, zajedol si, pospal si, a keď pes tretí raz zabrechol, zobudila ho starká, na cestu zastrčila mu do kapsy postruhník a kázala mu utekať.

Utekal Janko, utekal pustými horami, rudnými cestami. Dobehol ku tretej izbičke. I tam bývala ježibaba. Zaklopal a vnišiel dnu:

„Bože vám daj dobrý deň, pani matka!“

„Bože daj i tebe, syn môj! Viem, pred kým utekáš, ale sa nič neboj! Sadni si, zajedz si polievky a mäsa, vyspi sa! Môj psík je Mocný, a keď tvoj Železník bude ešte na tri míle zeme, zabrechne prvý raz; keď bude na dve míle, zabrechne druhý raz; keď bude na míľu, zabrechne tretí raz a už vtedy ťa zobudím.“

Sadol si, zajedol si, pospal si, a keď pes zabrechol tretí raz, zobudila ho starká, na cestu zastrčila mu do kapsy postruhník a kázala mu utekať.

Dobehol Janko k moru, keď mu Železník bol už za päťami; bol by ho už roztrhal. Ale Janko mal vždy svoju červenú plachtu okolo pásu okrútenú. Odpásal si ju hneď, rozprestrel a tá ho preniesla na druhý kraj. Železník nemal tej pary za ním za more, nuž sadol si tam a tam vyčkával. Ale aj Janko bol už zmorený a ľahol si a spať, hen za tri dni!

Na tretí deň zodvihne hlavu, ale tu dobre od ľaku neskapa! Traja psiskovia – ako jalovice – ležali okolo neho zo troch strán! Nemal sa kade hnúť. Čiahol do kapsy, že im podhodí z tých postruhňov, že ho hádam voliak prepustia. A tu z postruhňov ani omrvinky, lebo to tie postruhne boli premenili sa na psov a psi neboli žiadni druhí len ten Ďalekohľad, Ďalekosluch a Mocný, čo mu takto ježibaby dali na pomoc. Tie začali teraz okolo Janka chvostami krútiť a zaliečať sa mu, akonáhle obadali, že už Janko prebudil sa. Hneď vedel, že mu už nič neurobia; zobral sa ďalej a traja psíkovia všadiaľ s ním.

Ako tak išli, prišli do jedného zámku, v ktorom iba jednu paničku našli samotnú ako prst. Janko stal u nej do služby, keď takto nemala nikoho, kto by jej zámok obhajoval aj šíre hory okolo neho. Tu Janko každý deň aj s troma psy chodieval na poľovačku po tých horách a vždy len na noc prichodil zámok hájiť.

A tá panička zasa chodievala každý deň k tomu moru na prechádzky a tam voláč vyzerala. Vyzerala ona toho Železníka, že sa vráti na Jankovej plachte, keď ho dohoní a roztrhá. Lebo to bola ona, čo viezla sa s Jankom na sobáš a Železník ju sem dopravil s vojskom i s truhlicou a už teraz len naňho čakala a Janka už nepoznala, ani on ju.

Raz už potom zazrel sám Železník paničku z druhej strany mora a volá

na ňu. Hneď sa mu ozvala a poznala ho aj ona. Pekne sa dohodovorili proti Jankovi, ako čo majú robiť.

Nevedel Janko nič; večer vrátil sa ako inokedy domov, navečeral sa, poobzeral sa po celom zámku, a keď nikde nič nečul, ľahol si spať s pokojom a najmä nad ránom tuho usnul. Vtom prikradla sa k nemu na prstoch milá panička, potíšku odviazala mu spravodlivú červenú plachtu a druhú tej podobnú priviazala na pás. Len čo Janko nohu vytiahol zo zámku, už ona pod' k moru! Priviezla sa na plachte k Železníkovi a naspäť i so Železníkom do zámku. Tam mu ona ukázala, kde Janko spáva v izbe a kde psy pred ním v pitvore; aby vedel, ako má si čo nastrojiť, bo Železník pred psami ani ukázať sa nesmel.

Vykopal si teda jamu podo dvere v tej izbe, kde Janko nocúval a tam ľašoval naňho. Večer, keď Janko vracal sa z poľovačky, stratil sa od neho Ďalekohľad; ani nevedel, kde podel sa. Čudoval sa veľmi, bo tie tri psy nikdy neodišli mu od boku. Iba keď ti ho nájde doma ležať podo dvermi, a to na tom Železníkovi, o ktorom Janko nazdával sa, že je ešte vždy za morom. Dost' volal psa k večeri, kým druhí okolo stola obskakovali a uhrýzali si, čo im podhodil; ale ten nehnul sa z miesta celú noc.

Na druhý deň vykopal si už Železník jamu pod ohnište a tam sa skryl. Večer ale dobehol vopred Ďalekosluch a ľahol si na Železníka. Janko zas len hlavou krútil, volal i bil psa, aby šiel ku stolu, ale ten nehnul sa až do rána.

Na tretí deň vykopal si Železník jamu pod samý stôl a myslel si, že Janka pri večeri čo len za nohu dochytiť. Ale tu večer zas zavalil sa ten Mocný na neho, že do rána ani údom hnúť nemohol. Museli si to len inak nastrojiť, ak voľač vykonať chceli.

Len tu milá panička pekne okolo Janka, že tak a tak, tie psy musia choré byť, keď tak ani žrať nejdú, ani sa nepohnú, aby ich doma nechal aspoň raz, kým si oddychnu, že ich ona bude dobre chovať. Dal sa Janko nahovoriť a pochytil psov do komory na reťaze, aby za ním nemohli.

Skučali psy na reťaziach, kým Janko blúdil sám po horách a Železník tri zámky na komoru pripravá, aby psy von nemohli.

Blúdi Janko, blúdi a nič zastreliť nemôže; iba jedna myška pletie sa mu ustavične popod nohy. Naposledok ju chcel už odkopnúť.

„Ej, Janko, neodkopniže ma, neodkopni!“ ozve sa myška. „Či ty nevieš, ako tebe tvoja prísaha draho prichodí a ešte ti drahšie príde, ak sa nezoberieš. Tam Železník zámky zakladá na tvojich psov, a ak ich pozakladá, dobehne za tebou a roztrhá ťa na márne kusy. Ponáhľaj sa, aby

si ty dobehol, kým tie zámky dobre nepozakladá. Ak by ti predsa bolo pripozde, vybehni na tú vysokú vrbu pri vode, a keď ťa bude Železný chlap volať dolu, zhadzuj mu, čo môžeš, zo seba! Veď už potom uvidíš, ako bude.“

Poslúchol Janko myšku a bežal, čo mu para stačila. Ale ako dobehúval, už Železník poslednú zámku zakladal. Nuž len skoro vydriapal sa na tú vrbu. Železník vyskočil zo zámku ako zbesnetý a volá naňho na tú vrbu:

„Pod' dolu, bo ťa aj s tou vrbou na márne kusy roztrhám!“

Janko zhodil mu klobúk; hneď bol klobúk na márne franforce rozdriapaný. Železník zas len volal a Janko mu zhadzoval po jednom zo seba, čo len na sebe mal a Železník to všetko rozdriapal, že z toho ani nite nezostalo.

Keď už Janko nemal čo zhadzovať zo seba, rozbehol sa Železník proti tej vrbe, že ho hneď dolu strasie. Vtom ale odtrhol sa z reťaze Ďalekohľad, roztrepal dvere a zámky, pribehol a oddal sa do Železného chlapa. Železník len raz otrepal psa, hneď bolo po ňom.

Rozbehol sa zasa proti vrbe a už ju tak rozkyvotal, dobre Janko z nej nesfrkol. Vtom odtrhol sa Ďalekosluch, bil sa so Železným chlapom. Otrepal Železník Ďalekoslucha o zem; priam bolo po ňom.

Rozbehol sa zasa proti vrbe a hádam by ju bol už z koreňa vyvrátil, keby nie ten Mocny. Ten odtrhol sa z reťaze naposled a bil sa so Železným za pol dňa. Raz ho predsa otrepal o zem tak, čo iba hlina ostala z neho. A to toľko tej hlíny sa tam navalilo, že z toho povstal celý vrch. Ale to bola hlina len na povrchu, tam dnu bola samá merná ruda na železo. Od tých čias nazvali ten vrch Železníkom a kopali aj kopú v ňom rudu na železo.

Ten pes Mocný vzkriesil potom aj tých svojich dvoch kamarátov a všetci traja oddali sa do tej paničky, že Jankovi bola neverná. Túto potom na márne kusy roztrhali.

Keď sa to stalo, premenili sa na ľudí, aj ten zámok, aj tie hory pusté ožili a bolo tam ľudí mnoho. Janko našiel v zámku aj svoju truhlicu a vypustil z nej svoje stáda a tie už mali kde pásť sa na vlastnom a vypustil z nej aj svoje vojsko a s tým nebál sa už nikoho; a peňazí si vyberal, koľko kedy chcel a bol už teraz bohatý.

Poslal si po matku a oženil sa s tou najkrajšou paničkou v celej krajine.

ŽENSKÝ DŮVTIP

Kedysi, ale nebodaj i to dosť dávno, boli dvaja dvorania: jeden chudobný a druhý bohatý. Chudobný nemal iba jedno prasiatko; aj tomu nebolo čo podhadzovať, keď na celom bydle ako na dlani. Bohatý mal zo desať tých ošípaných a často im podhadzoval jačmeňa, aj na válovci vždy mali čo lokať. Že to bolo na jednom dvore, prasiatko aj tri razy dňa dobehlo medzi čriedu bohatého dvorana a uchytilo si jačmeňa, nalokalo sa aj na válovci. Len to raz boháča domrzelo, pochytil kyjanicu, puk prasa po čele. Hneď sprplilo sa v prachu a bolo po ňom.

Chudobný človek šiel žalovať sa k stoličnému, aká škoda stala sa mu. Bohatý bránil sa, aká i jemu škoda diala sa, a nechcel platiť za prasa. Pán stoličný nemohol ich porovnať.

„No dobre,“ povie naostatok, „obom stala sa vám škoda a toho bude vynáhrada, kto z vás zajtra ráno vyháda: Čo je najtučnejšie, čo je najrýchlejšie a čo je najčistejšie?“

Oba prišli domov s ovesenými nosmi.

Toho bohatého privítala žena:

„No, čože chodíš ako oparený?“

„Ej, daj mi aspoň ty pokoj,“ odvrkol jej, „veď by to ani čert nevymyslel! Ešte ti nám hádky zahádal, že vraj toho bude právo, kto ich uhádne.“

„Nuž, čo za hádanky?“

„Že vraj, čo je najtučnejšie, čo najrýchlejšie a čo najčistejšie?“

„Nuž ale ešte aj na tom hlavu lámeš, ty trubiroh, ty?! Veď si si to hneď mohol pomyslieť: čože by bolo tučnejšie ako naša krmnica, ktorú už od troch rokov krmíme; čože by bolo rýchlejšie ako naše kone, čo ich každý deň obrokujeme; a čože by bolo čistejšie ako naša studňa, do ktorej každý rok dva centy soli vrhne!“

„A veru pravdu máš, žena moja!“ vyjasnila sa tvár boháčovi, akoby už bol aj to právo vyhral, aj ho pán po pleci potľapkal, že je múdry človek.

Keď tamten chudobný cez dvere dnu šiel, vstala mu od stola v ústrety

jediná šestnásťročná dcéra a hneď mu na očiach čítala, že je to so všetkým nie dobre:

„Nuž, čože vám je, apko? Bol by to hrom, nie robota, ak by ste boli prehrali!“

„Prehrať som ešte neprehral, ale ani neviem, čo dohrám,“ rečie otec a rozpovie si dcére celú vec.

„Nič nebojte sa, apko; veď ja si to do rána premyslím,“ povedala dcérka, a s tým potom uložili sa aj na pokoj.

Ráno dcéra iba voľač pošuškala otcovi do ucha, priam šiel tento vytešený pred stoličného. Tam čakal už aj bohatý a hrdo postavil sa prvý do radu. Oj, ale by ste boli videli, ako utiahol sa, keď pán stoličný na jeho hádanie len to riekol, aby mu s takými pletkami ani do domu nechodil.

„Nuž a ty že? Čože si vyhútal?“ obrátil sa k tomu chudobnému.

„Nuž prosím ponížene pána urodzenkého, ja len tak poviem, že najtučnejšia je naša matička zem, lebo z nej všetci tyjeme; najrýchlejší je ale mesiac, bo ten každé štyri týždne zem i nebo obehne; a najčistejšie je slnce, lebo naveky rovnak pekne svieti.“

„Chlap si!“ potľapkal ho pán stoličný po pleci. „Tento tvoj bohatý dvoran ani nemal zač, pre trocha toho jačmeňa, zabiť tvoje prasiatko. Na vynáhradu dá ti tú tučnú krmnicu, ktorú už od troch rokov krmia.“

S tým právo odstalo. A bohatý hrdoš odišiel ticho, ani ho čuť nebolo. Nesnilo sa mu, že ho pán stoličný tak zahanbia a ešte mu aj do tučnej krmnice utrú ústa.

Ale keď chudobný poďakoval sa za právo a akoby už po všetkom odchodil, tu pán urodzený zakyvkal ho naspäť, že vraj ešte na jedno slovo.

„Ty,“ hovorí mu pán, „ty si to sám nevyhútal, čo si mi na tie hádanky odpovedal, lebo na tých už mnohí múdri ľudia a páni lámali si hlavy a nič vyhádať nemohli. Povedz mi hneď a zaraz, kto ťa to naučil!“

Chudobný nemal čo tajiť, nuž povedal hneď, že jeho vlastné dievča tak si to cez noc premyslelo a ráno mu do ucha pošeptalo.

„No, keď ty máš takú múdru dievku,“ vraví na to pán, „na, zanes jej túto zmeň lanu; just mi ju prvý z poľa doniesli. Nech mi ju pod troma dňami oriafka, urosí, usuší, vytrie, vyhladí, vyčese, spradie a z priadze plátna natká í vybieli; z toho plátna nech ušije pre mňa peknú bielu košeľu na sobáš. Ak mi to urobí, ju si povediem na ten sobáš; ak to neurobí, tak budem s ňou zachádzať ako s takou, čo miešala sa mi do práva a môj súd porušila. A teraz poberaj sa mi z očí!“

Ej, veď poberal sa! Radšej by nikdy nebol chodil na to pravo, alebo

prehral ho trebárs tri razy. Zo zmene ľanu celú peknú pánsku košeľu, a to ešte pod troma dňami vyhotoviť! To tiež ešte človek neslýchal! – Ale keď doma dievčaťu rozpovedal vec, ono nerobilo si z toho nič, len odlomilo zo stromu jeden jedinký mládníček a podalo ho otcovi do ruky.

„Vezmite, apo môj,“ rečie, „chodte ešte raz k tomu pánovi, že som mu odkázala, že keď mi z tohto prútika vyhotoví do rána trlicu, kužeľ, vreteno, motovidlo, zvijadlá, krosna, kolovrat a čo ešte k tomu treba, nuž mu i ja všetko vykonám, ako si rozkázal.“

Milý pán iba teraz zvedel, s kým pustil sa do jednačky. Ale už ako hej, ako nie, to my nevieme, dosť na tom, že on jej to všetko tak vyhotovil, ako mu odkázala. Potom už aj ona jemu tú sobášnu košeľu na tretí deň poslala.

„Dobre,“ hovorí stoličný otcovi, „keďže je tvoja dcéra taká majstrovkyňa, nechže už teraz príde na sobáš. Ale nech mi príde ani vo dne ani v noci, ani pešky ani vezky, ani nie na koni, po ceste i nie po ceste, ani oblečená, ale ani nahá, a nech mi pritom donesie aj dar aj nie dar!“

Ej, aj toto ešte bolo treba počuť!

Otec na takú robotu krútil hlavou, ale dcéra uspokojila ho, aby ešte aj toto len na ňu nechal. A ten pán od tej hodiny neodišiel viac od obloka, čo ju naveky vyzeral; ba ani dočkať sa jej nemohol, lebo vedel, že jej niet rovne široko-ďaleko na krásu.

Na tretí deň ráno ešte všetok svet spal, bo práve len čo začalo zasvitávať, ale milý pán už stál v otvorenom obloku. A vidí, že dievčina mladá ide oproti jeho palote, a to veru takto ani vo dne ani v noci, lebo bolo na svite; ide si ani pešky ani vezky ani nie na koni, lebo sedela na capkovi a aj sedela aj nohami ešte dostupovala na zem; šla aj po ceste aj nie po ceste, bo cap kráčaľ koľajou, ani oblečená ani neoblečená, lebo mala sak na sebe, prepásaná zásterkou; a na lone mala voľač zakrytý – a to akiste dar aj nie dar. Hneď jej poslal komornice v ústrety s krásnymi sobášnymi šatami, aby už len v tých priniesla mu ten dar aj nie dar.

Krásna ako ruža v puku vstúpila mu do izby a podávala mu dva holúbky. Ako ich chcel do ruky vziať, ona ich pustila. Tieto strepotali a uleteli otvoreným oblokom do šieho sveta. Tak mu predsa podala dar aj nie dar; lebo ich mal, ale hneď nemal.

„No, duša moja,“ hovoril pán, „my sme od tejto hodiny svoji. Ale práve zato, že si ty taká múdra a ja tiež mám svoj rozum, sama uznáš, že by mne piano išli kolesá, keby aj naďalej miešala si sa do môjho práva. Preto ti to ešte pred sobášom pripovedám, žeby si nikdy nepostarala sa mi do

práva. Ak by som dač najmenšieho zbadal, ešte v ten deň odpravil by som ťa z domu.“

Ona na to privolila a tak šli rovno pred oltár.

Len akoby ste tie holúbky boli videli v páre, tak si oni žili začas, kým ona nepostarala sa mu do richtárskej palice. Ale čo stať sa malo, to nevystalo.

Postavili sa raz pred súd dvaja pocestní. Jeden hnal z trhu čriedu koni, druhý stádo volov a oba nocovali popri jednodruhom. V noci koniarovi ožrebla sa kobyla a nezbadal. Žriebä zatáralo sa medzi voly; voliar našiel si ho pod volom a nechcel ho tamtomu prepustiť. Pán stoličný prisúdil žriebä voliarovi, keď tento, hádam, lepšie vedel mastiť.

„Čoby aj takú pravdu všetci čerti schytili! dudlal sebe pod nos namrzený koniar, keď ho pani stretla.

„Čože vám je, dobrý človek?“ pýta sa ho pani.

„Nuž hľa, vidíte, pani moja, prišli sme sem na pravdu a tu pravda taká, že vól ožrebil sa a nie kobyla.“

I rozpovedal jej celú vec.

„No, netrápte sa nič, dobrý človek,“ vraví mu pani. „Len vy mňa poslúchnite, nuž všetko ešte dobre bude. Popoludní pôjde môj muž tamto na tú lúku vedia potoka na prechádzky. Vy si vezmite sebou kosu i sak. Keď on dôjde až k vám, ulapte kosu a koste vo vode; potom vyskočte na breh a robte tak s tým sakom, ako čoby ste po tráve ryby chytali. To keď zazrie môj muž, hneď zastarie sa do vás a vynadá vám do oslov. Vy iba toľko povedzte: ‚Jaj, pán stoličný, skôr to môže byť, že ja vo vode trávy nakosím a na tráve rýb nachytám, ako to, žeby vól ožrebil sa.‘ Ako mu to poviete, uvidíte sa, že žriebä bude vaše. Aleže, preboha, nevyzradte ma, lebo ja by som sa viac v jeho dome neobstála a vidíte, že vám len dobre chcem a pravdu hradám.“

Povedala a bežala dnu k mužovi. A takou svätou stavala sa, ako čoby o ničom nevedela.

K večierku vyšiel si pán na prechádzky. A tu čo nevidí? Toho koniara po vode kosiť a po tráve sak na ryby nadstavovať!

„Nuž, čože ty tu robíš naopak sveta, ty osol Pána Kristov?“

„A veru,“ odpovedal ten smelo, „darmo mne vy, pán stoličný, do oslov nadávate. Skôr to môže byť, že ja vo vode trávy nakosím a na tráve rýb nachytám, ako to vaše, žeby vól ožrebil sa.“

Ako to povedal, hneď rozvidnilo sa pánovi, čo ten tu chce; ale mu hneď to aj svitlo, kto ho mohol na to napraviť.

„Nuž tak?“ hovorí. „Ty opovažuješ sa mi moje pravo prevracat? To z tvojej hlavy nevyšlo! Povedz naraz, kto ťa to naučil?“

„A veď, hla – pán stoličný – nuž hla – veď sa“

„No, veď sa už zamoceš! Či nevieš hned' von s pravdou? Povedz, bo ináč žriebä nedostaneš. Ačak ťa to moja žena tak naučila?“

Keď už nemohol von z konopí, priznal sa ten človek, že to veru pani urodzená tak nasnuvali.

„No vidíš,“ hovoril pán, „mohol si ani nešamotiť; krém toho hned' som to vedel. Teraz id' za tým voliarom, aby ti žriebä hned' naspäť dal, že som ja kázal, – či vieš?“

„Viem, prosím ponížene, pán urodzený,“ – a už podskočil si a bežal uradovaný po svoje spravodlivé žriebä.

Ale pánovi – tomu nebárs veselo žilky hrali. Radšej by bol dožil sa neviem čoho, ako tohto. Bo svoju milú, hrkútavú hrdličku čím ďalej tým radšej mal a už neprichodilo mu inak, kremä z domu ju prepustiť, keď si chcel v slove stáť. I veru, ako došiel domov, priam jej vypovedal hospodu.

„Vezmi si,“ rečie napokon, „čo najlepšieho líbi sa ti, a id' mi z domu!“

Ona nič neodvrávala, kremä to si naposled vyžiadala, aby mu smela pripraviť večeru, akú najinakšiu, aby ešte raz spolu povečerali. Pán privolil. Večera bola chutná a dobré víno k tomu. Sama mu ho nalievala „ešte naostatok,“ a milý pán veru poďíval sa pintovke až na dno – i usnul. Mohol by z neho pásy drať, nebol by prebudil sa.

A pani mala koč už napohotove. Dala pána posadiť do koča a sama sadla si k nemu a kázala zatiahnuť rovno na jej otcov dvor. Skočila z koča, svoju sedliacku posteľ odpravila a muža si do nej uložila.

Ráno mal čo napretierať si oči urodzený pán stoličný, kde je, čo je, či by ozaj jeho panská palota takto za jednu noc bola premenila sa na sedliacku chyžu? Tu ona prišla k nemu a riekla:

„Ačak si mi dobre spal, milý môj? Vidiš, dobre sa to spáva aj v sedliackej chyži. A veru dobre nám tu bude; tu môžeme zostať trebárs aj naveky.“

„Nuž, ale akože to, čože si to porobila so mnou?“

„Nuž nezabývaj si, milý môj, že len včera večer odpravil si ma z domu; dovolil si mi kremä to vziať sebou, čo najlepšie líbi sa mi. Vzala som si teba!“

„No, predsa žene nikto cez rozum neprejde!“ povedal pán – a bolo zasa všetko dobre. Vrátili sa. I otca pojali so sebou. A pán ešte len teraz viezol hrdo svoju nevestu do domu!